

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ԵՐԵՎԱՆ
2016

ՀՀ ԳԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ASSOCIATION OF JUDGES
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԵԱՅԿ ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԻ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՄ

Եվրոպայում անվտանգության և
համագործակցության կազմակերպություն
երևանյան գրասենյակ

Աշխատանքում արտահայտված տեսակետները, մեկնաբանություններն ու եզրակացությունները պատկանում են հեղինակային խմբին և կարող են չհամընկնել ԵԱՀԿ-ի կամ ԵԱՅԿ երևանյան գրասենյակի տեսակետներին:

ՀՏԴ 343
ԴՄԴ 67.408
Ե 472

Յեղինակներ՝

- Վ. Ենգիբարյան** իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ, ՀՀ դատավորների միության գործադիր տնօրեն, ԵՊՀ դոցենտ
- Չ. Սարգսյան** ՀՀ դատավորների միության գործադիր տնօրենի օգնական, իրավունքի մագիստրոս,
- Գ. Գրիգորյան** ՀՀ ԳԱԱ հայցորդ, իրավագետ

Գիտական խմբագիր՝

- Վ. Ենգիբարյան**
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ,
ՀՀ դատավորների միության գործադիր տնօրեն, ԵՊՀ դոցենտ

Ենգիբարյան Վ.
Ե 472 Զրեական գործերով իրավական օգնության արդի հիմնախնդիրները
Հայաստանի Հանրապետությունում/ Վ. Ենգիբարյան, Չ. Սարգսյան,
Գ. Գրիգորյան; Հայաստանի Հանրապետության դատավորների
միություն; հսմբ.՝ Վ. Գ. Ենգիբարյան.- Եր.: Աստղիկ, 2016.- 308 էջ:

Սույն աշխատանքը նվիրված է բրեական գործերով իրավական օգնության ժամանակակից հիմնախնդիրներին: Աշխատանքում վերլուծվել են նշված բնագավառի տարբեր իրավական կարգավորումներն ու դրանց առանձնահատկությունները, ինչպես նաև՝ բացահայտվել են այն ուղիները, որոնք նպատակաուղղված են ապահովելու իրավական փոխօգնության կազմակերպման արդյունավետությունը: Աշխատանքում միաժամանակ ներկայացված են այս ոլորտի հիմնական միջազգային իրավական փաստաթղթերը, որոնք վավերացվել են Հայաստանի Հանրապետության կողմից:

Աշխատանքը կարող է օգտակար լինել իրավական փոխօգնության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարող անձանց, օրենսդիր, իրավակիրառ և իրավապահ մարմինների աշխատակիցների համար, ինչպես նաև կարող է օգտագործվել գիտաուսումնական նպատակներով:

ՀՏԴ 343
ԴՄԴ 67.408

ISBN 978-92-9235-129-8

© ՀՀ դատավորների միություն, 2016
© Ենգիբարյան Վ., 2016
© Սարգսյան Չ., 2016
© Գրիգորյան Գ., 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....5

ԳԼՈՒԽ 1

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.....7

- § 1. Քրեական գործերով իրավական օգնության հասկացությունը
և սկզբունքները.....7
- § 2. Քրեական գործերով իրավական օգնության դատավարական
տեսակներն ու տրամադրման կարգը.....24
- § 3. Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպության
(Ինտերպոլի) դերն ու նշանակությունը քրեական գործերով
իրավական օգնության գործընթացում.....45

ԳԼՈՒԽ 2

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....59

- § 1. Քրեական գործերով իրավական օգնության ապահովումը
մինչդատական վարույթի և դատական քննության փուլում.....59
- § 2. Քրեական գործերով հանձնման գործընթացի
առանձնահատկությունները.....73
- § 3. Քրեական գործերով իրավական օգնության ապահովման
օրենսդրական կարգավորման արդի վիճակը և զարգացման
հեռանկարները Հայաստանի Հանրապետությունում..... 114

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

- I. «Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին»
Եվրոպական կոնվենցիա..... 124
- II. «Հանձնման մասին» Եվրոպական կոնվենցիա..... 179
- III. «Դատապարտյալների փոխանցման մասին» Եվրոպական
կոնվենցիա.....207
- IV. «Քրեական գործերով վարույթների փոխանցման մասին»
Եվրոպական կոնվենցիա.....221
- V. «Զաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական
օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» ԱՊՀ
կոնվենցիա.....244

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Արդի ժամանակաշրջանում առավել, քան երբևէ հանցավորության դեմ արդյունավետ պայքարի իրականացման գործում առանձնահատուկ նշանակություն է ձեռք բերում պետությունների համագործակցությունը քրեական գործերով իրավական օգնության ցուցաբերման շրջանակներում: Վերջինս պայմանավորված է նրանով, որ որոշակի հանցագործություններ օժտված են հատուկ բնույթով և ոտնձգում են երկու կամ ավելի պետությունների շահերին կամ վտանգ են ներկայացնում միջազգային հանրությանը, ուստի հանցավորության դեմ պայքարի ծավալման և արդյունավետ իրականացման կապակցությամբ առաջանում է պետությունների համագործակցության անհրաժեշտությունը: Այդ համագործակցությունն իրականացվում է միջազգային պայմանագրերի կնքման, ինչպես նաև միջազգային կազմակերպությունների շրջանակներում համագործակցության ճանապարհով:

Նման համագործակցությունը հանցավորության դեմ պայքարում պահանջում է պետությունների, միջազգային ընկերակցությունների ջանքերի ակտիվ միավորում, անընդհատ զարգացում և կատարելագործում, որն էլ միջազգային փոխգործակցության առաջնահերթ ուղղություններից մեկն է:

Անշուշտ, պետությունների համագործակցության շրջանակում իր ուրույն տեղն ունի քրեական գործերով իրավական օգնության ցուցաբերումը: Հայաստանի Հանրապետությունն այդ կապացությամբ վավերացրել է մի շարք միջազգային պայմանագրեր (Հայաստանի Հանրապետության և Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետության միջև քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության մասին, Հայաստանի Հանրապետության և Ռումինիայի միջև քաղաքացիական և քրեական գործերով իրավական օգնության մասին, Հայաստանի Հանրապետության և Բուլղարիայի Հանրապետության միջև քրեական գործերով իրավական օգնության մասին, Հայաստանի Հանրապետության և Լիտվայի Հանրապետության միջև քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին, Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի միջև քրեական գործերով իրա-

վական օգնության մասին և այլն) և միջազգային համաձայնագրեր (Հայաստանի Հանրապետության և Սիրիայի Արաբական Հանրապետության միջև քրեական գործերով իրավական օգնության մասին, Հայաստանի Հանրապետության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության միջև քաղաքացիական և քրեական գործերով իրավական համագործակցության մասին, Հայաստանի Հանրապետության և Յուգոսլավիայի Հանրապետության միջև քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության մասին և այլն):

Նշված իրավապայմանագրային տիրույթի, ինչպես նաև համապատասխան տեսական ու գործնական դրույթների համալիր և համատեղ ուսումնասիրումն ու բնորոշ օրինաչափությունների բացահայտումը կարևոր նախադրյալ է քրեական գործերով իրավական օգնության արդյունավետ կազմակերպման համար:

Ըստ այդմ՝ աշխատանքը նվիրված է քրեական գործերով իրավական օգնության հիմնախնդիրների վերհանմանն ու ուսումնասիրմանը, իրավական օգնության զարգացման և կատարելագործման հեռանկարների նախանշմանը: Աշխատանքը կառուցված է որոշակի տրամաբանական սկզբունքով՝ նախ ներկայացված են իրավական օգնության էության, բնույթի հիմնահարցերը, ապա այդ հիմքի վրա՝ այդ տեսակ գործունեության բովանդակությունն ու առանձնահատկությունները, ինչպես նաև կատարելագործման հեռանկարները Հայաստանի Հանրապետության համար:

Այսպիսով, սույն աշխատանքը պատրաստելով՝ փորձ է արված համակարգված ձևով ներկայացնել իրավական փոխօգնության՝ որպես յուրահատուկ միջպետական համատեղ գործունեության առանձնահատուկ բնույթը քրեադատավարական իրավահարաբերությունների համատեքստում հանցագործությունների քննության արդյունավետության ապահովման նպատակով:

Վ. Գ. Ենգիբարյան
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ,
ՀՀ դատավորների միության գործադիր տնօրեն, ԵՊՀ դոցենտ

ԳԼՈՒԽ 1

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԵՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ

§1. Քրեական գործերով իրավական օգնության հասկացությունը և սկզբունքները

Անվիճելի է, որ միջազգային համագործակցության և հանցավորության դեմ պայքարի ոլորտներում պետությունների կողմից միմյանց իրավական օգնության ցուցաբերումը կարևոր նշանակություն ունի: Բազմաթիվ հանցագործություններ, որոնք կատարվում են որևէ երկրում, կարող են դուրս գալ տվյալ պետության շրջանակից և լայնորեն տարածվել՝ շոշափելով այլ երկրի կամ երկրների շահերը: Այսպիսով, հանցավորությունը ձեռք է բերում վտանգավորության առավել մեծ աստիճան և պահանջում է պետությունների միջև առավել սերտ համագործակցության սահմանում և ապահովում:

Հանցավորությանը բնորոշ ժամանակակից միտումները հստակ վկայում են, որ մեկ և նույնիսկ մի քանի պետությունների ջանքերը բավարար չեն լրջորեն հակազդելու հանցավոր դրսևորումներին: Այնպիսի պայմաններում, երբ հանցավորությունն ազգային անվտանգության դեմ լուրջ սպառնալիքի է վերածվում՝ խոչընդոտելով երկրների քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական զարգացմանը, անհրաժեշտ են համարժեք պատասխաններ և, առաջին հերթին, դրանք անհրաժեշտ են կիրառել անդրազգային հանցավոր խմբերի գլոբալ մարտահրավերների դեմ¹: Պատահական չէ, որ իրավաբանական գրականության մեջ տեսակետ կա, որ համաշխարհային պատերազմներից և հնարավոր գլոբալ աղետներից հետո անդրազգային և ազգային հանցավորությունն

1 Տե՛ս *Fijnaut C.* Transnational Crime and the Role of the United Nations in its Containment through International Cooperation: A Challenge for the 21 Century / *Eur. J. Crime, Criminal L. Criminal Justice.* 2000. Vol. 8. No 2. P. 119-127; *Abi-Saab G.* The Proper Role of International Law in Combating Terrorism// *Chin. J. Int'l L.* 2002. Vol. 1. No 1. P. 305-313; *Boulden J.* Terrorism and UN: Before and After September 11. Bloomington, 2004

աստիճանաբար դառնում է ժամանակակից աշխարհի ամենամեծ սպառնալիքը¹:

Այս առումով պետք է նշել, որ մասնագիտական գրականության մեջ բազմիցս արտահայտվել է այն տեսակետը, որ հանցավորության դեմ պայքարում պետությունների համագործակցությունը հանդիսանում է կարևոր պատասխան միջազգային հանցագործությունների: Անդրազգային հանցագործությունների դեմ անհնար է պայքարել ազգային մակարդակով՝ առանց գործողությունների պատշաճ համակարգման²:

Ընդ որում, համագործակցության գործընթացում պետությունները լուծում են այնպիսի կարևորագույն խնդիրներ, ինչպիսիք են մի քանի պետությունների համար վտանգ ներկայացնող հանցագործությունների քրեականացումը, դրանց կանխարգելմանն ու վերացմանն ուղղված միջոցառումների համակարգումը, հանցագործությունների և հանցագործների նկատմամբ իրավասության հստակեցումը, քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալն ու հանձնումը³:

Միջազգային գործընթացների շնորհիվ շատ երկրների սահմաններ դարձել են «թափանցիկ», կատարելագործվել են հաղորդակցման միջոցները: Դա եականորեն հեշտացնում է մի պետության տարածքում հանցանք կատարած անձանց այլ պե-

1 Տե՛ս **Лунеев В.В.** Тенденции современной преступности и борьбы с ней в России // ГиП. 2004. № 1, стр. 5:

2 Տե՛ս **Bossard A.** Transnational Crime and Criminal Law. Chicago, 1995. P. 125; **Фрахи Б.** Международное сотрудничество против организованной преступности. Опыт Европейской интеграции // Вестник МПА СНГ. 1995. №1, стр. 60-63; **Абашидзе А.Х.** Борьба с терроризмом, Международный уголовный суд и Российская Федерация // РЕМП. Спец. вып. СПб., 2003, стр. 36-37:

3 Տե՛ս **Игнатенко Г.В.** Международное сотрудничество в борьбе с преступностью. Свердловск, 1980, стр. 5-11 Курс международного права: В 7 т. Т. 6: Отрасли международного права / **Арцибасов И.Н., Лукашук И.И., Ашавский Б.М. и др.** М., 1992, стр. 186-186; **Lavranos N.** Europol and Fight Against Terrorism // European EA. Rev. 2003. Vol. 8. No 2. P. 283-288; **Strobec J.** The European Union and Enlargement: Challenge and Opportunity for Europol in the Fight Against International Crime // European F.A. Rev. 2003. Vol. 8. No 3. P. 259-275; **Милипчук В.В.** Новые тенденции международного сотрудничества в сфере уголовного процесса: Концепция транснационального правосудия / ГиП. 2004. № 1, стр. 87-97:

տությունում թաքնվելու ճանապարհը: Նոր պայմաններն ակտիվորեն օգտագործվում են կազմակերպված հանցավորության կողմից, որը միջազգային բնույթ է կրում:

Կազմակերպված հանցավորությունը, որը սպառնալիք է ներկայացնում այնպիսի հանցագործությունների կատարման առումով, ինչպիսիք են փողերի «լվացումը», ահաբեկչությունը, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը, էական ազդեցություն է թողնում ազգային տնտեսության և պետական համակարգի վրա:

Ժամանակակից հանցավորությունը տարածքային սահմաններ չունի, որի պատճառով էլ հանցավորության դեմ պայքարում էական նշանակություն է ձեռք բերում պետությունների համագործակցությունը¹:

Քրեական գործերով իրավական օգնության ապահովումը դատավարական գործունեություն է, որն իրականացվում է իրավապահ մարմինների կողմից՝ միջազգային պայմանագրերին համապատասխան օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմինների հարցումների հիման վրա: Այլ կերպ՝ քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնությունը գործընթաց է, որի միջոցով պետությունները փորձում են ձեռք բերել և տրամադրել աշակցություն՝ քրեական գործերով ապացույցներ հավաքելու և օգտագործելու կապակցությամբ²:

Ի դեպ, ինչպես ՀՀ քրեական դատավարության գործող օրենսդրությամբ, այնպես էլ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ օգտագործվում են տարբեր հասկացություններ՝ «հանձնարարություն», «խնդրանք», «պահանջ», «հարցում», որոնք ունեն համարժեք նշանակություն:

Այս ենթատեքստում քրեական գործերով իրավական օգնության ապահովման հիմնախնդիրների առավել խորը և ամբողջ-

1 Տե՛ս **Ավետիսյան Դ.** Հանձնման ինստիտուտի միջազգային իրավական և քրեադատավարական առանձնահատկությունները: «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2008թ., № 11 (112), էջ 3:

2 Տե՛ս Руководство по вопросам взаимной правовой помощи и экстрадиции, Управление организации объединённых наций по наркотикам и преступности. Организация объединённых наций, Нью-Йорк, 2012 г., стр.19:

ջական ուսումնասիրման նպատակով նպատակահարմար ենք համարում անդրադառնալ տարբեր իրավական համակարգերի ընդհանրություններին և բնորոշ առանձնահատկություններին:

Այս տեսանկյունից նպատակահարմար է նաև բացահայտել ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների էությունն ու բնորոշ հատկանիշները, թեև պետք է նշել, որ ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների առանձնահատկությունների ընդգծումն ու ուսումնասիրումը, որի անհրաժեշտությունը ներկայիս ինտեգրացիոն ժամանակներում էլ առավել է նկատվում, ամենևին էլ չի նսեմացնում մյուս իրավական ընտանիքների նշանակությունը: Ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքները թեև հանդիսանում են իրավական համակարգերի կենտրոնական օղակները, այնուամենայնիվ սպառնիչ կերպով չեն ներկայացնում աշխարհի «իրավական պատկերը»:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ազգային իրավական համակարգերի տարանջատման, և վերջիններիս այս կամ այն իրավական ընտանիքին (մասնավորապես, ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքներին) պատկանելու հարաբերական բնույթը:

Իրավական համակարգերի, այսպես ասած, «բացարձակ» տարանջատում չկա: Մասնագիտական գրականության մեջ այն կրում է հստակ բնույթ, ներկայացված է պարզ հատկանիշներով, սակայն պրակտիկայում պատկերն այլ է: Այսպես, օրինակ, դժվար է որոշել, թե որ իրավական ընտանիքին են պատկանում սկանդինավյան երկրները. դրանք, մի կողմից, համարվում են ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքի անբաժանելի մաս, իսկ մյուս կողմից՝ ձևավորում են ինքնուրույն (սկանդինավյան) իրավական ընտանիք¹:

Անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ մի շարք իրավական համակարգեր, հանդիսանալով ռոմանոգերմանական կամ անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների բաղկացուցիչ մաս,

1 Տե՛ս *Eyben W.* Inter-Nordic Legislative Cooperation// Scandinavian Studies in Law: 1962. № 62, pp. 63-90:

պատմական կամ այլ պատճառներով իրենց մեջ ներառում են վերը նշված երկու իրավական ընտանիքների տարրերը: Ասվածի վառ օրինակ է հանդիսանում ԱՄՆ-ի Լուիզիանա նահանգը, որը նախկինում ֆրանսիական գաղութ էր: Մասնավոր իրավունքի ճյուղերում գերակայում են ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքի սկզբունքները, սովորույթները և ինստիտուտները, իսկ հանրային իրավունքում՝ անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքին բնորոշ սկզբունքները և սովորույթները: Նմանօրինակ իրավական համակարգերը կոչվում են «միջանկյալ»¹:

Պետք է նշել, որ ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների նմանություններն արտահայտվում են իրավական ընտանիքների հիմքերում, որոնց վրա դրանք ձևավորվել են:

Որոշ հեղինակներ, ուսումնասիրելով ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների նմանությունները, դրանց ազդեցությունը միմյանց վրա, տարբերությունները, կոնվերգենցայի և դիվերգենցայի պրոցեսները, դիտարկելով դրանք ոչ միայն որպես առանձին, այլ նաև որպես իրար փոխլրացնող իրավական ընտանիքներ, հանգել են այն եզրակացության, որ ժամանակի ընթացքում կձևավորվի «միջանկյալ» իրավական համակարգ: Անշուշտ գլոբալիզացման և ինտեգրացման պայմաններում ակնհայտ դարձավ «իրավական ինտեգրացիա» երևույթը:

Որոշ հեղինակների բնորոշմամբ՝ «իրավական ինտեգրատիվ» տեսությունը ենթադրում է, որ յուրաքանչյուր իրավական ընտանիք ունի իր դրական և բացասական կողմերը, իսկ «իրավական ինտեգրացիա» իրականացնելու համար անհրաժեշտ է միաձուլել միայն դրանց դրական հատկանիշները: Այսինքն՝ պետք է ձևավորվի «միջանկյալ» իրավական ընտանիք, որն իր մեջ կպարունակի ինչպես անգլոսաքսոնական, այնպես էլ ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքների հատկանիշները և միևնույն ժամանակ կհամապատասխանի տվյալ ժամանակաշրջանի և հասարակության պահանջներին:

1 Տե՛ս *Osakwe Ch.* Louisiana Legal System: A Confluence of Two Legal Traditions// The American Journal of Comparative Law. 1986, p. 30:

Հանուն արդարության պետք է նշել, որ ի տարբերություն վերը նշված տեսության, գոյություն ունի նաև այլ տեսակետ, որի կողմնակիցները, ընդունելով հավանական կոնվերգենցիան, որը տեղի է ունենում ժամանակի ընթացքում, համարում են, որ հնարավոր է նաև դիվերգենցիա: Այլ կերպ ասած, հնարավոր է ինչպես իրավական ընտանիքների հատկանիշների միացում, այնպես էլ դրանց բաժանում¹:

Չնայած առավել հավանական է համարվում իրավական ընտանիքների կոնվերգենցիան, այնուամենայնիվ երկու իրավական ընտանիքներում կան այնպիսի առանձնահատկություններ, որոնք կարող են խոչընդոտել դրանց միացմանը:

Իրավաբանական գրականության մեջ քիչ են ուսումնասիրությունները՝ կապված իրավական ընտանիքների՝ միմյանց վրա ունեցած ազդեցության մասին, սակայն դրա հետ կապված գոյություն ունի մի անվիճելի հանգամանք՝ կոնտենենտալ իրավունքի ազդեցությունն ընդհանուր իրավունքի համակարգի վրա ավելի մեծ է²:

Ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների միացման ևս մեկ գործոն է հանդիսանում, այսպես կոչված, ամերիկյան իրավունքի ռեցեպցիան կամ իրավունքի ամերիկականացումը:

Ամերիկյան իրավունքի ազդեցությունն առավելապես նկատվում է մասնավոր իրավունքում (բաղաբացիական, առևտրային, կորպորատիվ և այլ իրավունքներ):

Պետք է նշել, որ քննարկվող իրավական ընտանիքների միացմանը նպաստող գործոնների հետ մեկտեղ կան նաև խոչընդոտող գործոններ:

Ինչպես հայտնի է, իրավական համակարգերը, ընտանիքները, օրենքներն ինքնին չեն առաջանում, այլ ձևավորվում են

1 Տե՛ս **Valke C.** Comparative Law as Comparative Jurisprudence. The Comparability of Legal System // The American Journal of Comparative Law. 2004, N3, pp. 721-722:

2 Մանրամասն տե՛ս **Ենգիբարյան Վ., Չախոյան Ա., Սկրոցյան Լ., Տիտանյան Է.** Դատական փորձագիտության տեսության և պրակտիկայի հիմնախնդիրները միջազգային իրավական համագործակցության շրջանակներում: Խմբ. Վ. Գ. Ենգիբարյան: Երևան: «Վան Արյան» հրատ., 2013, էջ 37:

տնտեսական, սոցիալական և այլ համակարգերի թելադրանքով, հասարակական հարաբերությունների զարգացման արդյունքում: Թեև ռոմանոզերմանական և իրավական ընտանիքների հիմնական նմանությունը պայմանավորված է վերջիններիս ձևավորման հիմքերով, սակայն յուրաքանչյուր հիմք (սոցիալական, տնտեսական, քաղաքական) ծագում է որոշակի շահերի առկայության դեպքում:

Ստացվում է, որ երբ քննարկվող իրավական ընտանիքներին պատկանող երկրների շահերը համընկել են, տեղի է ունեցել իրավական ընտանիքների միացում, իսկ երբ չեն համընկել՝ ընդհակառակը՝ բաժանում: Այդ գործոնների շարքում պետք է առանձնացնել քաղաքական գործոնը, որն արտահայտվում է քաղաքական շահերի համընկնման և հակասության մեջ:

Բացի դրանից, գոյություն ունեն նաև օբյեկտիվ գործոններ, որոնք բնորոշում են օրենքի ծագման բնույթը: Ըստ այդմ՝ մի երկրի օրենքը, ինչպես նաև օրենսդրությունները և իրավական համակարգերը չեն կարող նույնատիպ լինել մեկ այլ երկրի համար:

Միաժամանակ, ռոմանոզերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների առանձնահատկությունները կարող են ի հայտ գալ դրանց գաղափարախոսությունների և վերջիններս լրացնող կանխադրույթների մեջ:

Շեշտադրելով իրավական համակարգերի աղբյուրների «մոտեցման» և դրանց համահունչությունը՝ ընդունված է, որ այդ գործընթացն իրականացվում է մի շարք գործոնների (տնտեսական, սոցիալական և այլ ինտեգրացիոն գործընթացներ) ազդեցության տակ: Չարկ է նշել, որ իրավական ընտանիքների աղբյուրների ներդաշնակեցումն իրենից ներկայացնում է օբյեկտիվ գործընթաց, սակայն դա չի բացառում հավանական սուբյեկտիվ միջնորդությունը, որը կարող է թելադրված լինել հասարակական հարաբերությունների զարգացմամբ:

Խոսելով իրավունքի աղբյուրների մասին՝ նկատի է ունեցվում քննարկվող իրավական ընտանիքների աղբյուրները, որոնք ներառում են նորմատիվ-իրավական ակտեր, դատական նախա-

դեպեր, սովորույթներ, միջազգային պայմանագրեր, իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներ և իրավական դոկտրինաներ:

Առաջին տեղում, բնականաբար, գտնվում են օրենքը՝ որպես ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքի աղբյուր և դատական նախադեպերը՝ որպես անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքի աղբյուր:

Նախկինում դատական նախադեպը «պատկանում էր» անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքին, սակայն հետագայում, Եվրոպական միության ստեղծմամբ, երբ ԵՄ դատարանի վճիռները նույնպես սկսեցին կիրառվել անդամ պետություններում, ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքի համար դատական նախադեպը ձեռք բերեց այլ նշանակություն¹:

Ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքի զարգացման փուլերի ընթացքում դատական նախադեպը՝ որպես իրավունքի աղբյուր անցել է երկար ուղի, սկսած բացարձակ ճանաչումից մինչև բացարձակ մերժում: Նման տատանումները և գիտական տարածայնությունները տեղ էին գտնել ոչ միայն իրավական ընտանիքներում, այլ նաև պետությունների ազգային իրավական համակարգերում:

Ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների կոնվերգենցիայի զարգացման, դրա ուղղությունների և ձևերի դրսևորման գործոն է հանդիսանում նաև նրանց կառուցվածքների և բովանդակությունների նմանեցման գործընթացի ուժեղացումը: Դա հիմնականում դրսևորվում է քննարկվող իրավական ընտանիքներում նոր իրավունքի ճյուղերի, միասնական, «ունիվերսալ» և այլ ստանդարտների ստեղծմամբ:

Կառուցվածքների և բովանդակությունների նմանեցումը հանգեցնում է ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների կառուցվածքի և գործունեության ընթացքում իրավական ընդհանուր սկզբունքների կիրառմանը:

Վերը շարադրվածից կարող ենք եզրակացնել, որ ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքներն

¹ Մանրամասն տե՛ս *Марченко М.Н.* Правовые системы современного мира. М., 2009, стр.280-286:

ունեն ընդհանուր սկզբունքներ, սակայն որոշ սկզբունքներ, ունենալով միևնույն անվանումը, մեկնաբանվում են տարբեր կերպ: Այսպես, եթե անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքում «իրավունքի գերակայության» սկզբունքը զուգորդվում է, նախևառաջ, պետական մարմինների համակարգում «գերագույն» դատարանի և դրա կայացրած վճիռներ հետ, ապա ռոմանոգերմանական իրավական ընտանիքում՝ պառլամենտի «սուվերենության» հետ: Այլ կերպ՝ մի տեղ շարունակում է գերակայել նախադեպը, իսկ մյուսում՝ օրենքը:

Ռոմանոգերմանական և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների հիմնական նմանությունը կայանում է՝

ա) կրոնական ընդհանրությունների մեջ,

բ) մշակութային «զարգացման» ընդհանրության մեջ,

գ) կոնտենենտալ Եվրոպայի և Անգլիայի սոցիալական, քաղաքական, իրավական, տեխնիկական զարգացվածության գրեթե միևնույն մակարդակների մեջ¹:

Յուրաքանչյուր իրավական ընտանիք, ելնելով իր բնույթից, բովանդակությունից և այլ հատկանիշներից, ձևավորում է այնպիսի առանձնահատկություններ, որոնք հնարավորություն են տալիս ստեղծել իրավական ընտանիքի, այսպես կոչված, «անհատականություն»: Բացառություն չէ նաև անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքը, որն ունի հետևյալ առնաձևահատկությունները.

1. Ընդհանուր իրավունքն իր բովանդակությամբ և բնույթով հանդիսանում է «դատական իրավունք»: Դա նշանակում է, որ ընդհանուր իրավունքի հիմքում եղել և շարունակում են մնալ վեստմիստերյան դատարանների վճիռները (ԱՄՆ-ում՝ Գերագույն դատարանի որոշումները, իսկ Կանադայում և այլ անգլալեզու երկրներում՝ դատական վերին ատյանները): «Դատական իրավունքը» ավանդաբար ստեղծվել և ստեղծվում է դատավորների

¹ Տե՛ս *Ենգիբարյան Վ., Չախոյան Ա., Սկրոտյան Լ., Տիտանյան Է.* Դատական փորձագիտության տեսության և պրակտիկայի հիմնախնդիրները միջազգային իրավական համագործակցության շրջանակներում: Խմբ. Վ. Գ. Ենգիբարյան: Երևան: «Վան Արյան» հրատ., 2013, էջ 40:

կողմից ու կազմում է ներկայիս ընդհանուր իրավունքի հիմքը¹: Բնականաբար, պառլամենտի կողմից ընդունված օրենքներն ունեն կարևոր նշանակություն, սակայն անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ օրինաստեղծ գործունեության ընթացքում միշտ հաշվի են առնվում գոյություն ունեցող համապատասխան դատական որոշումները: Ելնելով դրանից՝ կարելի է ասել, որ դատավորների գործունեությունը շարունակում է մնալ ընդհանուր իրավունքի զարգացման կարևորագույն գործոններից մեկը:

2. Ընդհանուր իրավունքն ունի վառ արտահայտված «կազուալ» բնույթ: Այն առանձնանում է «նախադեպային» իրավունքի դոմինանտ դերով և կողիֆիկացիոն օրենսդրության լրիվ (կամ որոշ չափով) բացակայությամբ: Իրավունքի այս առանձնահատկությունը պայմանավորված է «դատական իրավունքի»՝ ստատուտայինի նկատմամբ գերակայությամբ: Դա ոչ միայն չէր նպաստում, այլև անգամ խոչընդոտում էր վերջինիս ունիֆիկացիայի և կողիֆիկացիայի գործընթացին: Նշենք, որ դա նպաստեց դատական պրակտիկայի և դատարանների վճիռների համակարգմանը, ինչի նպատակն էր խուսափել հնարավոր խառնաշփոթից: Այսպես, Անգլիայում սկսվեցին ամեն տարի տպագրվել դատական որոշումների ժողովածուներ, հաշվետվություններ: Անգլիայում օրենսդրության համակարգման այնպիսի ձևը, ինչպիսին է կողիֆիկացիան, չգործեց, իսկ դրա հետ կապված բոլոր փորձերն անհաջողությամբ ավարտվեցին: Սակայն այն տարածում գտավ ԱՄՆ-ում: Անգլիայում լայն տարածում ստացան կոնսուլիդացիոն ակտերը, որոնք իրենց մեջ ներառում էին միևնույն կարգավորման առարկան ունեցող իրավական ակտերը (օրինակ՝ ընտանեկան իրավունքի մասին 1957թ. օրենքները):

3. Ընդհանուր իրավունքի տարբերակիչ հատկանիշներից մեկը դրա ձևավորման և զարգացման վրա հռոմեական իրավունքի ունեցած աննշան ազդեցությունն է:

Նման թույլ ազդեցության պատճառները մի քանիսն են.

ա) հռոմեական իրավունքին հատուկ էր մասնավոր բնույթը, ինչը կիրառելի չէր վեստմիստերյան դատարաններում, որոնք

¹ Տե՛ս *Sim R., Pace P.* A Level English Law.L., 1991, pp. 13-14:

իրենց իրավասության շրջանակներում լուծում էին հանրային-իրավական վեճեր,

բ) հռոմեական իրավունքի ինստիտուտները, դոկտրինաները, սկզբունքները, սովորույթները չէին համապատասխանում տեղի սովորույթներին և ավանդույթներին:

Հռոմեական իրավունքն անգլոսաքսոնականի վրա ունեցել է աննշան ազդեցություն: Դա նշանակում է, որ թեկուզև քիչ, բայց, այնուամենայնիվ, այն ունեցել է որոշակի ազդեցություն, ինչը հնարավորություն է տվել ընդհանուր իրավունքի նորմերը, ինստիտուտները և սովորույթներն արագ ինտեգրացնել այնպիսի երկրներում, որտեղ ազդեցություն էր ունեցել հռոմեական իրավունքը:

4. Ընդհանուր իրավունքի տարբերակիչ հատկանիշներից է համարվում դատավարական իրավունքի մեծ դերը որպես իրավունքի ծագման և զարգացման առաջին փուլ և մինչև այսօր չի կորցրել իր նշանակությունը: Ստատուտային իրավունքի թույլ զարգացվածությունն ընդհանուր իրավունքի երկրներում դատավորներին հնարավորություն էր տալիս, երբեմն էլ ստիպում էր իրենց գործունեության մեջ կիրառել ինչպես նյութական, այնպես էլ դատավարական նորմեր, ավելի շատ ուշադրություն դարձնել որոշման կայացման գործընթացի և կարգի (ոչ թե հենց դատական որոշման) վրա¹:

5. Ընդհանուր իրավունքի առանձնահատկություններից են դատական իշխանության անկախության բարձր աստիճանը պետության մյուս իշխանությունների համեմատ, դրա իրական ինքնուրույնության բազմակողմանի երաշխավորումը:

6. Ընդհանուր իրավունքին հատուկ է դատական քննության մրցակցային բնույթը: Այսինքն՝ քրեադատավարական և քաղաքացիադատավարական նորմերի համաձայն՝ ապացույցների հավաքումը դրված է կողմերի վրա, իսկ դատարանը հանդես է գալիս որպես չեզոք կողմ, որը միայն լսում և գնահատում է ներկայացված հանգամանքները և ապացույցները:

¹ Տե՛ս *Арчер П.* Английская судебная система. М., 1959, стр. 40-62:

Ինչպես տեսնում ենք, թեև նմանություններին, այդուհանդերձ տարբեր իրավական համակարգերին բնորոշ են որոշակի առանձնահատկություններ, որոնք կարող են դժվարացնել քրեական գործերով իրավական օգնության արդյունավետ գործընթացի իրականացումը:

Թերևս այս հանգամանքի գիտակցմամբ էլ միջազգային հանրությունը միավորում է ջանքերը հանցավորության դեմ պայքարի գործում՝ ստեղծելով այդ ոլորտը կարգավորող բազմատեսակ միջազգային իրավական փաստաթղթեր:

Ժամանակակից աշխարհում միջազգային իրավական օգնություն ցույց տալու հիմքը միջազգային պայմանագիրն է, որով կողմերն ինքնուրույն որոշում են իրավական օգնության տեսակը և այն ցույց տալու կարգը, ինչպես նաև կարող են իրավական օգնություն ցույց տալու առանձին տեսակների համար նախատեսել վերապահումներ: Այսինքն՝ կողմերն ազատ են իրավական օգնության տեսակի և դրա իրացման կարգի ընտրության հարցում:

Միջազգային համագործակցության ոլորտում պայմանագրերը հանդես են գալիս առավել պաշտոնական մեխանիզմով, որը կարող է օգտագործվել նաև փոխադարձ իրավական օգնության կամ հանձնման համար: Պայմանագրերը թույլ են տալիս միավորել ջանքերն ինչպես կոնկրետ տեսակի հանցագործությունների համագործակցության համար, այնպես էլ տարածաշրջանային խնդիրների և որոշակի տարածաշրջանի իրավական համակարգերի դիտարկման համար: Բացի դրանից, պայմանագրերը համագործակցության համար միջազգային իրավունքի շրջանակներում կողմերի միջև սահմանում են փոխադարձ պարտավորություններ՝ պայմանով, որ հարցումները համընկնեն պայմանագրով նախատեսված դրույթների հետ¹:

Ինչպես արդեն նշել ենք, իրավական օգնության ինստիտուտի հիմնական խնդիրը հանցավորության դեմ պայքարում պետությունների ջանքերի միավորումն է, նրանց համագործակ-

1 Տե՛ս Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, Manual on International Cooperation in Criminal Matters related to Terrorism (New York, 2009), стр. 9-10:

ցությունն է հանցագործությունների քննության և բացահայտման ուղղությամբ, հանցանք կատարած անձանց բացահայտումն է և նրանց նկատմամբ արդարացի դատավճռի կայացումը, դատավճռի ի կատար ածումը, ինչպես նաև պատճառված վնասի փոխհատուցումն է՝ անկախ տարածքային սահմաններից, ներպետական օրենսդրության տարբերություններից և պետությունների իրավակիրառ պրակտիկայից:

Այս ինստիտուտի առանձնահատուկ բնույթը պայմանավորված է նրանով, որ այս տեսակ գործունեությունը կարգավորվում է ինչպես քրեադատավարական և քրեական, այնպես էլ միջազգային իրավունքով: Այսպես, քրեական գործերով իրավական օգնության ցուցաբերման բնագավառում ԱՊՅ մասնակից-պետությունների միջև միջազգային համագործակցության առանձնահատկություններից կարելի է համարել այն, որ ոչ վաղ անցյալում դա իրականացվում էր մեկ պետության ներսում և ներքին օրենսդրության հիման վրա: Սակայն ներկայումս նորանկախ պետությունների գոյության պայմաններում նախկին իրավական կապերի պահպանումը հնարավոր է դարձել միայն միջպետական մակարդակով միջազգային իրավունքի հիման վրա: Այդ պատճառով ներկայումս իրավական օգնությունն իրականացվում է միջազգային, քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին բազմակողմ և երկկողմ պայմանագրերի կնքման միջոցով: Նշված պայմանագրերի առանձնահատկություններից է այն, որ դրանք ամրագրում են կողմերի իրավահավասարության սկզբունքն իրավական օգնության ցուցաբերման գործընթացում, ինչը խստագույնս համապատասխանում է միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին:

Միջազգային իրավունքի արդյունավետությունն էականորեն պայմանավորված է ներպետական օրենսդրությամբ՝ նախևառաջ յուրաքանչյուր պետության հիմնական օրենքով, դրա սկզբունքների և նորմերի ներդրման աստիճանից: Միջազգային իրավունքի նորմերի փաստացի կիրառումը պետության տարածքում իրականացվում է ներպետական իրավունքի նորմե-

րում դրանց ներդրման միջոցով և սահմանվում է որպես միջազգային իրավունքի իմպլեմենտացիա¹:

Հայաստանի Հանրապետության կողմից քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու մասին միջազգային պայմանագրերի իրականացման գործում հիմնական դերը վերապահված է ներպետական օրենսդրությանը, որում ամրագրված են իրավական օգնություն ցույց տալու մասին միջազգային պայմանագրերում տեղ գտած հիմնարար դրույթները:

Ներպետական օրենսդրության դերը պայմանավորված է նաև նրանով, որ իրավական օգնության ոլորտում ՀՀ միջազգային պայմանագրերն ունեն կարգավորման սահմանափակ հնարավորություն: Դրանցում ամրագրված կանոնները կրում են ընդհանուր բնույթ և չեն բովանդակում քրեական գործերի քննության ընթացքում իրավական օգնություն ցույց տալու հարցի մանրամասն կարգավորում: Միջազգային պայմանագրերով սահմանված կանոններն իրավական նորմեր են, որոնք կարգավորում են պայմանագրով նախատեսված իրավական օգնություն ցույց տալու առանձին տեսակները և դատավարական ու քննչական գործողություններ կատարելիս այդ նորմերի վրա հղում կատարելը պարտադիր է այնպես, ինչպես ազգային օրենսդրության դեպքում: Ի տարբերություն միջազգային պայմանագրերի՝ ներպետական օրենսդրությունն իրավական օգնության վերաբերյալ պարունակում է առավել մանրամասն կարգավորումներ՝ ներառելով նշված հարցին առնչվող մի շարք նորմեր, այդ թվում՝ իրավական օգնություն ցույց տալու մասին միջազգային պայմանագրերում տեղ գտած հիմնարար դրույթները:

Բացի ներպետական օրենսդրությունից, իրավական օգնություն ցույց տալու մասին համագործակցությունը ենթադրում է նաև օտարերկրյա պետության օրենսդրության կիրառում, ինչն ուղղակիորեն ամրագրված է ՀՀ քրեական դատավարության գործող օրենսգրքի 474-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, սակայն այն դեպքում, երբ օտարերկրյա պետության օրենսդրության կիրա-

¹ Տե՛ս *Каламкрян Р.А., Мигачев Ю.И.* Международное право, М., 2005, стр. 12-13:

ռումը նախատեսված է ՀՀ և տվյալ օտարերկրյա պետության մասնակցությամբ գործող միջազգային պայմանագրով: Օտարերկրյա պետության օրենսդրության կիրառումը նախատեսված է նաև 1993թ. հունվարի 22-ին ԱՊՀ երկրների միջև կնքված՝ «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» Մինսկի կոնվենցիայով, որի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարություն կատարելիս հարցվող մարմինը կիրառում է իր երկրի օրենսդրությունը: Հարցնող մարմնի խնդրանքով նա կարող է կիսառել նաև հարցնող Պայմանավորվող կողմի դատավարական նորմերը, եթե միայն դրանք չեն հակասում հարցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությանը:

Սա ունի հատուկ նշանակություն: Իրավական օգնությունը շոշափում է այն պետության շահերը, որը դիմել է օգնության համար և հաճախ առանց օտարերկրյա պետության օրենսդրության կիրառման իրավական օգնություն ցույց տալն անհնար է: Բազմաթիվ դեպքերում օտարերկրյա պետության օրենսդրության կիրառումը հնարավորություն է տալիս արտասահմանում քրեական գործերով ձեռք բերել ապացույցներ, դատարանից և քննչական մարմիններից խուսափող մեղադրյալի նկատմամբ իրականացնել քրեական հետապնդում և կատարել օտարերկրյա դատարանի դատավճիռը: Այս կերպ իրավական օգնության տրամադրումն առավել արդյունավետ բնույթ է կրում և ծառայում է իր նպատակային նշանակությանը:

Պետք է նշել, որ քրեական գործերով իրավական օգնությունն իրականացվում է 3 խումբ սկզբունքների պահպանմամբ, որոնք են՝

1. միջազգային իրավունքի սկզբունքները, որոնք կարգավորում են պետությունների համագործակցությունն ամբողջությամբ,
2. սկզբունքներ, որոնք նախատեսված են իրավական օգնության մասին միջազգային պայմանագրերում,

3. ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված սկզբունքներ¹:

Միջազգային քրեական իրավունքի համակարգում առանձնացվում են ընդհանուր և հատուկ սկզբունքներ, որոնք հանդիսանում են այդ համակարգի հիմքը: Տվյալ ճյուղի ընդհանուր սկզբունքներն են՝

- ուժի և ուժի սպառնալիքի չկիրառման սկզբունքը,
- միջազգային վեճերի խաղաղ կարգավորման սկզբունքը,
- պետության ներքին գործերին չմիջամտելու սկզբունքը,
- մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների հարգման սկզբունքը,
- համագործակցության սկզբունքը:

Ինչ վերաբերում է Միջազգային քրեական իրավունքի հատուկ սկզբունքներին, ապա դրանք ամրագրված են Միջազգային ռազմական տրիբունալի կանոնադրության (1945թ.), Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի (1948թ.), «Զաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» դաշնագրի (1966թ.), «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (1950թ.) և այլ փաստաթղթերի դրույթներում:

Հատուկ սկզբունքները դասակարգվում են երկու խմբի՝ ***ըստ ամրագրման աղբյուրի***:

Առաջին խմբին դասվում են Միջազգային ռազմական տրիբունալի 1945թ. կանոնադրությամբ սահմանված հետևյալ սկզբունքները՝

- ագրեսիվ պատերազմների արգելումը,
- միջազգային իրավունքի դեմ հանցագործությունների համար քրեական պատժի անխուսափելիությունը,
- միջազգային հանցագործություն կատարած անձի պաշտոնեական դիրքը չի ազատում նրան անհատական պատասխանատվությունից,
- եթե պետությունը չի սահմանում պատիժ այնպիսի գոր-

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն: Հատուկ մաս (3-րդ հրատարակություն, լրացումներով և փոփոխություններով): Երևանի պետ.համալս.-եր.: ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 537:

ծողությունների համար, որոնք միջազգային իրավունքի համաձայն դասվում են մարդկության և խաղաղության դեմ ուղղված հանցագործությունների թվին, ապա դա չի հանդիսանում անձին միջազգային քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հիմք,

- պատերազմական հանցագործների նկատմամբ վաղեմության ժամկետների չկիրառումը:

Հատուկ սկզբունքների երկրորդ խումբը կազմում են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշպանությանն ուղղված փաստաթղթերում ամրագրված նորմերը, որոնք են՝

- անմեղության կանխավարկածը,
- պատերազմի, ստրկության, խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ մարդկային արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի և պատժի պրոպագանդայի արգելումը,
- պատժի անխուսափելիության, ցուցմունքներ տալուն և իր մեղքն ընդունելուն հարկադրելը,
- արդարադատության իրականացումը միայն դատարանի կողմից, դատական քննության հրապարակայնությունը, օրենքի և դատարանի առջև անձանց հավասարությունը,
- պաշտպանության, դատարանում անվճար թարգմանիչ ունենալու, դատավճիռը բողոքարկելու իրավունքը,
- ազատությունից զրկվածների մարդասիրական վերաբերմունքի և արժանապատվությունը հարգելու իրավունքը¹:

Իրավական օգնության մասին ՀՀ միջազգային պայմանագրերում նույնպես կարող են նախատեսվել առանձին սկզբունքներ, որոնք ածանցված են ինչպես միջազգային քրեական իրավունքի սկզբունքներից, այնպես էլ պայմանագրի կողմ հանդիսացող երկրների ներպետական օրենսդրություններից:

Հատուկ կարևորություն ունի ներպետական օրենսդրությամբ (քրեական, քրեադատավարական և այլն) նախատեսված

¹ Մանրամասն Տե՛ս Международное публичное право. Отв. редактор **Бекашев К.А.** Москва 2005, стр. 597-560:

սկզբունքների պահպանումը, ինչպիսիք են օրինակ՝ օրինակա-
նության սկզբունքը, օրենքի առջև հավասարության սկզբունքը,
պատասխանատվության անխուսափելիության սկզբունքը, անձ-
նական պատասխանատվության սկզբունքը, մարդասիրության
սկզբունքը, անմեղության կանխավարկածը, կրկնակի դատա-
պարտման անթույլատրելիությունը և այլ սկզբունքներ:

Քրեական գործերով իրավական օգնությունն ցույց տալն
իրականացվում է նաև միջազգային համագործակցության
սկզբունքների պահպանմամբ, ինչպիսիք են՝

- *փոխադարձ համագործակցությունը,*
- *համագործակցության կամավորությունը,*
- *պետության ինքնիշխանությունը և անվտանգությունը,*
- *իրավական օգնության մասին հանձնարարության համա-
պատասխանությունը կատարող երկրի օրենսդրությանը,*
- *պատժի անխուսափելիությունը,*
- *իր քաղաքացիներին չհանձնելու սկզբունքը,*
- *և այլ սկզբունքներ:*

Վերը թվարկված բոլոր սկզբունքները սերտորեն փոխկա-
պակցված են միմյանց հետ և լրացնում են մեկը մյուսին, ուստի
դրանց կիրառումը պահանջում է համակարգային մոտեցում:

Այսպիսով, վերոշարադրյալի հիման վրա կարող ենք փաս-
տել, որ քրեական գործերով իրավական օգնության գաղափարը
միանգամայն բարդ և բազմաբովանդակ է, որի խնդիրների իրա-
կանացումը պետություններից, ինչու չէ նաև՝ համապատասխան
պետական մարմիններից պահանջում է առանձնահատուկ մոտե-
ցում:

§2. Քրեական գործերով իրավական օգնության դատավարա- կան տեսակներն ու տրամադրման կարգը

Քրեական գործերով իրավական օգնության տեսակների ու
դրանց տրամադրման կարգի վերաբերյալ հիմնախնդիրների
առավել լիարժեք և ամբողջական ուսումնասիրման տեսանկյու-
նից նախևառաջ անհրաժեշտ ենք համարում բացահայտել դա-

տավարական տարբեր ձևերի եռությունը, դրանց բնորոշ առանձնահատկությունները և զարգացման պատմությունը: Ընդ որում, նշված հարցերի պարզաբանումը հնարավորություն կտա նաև հստակ պատկերացում կազմել Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարությունում իրավական օգնության ինստիտուտի արդյունավետության վերաբերյալ:

Այս տեսանկյունից պետք է նշել, որ պետության առաջացմանը զուգընթաց պատմականորեն պետական համակարգում առանձնացան նաև հանցագործությունների վերաբերյալ գործեր քննող և լուծող մարմիններ, այլ կերպ՝ ձևավորվեց քրեական դատավարությունը: Սակայն դրա բուն ձևավորումը սկսվեց միայն այն ժամանակ, երբ քրեական գործերի լուծումն իրավական կարգավորման ենթարկվեց: Տարբեր երկրներում դատավարության բովանդակությունն ու եռությունը պայմանավորված են տվյալ երկրի պատմական առանձնահատկություններով՝ քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական և այլ գործոններով, ինչի հետևանքով դատավարության զարգացումը միատեսակ չէ և տարբեր ժամանակաշրջաններում ունեցել է տարբեր ձևեր, որոնք ժամանակի ընթացքում փոխարինել են միմյանց:

Հայտնի են քրեական դատավարության *մեղադրական, հետախուզական (ինկվիզիցիոն), մրցակցային, կրոնական և խառը* ձևերը, որոնք բնութագրական են տարբեր պետությունների իրավական համակարգերին:

Մեղադրական դատավարությունը քրեական դատավարության հնագույն ձևերից է, որը ձևավորվել է դեռևս անտիկ ժամանակաշրջանում: Այն բնութագրվում է որպես վեճ, որն ընթանում է կողմերի միջև և լուծվում դատարանի կողմից՝ մեղադրանքի և պաշտպանության ներկայացրած և դատարանի կողմից ձեռք բերված ապացույցների հիման վրա¹:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Հայաստանի քրեական դատավարությանը բնութագրական է հատկապես դատավարության մեղադրական ձևը, որը գործել է նաև միջնա-

¹ Մանրամասն տե՛ս Курс советского уголовного процесса. Общая часть. Под. ред. А.Д. Бойкова и И.И. Карпеца. М., 1989, էջեր 355-361:

դարում: Այդ ժամանակաշրջանում գործող քրեական դատավարությունում ապացույցներ էին համարվում խոստովանությունը, երդումը, գրավոր փաստաթղթերը և գիտակ անձանց եզրակացությունը: Նշված ժամանակաշրջանում տարածված էր նաև օրդալիան՝ Աստվածային դատաստանը, որին բնորոշ էին որոշակի փորձությունները: Եթե մեղադրյալն անցնում էր դրանք, ապա համարվում էր անմեղ¹:

Դատավարության զարգացման հետագա փուլը, որը կոչվեց հետախուզական (ինկվիզիցիոն) դատավարություն, իրականացվում էր գաղտնիության և մրցակցության բացակայության պայմաններում: Քննությունն իրականացնում էին քննիչը և դատարանը: Մեղադրյալն իրավագուրկ էր և համարվում էր քննության առարկա: Հետախուզական (ինկվիզիցիոն) դատավարությունը ձևավորվեց ինկվիզիցիայի դարաշրջանում, որտեղից էլ ստացել է իր անվանումը:

Դատավարության այդ տեսակի համար հատուկ էին, այսպես կոչված, ձևական (ֆորմալ) ապացույցները: Ապացուցողական գործընթացի բազմաթիվ կանոններ կրում էին վերացական բնույթ: Ապացույցներից ամենալուրջը և նշանակություն ունեցողը համարվում էր մեղադրյալի կողմից իր մեղքի ընդունումը՝ ընդ որում, դատարանին չէր հետաքրքրում, թե ինչ պայմաններում է ստացվել այդ ապացույցը:

Հարկ է նշել, որ դատավարության ինկվիզիցիոն տեսակը բավականին երկար ժամանակ շարունակում էր գործել և որոշ երկրներում, որտեղ գործում էր տոտալիտար ռեժիմը, այն որոշակի փոփոխություններով պահպանում էր իր կիրառությունը:

Ժամանակակից աշխարհում ինկվիզիցիոն դատավարությունը փոխարինվեց մրցակցայինով, որը ձևավորվել էր մեղադրական դատավարությունից և լայն կիրառում էր ստացել անգլոսաքսոնական իրավական համակարգի երկրներում՝ որպես

¹ Օրդալիան համարվում էր «Աստծո կամքի» դրսևորում: Փորձությունները հիմնականում մահացու էին, բաևի որ օրդալիայի գաղափարը կայանում էր հենց «հրաշքի» մեջ: Հետագայում փորձությունները փոխարինվեցին մենամարտերով: Հարկ է նշել, որ օրդալիայի տարրերը երկար ժամանակ շարունակում էին կիրառվել ինկվիզիցիոն դատավարության մեջ: (<http://antoin.livejournal.com/639077.html>, 09.10.2011):

հասարակական հարաբերությունների զարգացման արդյունք: Մասնավորապես, ֆեոդալական ժամանակաշրջանին բնութագրական էր դատավարության ինկվիզիցիոն ձևը, իսկ մրցակցային դատավարության հիմքերը դրվեցին բուրժուական հեղափոխությունից հետո:

Մրցակցային դատավարությունը համարվում է դատավարության դասական ձև և կիրառվում է մինչև օրս: Մրցակցային դատավարությունը կառուցված է այն ելակետային դրույթի վրա, համաձայն որի՝ քրեական դատավարությունը վեճ է պետության և հանցանք կատարելու մեջ մեղադրվող անձի միջև: Ըստ էության, ընդունված է, որ մրցակցային դատավարությունում կողմերն ունեն հավասար հնարավորություններ ինչպես դատարանում, այնպես էլ գործի մինչդատական քննության ժամանակ: Սակայն բնական է, որ այս տեսությունն այդպես էլ մնում է տեսական և չի կիրառվում պրակտիկայում իր ամբողջ իմաստով: Բանն այն է, որ հանցանք կատարելու մեջ մեղադրվող անձն ուղղակի չի կարող ունենալ այն բոլոր ռեսուրսները և հնարավորությունները, որոնք ունի պետությունը: Այդ պատճառով էլ բացարձակ հավասարության մասին խոսք գնալ չի կարող:

Պատմականորեն դատավարության մրցակցային տեսակը սկսել է ձևավորվել միջնադարյան Անգլիայում: Հետագայում այն սկսեց կիրառվել անգլիական գաղութներում, որտեղ էլ ընդհանուր գծերով շարունակում է կիրառվել մինչև օրս: Ներկայումս մրցակցային դատավարությունը (adversarial կամ accusatorial legal system) բնութագրական է անգլոսաքսոնական իրավական համակարգի այնպիսի երկրների քրեական դատավարությանը, ինպիսիք են Անգլիան, Ավստրալիան, Նոր Չելանդիան, Կանադան, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները և այլն¹:

Հայաստանում մրցակցային դատավարության հիմքերը դրվեցին 90-ական թվականներին՝ ժողովրդավարական բարեփոխումների իրականացմամբ, երբ քրեադատավարական օրենսդրությամբ սահմանվեցին մրցակցային իրավական համակարգին

¹ Տե՛ս *Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А.* Уголовный процесс западных государств. М., 2002, стр. 6-9:

ընտրագրական դրույթներ: ԶԶ ժամանակակից քրեական դատավարությանը բնորոշ է դատավարության մեղադրական ձևը՝ մրցակցային դատավարության որոշ բաղադրատարրերով, ինչի արդյունքում հայրենական իրավաբանական գրականության մեջ ԶԶ քրեադատավարական համակարգը դիտվում է որպես խառը բնույթի դատավարություն¹:

Խառը դատավարությունն իրենից ներկայացնում է մրցակցային և ինկվիզիցիոն դատավարությունների միաձուլում և պարունակում է վերը նշված դատավարության տեսակների որոշակի տարրերը (որի պատճառով դատավարության այս ձևը ստացել է «խառը» անվանումը), որոնք տարբեր երկրներում կարող են նվազ կամ ավել գերակշռություն ունենալ՝ կախված իրավական համակարգի առանձնահատկություններից: Այսպես, մրցակցային դատավարության տիպական գծերից այն պարունակում է հրապարակայնության և իրավահավասարության սկզբունքները, ապացույցների գնահատումը դատավորի կողմից ներքին համոզմունքի հիման վրա, իսկ ինկվիզիցիոն դատավարությունից ներառել է նախաքննության փուլում հրապարակայնության գրեթե լրիվ բացակայության սկզբունքը, պաշտպանվելու սահմանափակ հնարավորությունները և այլն²: Ներկայումս շատ երկրներում կիրառվում է քրեական դատավարության հենց այս համակարգը:

Պետք է նշել, որ որոշ հեղինակներ նախընտրում են կիրառել «խառը դատավարություն» եզրույթն ինկվիզիցիոն դատավարության փոխարեն, և ինկվիզիցիոն են համարում միայն 13-րդ դարից սկսած Եվրոպա մայրցամաքում գործող գաղտնիության պայմաններում իրականացվող գրավոր մեղադրական դատավարությունը³:

1 Տե՛ս ԶԶ Քրեական դատավարություն: Ընդհանուր մաս (3-րդ հրատարակություն, լրացումներով և փոփոխություններով): Երևանի պետ. համալս. Երևան, 2004, էջեր 67-69:

2 Տե՛ս *Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А.* Уголовный процесс западных государств. М., 2002, стр. 8:

3 Տե՛ս *Damaška, M.* Evidentiary Barriers to Conviction and Two Models of Criminal Procedure: A Comparative Study. *University of Pennsylvania Law Review*, 121, 1973, pp. 556-557:

Պետք է ավելացնել նաև, որ ժամանակակից աշխարհում միջազգային գործընթացների, միջազգային պայմանագրերի լայնակի կիրառության և միջազգային փոխհարաբերությունների ընդլայնման պարագայում ազգային քրեադատավարական իրավունքը և դատավարության այս կամ այն ձևերը ենթարկվում են միջազգային իրավունքի խիստ ազդեցությանը: Բացի դրանից, համեմատական քրեական դատավարությունը ենթադրում է նաև ազգային և միջազգային քրեադատավարական կարգավորումների նմանությունների և տարբերությունների ուսումնասիրություն, ինչն իր հերթին իր ազդեցությունն է թողնում ազգային իրավունքի և ներպետական իրավակիրառ պրակտիկայի վրա: Ի վերջո, ազգային իրավունքը ենթարկվում է միջազգային իրավունքի ներգործությանը գլոբալիզացիայի գործընթացների արդյունքում: Միջազգային իրավունքի կողմից կազմակերպվող մարմինների և գործընթացների վերաբերյալ հարուստ գիտելիքները կարևոր են հասկանալու համար, թե ինչպես է զարգանում ազգային քրեական արդարադատությունը համընդհանուրի հետ: Անհնարին է հասնել այդ իմացությանն առանց լավ հասկանալու, թե ինչ է նշանակում «գլոբալիզացիա»¹:

Ազգային մակարդակում տեղի ունեցող սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական, մշակութային, իրավական և այլ փոփոխությունների, ինչպես նաև միջազգային իրավական գործընթացների զարգացման և պետությունների համագործակցության խորացման արդյունքում տարբեր իրավական համակարգեր կրում են փոխադարձ ազդեցություններ, ինչի արդյունքում ժամանակի ընթացքում որոշակի իրավական համակարգն ընդօրինակում է մյուս իրավական համակարգի մի շարք բաղադրատարրեր, ինչի արդյունքում, հատկապես ժամանակակից աշխարհում այս կամ այն իրավական համակարգը՝ մեղադրական կամ մրցակցային, մաքուր կամ խառը տեսքով գոյությունն չունի: Այնուամենայնիվ, չնայած տարբեր իրավական համակարգերի բնութագրիչ հատկանիշների միավորման, բոլոր դեպքերում որևէ համակարգին

1 Տե՛ս **Pakes F.** Comparative Criminal Justice. 2nd ed., Willan: Cornwall, 2010, p.3:

բնութագրական բաղադրատարրերը գերակշռում են, ինչը հնարավորություն է տալիս համապատասխան պետության իրավական համակարգը դասել մրցակցային կամ մեղադրական դատավարության ձևերից որևէ մեկի շարքին:

Վերը շարադրված հանգամանքները հաշվի առնելով՝ ժամանակակից գրականության մեջ անգլոսաքսոնական և ռոմանոգերմանական իրավական համակարգերում գործող դատավարության ձևերը հիմնականում դասակարգվում են, համապատասխանաբար, մրցակցային և մեղադրական դատավարությունների:

Ռոմանոգերմանական կամ մայրցամաքային և անգլոսաքսոնական կամ ընդհանուր իրավունքի իրավական համակարգերի տարբերությունների բացահայտման համար, կապված դատավարության ձևերի և դրա շրջանակներում իրավական օգնության կազմակերպման առանձնահատկությունների հետ, նախևառաջ անհրաժեշտ է առանձնացնել այն չափանիշները, որոնք հիմք են հանդիսանում նշված իրավական համակարգերի և դրանց բնութագրական դատավարության ձևերի տարբերակման համար: Այդ չափանիշները մասնավորապես վերաբերում են՝ ապացուցման գործընթացում կողմերի և դատարանի դերին, ապացուցման միջոցների ու կարգի առանձնահատկություններին, ապացուցման նպատակին և այլն:

Չարկ է նշել, որ մրցակցային և մեղադրական դատավարությունները միմյանցից տարբերվում են իրավունքի աղբյուրների համակարգով: Մեղադրական դատավարությունում, որին բնութագրական է կոդիֆիկացված իրավունքը, ապացուցման հետ կապված իրավահարաբերությունները գլխավորապես կարգավորվում են քրեադատավարական օրենսգրքերով, ի տարբերություն մրցակցային դատավարության, որտեղ իրավունքի հիմնական աղբյուր են հանդիսանում դատական նախադեպերը: Բացի դրանից, ապացուցման հետ կապված իրավահարաբերություններն անգլոսաքսոնական իրավական համակարգի երկրներում կարգավորվում են նաև ապացուցման հարաբերությունների վերաբերյալ ընդունված հատուկ իրավական ակտերով: Մայրցամաքային իրավական համակարգի երկրներում դատական նախադե-

պերը կիրառվում են ոչ թե իրավունքի «ստեղծման», այլև արդեն իսկ գործող իրավական դրույթների մեկնաբանման նպատակով:

Քրեական դատավարությունում ապացուցման գործընթացում կողմերի և դատարանի դերը մեղադրական և մրցակցային դատավարություններում տարբեր է: Այսպես, մայրցամաքային իրավական համակարգի երկրների քրեական դատավարության ձևերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այս իրավական համակարգերում գործող մեղադրական դատավարությունում պաշտպանության կողմի, մասնավորապես՝ պաշտպանի դերը գործի քննության և հատկապես ապացուցման գործընթացում երկրորդական բնույթ է կրում, քանի որ գործի ամբողջ քննությունն իրականացվում է համապատասխան պետական մարմինների և պաշտոնատար անձանց կողմից՝ ոստիկանության, դատախազության և քննիչ դատավորի, որոնք էլ հիմնականում գործով կրում են ապացուցման պարտականություն: Դատարանն ակտիվորեն ներգրավված է ապացույցների ձեռքբերման և հետազոտման գործընթացում և անկախ կողմերի նախաձեռնությունից միջոցներ է ձեռնարկում գործով ճշմարտությունը բացահայտելու ուղղությամբ¹:

Ի տարբերություն մրցակցային իրավական համակարգի, մեղադրական համակարգում դատավորը համեմատաբար ավելի մեծ դերակատարություն ունի ապացույցների հետազոտման, պաշտպանյալների, վկաների, տուժողների հարցաքննության, փորձագետների ներգրավման և վերջինիս հարցաքննության գործընթացում: Այդ պատճառով մեղադրական դատավարությունը հիմնականում բնութագրվում է որպես «դատարանակենտրոն» համակարգ: Մեղադրական դատավարությունում իրավապահ մարմիններից պահանջվում է իրականացնել բազմաբնույթ գործառույթներ, որոնք մրցակցային իրավապահ համակարգում գլխավորապես իրականացնում են կողմերը: Նրանցից պահանջվում է ձեռք բերել ինչպես մեղադրող, այնպես էլ արդարացող

¹ Տե՛ս **Malsch M., Freckelton I.** The Evaluation of Evidence: Differences Between Legal Systems / in Legal Evidence and Proof: Statistics, Stories, Logic. Edited by **Hendrik Kepteinand Bart Verheij.** Ashgate Publishing Limited: Cornwall, 2008, pp. 124-125:

ապացույցներ: Մեղադրական դատավարությունում վկաները կանչվում և փորձագետը հրավիրվում է իրավապահ համակարգի, այլ ոչ թե ամբաստանյալի կամ պաշտպանի կողմից: Մեղադրական դատավարության համակարգում գործում է հիերարխիայի սկզբունքը, որի պարագայում իրավապահ համակարգի վերահաս մարմիններից պահանջվում է վերանայելու այն ստորադաս մարմինների որոշումներն ու գործողությունները, որոնք ներգրավվել են գործի քննությանը մինչդատական վարույթում: Գործի նախնական քննության փուլում քննությունն իրականացնող ոստիկանական կամ քննչական մարմինների գործողությունների նկատմամբ իրականացվում է խիստ դատախազական հսկողություն:

Մեղադրական դատավարությունում նախնական (մինչդատական) քննության ակտիվ մասնակիցներից է նաև, այսպես կոչված, *քննիչ դատավորը*, ով մինչդատական քննության փուլում օժտված է գործի քննության հետ կապված լայն լիազորություններով: Մեղադրական դատավարությունում դատական քննության փուլին, որպես կանոն, բնութագրական չէ երդվյալ ատենակալների (ժյուրիի) մասնակցությունը: Այնուամենայնիվ որոշ մայրցամաքային իրավական համակարգի երկրների քրեական դատավարության դատական քննության, մասնավորապես՝ դատաքննության փուլն իրականացվում է *երդվյալ ատենակալների* մասնակցությամբ, որոնց մասնակցության ծավալը և իրավասությունների շրջանակը դատաքննությանը տարբեր երկրներում տարբեր են:

Կողմերի և դատարանի դերի տեսանկյունից մեղադրական դատավարության առանցքային տարբերությունը մրցակցայինից այն է, որ մրցակցային իրավական համակարգում երկու կողմերն էլ մեծ դերակատարություն ունեն ապացույցների հավաքման և ներկայացման գործընթացում: Դատական քննության փուլում դատավորն իրականացնում է գործի ղեկավարումը, բայց հիմնականում գտնվում է պասիվ դիտորդի դերում: Վերջինս գլխավորապես հսկում է ապացուցման կարգի (կանոնների) պահպանումը

և կողմերի անօրինական գործողությունների կատարումը կամ անարդար վարքագծի դրսևորումը¹:

Մրցակցային դատավարությունը հիմնված է երկու հիմնական սկզբունքների վրա՝ կողմերի անկախության և կողմերի ակտիվության: Գործի փաստացի քննության պատասխանատվությունն ամբողջապես դրված է կողմերի վրա, ինչը մրցակցային դատավարության առանցքային առանձնահատկությունն է: Այստեղ կողմերի ձևական հավասարությունը, որպես կանոն, շատ ավելի խիստ է պահպանվում, քան մեղադրական համակարգում: Մրցակցային դատավարությունում վարույթի առանցքն է կազմում կողմերի միջև «ճշմարտության» բացահայտմանն ուղղված իրավահավասար վեճը²:

Գործի մինչդատական քննությունն իրականացվում է ոստիկանության համապատասխան պաշտոնյաների կողմից, որին բնութագրական չէ խիստ վերադասության-ստորադասության նույն համակարգը, ինչպիսին մեղադրական դատավարության դեպքում է: Նույնը վերաբերում է նաև դատախազական հսկողությանը, որը մրցակցային դատավարությանը բնութագրական հատկանիշ չէ: Գործի մինչդատական և դատական քննության փուլերում դատավորը որևէ քննչական գործառույթ չի իրականացնում: Դատավարության այս ձևում բացակայում է նաև քննիչ դատավորի ինստիտուտը, սակայն բավականին զարգացած է երդվյալ ատենակալների համակարգը:

Մեղադրական և մրցակցային դատավարությունները միմյանցից տարբերվում են ապացուցման միջոցների ու կարգի առանձնահատկություններով, ինչպես նաև ապացուցման նպատակով: Ապացույցների բանավոր ներկայացումը մրցակցային դատավարությունում լայնորեն կիրառելի է, մինչդեռ այն պակաս կարևոր

1 Տե՛ս **Malsch M., Freckelton I.** The Evaluation of Evidence: Differences Between Legal Systems/ in Legal Evidence and Proof: Statistics, Stories, Logic. Edited by **Hendrik Kepteinand Bart Verheij.** Ashgate Publishing Limited: Cornwall, 2008, pp. 124-125:

2 Տե՛ս **Malsch M., Freckelton I.** The Evaluation of Evidence: Differences Between Legal Systems/ in Legal Evidence and Proof: Statistics, Stories, Logic. Edited by **Hendrik Kepteinand Bart Verheij.** Ashgate Publishing Limited: Cornwall, 2008, pp. 128-129:

Է մեղադրական դատավարությունում: Չնայած ապացույցների բանավոր ներկայացումը նույնպես բնութագրական է մեղադրական դատավարությանը, այնուամենայնիվ, պատմական փաստ է, որ մեղադրական դատավարությունները նպատակաուղղված են սկզբունքորեն վստահելու ապացույցների փաստաթղթավորված ներկայացմանը: Իհարկե, այս կանոնից կան նաև մի շարք եական բացառություններ: Օրինակ, Ֆրանսիայում և Բելգիայում երդվյալ ատենակալների մասնակցությամբ դատավարությունները գլխավորապես բանավոր ընթացակարգով են ընթանում, սակայն գոյություն ունեն բանավոր ապացույցների ստուգման մի շարք գրավոր ընթացակարգեր:

Թե՛ միցակցային, և՛ թե՛ մեղադրական դատավարություններում ապացուցման նպատակը գործով ճշմարտության, այսինքն՝ իրականության փաստերի և հանգամանքների բացահայտումն է: Տարբերությունն այն է, որ տարբեր իրավական համակարգի երկրներում «ճշմարտության» հասկացության ընկալումն ու մեկնաբանումն ունի իր մի շարք առանձնահատկությունները: Ընդ որում, թե՛ միցակցային, թե՛ մեղադրական դատավարություններում ապացուցման նպատակը ոչ թե բացարձակ, այլ հարաբերական այնպիսի ճշմարտության բացահայտումն է, որը հնարավորինս կվերականգնի անցյալում տեղի ունեցած դեպքի հանգամանքները: Այս երկու իրավական համակարգերի քրեական դատավարությունների տարբերությունն ապացուցման նպատակին՝ ճշմարտությանը հասնելու ընթացակարգի առանձնահատկությունների մեջ է¹:

Այս առումով՝ կապված միցակցային դատավարությունում ապացուցման նպատակի հետ, տարբեր է նաև մեղադրանքի և պաշտպանության կողմի, ինչպես նաև դատարանի դերը ճշմարտության հասնելու գործընթացում: Կողմերը միցակցային քրեական դատավարությանը մասնակցում են ոչ թե ճշմարտությունը բացահայտելու, այլ գործը հաղթելու նպատակով: Իսկ դատարանի խնդիրը ոչ թե բացարձակ ճշմարտության՝ այսինքն՝ օբյեկտիվ

1 Տե՛ս *Nelken D.* Comparative Criminal Justice and Globalization. Ashgate: Burlington, 2003, p. 54:

իրականության փաստերի բացահայտումն է, այլ այնպիսի «իրականության» հաստատումը, որը կողմերը կհաստատեն համապատասխան ապացույցների ներկայացմամբ:

Տարբեր իրավական համակարգերում ապացույցի գնահատումը նույնպես ունի իր առանձնահատկությունները: Այս կապակցությամբ, ապացույցների, մասնավորապես՝ դրանց թուլլատրելիության նկատմամբ մոտեցմամբ պայմանավորված, դատավարության ձևերն անվանվում են նաև «իրավական ապացույցի բացասական համակարգ» (negative system of legal proof), որը բնորոշ է մայրցամաքային իրավական համակարգի մեղադրական դատավարության ձևին (որոշակի բացառություններով), և «իրավական ապացույցի դրական կամ ձևական համակարգ» (positive (formal) system of legal proof¹), որը բնութագրական է հիմնականում անգլոսաքսոնական իրավական համակարգի մրցակցային դատավարության ձևին՝ որոշակի բացառություններով:

Առաջինի դեպքում, երաշխավորելու և ապահովելու համար ապացույցների արժանահավատությունը և վստահելիությունը, օրենսդիրը պահանջում է, որպեսզի մեղադրանքը հիմնվի միայն օրինական ճանապարհով ձեռք բերված ապացույցների վրա: Բացի դրանից, այս համակարգը պահանջում է, որպեսզի դատարանին հասանելի ապացույցներն իրավաբանորեն բավարար լինեն մեղադրանքը հաստատելու համար: Դատարանն իրավունք ունի մեղադրանքը հաստատել միայն այն դեպքում, եթե լիովին համոզված է հանցանքի կատարման գործում անձի մեղավորության մեջ՝ դատաբնության ընթացքում հետազոտված ապացուցման բավարար միջոցների հիման վրա: Ի տարբերություն այս մոտեցմանը, իրավական ապացույցի դրական համակարգի դեպքում ապացույցի ձեռք բերման օրինականությունը կամ, այլ կերպ ասած, ապացույցի թուլլատրելիությունն ապացույցների գնահատման առաջնային հատկանիշը չէ:

Ի տարբերություն ապացույցի բացասական համակարգի, դրական համակարգի դեպքում մեղադրող ապացույցների առ-

1 Տե՛ս *Kampen van P.T.C.* Expert Evidence Compared: Rules and Practices in the Dutch and American Criminal Justice System. Antwerpen: Intersentia, 1998, pp. 51-52:

կայության պարագայում դատարանը պարտավոր է հաստատել մեղադրանքը¹: Այստեղ ապացույցների բավարարության և ներքին համոզմունքի հիման վրա ապացույցների գնահատման սկզբունքները լայն կիրառություն չունեն:

Նշված հիմնարար տարբերություններից բացի, կան նաև այլ տարբերություններ: Մասնավորապես, մրցակցային դատավարությանը բնութագրական դռնբաց դատավարությունը բնորոշ չէ մեղադրական դատավարությանը: Մրցակցային դատավարությունում պահպանվում է դռնբաց դատական նիստում վկաների հարցաքննության կարգը, մինչդեռ մեղադրական դատավարությունում դատարանը կարող է սահմանափակվել նախնական քննության ընթացքում անձանց հարցաքննությունների վերաբերյալ կազմված արձանագրություններով:

Վերը քննարկված իրավական համակարգերի և դրանցից յուրաքանչյուրին բնութագրական քրեական դատավարության ձևերի միջև գոյություն ունեցող տարբերություններից զատ, դրանց միջև գոյություն ունեն նաև որոշակի փոխադարձ կապեր և ընդհանուր հատկանիշներ, ինչը յուրաքանչյուր պետության քրեական դատավարության ձևին առանձնացնում է օտարերկրյա քրեատավարական ձևերից՝ հաղորդելով դրան յուրօրինակ բովանդակություն:

Ավելացնենք նաև, որ իրավական համակարգերի և դատավարության ձևերի բազմաբնույթ հատկանիշների միախառնման արդյունքում այսօր աշխարհում չկա մի որևէ երկիր, որն ամբողջապես կմիավորի վերը նշված իրավական համակարգերին բնութագրական բոլոր հատկանիշները, ինչի արդյունքում պետությունների քրեական դատավարություններն ունեն ավելի շատ խառը բնույթ՝ մրցակցային կամ մեղադրական ուղղվածությամբ:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրության վերլուծությունից բխում է, որ քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալը ներառում է հետևյալ տեսակները՝

¹ Տե՛ս *Nijboer J. F.* Stafrechtelijk bewijsrecht, Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1997, pp. 45-46:

1. դատավարական և քննչական գործողությունների կատարում (առանձին հանձնարարությունների կատարում և ուղարկում, փաստաթղթերի և առարկաների հանձնում, տեղեկությունների փոխանակում և այլն),

2. հանձնում (էքստրադիցիա),

3. օտարերկրյա դատարանի կողմից դատապարտված անձի հանձնումն այն երկրին, որի քաղաքացին է,

4. քրեական հետապնդման իրականացում¹:

Իրավական օգնություն կարող է ցույց տրվել ցանկացած քրեական գործով, որի համար հիմք է հանդիսանում միջազգային պայմանագիրը, այսինքն՝ կողմերը համագործակցությունն իրականացնում են միջազգային պայմանագրերի շրջանակներում: Այդպիսի համագործակցությունն իրականացվում է կամավորության հիմունքներով, իսկ պայմանագրից բխող իրավունքները և պարտականությունները կրում են փոխադարձ բնույթ, այսինքն՝ այն հիմնված է փոխադարձության վրա: ՀՀ նախաքննչական և դատական մարմինները պայմանագրի հիման վրա այլ պետությունների համապատասխան մարմիններին իրավական օգնություն են ցույց տալիս տվյալ պետության ինդրանքով:

Իրավական օգնություն ցույց տալու համար անհրաժեշտ է իրավական օգնություն ցույց տալու մասին միջնորդություն, որը պետք է լինի սպառնիչ բովանդակությամբ, փաստերով հիմնավորված և ճիշտ ձևակերպված: Սա կարևոր նախապայման է իրավական օգնության արդյունավետ և ժամանակին տրամադրման համար:

Միջազգային-իրավական փաստաթղթերում, մասնավորապես Մինսկի և Քիշնևի կոնվենցիաներում սպառնիչ ներկայացված են իրավական օգնության ձևին և բովանդակությանը ներկայացվող պահանջները: Այսպես, նշված կոնվենցիաների դրույթների համաձայն՝ միջնորդությունը պետք է կազմված լինի գրավոր և պարտադիր իր մեջ ներառի՝

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն: Հատուկ մաս (3-րդ հրատարակություն, լրացումներով և փոփոխություններով): Երևանի պետ.համալս.՝Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 540:

1. հայցվող և հայցող կողմերի անվանումները,
2. գործի անվանումը և համարը, որի կապակցությամբ իրավական օգնություն է հայցվում,
3. միջնորդությունը պետք է պարունակի կատարված արարքի նկարագրությունն ու որակումը և տվյալներ վնասի չափերի վերաբերյալ, եթե այդպիսին պատճառվել է արարքի հետևանքով,
4. վկաների, կասկածյալների, ամբաստանյալների, դատապարտյալների կամ տուժողների անունները և ազգանունները, նրանց բնակության կամ գտնվելու վայրը, քաղաքացիությունը, զբաղմունքը, ծննդյան վայրը և ամսաթիվը, հնարավորության դեպքում ծնողների անունները և ազգանունները, իրավաբանական անձանց համար դրանց անվանումը, իրավաբանական հասցեն կամ գտնվելու վայրը, բանկային տվյալները և ֆիսկալ կոդերը,
5. հանձնարարականի բովանդակությունը, որտեղ մանրամասն պետք է նշվեն այն դատավարական գործողությունները, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները, որոնք անհրաժեշտ է կատարել քրեական գործի շրջանակներում, ինչպես նաև դրանց կատարման համար անհրաժեշտ այլ տեղեկություններ,
6. օրենքի այն նորմի լրիվ տեքստը, որի հատկանիշներով քննվում է քրեական գործը:

Անհրաժեշտության դեպքում իրավական օգնության միջնորդությանը պետք է կցվեն դատավարական գործողություններ, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ կատարելու մասին որոշումներ:

Հարցումը պետք է ստորագրվի այն անձի կողմից, որի վարույթում գտնվում է տվյալ քրեական գործը և ամրագրվի կնիքով:

Հարկ է նշել, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքը կարգավորում է քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու ընթացակարգն ինչպես միջազգային պայմանագրերի առկայության, այնպես էլ դրանց բացակայության պարագայում: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 474-րդ հոդվածում ամրագրված է միջպետական հարաբերություններում քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու կարգը՝ միջազգա-

յին պայմանագրերի առկայության դեպքում և դրանց համապատասխան, որի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության դատարանների, դատախազների, քննիչների, հետաքննության մարմինների հանձնարարությամբ կամ խնդրանքով (այսուհետ՝ հարցումով) օտարերկրյա պետության տարածքում հարցաքննության, զննության, առգրավման, խուզարկության, փորձաքննության և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված այլ դատավարական գործողությունների կատարումը, ինչպես նաև օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինների և պաշտոնատար անձանց (այսուհետ՝ իրավասու մարմիններ) հարցումով Հայաստանի Հանրապետության տարածքում սույն օրենսգրքով նախատեսված դատավարական գործողությունների կատարումն իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերին համապատասխան՝ այդ պայմանագրերով և քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով:

Իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարություն կատարելիս կիրառվում է հայցվող պետության, տվյալ դեպքում՝ ՀՀ օրենսդրությունը: Մյուս կողմի խնդրանքով կարելի է կիրառել նաև այդ պետության դատավարական նորմերը, եթե դրանք չեն հակասում ՀՀ օրենսդրությանը: Համապատասխան միջնորդության և հայցվող կողմի թույլտվության առկայության դեպքում հայցող կողմի ներկայացուցիչները կարող են ներկա գտնվել միջնորդության կատարմանը: Միջնորդությունը կատարելուց հետո բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը պետք է ուղարկվեն հայցող կողմին: Այն դեպքերում, երբ իրավական օգնություն ցույց տալը հնարավոր չէ, հայցվող կողմն իր պատասխանում պետք է նշի այն բոլոր հանգամանքները, որոնք օբյեկտիվորեն խոչընդոտել են միջնորդության կատարմանը:

Հայաստանի Հանրապետությունում իրավական օգնություն ցույց տալու հարցերով հաղորդակցությունն իրականացնող մարմինները տարբեր են՝ կախված այն հանգամանքից, թե իրավական օգնության հարցն ինչ փուլում է գտնվում՝ մինչդատական վարույթում է, թե՛ դատարանի վարույթում: Մինչդատական վարույթում գտնվող գործերով հաղորդակցությունն իրականաց-

վում է ՀՀ գլխավոր դատախազության միջոցով, իսկ դատարանի վարույթում գտնվող գործերով՝ ՀՀ արդարադատության նախարարության միջոցով (*ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 475-րդ հոդվածի 1-ին մաս*): Այս մարմիններն ապահովում են համագործակցությունն այլ երկրների դատաքննչական մարմինների հետ:

Բացի վերը նշված մարմինների կողմից հաղորդակցության իրականացումից, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 475-րդ հոդվածի 1-ին մասը նախատեսում է նաև հաղորդակցություն իրականացնել դիվանագիտական ուղիներով՝ նշելով, որ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրով նախատեսված լինելու դեպքում հաղորդակցությունը կարող է իրականացվել նաև դիվանագիտական ուղիներով՝ օտարերկրյա պետություններում ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչությունների և հյուպատոսական հիմնարկների միջոցով, որոնք, համապատասխան հարցումները ստանալով, անհապաղ ներկայացնում են վերը նշված իրավասու մարմին՝ կատարման ներկայացնելու համար:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով կարգավորված է նաև մեկից ավելի միջազգային պայմանագրերով նախատեսված հարցումների կատարումը: Մասնավորապես Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 476-րդ հոդվածը սահմանում է մեկից ավելի միջազգային պայմանագրերով նախատեսված հարցումների կատարման կարգը.

«1. Եթե օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի կողմից դատավարական գործողությունների վերաբերյալ հարցումների կատարման պարտականությունը բխում է տվյալ պետության հետ կնքված՝ Հայաստանի Հանրապետության մեկից ավելի միջազգային պայմանագրերից, ապա կիրառվում են հետևյալ կանոնները.

1) եթե հարցման մեջ նշված է, թե որոշակի որ միջազգային պայմանագրի հիման վրա է այն կազմվել և ներկայացվել, ապա հարցումը կատարող Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը ղեկավարվում են այդ միջազգային պայմանագրով,

2) եթե հարցման մեջ նշված են տվյալ օտարերկրյա պետության և Հայաստանի Հանրապետության միջև գործող մեկից ավելի միջազգային պայմանագրեր, ապա հարցումը կատարող Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը ղեկավարվում են հարցման մեջ նշված այն միջազգային պայմանագրով, որն առավել ամբողջական լուծում է տալիս հարցման կատարման հետ կապված հարցերին՝ միաժամանակ կիրառելով մյուս պայմանագրի (պայմանագրերի) դրույթները, որոնք նախատեսված չեն առավել ամբողջական լուծում տվող միջազգային պայմանագրով, բայց հարցումն առավել լրիվ և արագ կատարելու հնարավորություն են տալիս,

3) եթե հարցման մեջ նշում չկա տվյալ պետության և Հայաստանի Հանրապետության միջև գործող որևէ միջազգային պայմանագրի վերաբերյալ, ապա հարցումը կատարող Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը ղեկավարվում են այն միջազգային պայմանագրով, որն առավել ամբողջական լուծում է տալիս հարցման լիարժեք կատարման հետ կապված հարցերին, որի ընթացքում չի բացառվում նաև տվյալ օտարերկրյա պետության և Հայաստանի Հանրապետության միջև գործող մյուս պայմանագրերի այն դրույթների կիրառումը, որոնք լրացնում են այն պայմանագրին, որով ղեկավարվում են դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը:

2. Եթե Հայաստանի Հանրապետության և հարցում ներկայացրած օտարերկրյա պետության մասնակցությամբ գործում է բազմակողմ միջազգային պայմանագիր, որը հանձնման հարցերով այդ պայմանագրին գերակայություն է տալիս կողմերի միջև գործող և հանձնման հարցեր կարգավորող այլ միջազգային պայմանագրերի նկատմամբ, ապա Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը ղեկավարվում են այդ բազմակողմ միջազգային պայմանագրով»:

Հարցումների կատարման անհնարինության դեպքում օրենսդիրը նախատեսել է նաև դրանց մերժման հնարավորությունը: Այնուամենայնիվ, հայցվող կողմն իր պատասխանում պետք է

Նշի այն բոլոր հանգամանքները, որոնք օբյեկտիվորեն խոչընդոտել են միջևորդության կատարմանը:

Համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 477-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի հիման վրա օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինների ներկայացրած դատավարական գործողությունների վերաբերյալ հարցումների կատարումը կարող է մերժվել այդ պայմանագրերով նախատեսված հիմքերով:

Ընդ որում, եթե հարցումը ներկայացրել է այն օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինը, որի հետ Հայաստանի Հանրապետությունը կապված է մեկից ավելի համապատասխան միջազգային պայմանագրերով, ապա հարցման կատարումը կարող է մերժվել միայն այն դեպքում, եթե մերժման հիմք հանդիսացող հանգամանքը (պայմանը) նախատեսված է բոլոր միջազգային պայմանագրերով՝ անկախ նրանից, թե հարցումը կազմվել և ներկայացվել է մերժման հիմք հանդիսացած հանգամանքը (պայմանը) նախատեսող, թե այլ միջազգային պայմանագրին համապատասխան, կամ եթե հարցման կատարումը կարող է վնասել Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական կարգը, ինքնիշխանությունը, ազգային անվտանգությունը, և նշված հիմքերով հարցման կատարման մերժման հնարավորությունը նախատեսված է տվյալ օտարերկրյա պետության Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ գործող միջազգային պայմանագրերից թեկուզ մեկով:

1993թ. «Զաղաբացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» Մինսկի կոնվենցիայի 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ իրավական օգնությունն ցույց տալու ինդրանքը կարող է մերժվել, եթե նման օգնության ցուցաբերումը կարող է վնաս պատճառել հարցվող Պայմանավորվող կողմի ինքնիշխանությանը կամ անվտանգությանը, կամ հակասում է նրա օրենսդրությանը, իսկ «Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին» 1959թ. եվրոպական կոնվենցիան, բացի նշված պայմանից, նախատեսում է

Նաև այլ պայման, եթե խնդրանքը վերաբերում է այնպիսի արարքի, որը հարցվող կողմը համարում է քաղաքական հանցագործություն կամ ֆինանսական հանցագործություն:

Այդուհանդերձ իրավական օգնության խնդրանքի մերժման յուրաքանչյուր դեպքում պետք է հստակ նշվեն դրա պատճառները:

Պետք է նաև նշել, որ հայցվող կողմն իրավական օգնությունն ցույց տալու հետ կապված ծախսերի փոխհատուցում պահանջել չի կարող: Կողմերն իրենք են հոգում իրենց տարածքներում իրավական օգնության հետ կապված բոլոր ծախսերը:

Ինչպես նշվեց, բացի միջազգային պայմանագրերին համապատասխան իրավական օգնություն ցույց տալու պայմաններից, օրենսդիրը նախատեսել է նաև միջազգային պայմանագրերի բացակայության դեպքում իրավական օգնություն ցույց տալու պայմանները: Այսպես, համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 482-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ օտարերկրյա պետության և Հայաստանի Հանրապետության միջև քրեական գործերով դատավարական գործողություններ կատարելու վերաբերյալ իրավական օգնություն ցույց տալու մասին միջազգային պայմանագրերի բացակայության դեպքում տվյալ պետության իրավասու մարմինների և պաշտոնատար անձանց (այսուհետ՝ իրավասու մարմիններ) և Հայաստանի Հանրապետության դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննության մարմնի միջև փոխադարձության հիման վրա իրավական օգնություն կարող է ցույց տրվել բացառիկ դեպքերում՝ տվյալ օտարերկրյա պետության և Հայաստանի Հանրապետության միջև իրավական ոլորտում փոխադարձության հիման վրա փոխօգնություն ցույց տալու շուրջ դիվանագիտական ուղիներով ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, որը պետք է նախապես համաձայնեցված լինի՝

1) Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության հետ՝ դատական վարույթում գտնվող քրեական գործերով դատավարական գործողություններ կատարելու և դատավճիռն ի կատար ածելու առնչությամբ,

2) Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազության հետ՝ մինչդատական վարույթում գտնվող գործերով դատավարական գործողություններ կատարելու առնչությամբ:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը սահմանում է, որ փոխադարձության կարգով օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինն հասցեագրվող առանձին դատավարական գործողություններ կատարելու մասին հանձնարարությունը, հարցումը կամ խնդրանքը պետք է կազմվեն գրավոր, ստորագրված լինեն ուղարկող պաշտոնատար անձի կողմից և հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության դատարանի, դատախազության, հետաքննության մարմնի պաշտոնական կնիքով (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 1-ին մաս):

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 483-րդ հոդվածի 2-րդ մասում հստակ թվարկված են խնդրանքի բովանդակությանը վերաբերող դրույթները, այսինքն՝ թե ինչ պետք է պարունակի խնդրանքը:

Դրանք են՝

1. խնդրանքն ուղարկող Հայաստանի Հանրապետության դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննության մարմնի անվանումը (անունը),

2. օտարերկրյա պետության այն մարմնի անվանումը, որին ուղարկվում է խնդրանքը,

3. գործի անվանումը և խնդրանքի բնույթը,

4. տվյալներ այն անձանց մասին, որոնց կապակցությամբ ուղարկվում է խնդրանքը. անունը, հայրանունը և ազգանունը, ծննդյան տարին, ամիսը, ամսաթիվը, վայրը (հասցեն), քաղաքացիությունը, զբաղմունքի տեսակը, բնակության կամ գտնվելու վայրը, իրավաբանական անձանց համար՝ անվանումը և գտնվելու վայրը (հասցեն),

5. բացահայտման ենթակա հանգամանքների շարադրանքը, ինչպես նաև այն փաստաթղթերի, իրեղեն և այլ ապացույցների ցանկը, որոնք ակնկալվում է ստանալ խնդրանքը կատարողից,

6. տեղեկություններ՝ կատարված հանցանքի փաստական հանգամանքների, դրա որակման մասին, անհրաժեշտության

դեպքում՝ տվյալ հանցագործությամբ պատճառված վնասի բնույթի և չափի մասին, ինչպես նաև խնդրանքն ուղարկողի մոտ առկա այլ տեղեկություններ, որոնք կարող են նպաստել խնդրանքի արդյունավետ կատարմանը:

Օրենսդիրը սահմանել է նաև փոխադարձության հիման վրա քրեական գործերով իրավական օգնության խնդրանքի կատարման անհնարինության դեպքում ստացված փաստաթղթերի վերադարձնելը խնդրանքն ուղարկած օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինն՝ նշելով դրա կատարմանը խոչընդոտող պատճառները, ինչպես նաև նախատեսել է խնդրանքի մերժման հնարավորությունն այն դեպքում, եթե դրա կատարումը կարող է վնասել Հայաստանի Հանրապետության անկախությունը, սահմանադրական կարգը, ինքնիշխանությունը կամ անվտանգությունը կամ հակասում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը (*ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 484-րդ հոդվածի 2-րդ մաս*):

§3. Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպության (Ինտերպոլի) դերն ու նշանակությունը քրեական գործերով իրավական օգնության գործընթացում

Թեև ներկայումս միջազգային կամ միջազգային բնույթի հանցագործությունների շարժընթացի աճ է նկատվում, այնուամենայնիվ միջազգային հանցավորության զարգացումն սկսվել է դեռևս 19-րդ դարի վերջերից և այդ պայմաններում անհնար էր դառնում ոստիկանության պայթարը տարբեր տեսակի հանցավոր գործողությունների դեմ, քանի որ ոստիկանները հնարավորություն չունեին գործելու իրենց երկրի սահմաններից դուրս: Թեև նման պայմաններում անձի հանձնումը (էքստրադիցիան) տեսականորեն հնարավոր էր, սակայն այն կապված էր բազում դժվարությունների հետ և ժամանակատար էր:

Ժամանակի ընթացքում նշված խնդիրն առավել իրատապ բնույթ է ստանում, որով էլ պայմանավորված է հանցագործների միջազգային հետախուզման համակարգի, այսինքն՝ հետախուզման գործընթացների մշակման անհրաժեշտությունը:

Միջազգային հետախուզումը հանցագործությունների դեմ պայքարում հանդիսանում է պետությունների միջազգային համագործակցության գլխավոր ուղղություններից մեկը: Պետությունների համագործակցության շրջանակներում իրականացվող միջազգային հետախուզումն իրագործվում է միջազգային իրավունքի համընդհանուր սկզբունքների հիման վրա և առաջին հերթին պետությունների հավասարության, միմյանց ներքին գործերին չմիջամտելու, պետությունների կողմից իրենց փոխադարձ պարտականությունների ինքնակամ կատարման, ինչպես նաև կատարված հանցանքի համար պատժի անխուսափելիության սկզբունքների հիման վրա:

Նշված խնդրի իրականացման համար օգտագործվում են պետությունների համագործակցության բոլոր միջազգային-իրավական ձևերը՝ այն է՝ երկկողմ և բազմակողմ պայմանագրերի կնքումը, միջազգային համընդհանուր և տարածաշրջանային կազմակերպությունների ստեղծումը և այլն: Սակայն տարբեր երկրների ոստիկանական համակարգերի գործունեությունը փոխհամաձայնեցնելու նպատակով անհրաժեշտ էր ստեղծել առանձին կազմակերպություն:

Այդպիսի կազմակերպության դերում հանդես եկավ Զրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպությունը՝ Ինտերպոլը, որի նստավայրը գտնվում է Ֆրանսիայում: Ինտերպոլի ստեղծման հիմքը դրվել է 1923թ. սեպտեմբերին տեղի ունեցած Կոնգրեսում, որի աշխատանքներին մասնակցում էին 17 երկրներից ժամանած 133 պատգամավորներ: Կոնգրեսի աշխատանքների հնգօրյա քննարկումը տվեց իր դրական արդյունքը՝ ձևավորվեց մի նոր մարմին՝ Զրեական ոստիկանության միջազգային հանձնաժողովը: Հետագայում, 1956թ. Զրեական ոստիկանության միջազգային հանձնաժողովն անվանափոխվեց Զրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպության (I.P.C.O-INTERPOL) և ընդունվեց կազմակերպության կանոնադրությունը, իսկ 1989թ. Գլխավոր քարտուղարության նստավայրը Փարիզից տեղափոխվեց Լիոն (Ֆրանսիա)¹:

¹ Տես <http://www.police.am/en/international-criminal-police-organization-interpol.html>

Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպության (Ինտերպոլ) ստեղծման դեռևս սկզբնական ժամանակաշրջանում զգացվեց կազմակերպության գործունեության արդյունավետությունը: Կազմակերպության ջանքերի շնորհիվ բացահայտվեցին մեծաթիվ հանցագործություններ՝ գերազանցելով սպասելիքները: Հետագայում կազմակերպությունն ավելի զարգացավ՝ հաջողությամբ իրականացնելով իր առջև դրված խնդիրները:

Ներկայումս Ինտերպոլին անդամակցում են ավելի, քան հարյուր երկրներ: Անդամ երկրների այս քանակն ինքնըստինքյան ընդգծում է կազմակերպության հեղինակությունը և կարևորությունը միջազգային մակարդակով հանցավորության դեմ պայքարում:

Հայաստանի Հանրապետության անկախության հռչակումից հետո նորաստեղծ պետության ներքին գործերի նախարարությունը, գիտակցելով բոլոր դժվարությունները, որոնց կարող են հանդիպել իրավապահ մարմինների ժողովրդավարացման և արմատական փոփոխությունների այս բարդ ժամանակաշրջանում, և, կարևորելով ոստիկանական միջազգային համագործակցությունը, առաջարկությամբ դիմեց ՀՀ կառավարությանը՝ Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպությանը՝ Ինտերպոլին անդամակցելու վերաբերյալ:

1992թ. նոյեմբերին Դակարում կայացած Ինտերպոլի Գլխավոր ասամբլեայի 61-րդ նստաշրջանում Հայաստանն ընդունվեց որպես անդամ երկիր: Իսկ դեկտեմբեր ամսից սկսեց կազմավորվել ՀՀ-ում Ինտերպոլի ԱԿԲ-ն, որը վերջնականապես ձևավորվեց 1993թ. հունիսին:

Միջազգային հետախուզման ոլորտում անդամ պետությունների գործունեությունն Ինտերպոլի շրջանակներում իրականացվում է Ազգային կենտրոնական բյուրոների միջոցով և կոորդինացվում է Ինտերպոլի գլխավոր քարտուղարության կողմից: Ինտերպոլի մշտապես գործող մարմինն միջազգային մաշտաբով հետախուզական գործընթացների կոորդինացման, միջազգային հետախուզման վերաբերյալ տեղեկատվության ապահովման բնագավառում նշանակալի դեր է վերապահված:

Ինտերպոլի շրջանակներում իրականացվող միջազգային հետախուզումն իրագործվում է Ազգային կենտրոնական բյուրոների կողմից և կատարվում է մասնակից յուրաքանչյուր պետության տարածքում միջազգային և ներպետական իրավական ակտերին համապատասխան: Բացի դրանից, անդամ պետությունների իրավապահ մարմիններն իրականացնում են օպերատիվ-հետախուզական և տեղեկատվական համալիր միջոցառումներ՝ ուղղված հետախուզման մեջ գտնվող անձանց հայտնաբերմանը:

Այսպես, համաձայն ՀՀ կառավարության առընթեր ՀՀ ոստիկանության ՀՀ-ում ինտերպոլի ազգային կենտրոնական բյուրոյի կողմից տեղեկատվություն տրամադրելու և ստանալու պայմանները սահմանելու մասին 04.05.2006 թվականի N 654-Ն ՀՀ կառավարության որոշման հավելվածի 3-րդ կետի՝ բյուրոյի կողմից տեղեկատվություն տրամադրելու և ստանալու նպատակը քրեական վարույթ իրականացնող մարմիններին աջակցելն է՝ քրեական և օպերատիվ հաշվառման գործերում ներգրավված անձանց հետախուզելու, նույնականացնելու, ինչպես նաև միջազգային բնույթի հանցագործությունները կանխելու, նախականիչելու, հայտնաբերելու և բացահայտելու համար:

Ոստիկանական միջազգային համագործակցությունն Ինտերպոլի շրջանակներում ղեկավարվում է հետևյալ հիմնական սկզբունքներով՝

1. *Հարգանք ազգային իշխանության նկատմամբ:*

Համագործակցությունը հիմնված է Ինտերպոլի անդամ երկրների ոստիկանական ուժերի գործողությունների վրա՝ կապված իրենց երկրներում ազգային օրենքների հետ:

2. *Հարգանք գործող քրեական օրենքների նկատմամբ:*

Կազմակերպության գործունեության շրջանակները սահմանափակվում են հանցագործությունների կանխարգելմամբ և քրեական օրենքով արգելված հանցագործությունների նկատմամբ օրենքի կիրառմամբ: Սա այն մակարդակն է, որտեղ պահանջվում է համաձայնություն բոլոր անդամ երկրների միջև:

3. *Համընդհանրությունը:*

Յուրաքանչյուր անդամ երկիր կարող է համագործակցել մյուս երկրների հետ: Համագործակցությանը չպետք է խոչընդոտեն քաղաքական, աշխարհագրական կամ լեզվական գործոնները:

4. Հավասարություն բոլոր անդամ երկրների միջև:

Կազմակերպության բոլոր անդամ երկրները ստանում են միևնույն ծառայությունները՝ անկախ իրենց անդամավճարների չափերից:

5. Համագործակցությունն այլ մարմինների հետ:

Համագործակցությունը կարող է տարածվել ԱԿԲ-ների և բոլոր անդամ երկրների պետական մարմինների միջև, որոնք մասնակցում են հանցագործության դեմ պայքարին:

6. Աշխատանքային մեթոդների ճկունություն:

Չնայած, ղեկավարվելով կանոնավորություն և անընդհատություն ապահովող սկզբունքներով, այնուամենայնիվ այս մարմնի աշխատանքային մեթոդները բավականին ճկուն են՝ հաշվի առնելով տարբեր երկրների տարբեր կառույցների և տիրող իրավիճակների բազմազանությունը:

Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպությունն ունի իր Կանոնադրությունը, որի 2-րդ հոդվածը սահմանում է կազմակերպության նպատակները.

ա) ապահովել և զարգացնել փոխհամագործակցությունը քրեական ոստիկանության բոլոր մարմինների (հաստատությունների) միջև՝ երկրներում գործող օրենսդրությունների շրջանակներում և Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի ոգով,

բ) ստեղծել և զարգացնել հաստատություններ, որոնք արդյունավետորեն կնպաստեն քրեական հանցավորության կանխարգելմանը և դրա դեմ ուղղված պայքարի իրականացմանը:

Կազմակերպությանը խստիվ արգելվում է որևէ գործունեություն ծավալել կամ միջամտել քաղաքական, զինվորական, կրոնական, ռասայական բնույթ կրող գործերին և հարցերին (*Կանոնադրության 3-րդ հոդված*):

Կանոնադրության 50-րդ հոդվածի համաձայն՝ Ինտերպոլի հիմնական գործառնություններն են՝

1. Ծառայություններ ոստիկանական համաշխարհային անվտանգ հեռահաղորդակցության բնագավառում.

Աշխարհն ավելի ապահով դարձնելու նպատակով կապ ապահովել տարբեր երկրների ոստիկանությունների միջև.

- Հեռահաղորդակցության 1-24/7 համակարգ:
- MIND/FIND –հնտերպոլի տվյալների պահոցների մուտքի հնարավորություն ընձեռնող համալիր լուծումներ:

2. Ծառայությունների մատուցում ոստիկանությանը տվյալների և օպերատիվ տվյալների պահոցներից օգտվելու համար.

Ոստիկանության աշխատակիցներին տվյալների և օպերատիվ տվյալների պահոցներ ուղղակի մուտքի տրամադրում.

- Ինտերպոլի քարտեր և դիժուժներ:
- Ինտերպոլի գողացված կամ կորցրած ճամփորդական փաստաթղթերի տվյալների պահոցներ:
- Ինտերպոլի հափշտակված մշակութային արժեքների պահոց:
- Ինտերպոլի անվանական տվյալների պահոցներ:
- Մատնադրոշմների տվյալների պահոց:
- Գենետիկական տվյալների (ԴՆԹ) պահոց:

3. Ծառայություններ ոստիկանությանն օպերատիվ աջակցության բնագավառում:

Ինտերպոլի հանցավորության դեմ պայքարի առաջնային ոլորտներն են՝

- Հասարակական անվտանգություն և ահաբեկչություն: Այդ նպատակով Fusion խմբի ծրագրերն առանձին տարածաշրջաններում հետևյալներն են՝
- Մարդկանց թրաֆիկինգ:
- Կազմակերպված հանցավորություն և թմրամիջոցներ:
- Ֆինանսական հանցավորությունը և կապը բարձր տեխնոլոգիաների հետ:
- Աջակցություն հանցագործների հետախուզման ոլորտում:
- Կոռուպցիա:

4. Ոստիկանության ծառայողների ուսուցում և վերապատրաստում:

- Ինտերպոլի վերապատրաստման կազմակերպում Գլխավոր քարտուղարությունում,
- Ինտերպոլի աշխատակիցների վերապատրաստման միջազգային ծրագիր:

Չարկ է նշել, որ Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպությունը (Ինտերպոլ) կարևոր դեր ունի նաև հանձնման արարողակարգի հաջողության ապահովման գործում, որի մաս կազմող 178 ազգային մարմինները՝ ԱԿԲ-ները, իրենց երկրների օրենքների շրջանակում, անմիջական մասնակցության շնորհիվ իրականացնում են հանձնման հետ կապված աշխատանքների տեղեկատվական ապահովումը, իսկ երբեմն նաև անմիջակաևորեն մասնակցում հանձնման գործընթացին: Ինտերպոլի տեսանկյունից հանձնումն ուղղակիորեն կապված է միջազգային հետախուզում հայտարարելու (կարմիր անկյունով քարտ) կամ Ինտերպոլի ոստիկանական հաղորդագրությունների վարչության կողմից Ինտերպոլի Ազգային Կենտրոնական Բյուրոների Նախաձեռնությամբ հայտարարվող հետախուզման հետ, որոնք երկուսն էլ հարցումներ են հետախուզվող անձանց ձերբակալության և հետագա հանձնումն իրականացնելու մասին:

Մասնավորապես, ՉՉ կառավարությանն առընթեր ՉՉ ոստիկանության ՉՉ-ում ինտերպոլի ազգային կենտրոնական բյուրոյի կողմից տեղեկատվություն տրամադրելու և ստանալու պայմանները սահմանելու մասին 04.05.2006 թվականի N 654-Ն ՉՉ կառավարության որոշման հավելվածի 6-րդ կետի՝ բյուրոն Չայաստանի Չանրապետության կառավարությանն առընթեր ազգային անվտանգության ծառայությանը, Չայաստանի Չանրապետության պաշտպանության Նախարարությանը, Չայաստանի Չանրապետության արդարադատության Նախարարությանը, Չայաստանի Չանրապետության մշակույթի Նախարարությանը, Չայաստանի Չանրապետության դատախազությանը, Չայաստանի Չանրապետության կառավարությանն առընթեր հարկային պետական ծառայությանը, Չայաստանի Չանրապետության կառավարությանն առընթեր մաքսային պետական կոմիտեին տեղե-

կատվություն տրամադրվում է հայերեն կազմված հարցումների հիման վրա:

Նույն որոշման հավելվածի 7-րդ կետով սահմանվում է, որ տեղեկատվություն հայցողի հարցումը ձևակերպվում է տպագիր և պետք է պարունակի՝

ա) քրեական գործը հարուցող կամ օպերատիվ հաշվառման գործը կազմող մարմնի անվանումը, քրեական գործը հարուցելու կամ կազմելու ամսաթիվը, ամիսը, տարեթիվը, գործի համարը, Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի հոդվածը, որով հարուցվել է քրեական գործը.

բ) դեպքի համառոտ նկարագրությունը.

գ) մեղադրյալի կամ կասկածյալի կամ օպերատիվ հաշվառման գործում ներգրավված անձի մասին առկա բոլոր տվյալները, այդ թվում՝ դատվածության, որևէ լեզվի տիրապետելու, այցելած երկրների, մեղադրյալի կամ կասկածյալի մերձավոր ազգականների գտնվելու վայրերի վերաբերյալ.

դ) հանցագործության առարկայի նկարագրությունը.

ե) կոնկրետ հարցերը, որոնց պարզաբանման համար պետք է կատարվի ստուգում կամ հարցում և տրամադրվի տեղեկատվություն.

զ) կցվող փաստաթղթերը, այդ թվում՝ առկայության դեպքում որպես մեղադրյալ ներգրավելու և խափանման միջոց ընտրելու մասին որոշումների պատճենները, կասկածյալի կամ մեղադրյալի մատնադրոշմները, մատնահետքերը, լուսանկարը, հանցագործության առարկայի լուսանկարը, հնարավորության դեպքում՝ հանցագործության առարկայի նմուշը.

է) նշում տվյալները երրորդ անձին տրամադրելու թույլտվության կամ արգելելու մասին.

ը) այն պաշտոնատար անձի տվյալները (ծառայության անվանումը, ծառայողի անունը, ազգանունը, պաշտոնը, հեռախոսի և ֆաքսի համարները), ում պետք է փոխանցվի տեղեկատվությունը:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ բյուրոյի կողմից տեղեկատվությունը տրամադրվում է հնարավորինս արագ, բայց ոչ ուշ,

քան 30 օրվա ընթացքում: Այդ ընթացքում բյուրոյում ստացված հարցումն ընդունվում է, ստուգվում դրա հիմնավորվածությունը, լիարժեքությունը և ճշգրիտ ձևակերպումը: Հարցման մեջ անճշտությունների առկայության դեպքում տեղեկատվություն հայցողից պահանջվում է հարցման վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկատվություն: Բյուրոն, ի պատասխան հարցմանը, տրամադրում է բյուրոյի տվյալների պահոցում առկա տեղեկատվությունը կամ հարցումը նախապատրաստում և ուղարկում է Ինտերպոլի գլխավոր քարտուղարություն և Ինտերպոլի անդամ երկրների բյուրոներ:

Սակայն բյուրոն կարող է մերժել տեղեկատվության տրամադրումը, եթե՝

ա) չի տնօրինում հայցվող տեղեկատվությունը, և տեղեկատվության տրամադրումը չի բխում քրեական և օպերատիվ հաշվառման գործերում ներգրավված անձանց հետախուզելու, նույնականացնելու, ինչպես նաև միջազգային բնույթի հանցագործությունները կանխելու, նախականիսելու, հայտնաբերելու և բացահայտելու նպատակներից,

բ) հայցվող տեղեկատվության տրամադրումն արգելված է Հայաստանի Հանրապետության և հայցվող տեղեկատվությանն առնչվող օտարերկրյա պետության օրենքներով և Ինտերպոլի իրավական ակտերով,

գ) հարցումը ձևակերպված է ՀՀ կառավարության վերը նշված որոշման պահանջների խախտմամբ:

Բյուրոյում բոլոր կապի միջոցներով Ինտերպոլի գլխավոր քարտուղարությունից և Ինտերպոլի անդամ երկրների բյուրոներից ստացվող հարցումները գրանցվելուց և մշակվելուց հետո որոշվում է կատարողների շրջանակը և կատարման համար ուղարկվում համապատասխան շահագրգիռ մարմիններին: Հարցումն ստացած մարմինները հայցվող գործողությունները կատարում և տեղեկությունները տրամադրում են բյուրոյին՝ հնարավորինս արագ, բայց ոչ ուշ, քան 30 օրվա ընթացքում՝ գլխավոր քարտուղարությանը կամ Ինտերպոլի անդամ երկրների բյուրոներին փոխանցելու համար: Հարցումն ստացած մարմինը չի կատարում

հայցվող գործողությունները կամ չի տրամադրում տեղեկատվություն, եթե՝

ա) չի տնօրինում հայցվող տեղեկատվությունը և օրենքով լիազորված չէ փնտրելու, ստանալու և տրամադրելու այդ տեղեկատվությունը,

բ) հայցվող տեղեկատվության տրամադրումն արգելված է Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով:

Ինտերպոլի գործունեության վերաբերյալ ամբողջական պատկերացում կազմելու նպատակով հարկ ենք համարում ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետությունում Ինտերպոլի կողմից կատարված աշխատանքների վերաբերյալ որոշակի վիճակագրական տվյալներ:

2010թ. Ինտերպոլի անդամ երկրներից հետախուզման վերաբերյալ ստացված 93 (2009թ.՝ 99) հարցումների հիման վրա կատարված աշխատանքների արդյունքում ոստիկանության մարմինների միջոցով հաջողվել է կազմակերպել 37-ի (2009թ.՝ 29) հայտնաբերումը Հայաստանի Հանրապետությունում (15-ը հետախուզվում էին միջազգային մակարդակով), որոնցից 9-ը ձերբակալվել են:

Հետախուզման մեջ գտնվող անձանց վերաբերյալ ՀՀ ոստիկանության մարմինների կողմից ստացված 87 (2009թ.՝ 78) հարցումների հիման վրա տեղեկատվության օպերատիվ ուղեցումը կազմակերպելու շնորհիվ հաջողվել է պարզել նրանցից 119-ի (2009թ.՝ 99) գտնվելու վայրը, որոնցից 101-ը (2009թ.՝ 84) ձերբակալվել են, իսկ 26-ը (2009թ.՝ 18)՝ ենթարկվել էքստրադիցիայի: Ինտերպոլի ուղիներով իրականացված աշխատանքների շնորհիվ հաջողվել է հայտնաբերել միջազգային հետախուզման մեջ գտնվող 35 (2009թ.՝ 26) անձանց, որոնցից 34-ը (2009թ.՝ 24) ձերբակալվել են, 10-ը՝ (2009թ.՝ 9) ենթարկվել էքստրադիցիայի¹:

2011թ. Ինտերպոլի անդամ երկրներից հետախուզման վերաբերյալ ստացված 118 (2010թ.՝ 93) նոր հարցումների հիման

¹ Տե՛ս <http://www.police.am/%D5%AB%D5%B6%D5%BF%D5%A5%D6%80%D5%BA%D5%B8%D5%AC/statistics-and-results.html>

վրա կատարված աշխատանքների արդյունքում ոստիկանության մարմինների միջոցով հաջողվել է կազմակերպել 39-ի (2010թ.՝ 37) հայտնաբերումը Հայաստանի Հանրապետությունում (20-ը հետախուզվում էին միջազգային մակարդակով), որոնցից 18-ը (2010թ.՝ 9) ձերբակալվել են, 1-ը (2010թ.՝ 1) ենթարկվել էքստրադիցիայի:

Հետախուզման մեջ գտնվող անձանց վերաբերյալ ՀՀ ոստիկանության մարմինների կողմից ստացված 123 (2010թ.՝ 87) նոր հարցումների հիման վրա տեղեկատվության օպերատիվ ուղեկցումը կազմակերպելու շնորհիվ հաջողվել է պարզել նրանցից 140-ի (2010թ.՝ 119) գտնվելու վայրը, որոնցից 104-ը (2010թ.՝ 101) ձերբակալվել են, իսկ 23-ը (2010թ.՝ 26)՝ ենթարկվել էքստրադիցիայի: Ինտերպոլի ուղիներով իրականացված աշխատանքների շնորհիվ հաջողվել է հայտնաբերել միջազգային հետախուզման մեջ գտնվող 35 (2010թ.՝ 35) անձանց, որոնցից 28-ը (2010թ.՝ 34) ձերբակալվել են, 11-ը (2010թ.՝ 10)՝ ենթարկվել էքստրադիցիայի:

2012թ. Ինտերպոլի անդամ երկրներից հետախուզման վերաբերյալ ստացված 118 նոր հարցումների հիման վրա կատարված աշխատանքների արդյունքում ոստիկանության մարմինների միջոցով հաջողվել է կազմակերպել 39-ի հայտնաբերումը Հայաստանի Հանրապետությունում (19-ը հետախուզվում էին միջազգային մակարդակով), որոնցից 24-ը ձերբակալվել են, 5-ը (2011թ.՝ 1) ենթարկվել էքստրադիցիայի:

Հետախուզման մեջ գտնվող անձանց վերաբերյալ ՀՀ ոստիկանության մարմինների կողմից ստացված 104 նոր հարցումների հիման վրա տեղեկատվության օպերատիվ ուղեկցումը կազմակերպելու շնորհիվ հաջողվել է պարզել նրանցից 110-ի գտնվելու վայրը, որոնցից 88-ը ձերբակալվել են, իսկ 16-ը ենթարկվել էքստրադիցիայի: Ինտերպոլի ուղիներով իրականացված աշխատանքների շնորհիվ հաջողվել է հայտնաբերել միջազգային հետախուզման մեջ գտնվող 27 անձանց, որոնցից 26-ը ձերբակալվել են¹:

¹ Տե՛ս <http://www.police.am/news/view/in2012.html>

2015թ. Ինտերպոլի անդամ երկրներից հետախուզման վերաբերյալ ստացված 195 (2014թ.՝ 142) նոր հարցումների հիման վրա կատարված աշխատանքների արդյունքում ոստիկանության մարմինների միջոցով հաջողվել է կազմակերպել 50-ի (2014թ.՝ 66) հայտնաբերումը Հայաստանի Հանրապետությունում (27-ը հետախուզվում էին միջազգային մակարդակով), որոնցից 30-ը (2012թ.՝ 34) ձերբակալվել են, 4-ը (2014թ.՝ 9) ենթարկվել էքստրադիցիայի:

Հետախուզման մեջ գտնվող անձանց վերաբերյալ ՀՀ ոստիկանության մարմինների կողմից ստացված 111 (2014թ.՝ 114) նոր հարցումների հիման վրա տեղեկատվության օպերատիվ ուղեկցումը կազմակերպելու շնորհիվ հաջողվել է պարզել նրանցից 137-ի (2014թ.՝ 132) գտնվելու վայրը, որոնցից 97-ը (2014թ.՝ 91) ձերբակալվել են, իսկ 17-ը (2014թ.՝ 22) ենթարկվել էքստրադիցիայի: Ինտերպոլի ուղիներով իրականացված աշխատանքների շնորհիվ հաջողվել է հայտնաբերել միջազգային հետախուզման մեջ գտնվող 38 անձանց, որոնցից 25-ը ձերբակալվել են, 11-ը ենթարկվել էքստրադիցիայի¹:

Հարկ է նաև ընդգծել, որ Ինտերպոլի տարբեր գործառնություններ կարող են իրականացվել նաև միջազգային իրավական այլ ակտերում վերջինիս այդպիսիք պատվիրակելու կամ վերապահելու դեպքերում:

Մասնավորապես Հայաստանի Հանրապետության համար 2007 թ. մարտի 1-ին ուժի մեջ մտած «Սևծովյան տնտեսական համագործակցության մասնակից պետությունների կառավարությունների միջև հանցավորության, մասնավորապես, դրա կազմակերպված ձևերի դեմ պայքարի բնագավառում համագործակցության մասին» համաձայնագրի լրացուցիչ արձանագրության 8-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ «*Կողմերը պետք է որոշեն ազգային հաղորդակցման կետը իրենց ազգային իրավապահ մարմինների ներսում՝ նախապատվությունը տալով միջազգային համագործակցությանն առնչվող մարմիններին (Ինտերպոլ, SECI*

¹ Տե՛ս <http://www.police.am/news/view/in2015.html>

միջսահմանային հանցավորության դեմ պայքարի կենտրոն և այլն)»:

Նշված լրացուցիչ արձանագրության ընդունումով կողմերը պարտավորվում են ստեղծել հանցավորության դեմ պայքարում ՍԾՏՀ կապի սպաների ցանց, (Ցանց), բաղկացած անդամ պետությունների կողմից նշանակված կապի սպաներից՝ որպես իրենց ներկայացուցիչներ, որի նպատակներն են.

1. ուժեղացնել համագործակցությունը հանցավորության վերահսկման ոլորտում և ապահովել Կողմերի իրավասու մարմինների միջև փոխգործողության համակարգումը,

2. ստեղծել տեղեկատվության փոխանակման ցանց անդամ պետությունների իրավապահ մարմինների միջև հանցավորության և հանցագործների դեմ արդյունավետ պայքարելու համար՝ ՍԾՏՀ Համաձայնագրի համաձայն:

Նույն լրացուցիչ արձանագրության 3-րդ հոդվածը սահմանում է Ցանցի կապի սպաների խնդիրներն ու գործառույթները.

«1. Ուղարկել հարցումներ՝ ստացված այլ կապի սպաների կողմից, իրենց համապատասխան երկրներին, հրատապ դեպքում՝ մեկ օրվա ընթացքում, մյուս դեպքերում՝ երեք օրվա ընթացքում՝ ՍԾՏՀ Համաձայնագրի 5-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն,

2. Կողմերին ուղարկել իրենց հարցումների վերաբերյալ պահանջվող տեղեկատվությունը՝ ՍԾՏՀ Համաձայնագրի 9-րդ հոդվածի համաձայն,

3. Պարբերաբար հանդիպել՝ քննարկելու համար տարածաշրջանում անդրազգային հանցավորության միտումները՝ ՍԾՏՀ անդամ պետությունների իրավապահ գործակալությունների միջև համագործակցության նոր ձևեր որոնելու նպատակով,

4. Չեկուցել և առաջարկել համապատասխան մարմիններին համագործակցության հետագա զարգացման ուղիները,

5. Հեշտացնել օրենսդրական փաստաթղթերի և գործնական փորձի փոխանակումը ՍԾՏՀ անդամ պետությունների իրավապահ գործակալությունների միջև անդրազգային հանցավորության դեմ պայքարի բնագավառում»:

Անկասկած, հանցավորության դեմ պայքարի տարբեր բնագավառներում անգամ զուտ տեղեկատվության փոխանակումը կարելի է դիտարկել որպես քրեական գործերով իրավական օգնության բովանդակության կարևորագույն տարր, որը վերջին հաշվով նպատակաուղղված է օժանդակելու հանցավորության դեմ պայքարի գործում արդյունավետ միջազգային փոխօգնության ապահովմանը:

Այսպիսով, կարող ենք հավաստել, որ քրեական գործերով իրավական օգնության կազմակերպման և իրականացման գործում ակտիվ դերակատարություն ունեն մասնագիտացված տարբեր միջազգային կառույցները, որոնց շարքում աչքի է ընկնում Ինտերպոլը, որի գործունեության շրջանակներն ու դերն անընդհատ կատարելագործման ու բարելավման միտում ունեն:

ԳԼՈՒԽ 2

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

§1. Քրեական գործերով իրավական օգնության ապահովումը մինչդատական վարույթի և դատական քննության փուլում

Իրավական օգնության ցուցաբերման արդյունավետությունից ելնելով՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրությամբ հստակ տարանջատված են մինչդատական վարույթում և դատական քննության փուլում իրավական օգնության իրականացումն ապահովող մարմինները: Այդպիսիք են մինչդատական վարույթում՝ ՀՀ գլխավոր դատախազությունը, իսկ դատարանի վարույթում գտնվող գործերով՝ ՀՀ արդարադատության նախարարությունը (ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 475-րդ հոդվածի 1-ին մաս):

Մինչդատական վարույթում քրեական գործերով իրավական օգնությունն իրականացվում է քննչական գործողությունների կատարման՝ այն է առանձին հանձնարարությունների կատարում և ուղարկում, փաստաթղթերի և առարկաների հանձնում, տեղեկությունների փոխանակում և այլն, հանձնման (էքստրադիցիա), քրեական հետապնդման իրականացման ճանապարհով: Իսկ դատական քննության փուլում քրեական գործերով իրավական օգնությունն իրականացվում է դատական հանձնարարությունների կատարման, հանձնման (էքստրադիցիա), օտարերկրյա պետությունների դատարանների և միջազգային դատարանների դատավճիռների՝ ՀՀ տարածքում ճանաչման եղանակով: Ընդ որում, իրավական օգնությունն ցույց տալը ներառում է ինչպես քննչական և դատական հանձնարարությունների ուղարկումն այլ պետություն, այնպես էլ համանման հանձնարարությունների կատարումը:

Միջազգային պայմանագրերի համաձայն՝ պայմանավորվող կողմերը միմյանց տարբեր ծավալներով փոխադարձ իրավական օգնություն են ցույց տալիս, այդ թվում՝ փաստաթղթեր կազմելը, փոխանցելը և հասցեատիրոջը հանձնելը, զննություններ, խուզարկություններ, ազգրավումներ կատարելը, իրեղեն ապա-

ցույցներ փոխանցելը, փորձաքննություններ, կողմերի, երրորդ անձանց, կասկածյալների, մեղադրյալների, տուժողների, վկաների, քաղաքացիական հայցվորների, քաղաքացիական պատասխանողների, նրանց ներկայացուցիչների փորձագետների հարցաքննություն կատարելը, ճանաչման համար ներկայացնելը, այդ թվում՝ տեսակապի, տեսաձայնագրության և այլ տեխնիկական միջոցների օգտագործմամբ, անձանց հետախուզելը, քննվող քրեական գործի շրջանակներում օպերատիվ հետախուզական միջոցառումներ, քրեական հետապնդում իրականացնելը, անձանց հանձնելը՝ նրանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ դատավճիռն ի կատար ածելու համար, հանցավոր ճանապարհով ստացված դրամական միջոցները և գույքը, ինչպես նաև հանցավոր գործունեությունից ստացված եկամուտները հետախուզելը և կալանքը:

Քննչական և դատավարական գործողությունների կատարումն ունի որոշակի առանձնահատկություններ, որոնք ենթակա են պարտադիր կիրառման: Այսպես, քննչական հանձնարարություններն ուղարկվում և կատարվում են միայն հարուցված և վարույթում գտնվող գործերով: Այսինքն՝ քննչական հանձնարարության կատարման համար պարտադիր նախապայման է վարույթում գտնվող հարուցված քրեական գործի առկայությունը: Քննչական հանձնարարությունը պետք է ուղարկվի իրավասու պետական մարմնի կամ պաշտոնատար անձի կողմից, որը կարող է լինել դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը, որի վարույթում է գտնվում տվյալ քրեական գործը:

Դատավարական գործողություններ կատարելու մասին հանձնարարությունն ուղարկելու և կատարելու հիմք են ՀՀ երկկողմ և բազմակողմ միջազգային պայմանագրերը: Եթե մյուս կողմի հետ, ի թիվս Մինսկի կոնվենցիայի, առկա է նաև երկկողմ պայմանագիր, այդ փաստաթղթերից յուրաքանչյուրը կարող է կիրառվել առանձին-առանձին, իսկ հակասության դեպքում՝ առաջնայնությունը տրվում է երկկողմ պայմանագրին:

Ինչ վերաբերում է հանձնարարություններին ներկայացվող ձևական պահանջին, ապա դրանք պետք է ձևակերպվեն գրավոր՝ այն օտարերկրյա պետության լեզվով, որին ուղարկվում

են, եթե այլ բան նախատեսված չէ միջազգային պայմանագրով: Տարբեր միջազգային փաստաթղթերով կարող են սահմանված լինել տարբեր լեզուներ: Օրինակ՝ Մինսկի կոնվենցիայի 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ Միսկի կոնվենցիայի կատարման ժամանակ Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության մարմինները միմյանց հետ հաղորդակցվում են Պայմանավորվող կողմերի պետական լեզուներով կամ ռուսաց լեզվով: Անդրադառնալով դատավարական գործողություն կատարելու մասին հանձնարարության բովանդակությանը՝ անհրաժեշտ է նշել, որ հանձնարարությունը պետք է բովանդակի ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված պահանջները:

Դատավարական և քննչական գործողությունների կատարման համար պարտադիր պայման է այն, որ դրանք պետք է նախատեսված լինեն պայմանագրի կողմ երկրների օրենսդրությամբ, հակառակ դեպքում դրանց կատարումը կարող է մերժվել:

Համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 474-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինների հարցումով Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դատավարական գործողություններ կատարելիս Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը կիրառում են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նորմերը՝ համապատասխան միջազգային պայմանագրերով նախատեսված բացառություններով: Օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինների հարցումների համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում դատավարական գործողություններ կատարելիս Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը կարող են կիրառել օտարերկրյա պետության քրեական դատավարության օրենսդրության նորմերը, եթե վերջիններիս կիրառումը նախատեսված է Հայաստանի Հանրապետության և տվյալ օտարերկրյա պետության մասնակցությամբ գործող միջազգային պայմանագրով:

Օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմինների հարցումները կատարվում են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված ժամկետներում, եթե համապատասխան միջազգային պայմանագրերով այլ ժամկետ սահմանված չէ, ինչը նախատեսված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 474-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ-ի կողմից օտարերկրյա պետությանն ուղղված հանձնարարությանը, ապա այն կարող է բովանդակել միայն քննչական և դատական գործողություններ կատարելու մասին ՀՀ դատաքննչական մարմինների խնդրանքը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 481-րդ հոդվածը կարգավորում է որոշակի դատավարական սուբյեկտների՝ Հայաստանի Հանրապետություն կանչելը և նրանց հետ դատավարական գործողություններ կատարելը: Գործող քրեական դատավարության օրենսգրքով այդպիսի սուբյեկտներ են վկան, տուժողը, քաղաքացիական հայցվորը, քաղաքացիական պատասխանողը, նրանց ներկայացուցիչները, փորձագետը, մասնագետը, մինչդեռ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի 528-րդ հոդվածի համաձայն՝ այդպիսի սուբյեկտների շարքից հանվել են քաղաքացիական հայցվորը և մասնագետը (*ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի 528-րդ հոդված*):

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում իրականացվող քրեական գործով որպես վկա, տուժող, քաղաքացիական պատասխանող, քաղաքացիական հայցվոր, նրանց ներկայացուցիչներ, փորձագետ կամ մասնագետ հանդես եկող անձինք, ովքեր գտնվում են Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով սահմանված կարգով և պայմաններով կարող են կանչվել Հայաստանի Հանրապետություն՝ համապատասխան քրեական գործով վարույթ իրականացնող դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննության մարմնի կողմից նրանց մասնակցությամբ անհրաժեշտ քննչական կամ դատական գործողություններ կատարելու համար: Այդ անձանց մասնակցությամբ քննչական կամ դատական գործողություններ կատարելու ընթացքում կիրառվում

են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի կանոնները՝ համապատասխան միջազգային պայմանագրերով նախատեսված բացառություններով (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 481-րդ հոդված):

ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծով, ի տարբերություն գործող օրենսգրքի, հետաքննության մարմինն վերապահված չէ վերոնշյալ սուբյեկտների հետ քննչական կամ դատական գործողությունների կատարումը (ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի 528-րդ հոդված):

Միջազգային իրավունքի շրջանակներում դատավարության Նշված սուբյեկտների նկատմամբ կիրառվում է հատուկ կարգ, այսինքն՝ օտարերկրյա անձինք որպես վկաներ հանդես գալիս օգտվում են անձեռնմխելիությունից՝ իմունիտետից: Նրանց նկատմամբ չեն կիրառվում այն նորմերը, որոնք քրեադատավարական օրենսդրությամբ սահմանված են համապատասխան անձանց և ՀՀ տարածքում գտնվող օտարերկրացիների համար:

Այդպիսի անձանց նկատմամբ կիրառվող առանձնահատկությունները նախատեսված են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 499⁵-րդ հոդվածով: Նշված հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Եթե այլ անձինք իրենց համաձայնությամբ և կամքով ներկայանում են Հայաստանի Հանրապետություն, ապա համապատասխան քրեական գործով հետապնդում իրականացնող դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը նրանց մասնակցությամբ համապատասխան դատավարական գործողությունները կատարում են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով՝ հետևյալ վերապահումներով. եթե ներկայացած այլ անձն օտարերկրյա պետության քաղաքացի է կամ նրա տարածքում, այդ պետության օրենքներին համապատասխան, բնակության վայր ունեցող քաղաքացիություն չունեցող անձ, ապա նրա նկատմամբ արգելվում է կիրառել բերման ենթարկելու, դրամանական տույժի, ինչպես նաև ցուցմունքներ տալուց հրաժարվելու կամ խուսափելու կամ ակնհայտ սուտ ցուցմունքներ կամ եզրակացություն տալու համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու դատավարական գործողություններ»:

Բացի դրանից, նշված կատեգորիայի անձինք չեն կարող ձերբակալվել, կալանավորվել կամ հարկադրանքի այլ միջոցների ենթարկվել: Վերջինս մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության կարևոր երաշխիք է:

Օտարերկրյա պետության քաղաքացին որպես վկա Չայաստանի Չանրապետություն կարող է կանչվել և հարցաքննվել միայն իր համաձայնությամբ: Եթե վկան ցանկանում է ստանալ կանչի մասին փաստաթուղթը՝ թարգմանված այն լեզվով, որտեղից ինքը կանչվում է, կամ այն լեզվով, որին ինքը տիրապետում է, նա պարտավոր է ստորագրել կանչի մասին փաստաթուղթը, իսկ կանչը հանձնող հաստատությունը պետք է հաստատի այդ փաստը:

Այնուամենայնիվ, նշված կատեգորիայի անձինք իմունիտետից օգտվում են ոչ բոլոր դեպքերում: Նրանք անձեռնմխելիությունից օգտվում են և իրենց գտնված երկրի քաղաքացիների համեմատ առավելություն են ձեռք բերում այն դեպքում, եթե տվյալ պետության տարածքում են գտնվում դատաքննչական մարմինների կանչով: Այլ պարագաներում նրանք չեն օգտվում իմունիտետից:

Որոշակի առանձնահատկություններ են նախատեսված նաև այն դեպքում, երբ Չայաստանի Չանրապետությունն է օտարերկրյա պետություններին քննչական և դատական գործողությունների կատարման հանձնարարություններ ուղարկում: Առաջին հերթին անհրաժեշտ է հաշվի առնել համապատասխան օտարերկրյա պետության օրենսդրության առանձնահատկությունները, դրանք հանգամանորեն ուսումնասիրել, ինչպես նաև հաշվի առնել տվյալ պետության հետ իրավական օգնություն ցույց տալու մասին պայմանագիրը:

Նախաքննության մարմինը պարտավոր է հարցումը ներկայացրած հաստատության համաձայնությամբ օրենսդրությանը համապատասխան քրեական հետապնդում իրականացնել իր պետության քաղաքացիների նկատմամբ, որոնք կասկածվում են հարցում ներկայացրած պետության տարածքում հանցանք կատարելու մեջ: Այս դրույթը, ըստ «Իրավական օգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի, կիրառվում է այն դեպքում, եթե

հանցանքը կատարելու պահին տվյալ անձը գտնվում է համապատասխան պետության իրավագործության տակ:

Քրեական հետապնդում իրականացնելու մասին հանձնարարությունը պետք է լինի գրավոր և բովանդակի միջազգային պայմանագրով սահմանված բոլոր վավերապայմանները: Հանձնարարությանը պարտադիր կցվում է քրեական գործով տուժողի բողոքը և նյութական վնասը հատուցելու մասին միջնորդությունը, քրեական հետապնդում իրականացնելու համար համապատասխան նյութերը:

Ուշագրավ է նաև այն հարցը, թե ինչպիսի կարգ է գործում ՀՀ տարածքում օտարերկրյա քաղաքացու կողմից հանցանք գործելու և ՀՀ-ից դուրս գալու դեպքում նրա նկատմամբ իրականացվող վարույթի, ինչպես նաև օտարերկրյա պետության տարածքում հանցանք կատարած և Հայաստանի Հանրապետություն վերադարձած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու նկատմամբ իրականացվող վարույթի շրջանակներում:

Այսպես, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում օտարերկրյա քաղաքացու կողմից հանցանք գործելու և Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գալու դեպքում հարուցված կամ քննվող գործի բոլոր նյութերը տրվում են Հայաստանի Հանրապետության դատախազությանը, որը որոշում է քրեական հետապնդումը շարունակելու համար դրանք օտարերկրյա պետության համապատասխան հաստատություններ ուղարկելու հարցը:

Օտարերկրյա պետության տարածքում հանցանք կատարած և Հայաստանի Հանրապետություն վերադարձած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու նկատմամբ քրեական գործը հետագա քննության համար հանձնելու մասին օտարերկրյա պետության համապատասխան հաստատության խնդրանքը քննում է Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը: Այդպիսի դեպքերում գործի նախաքննությունը և դատական քննությունը կատարվում են քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով:

Օտարերկրյա պետության տարածքում հանցանք կատարած և Հայաստանի Հանրապետություն վերադարձած Հայաստանի

Հանրապետության քաղաքացու նկատմամբ մինչև հանցանքի կատարման վայրում նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելն օտարերկրյա պետության համապատասխան հաստատության կողմից Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը ներկայացրած կյուբերի հիման վրա Հայաստանի Հանրապետությունում դրա համար իրավասու մարմինը կարող է հարուցել քրեական գործ և քննել գործը:

Եթե տվյալ անձն ունի երկքաղաքացիություն, ապա գործն ուղարկվում է այն երկրին, որի քաղաքացի է իրեն համարում անձը, կամ այն երկիր, որի տարածքում բնակվում է մշտապես:

Եթե միաժամանակ այլ քաղաքացիության հետ անձը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է, ապա նա ճանաչվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի և գտնվում է նրա պաշտպանության տակ: Տվյալ դեպքում քաղաքացին չի կարող հանձնվել այլ երկրի և օտարերկրյա պետության տարածքում կատարած հանցանքի համար ենթակա է քրեական պատասխանատվության՝ որպես ՀՀ քաղաքացի: Այդպիսի դեպքերում Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավոր է իր քաղաքացու նկատմամբ հարուցել քրեական գործ և իրականացնել քննություն:

Մեկ կամ մեկից ավելի անձանց մի քանի հանցանքների կատարման մեջ մեղադրելիս, որոնց վերաբերյալ գործերն ընդդատյա են մի քանի պետությունների դատարաններին, դրանք քննելու համար իրավասու է այն պետության դատարանը, որի տարածքում ավարտվել է նախնական քննությունը: Տվյալ դեպքում գործը քննվում է այդ պետության դատավարական կանոններով:

Հայաստանի Հանրապետության միջազգային-իրավական համագործակցության մասին ամբողջական պատկերացում կազմելու համար ներկայացնենք նաև որոշակի վիճակագրական տվյալներ՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության 2008-2014թթ. հաշվետվություններից:

Այսպես, Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը 2008 թվականի ընթացքում միջազգային-իրավական հարաբերությունների բնագավառում միջազգային կոնվենցիաներին,

պայմանագրերին, համաձայնագրերի դրույթներին համապատասխան, ընթացք է տվել քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնություն կազմակերպելու վերաբերյալ ՀՀ դատախազությունում ստացված 59 և դատախազությունից ուղարկված՝ իրավական օգնություն ցույց տալու մասին 42 միջնորդության: Ստացված 59 միջնորդությունից 25-ն ԱՊՀ անդամ պետություններից է, իսկ 34-ը՝ օտարերկրյա այլ պետություններից: Ուղարկված 42 միջնորդությունից 29-ն ԱՊՀ անդամ պետություններից է, իսկ 13-ը՝ օտարերկրյա այլ պետություններից¹:

2009 թվականին ընթացք է տրվել քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնություն կազմակերպելու վերաբերյալ 79 միջնորդության (2008թ.՝ 101), որոնցից 61-ն ԱՊՀ մասնակից պետություններից, 18-ը՝ այլ պետություններից: Հայաստանի Հանրապետության դատախազության ստորաբաժանումներից ստացված փոխադարձ իրավական օգնություն հայցելու մասին 53 միջնորդություն (2008թ.՝ 42) ուղարկվել է օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին, որոնցից 26-ը՝ ԱՊՀ-ի, իսկ 27-ը՝ այլ պետությունների իրավասու մարմիններին:

2010թ. ներպետական և օտարերկրյա իրավապահ մարմինների, ինչպես նաև ՀՀ-ում ինտերպոլի ազգային կենտրոնական բյուրոյի ջանքերի ակտիվացման շնորհիվ մեծացել է այլ պետությունների իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող և Հայաստանում հայտնաբերված անձանց թիվը: 2010թ. օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել և կատարումն ապահովելու նպատակով ՀՀ համապատասխան իրավապահ մարմիններին է ուղարկվել քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ 95 (2009թ.՝ 79) միջնորդություն: ՀՀ դատախազության ստորաբաժանումներից ստացված՝ փոխադարձ իրավական օգնություն հայցելու մասին թվով 49 (2009թ.՝ 53) միջնորդություն ուղարկվել է օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին:

2011թ. ԱՊՀ մասնակից պետությունների դատախազություններ է ուղարկվել քրեական գործերով իրավական օգնու-

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/haxordum_2010.pdf

թյուն ցույց տալու 46 (2010թ.՝ 22), իսկ այլ օտարերկրյա պետություններ 51 (2010թ.՝ 27) միջնորդություն, ընդամենը՝ 97 (2010թ.՝ 49) միջնորդություն: 2011թ. քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու մասին ԱՊՅ պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել է 45 (2010թ.՝ 35) միջնորդություն, իսկ այլ օտարերկրյա պետություններից 59 (2010թ.՝ 41) միջնորդություն, ընդհանուր առմամբ ստացվել է 104 (2010թ.՝ 76) միջնորդություն:

2011թ. օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել է նրանց իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող և Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հայտնաբերված անձանց վերաբերյալ 30 (2010թ.՝ 27) միջնորդություն, որոնցից 23-ն ԱՊՅ մասնակից-պետությունների, իսկ 7-ն օտարերկրյա պետության իրավասու մարմիններից: 2011թ. հաղորդում է ստացվել ՀՀ-ում հայտնաբերված՝ այլ երկրների կողմից հետախուզվող 109 (2010թ.՝ 165) անձի վերաբերյալ: Հայտնաբերված հետախուզվողների քաղաքացիության պարզման նպատակով հարցումներ են կատարվել ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, անմիջապես տեղեկացվել է հետախուզման նախաձեռնողը, պահանջվել են հանձնման փաստաթղթեր, իսկ ՀՀ քաղաքացի հանդիսանալու պարագայում ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնելու նպատակով պահանջվել են հարուցված քրեական գործերը¹:

Քրեական հետապնդում իրականացնելու հանձնարարությամբ այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին ուղարկվել է 24 (2010թ.՝ 23) քրեական գործ և նյութեր, որոնցից 21-ն ուղարկվել է ԱՊՅ իրավասու մարմիններին, իսկ 3-ն այլ օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին: Այլ պետության տարածքում կատարված հանցագործության համար քրեական հետապնդում իրականացնելու միջնորդության հիման վրա ստացվել են 19 (2010թ.՝ 17) քրեական գործ և նախապատրաստված նյութեր, որոնցից 13-ը՝ ԱՊՅ, իսկ 6-ն այլ օտարերկրյա պետության իրավասու մարմիններից:

2012թ. օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել է նրանց իրավապահ մարմինների կողմից հետա-

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/haxordum_2010.pdf

խուզվող և Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հայտնաբերված անձանց վերաբերյալ 22 (2011թ.՝ 30) միջնորդություն, որոնցից 15-ն ԱՊՀ մասնակից պետությունների, իսկ 7-ը՝ օտարերկրյա պետության իրավասու մարմիններից:

2012թ. հաղորդում է ստացվել ՀՀ-ում հայտնաբերված՝ այլ երկրների կողմից հետախուզվող 115 (2011թ.՝ 109) անձի վերաբերյալ: Հայտնաբերված հետախուզվողների քաղաքացիությունը պարզելու նպատակով հարցումներ են կատարվել ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, անմիջապես տեղեկացվել է հետախուզման նախաձեռնողը, պահանջվել են հանձնման փաստաթղթեր, իսկ ՀՀ քաղաքացի հանդիսանալու պարագայում ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնելու նպատակով պահանջվել են հարուցված քրեական գործերը:

Քրեական հետապնդում իրականացնելու հանձնարարությամբ այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին ուղարկվել են 34 (2011թ.՝ 24) քրեական գործ և կյուբեր, որոնցից 28-ն ուղարկվել է ԱՊՀ իրավասու մարմիններին, իսկ 6-ը՝ այլ օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին¹:

Այլ պետության տարածքում կատարված հանցագործության համար քրեական հետապնդում իրականացնելու միջնորդության հիման վրա ստացվել են 11 (2011թ.՝ 19) քրեական գործ և նախապատրաստված կյուբեր, որոնցից 7-ը՝ ԱՊՀ, իսկ 4-ը՝ այլ օտարերկրյա պետության իրավասու մարմիններից:

Քրեական հետապնդում իրականացնելու հանձնարարությամբ այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին ուղարկվել են 30 (2012թ.՝ 34) քրեական գործ և կյուբեր, որոնցից 22-ն ուղարկվել է ԱՊՀ իրավասու մարմիններին, իսկ 8-ը՝ այլ օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին: Այլ պետության տարածքում կատարված հանցագործության համար քրեական հետապնդում իրականացնելու միջնորդության հիման վրա ստացվել են 17 (2012թ.՝ 11) քրեական գործ և նախապատրաստված կյուբեր:

¹ Տե՛ս <http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/AJ%20Naxagah-2013-%20haxordum.pdf>

2013թ. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հայտնաբերվել է օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմինների կողմից հետախուզվող 222 անձ:

2013թ. ՀՀ է տեղափոխվել ՀՀ իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող 61 անձ:

Հատկանշական է ԱՄՆ իրավապահ մարմինների հետ իրավական օգնության բնագավառում պայմանագրի բացակայության պայմաններում իրականացվող մշտական արդյունավետ համագործակցությունը, որն ընթանում է ԱՄՆ-ում հանցագործությունն կատարած և Հայաստանում թաքնվող անձանց նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելու, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի չհանդիսացող անձանց քրեական հետապնդման նպատակով ԱՄՆ իրավասու մարմիններին հանձնելու, ԱՄՆ-ում հարուցված քրեական գործերը Հայաստանի Հանրապետությունում քննելու համար տրամադրելու, ինչպես նաև համագործակցության այլ ձևերով¹:

2014թ. միջազգային-իրավական օգնության ոլորտում ՀՀ դատախազության կողմից քննարկվել և ընթացք է տրվել այս ոլորտին վերաբերող 6,296 (2013թ.՝ 6,036) փաստաթղթի, որոնցից՝ 3,256-ը (2013թ.՝ 3,021) ստացվել է օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններից, իսկ 3,040-ը (2013թ.՝ 3,015) օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին ուղարկված հարցումներն են:

Համաձայն միջազգային կոնվենցիաների, պայմանագրերի, համաձայնագրերի դրույթների՝ քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության ցուցաբերման ոլորտում 2014 թվականի ընթացքում ԱՊՀ պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել է 94 (2013թ.՝ 46), իսկ այլ օտարերկրյա պետություններից՝ 28 (2013թ.՝ 43) միջնորդություն: Ընդհանուր առմամբ ստացվել է քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու 122 (2013թ.՝ 89) միջնորդություն:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ԱՊՀ մասնակից պետությունների դատախազություններ է ուղարկվել քրեական գոր-

¹ Տե՛ս <http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/AJ%20Naxagah-2013-%20haxordum.pdf>

ծերով իրավական օգնություն ցույց տալու 145 (2013թ.՝ 55), իսկ այլ օտարերկրյա պետություններ՝ 126 (2013թ.՝ 61) միջևորդություն, ընդամենն ուղարկվել է 271 (2013թ.՝ 116) միջևորդություն:

Հարկ է նշել, որ պետությունների միջազգային-իրավական համագործակցության ոլորտում առանձնակի կարևորություն է ներկայացնում հանձնման (էքստրադիցիա) գործընթացը: Որպես պետությունների միջև քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու տեսակ՝ հանձնումը կարգավորված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրությամբ, որի համապատասխան նորմերը հիմնված են միջազգային պայմանագրերում ամրագրում ստացած պայմանների վրա:

Հանձնման ներպետական կարգավորումը չափազանց կարևոր է: Քանի որ հանձնման հետ կապված բոլոր հարցերը մտնում են բացառապես պետության իրավասության մեջ, որը, լինելով տարածքային առումով ինքնիշխան, իրավասու է մերժել կամ բավարարել պահանջվող անձի հանձնումը՝ առաջնորդվելով իր օրենսդրությամբ:

Պետության ինքնիշխանության վկայություններից է այն, որ նույնիսկ միջազգային պամանագրի առկայության պայմաններում հանձնումը կարող է մերժվել, եթե հարցումը ստացած պետությունը գտնում է, որ նման օգնության ցուցաբերումը կարող է վնաս պատճառել իր ինքնիշխանությանը կամ անվտանգությանը, հանրային կարգին (ordre public) կամ հակասում է պետական շահերին: Նման հնարավորություն ընձեռնում է նաև «Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 26-րդ հոդվածը, համաձայն որի՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարել է.

3-րդ հոդվածի կապակցությամբ. քանի որ օրենքներով քաղաքական հանցագործություններ կամ քաղաքական հանցագործությունների հետ կապ ունեցող հանցագործությունների տեսակներ սահմանված չեն, Հայաստանի Հանրապետությունը հանձնում կիրականացնի, եթե հարցման մեջ նշված հանցագործությունը այդպիսին է համարվում իր ընդհանուր քրեական օրենսգրքով կամ Հայաստանի Հանրապետության համար գործող միջազգային պայմանագրերով:

4-րդ հոդվածի կապակցությամբ. քանի որ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով գինվորական բուլոր հանցագործությունները ընդհանուր քրեական օրենքներով հանցագործություն են համարվում, ուստի նման գործերով հանձնման վերաբերյալ հարցումները կբավարարվեն, եթե հանձնում ուղարկած պետության օրենքով ևս տվյալ արարքը, որի համար հանձնում է պահանջվում, դասվում է ընդհանուր քրեական հանցագործությունների շարքին:

Հանձնումն արտահայտում է պետությունների համերաշխությունը հանցավորության դեմ պայքարում: Այն հատկապես արդիական է այժմ, երբ սահմանների հատման արարողակարգերը համեմատաբար պարզեցված են, իսկ հաղորդակցության ժամանակակից միջոցներն ավելի դյուրին են դարձնում տեղափոխությունը մի երկրից մյուսը: Քրեական պատասխանատվությունից խուսափող յուրաքանչյուր անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ արդեն կայացրած դատավճիռն ի կատար ածելու համար անհրաժեշտ է նրան վերադարձնել այն պետություն, որտեղ նա կատարել է հանցագործությունը: Միջազգային պրակտիկայում այդպիսի հանձնումն իրականացնելու հնարավորությունը նախատեսվում է հանձնման կամ իրավական օգնության վերաբերյալ պետությունների միջև կնքված երկկողմ և բազմակողմ պայմանագրերով:

Ժամանակակից միջազգային իրավունքում կայացած կարելի է համարել միջազգային իրավունքի և ներպետական իրավունքի նորմերի փոխազդեցության գործընթացում միջազգային իրավունքի նորմերի պրիմատի (գերակշռող նշանակության) հայեցակարգը: Սա խաղաղության պահպանման, պետությունների միջև փոխշահավետ և կանոնավոր համագործակցության ապահովման, մարդու իրավունքների և ազատությունների հարգման իրավական երաշխիք է հանդիսանում: Ներպետական իրավունքը պետք է համապատասխանի միջազգային իրավունքին, իսկ հակասության դեպքում գերակայությունը տրվում է միջազգային իրավունքին, քանի որ միջազգային իրավունքը պետությունների փոխհամաձայնեցված կամքի դրսևորում է, կոլեկտիվ խելամտության և համընդհանուր արժեքների արտահայտությունը:

Որպես միջազգային փոխօգնության ակտ՝ հանձնման իրականացումը դասվում է միջազգային իրավական պրակտիկայում հանցավորության դեմ պայքարի առավել բարդ խնդիրների թվին: Այն միջազգային պրակտիկայում համարվում է հանցավորության դեմ պայքարում ամենաարդյունավետ միջոցներից մեկը, և այդ գործընթացն ուղղակիորեն կապված է այնպիսի հիմնական իրավական կատեգորիաների հետ, ինչպիսիք են մարդու իրավունքները, քաղաքացիությունը, պետության իրավագործությունը և այլն: Այդ է պատճառը, որ միջազգային հանրությունը նշանակալի տեղ է հատկացնում այդ ինստիտուտի իրավական հիմքերի նախատեսմանը: Ուստի այս ինստիտուտի քննարկմանն առավել հանգամանորեն կանդրադառնանք հաջորդիվ:

§2. Քրեական գործերով հանձնման գործընթացի առանձնահատկությունները

Միջազգային պրակտիկան վկայում է, որ հանցավորության դեմ պայքարում՝ որպես արդյունավետ իրավական գործիք հանդես է գալիս հանձնումը (էքստրադիցիան), որի կիրառումը թույլ է տալիս յուրաքանչյուր դեպքում ապահովել պատժի անխուսափելիությունը և պատասխանատվության ենթարկել քրեորեն հետապնդելի արարքներ կատարած անձանց¹:

Տեսական գրականության մեջ հանձնման ինստիտուտի սահմանման վերաբերյալ առկա են որոշակի տարակարծություններ:

Հեղինակների մի խումբ հանձնումը բնութագրել է որպես քրեական պատժի ենթարկելու նպատակով հանցագործի հանձնում այլ պետությանը միջազգային իրավունքի նորմերին համապատասխան: Հեղինակների մեկ այլ խումբ բննադատության է ենթարկում այս տեսությունը՝ պնդելով, որ անթույլատրելի է հանձնման ինստիտուտի դասումը բացառապես միջազգային-իրավական նորմերի թվին, քանի որ հանձնումն իրականացվում է նաև ներպետական իրավունքի նորմերին համապատասխան:

1 Տե՛ս **Сафаров Н.А.** Экстрадиция в международном уголовном праве: проблемы теории и практики. М., «Волтерс Клувер», 2005, стр. 7:

Այս տեսակետից հանձնումն առավել ամբողջական սահմանվում է հետևյալ կերպ. «*Հանձնումը պետությունների միջև իրականացվող իրավական ակտ է, համաձայն որի այս կամ այն պետությունը հայցում և ստանում է հանցագործություն կատարած անձին այն երկրից, որտեղ այդ անձը թաքնվում է՝ նրան քրեական պատասխանատվության ենթակելու կամ վերջինիս նկատմամբ արդեն իսկ կայացված դատավճիռն ի կատար ածելու նպատակով*»¹:

Հանձնման ընթացակարգը կարելի է բնութագրել հետևյալ կերպ՝ հանձնումը (էքստրադիցիա) ընթացակարգ է, որի համաձայն՝ պետությունը, որի քրեական իրավասության տակ հետապնդվում է անձը, նրան քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ պատժի կատարումն ապահովելու համար, հարուցում և ստանում է այն երկրից, որտեղ վերջինս թաքնվում է²:

Համաձայն միջազգային իրավունքի՝ հանձնման ենթակա են այն անձինք, ովքեր հետախուզվում են հայցող կողմի իրավասու մարմինների կողմից հարուցված քրեական գործով քրեական հետապնդման ենթարկելու, ինչպես նաև՝ համապատասխան դատարանի կողմից կայացված դատավճռի ի կատար ածման նպատակով: Այսինքն՝ էքստրադիցիան կարող է իրականացվել թե՛ մինչդատական, և թե՛ դատական վարույթի գործերով, ինչպես նաև դատավճռի ի կատար ածման նպատակով:

«Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանձնումը պետք է կատարվի այնպիսի հանցագործությունների դեպքում, որոնք հայցող և հայցվող կողմերի օրենքներով պատժվում են ազատազրկմամբ կամ կալանքով նվազագույնը մեկ տարի կամ ավելի ժամկետով կամ ավելի խիստ պատժով: Երբ դատապարտման կամ բանտարկության դատավճիռը կամ կալանավորման որոշումը կայացվում է հայցող կողմի տարածքում, ապա նշանակված պատիժը պետք է լինի 4 ամսից ոչ պակաս:

1 Տե՛ս *Звирбуль В.К., Шупилов В.П.* Выдача уголовных преступников. М., 1974, стр. 6, 11:

2 Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն: Հատուկ մաս (3-րդ հրատարակություն, լրացումներով և փոփոխություններով): Երևանի պետ.համալս.-եր.: ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 551

Հանձնման ինստիտուտն ըստ երկրների տարբերվում է կարգավորման առանձնահատկություններով:

Գոյություն ունի հանձնման ինստիտուտի նորմերի համակարգի 2 հիմնական տեսակ՝ եվրոպական և անգլո-ամերիկյան: Սրանցից յուրաքանչյուրն ունի իրեն բնորոշ գծերը:

Առաջինը բնութագրական է ռոմանագերմանական իրավունքի երկրներին՝ ոչ միայն մայրցամաքային Եվրոպայի և լատինամերիկյան երկրներին, այլ նաև Եվրոպական երկրների նախկին գաղութներին, բացի բրիտանականից, իսկ երկրորդը՝ ընդհանուր իրավունքի:

Առաջինը հիմնված է այնպիսի սկզբունքների վրա, ինչպիսիք են՝

- հարցումն ուղարկող և հարցումն ստացած պետություններում արարքի քրեորեն պատժելի լինելը կամ այդ արարքների համար ազատագրկման ձևով պատժի նախատեսումը,
- հանձնման կապակցությամբ իրականացվող գործողությունների համապատասխանությունը որոշակի պահանջների,
- սեփական քաղաքացիներին չհանձնելը:

Այս սկզբունքները համընկնում են քրեական իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներին:

Երկրորդ դեպքում գլխավորը պատժի անխուսափելիությունն է:

Հանձնման ինստիտուտը բնութագրող այս երկու տեսակներն էլ առանձնանում են իրենց դրական և բացասական կողմերով:

Եվրոպական համակարգն ապահովում է օրինականությունը և հանձնման ելթակա անձի իրավունքները: Միաժամանակ այն հանցագործին հնարավորություն է տալիս խուսափել պատժից: Անգլո-ամերիկյան համակարգը սահմանափակում է վերը նշված սկզբունքները և դատարանին իրավունք է տալիս յուրաքանչյուր գործ լուծել՝ դրա առանձնահատկություններից ելնելով՝ նպատակ հետապնդելով ապահովել հանցագործների պատժի անխուսափելիությունը:

Ի տարբերություն «մայրցամաքային իրավունքի» երկրների՝ «ընդհանուր իրավունքի» երկրներում հանձնումը թույլատրվում է միայն պայմանագրի առկայության դեպքում: Մյուս առանձնահատկությունն այն է, որ որոշակի դեպքերում թույլատրվում է նաև սեփական քաղաքացիների հանձնումը՝ այն թողնելով կողմերի հայեցողությանը:

Մինևույն համակարգում գտնվող երկրների միջև հանձնում իրականացնելիս պետությունները ղեկավարվում են ներպետական օրենսդրությամբ, իսկ եթե այդ հարցերը չեն կարգավորվում ներպետական օրենսդրությամբ, ապա կիրառվում են միջազգային պայմանագրերի նորմերը:

Տարբեր համակարգեր ունեցող երկրների միջև հանձնման հարցերը կարգավորելիս առաջնայնությունը տրվում է երկկողմ պայմանագրերին, որոնցում երկրները սահմանում են համապատասխան բացառություններ և վերապահումներ:

Այս կապակցությամբ նշենք, որ Հայաստանի Հանրապետությունը որդեգրել է հանձնման ինստիտուտի նորմերին վերաբերող խառը համակարգը՝ ներառելով թե՛ եվրոպական, թե՛ անգլո-ամերիկյան համակարգին բնորոշ տարրեր¹:

Հանձնման վերաբերյալ ընդհանուր դրույթները նախատեսված են ՀՀ ներպետական օրենսդրությամբ՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 54 և 54¹ գլուխներով, «Օտարերկրացիների մասին» ՀՀ օրենքի և այլ օրենքների համապատասխան հոդվածներով:

Ինչպես նշում է Ռ.Վալլասը, հանձնումն արդյունավետ է միայն պայմանագրի (համաձայնագրի) առկայության դեպքում: Պայմանագրի բացակայության դեպքում գոյություն չունի հանձնման պարտականություն²: Երբ շահագրգիռ կողմերի միջև հանձնման վերաբերյալ չկան համապատասխան իրավական համաձայնագրեր, իրավաչափ է խոսել ոչ թե հանձնման պարտականության,

1 Մանրամասն տես *Ավետիսյան Դ.* Հանձնման ինստիտուտի միջազգային իրավական և քրեադատավարական առանձնահատկությունները: «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2008թ., № 11 (112), էջեր 4-5:

2 Տես *Wallace R.* International Law. 3rd Edition. L., 1997. p. 119:

այլ՝ սեփական հայեցողությամբ գործելու պետության իրավունքի, մասնավորապես, փոխադարձության սկզբունքի վրա հիմնվելով՝ հանձնել հանցանք կատարած անձին կամ մերժել հանձնումը:

Որոշ հեղինակներ, մասնավորապես Ս. Պ. Շերբան և Ե. Վ. Բիկովան պնդում են, որ հանձնումն իրականացվում է բացառապես պայմանագրի առկայության դեպքում¹: Ավելին, իրավաբանական գրականության մեջ կարելի է հանդիպել հանձնման դասակարգման, երբ առանձնացվում է պարտադիր իմպերատիվ հանձնումը: Ինչպես նշում է Ա. Ի. Բոյցովը, պարտադիր հանձնման առաջին պայմանն է հանձնման վերաբերյալ պայմանագրի կամ փոխադարձ հանձնման վերաբերյալ համաձայնագրի առկայությունը: Ուստի հանցանք կատարած անձանց հանձնումը պետության իրավունքն է, այլ ոչ թե պարտականությունը: Այն պարտականություն է դառնում միայն քրեական գործերի կապակցությամբ փոխադարձ իրավական օգնության վերաբերյալ պետությունների միջև կնքված պայմանագրերի կամ համաձայնագրերի առկայության դեպքում²:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 55-րդ հոդվածը սահմանում է որոշակի դեպքերում հանձնման արգելքը:

Այսպես, համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 55-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ ոչ ոք չի կարող արտաքսվել կամ հանձնվել օտարերկրյա պետությանը, եթե իրական սպառնալիք կա, որ սվյալ անձը կարող է այդ երկրում ենթարկվել մահապատժի, խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի: Նույն հոդվածի 2-րդ մասում նշված է, որ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն չի կարելի հանձնել օտարերկրյա պետությանը, բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած միջազգային պայմանագրերով նախատեսված դեպքերի:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 488-րդ հոդվածը սահմանում է հանձնումը մերժելու դեպքերը, որի համաձայն՝ ան-

1 Տե՛ս *Щерба С.П., Быкова Е.В.* Выдача лица для уголовного преследования или исполнения приговора // Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / Под ред. *А.Я. Сухарева*. М., 2002, стр. 796:

2 Տե՛ս *Бойцов А.И.* Выдача преступников. СПб.: Издательство «Юридический центр», 2004, стр. 272

ծի հանձնման մասին օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի խնդրանքի կատարումը մերժվում է, եթե՝

1) հանձնման վերաբերյալ խնդրանքը Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմնի (տույն օրենսգրքի 475-րդ հոդվածի առաջին մաս) կողմից ստանալու պահին, խնդրանքը ներկայացնող օտարերկրյա պետության օրենքին համապատասխան, քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել, կամ դատավճիռը չի կարող ի կատար ածվել վաղեմության ժամկետն անցնելու պատճառով կամ այլ օրինական հիմքով:

2) անձի նկատմամբ նույն արարքի համար արդեն իսկ կայացվել է օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ կամ գործով վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում:

3) խնդրանքը վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու հանձնմանը:

4) հանձնման դեպքում, տվյալ օտարերկրյա պետության օրենքներին համապատասխան, կարող է նշանակվել մահապատիժ, և այդ պետությունը բավարար երաշխիքներ չի տալիս առ այն, որ հանձնելու դեպքում այդպիսի պատիժ չի նշանակվի և չի կիրառվի:

2. Անձի հանձնման մասին խնդրանքի կատարումը կարող է մերժվել, եթե անձը, որի հանձնելը հայցվում է՝

1) սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետությունում ձեռք է բերել քաղաքական ապաստանի իրավունք:

2) հետապնդվում է քաղաքական, ռասայական կամ կրոնական շարժառիթներով:

3) հետապնդվում է խաղաղ ժամանակ զինվորական հանցագործություն կատարելու համար:

4) հանցագործությունը կատարել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում:

Հանձնելը կարող է մերժվել նաև, եթե տվյալ օտարերկրյա պետությունը քրեական գործերով իրավական օգնության ոլորտում չի ապահովում փոխադարձությունը:

Առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում սեփական քաղաքացիներին հանձնելու արգելքը, որը նախատեսված է թե՛

ՀՀ սահմանադրությամբ, և՛ թե ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով:

Սեփական քաղաքացիների հանձնումը մերժելն առաջին անգամ իր ամրագրումն է ստացել 1736թ. Ֆրանսիայի և Նիդերլանդների միջև կնքված համաձայնագրով: Հարկ է նշել, որ սեփական քաղաքացիներին չհանձնելը որպես հանձնման մերժման հիմք լայնորեն տարածված է պայմանագրային-իրավական պրակտիկայում¹:

Երկրների ճնշող մեծամասնությունը մերժում է սեփական քաղաքացիների հանձնումը, սակայն դրանով չի բացառվում նրանց քրեական պատասխանատվության ենթարկվելը: Քաղաքացի հանդիսանալու իրավական կարգավիճակը կարող է քաղաքացուն պաշտպանել հանձնումից, սակայն դրա հետ մեկտեղ այն չի կարող ազատել անձին հնարավոր քրեական պատասխանատվությունից²:

Թեև սեփական քաղաքացիներին չհանձնելը լայն տարածում է ստացել տարբեր պետություններում, սակայն այն չի կարելի համարել համընդհանուր կանոն, քանի որ որոշ պետությունների (ԱՄՆ, Մեծ Բրիտանիա, Կանադա և այլն) բնորոշ է այլ պրակտիկա, երբ սեփական քաղաքացիները կարող են հանձնվել, սակայն որոշակի պայմանների առկայության դեպքում. դրանք են՝

1. պայմանագրի առկայությունը, որում նախատեսված է այդպիսի հանձնումը,
2. մյուս կողմի՝ նման պրակտիկա ունենալը,
3. հանձնումն իրականացնելիս փոխադարձության պայմանի պահպանումը³:

Հանձնման մերժման վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Ստերինգս ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով նշել է. «Տանջանքների և անմարդկային վե-

1 Տե՛ս **Сафаров Н.А.** Экстрадиция в международном уголовном праве: проблемы теории и практики. М., «Волтерс Клувер», 2005, стр. 234:

2 Տե՛ս **Baltzsis A.** La Non-Extradition Des Nationaux// Rev. Hellenique de Droit Int'l. 1960. Vol. 13. p. 190; **Plachta M.** Non-Extradition of Nationals: a Never Ending Story// Emory Int'l L. Rev. Vol. 1. No 1. 1999. p. 77-159:

3 Տե՛ս **Галенская Л.Н.** Международная борьба с преступностью. М., 1972, стр. 122-123; **Castel J.** International Law. Toronto, 1976. p. 517:

րաբերմունքի արգելքը, ինչպես նաև արդարացի դատական քննության իրավունքը կարող են հիմք հանդիսանալ հանձնումը մերժելու համար: Միաժամանակ, քանի որ աշխարհում տեղաշարժը աստիճանաբար ակտիվանում է, և հանցավորությունն ավելի մեծ միջազգային թափ է ստանում, պետությունների համար առավել կարևոր է դառնում, որ կասկածվող իրավախախտները, որոնք փախել են արտասահման, ենթարկվեն պատասխանատվության»¹:

Բացի ներպետական օրենսդրությունից, ներկայումս հանձնման իրավունքի աղբյուրներ են հանդիսանում նաև հանձնման վերաբերյալ երկկողմ և բազմակողմ պայմանագրերը, քրեական օրենսդրության վերաբերյալ միջազգային կոնվենցիաները, միջազգային քաղաքավարությունը (տարբեր ազգությունների կողմից օրենքների և սովորույթների փոխադարձ ընդունում), որը հիմնվում է փոխադարձության վրա:

Հարկ է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետությունը վավերացրել է Եվրոպայի խորհրդի հիշյալ բնագավառը կարգավորող այնպիսի կարևոր միջազգային-իրավական փաստաթղթեր, ինչպիսիք են.

- «Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիան (13.12.1957թ.) - ստորագրվել է 11.05.2001թ., վավերացվել է 25.01.2002թ., ուժի մեջ է մտել 25.04.2002թ.,

- «Քրեական գործերով փոխօգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիան (20.04.1959թ.) - ստորագրվել է 11.05.2001թ., վավերացվել է 25.01.2002թ., ուժի մեջ է մտել 25.04.2002թ.,

- «Քրեական գործերի փոխանցման մասին» եվրոպական կոնվենցիան (15.05.1972թ.) - ստորագրվել է 08.11.2001թ., վավերացվել է 17.12.2004թ., ուժի մեջ է մտել 18.03.2005թ.,

- «Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը (15.10.1975թ.) - ստորագրվել է 08.11.2001թ., վավերացվել է 18.12.2003թ., ուժի մեջ է մտել 17.03.2004թ.,

¹ Տե՛ս ECHR, Soering v. United Kingdom, Judgment of 7 July 1989:

• «Ահաբեկչության կանխարգելման մասին» եվրոպական կոնվենցիան (27.01.1977թ.) – ստորագրվել է 08.11.2001թ., վավերացվել է 23.03.2004թ., ուժի մեջ է մտել 24.06.2004թ.,

• «Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ արձանագրությունը (17.03.1978թ.) - ստորագրվել է 08.11.2001թ., վավերացվել է 18.12.2003թ., ուժի մեջ է մտել 17.03.2004թ.,

• «Քրեական գործերով փոխօգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը (17.03.1978թ.) - ստորագրվել է 08.11.2001թ., վավերացվել է 23.03.2004թ., ուժի մեջ է մտել 21.06.2002թ.,

• «Դատապարտված անձանց փոխանցման մասին» կոնվենցիա (23.03.1983թ.) – վավերացվել է 11.05.2001թ., ուժի մեջ է մտել 01.09.2001թ.,

• «Հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված միջոցների լվացման, հայտնաբերման, առգրավման և բռնագրավման մասին» կոնվենցիան (08.11.1990թ.) - ստորագրվել է 11.05.2001թ., վավերացվել է 24.11.2003թ., ուժի մեջ է մտել 01.03.2004թ.:

Բացի դրանից, ԱՊՀ մասնակից-պետությունների միջև իրավական համագործակցության և հանձնման իրականացման հետ կապված հարցերը կարգավորվում են «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» 22.01.1993թ. Մինսկի կոնվենցիայի շրջանակներում: 2002թ. հոկտեմբերի 7-ին Քիշնևվում կնքվել է «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» կոնվենցիան, որը գործում է 2004թ. ապրիլի 27-ից: Հայաստանի Հանրապետության կողմից այն վավերացվել է 2005թ. հունվարի 21-ին, ուժի մեջ է մտել փետրվարի 19-ին, սակայն հաշվի առնելով, որ դեռևս ԱՊՀ մասնակից-պետությունների տարածքում այն վավերացրել են միայն Ադրբեջանը, Բելառուսը, Ղազախստանը, Տաջիկստանը և Ղրղզստանը, իսկ Ռուսաստանի Դաշնությունը տեղեկացրել է, որ Կոնվենցիայի վավերացման

ներպետական արարողակարգերն ընթանում են, դեռևս դրան հղում չի կատարվում:

Հանձնման իրականացման բնագավառում ոչ պակաս կարևոր են իրավական օգնության և հանձնման մասին երկկողմ պայմանագրերը, մասնավորապես.

- «Քրեական գործերով իրավական օգնության մասին» Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի միջև պայմանագիրը, որն ուժի մեջ է մտել 22.11.2001թ.,

- «Հանձնման մասին» Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի միջև պայմանագիրը, որն ուժի մեջ է մտել 10.10.2000թ.,

- «Հանձնման մասին» Հայաստանի Հանրապետության և Բուլղարիայի Հանրապետության միջև պայմանագիրը, որն ուժի մեջ է մտել 07.12.1997թ.,

- «Քրեական գործերով իրավական օգնության մասին» Հայաստանի Հանրապետության և Բուլղարիայի Հանրապետության միջև պայմանագիրը, որն ուժի մեջ է մտել 07.12.1997թ.,

- «Քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության մասին» Հայաստանի Հանրապետության և Արաբական Միացյալ Էմիրությունների միջև պայմանագիրը, որն ուժի մեջ է մտել 03.11.2005թ.,

- «Հայաստանի Հանրապետության և Արաբական Միացյալ Էմիրությունների միջև հանձնման մասին» պայմանագիրը, կնքվել է 20.04.2002թ, որն ուժի մեջ է մտել 03.11.2005թ.,

- «Հայաստանի Հանրապետության և Լիտվայի Հանրապետության միջև քաղաքացական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավահարաբերությունների մասին» պայմանագիրը՝ կնքված 15.09.2003թ., որն ուժի մեջ է մտել 08.07.2005թ.,

- «Հայաստանի Հանրապետության և Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետության միջև քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության մասին» պայմանագիրը՝ կնքված 15.04.2007թ., որն ուժի մեջ է մտել 20.03.2008թ.,

- «Հայաստանի Հանրապետության և Եգիպտոսի Արաբա-

կան Հանրապետության միջև հանձնման մասին» պայմանագիրը՝ կնքված 15.04.2007թ., որն ուժի մեջ է մտել 20.03.2008թ.,

• «Հայաստանի Հանրապետության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության միջև հանձնման մասին» պայմանագիրը՝ կնքված 05.07.2006թ., որն ուժի մեջ է մտել 01.10.2008թ.,

• «Հայաստանի Հանրապետության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության միջև քաղաքացիական և քրեական գործերով իրավական համագործակցության մասին» պայմանագիրը՝ կնքված 05.07.2006թ., որն ուժի մեջ է մտել 21.05.2009թ.,

• «Հայաստանի Հանրապետության և Հունաստանի Հանրապետության միջև քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության մասին» պայմանագիրը՝ կնքված 21.11.2000թ., որն ուժի մեջ է մտել 21.07.2002թ.:

Մարդու իրավունքների միջազգային չափորոշիչները պարտավորեցնում են Հայաստանի Հանրապետությանն ապահովել հանձնված անձի համընդհանուր և ՀՀ սահմանադրությամբ երաշխավորված հետևյալ իրավունքները, մասնավորապես՝

- կյանքի իրավունքը (հոդված 24),
- խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի արգելքը (հոդված 26),
- անձնական ազատության իրավունքը (հոդված 27);
- օրենքի առաջ ընդհանուր հավասարությունը (հոդված 28),
- խտրականության արգելքը, անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելիությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից (հոդված 29),
- դատական պաշտպանության իրավունքը և մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններ դիմելու իրավունքը (հոդված 61),

- արդար դատաքննության իրավունք (հոդված 63),
- իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունք (հոդված 64),
- իր, ամուսնու կամ մերձավոր ազգականների վերաբերյալ ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատվելու իրավունք (հոդված 65),
- անմեղության կանխավարկածի իրավունք (հոդված 66)
- և այլ հարակից իրավունքներ:

Այլ պետության հանձնման միջնորդությունը բավարարելիս, Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինները պետք է նկատի ունենան հարցումն ուղարկած պետությունում հանձնման ենթարկված անձի իրավունքների ոտնահարման հնարավորությունը՝ ներառյալ արդար դատաքննության, և բացառեն դա:

Հանձնման վերաբերյալ թվարկված հիմնական աղբյուրների թվում կարևոր դերը պատկանում է հանձնման մասին երկկողմ պայմանագրերին:

Ներկայացված հիմնական աղբյուրներից բացի, տվյալ իրավական նորմերը գոյություն ունեն նաև հանցավորության որոշակի դրսևորումների դեմ պայքարի բազմակողմ համաձայնագրերում ու կոնվենցիաներում, որոնց մասնակից է Հայաստանի Հանրապետությունը: Որոշ կոնվենցիաներով հանձնումը նախատեսված է կոնկրետ հանցագործությունների համար:

Այդպիսիք են՝

- «Տարադրամի կեղծումը կանխելու մասին» 1929թ.,
- «Օդանավերի անօրինական գավթումների մասին» 1970թ., Հաագա,
- «Քաղաքացիական ավիացիայի անվտանգության նպատակով ապօրինի ակտերը կանխելու մասին» 1971թ., Մոնրեալ:

Կան կոնվենցիաներ, որոնք ընդլայնում են օրենքի կիրառման շրջանակները, որոնք են՝

- «Օդանավերում կատարվող հանցագործությունների և մի շարք այլ ակտերի մասին» կոնվենցիան 1963թ., Տոկիո,
- «Ցեղասպանության ոճրագործության կանխման և դրա համար պատժի մասին» կոնվենցիան 1948թ.,

- «Թմրամիջոցների մասին» 1961թ. միասնական կոնվենցիան,
- «Թմրամիջոցների և հոգեներգործուն նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մասին» ՄԱԿ-ի 1998թ. կոնվենցիան,
- «Վերազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» ՄԱԿ-ի 2000թ. կոնվենցիան,
- «Կոռուպցիայի դեմ» ՄԱԿ-ի 2003թ. կոնվենցիան,
- «Հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված եկամուտների լվացման, հայտնաբերման, առգրավման, բռնագրավման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ» Եվրոպայի խորհրդի 16.05.2005թ. կոնվենցիան և այլն:

Ներկայումս միջազգային համագործակցության շրջանակներում գոյություն ունի հանձնման երեք տեսակ:

Դրանք են՝

1. *ուղղակի հանձնումը,*
2. *տարանցիկ հանձնումը,*
3. *կրկնակի հանձնումը:*

Ուղղակի հանձնման ժամանակ տվյալ անձն Ա երկրի կողմից հանձնվում է Բ երկրին՝ առանց այլ երկրների տարածքի օգտագործման:

Տարանցիկ հանձնման դեպքում տվյալ անձն Ա երկրի կողմից հանձնվում է Բ երկրին՝ այլ երկրների տարածքների օգտագործմամբ: Նույնիսկ այն դեպքերում, երբ տվյալ անձը հանդիսանում է այն երկրի քաղաքացին, որն արգելում է իր քաղաքացիների հանձնումը, այդ երկրի տարածքի տարանցիկ օգտագործումը տեսականորեն հնարավոր է:

Կրկնակի հանձնման պարագայում Ա երկրից կատարվում է հանձնում Բ երկիր միայն այն պատճառով, որ տվյալ անձը նախկինում հանձնվել է Գ երկրից Ա երկիր, այսինքն նախկինում եղել է նախնական փոխատեղում:

Իր բնույթով հանձնումը հանդիսանում է երկու հստակ չափանիշ պարունակող գործողություն: Հանձնում իրականացնելը նշանակում է, որ հետախուզվողի թաքնվելու վայր հանդիսացող երկիրը հրաժարվում է հետախուզման մեջ գտնվող կամ դատա-

պարտված անձի նկատմամբ հովանավորությունից: Այդ տեսակետից հանձնումը համարվում է գործադիր իշխանության գործառույթ: Սակայն հանձնումն իր մեջ ներառում է նաև հանցագործի ձերբակալություն՝ մեղադրանք առաջադրելու կամ պատիժը կրելու նպատակով: Այս տեսակետից հանձնումը դատական իշխանության գործառույթ է:

Այսպիսով, քանի որ հանձնումը երկակի բնույթ պարունակող հասկացություն է, հարկ է նշել, որ և՛ գործադիր, և՛ դատական իշխանությունները պետք է մասնակցեն հանձնման արարողակարգին: Վերջինիս դատական և գործադիր բնույթներին տրված նշանակությունը տարբերվում է երկրից երկիր, իսկ գործընթացը ղեկավարվում է տվյալ երկրում գործող օրենքներով և մասնակից երկրի կողմից կնքված համապատասխան պայմանագրերից բխող դրույթներով, որոնք հանդիսանում են հանձնման իրավական աղբյուրները:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետությունում ներկայումս գործող հանձնման արարողակարգին, ապա պետք է նշել, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը նախատեսում է ինչպես Հայաստանի Հանրապետության կողմից հանցագործություն կատարած անձանց հանձնելն օտարերկրյա պետությանը, այնպես էլ հանցագործություն կատարած անձին օտարերկրյա պետության կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը հանձնելը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 478-րդ հոդվածը կարգավորում է ՀՀ-ի կողմից հանցագործություն կատարած անձանց հանձնելը օտարերկրյա պետությանը:

Այսպես, համաձայն վերոնշյալ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հանցագործություն կատարած օտարերկրյա պետության քաղաքացիները, ինչպես նաև օտարերկրյա պետության տարածքում մշտական բնակության վայր ունեցող քաղաքացիություն չունեցող անձինք, նրանց նկատմամբ համապատասխան օտարերկրյա պետությունում քրեական վարույթ սկսելու կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում քրեական դատավարության օրենսգրքին համապատասխան սկսված վարույթը տվյալ օտարերկրյա պետությունում շարունակելու նպատակով կարող են տվյալ օտարերկրյա պետությա-

նը հանձնվել այդ պետության և Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ գործող միջազգային պայմանագրերով նախատեսված դեպքերում: Տվյալ օտարերկրյա պետության իրավասու մարմիններ են փոխանցվում նաև հանձնվող անձի կատարած հանցանքի վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննության մարմնի վարույթում առկա բոլոր փաստաթղթերը և այլ նյութեր՝ համապատասխան միջազգային պայմանագրով սահմանված կարգով:

Փաստաթղթերի և այլ նյութերի փոխանցման կարգը միջազգային պայմանագրով նախատեսված կամ սահմանված չլինելու դեպքում դրանց փոխանցումը կարող է իրականացվել Հայաստանի Հանրապետության և օտարերկրյա պետության կենտրոնական մարմինների կամ անմիջական հաղորդակցություն իրականացնող դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննության մարմնի և օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի հետ ձեռք բերված պայմանավորվածությանը համապատասխան:

Փոխանցված փաստաթղթերի մեկական օրինակները (պատճենները) պետք է պահվեն փաստաթղթերը պատրաստած կամ տրամադրած՝ Հայաստանի Հանրապետության դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննության մարմնի մոտ:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասում նշված է, որ առաջին մասով նախատեսված անձանց՝ այդ մասով նախատեսված նպատակներով օտարերկրյա պետությանը հանձնելը կարող է իրականացվել այդ անձանց կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հանցավոր արաքը կատարելու կամ այդ առնչությամբ քրեական վարույթ հարուցելու պահից մինչև տվյալ անձի նկատմամբ դատավճիռ կայացնելու պահն ընկած ժամանակահատվածում կամ Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան միջազգային պայմանագրով նախատեսված այլ ժամկետում:

Հանցագործություն կատարած անձի հանձնման մասին օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի կողմից խնդրանք ստանալու դեպքում Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը միջոցներ են ձեռնարկում քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով խնդրանքում նշված անձի հանձնման

թույլտվություն ստանալու և քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ նրա նկատմամբ դատավճիռն ի կատար ածելու նպատակով այդ անձին օտարերկրյա պետությանը հանձնելու ուղղությամբ:

Քրեական պատասխանատվության ենթարկելու առնչությամբ հանձնելը կատարվում է այնպիսի արարքների համար, որոնք խնդրանքն ուղարկած օտարերկրյա պետության և Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով համարվում են պատժելի, և որոնց կատարման համար նախատեսվում է պատիժ ազատագրվման ձեռով՝ մեկ տարուց ոչ պակաս ժամկետով:

Հանձնումն իրականացվում է հարցում ներկայացնելու միջոցով, որում բովանդակվում է վարույթն իրականացնող մարմնի պահանջը, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հանցագործություն կատարած անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ պատժի կատարումն ապահովելու համար հանձնելու մասին:

Հանձնման միջնորդությունը ներկայացնելու հիմքը հանդիսանում է տվյալ անձի նկատմամբ հարուցված քրեական գործը կամ ուժի մեջ մտած դատավճիռը, սակայն միջնորդությունը ենթակա է բավարարման որոշակի պայմանների առկայության պայմաններում, որոնց բացակայության դեպքում հանձման մերժումն իրավաչափ է: Այդ պայմաններն են.

1. մեղսագրվող արարքը պետք է քրեական հանցագործություն լինի ինչպես հարցումն ուղարկած, այնպես էլ հարցումը ստացած պետության ներքին օրենսդրությամբ (երկակի հանցավորության կանոն- dual criminality),

2. հանցագործությունը, որի կապակցությամբ պահանջվում է հանձնումը պետք է նախատեսված լինի հանձնման մասին համաձայնագրերով կամ բավարարի նվազագույն պատժելիության չափանիշները (նվազագույն պատժաչափի կանոն- minimal punishment),

3. հանձնված անձը կարող է ենթարկվել քրեական պատասխանատվության կամ երրորդ պետությանը հանձնվել միայն այն հանցագործության համար, ինչի կապակցությամբ հանձնումը բավարարվել է (հատուկ կանոն- rule of speciality):

Երկակի հանցավորության կանոնը համապատասխանում է nullum crimen sine lege (չկա հանցանք, եթե այն օրենքով նախատեսված չէ)՝ ամրապնդելով դրա կիրառությունը պետությունների միջազգային-իրավական պրակտիկայում հանձման բնագավառում:

Միջազգային իրավունքում գերիշխող է այն տեսակետը, համաձայն որի՝ երկակի հանցավորության հաստատման համար պահանջվում է կատարած արարքների համընկնում, այլ ոչ թե դրանց անվանումների¹:

Նույնիսկ հանձնումը պահանջող և հանձնումը թույլատրող կողմերի համար հանցակազմի երկկողմ սահմանման պայմաններում չի պահանջվում ոչ միայն տվյալ հանցագործության անվանման նույնատիպություն երկու երկրների քրեական օրենսդրություններով, այլև բոլոր տարրերի նույնացում: Սակայն դա միշտ չէ իրատեսական, նույնիսկ նմանատեսակ իրավունքի համակարգեր ունեցող երկրներում: Այդ պատճառով էլ հանձնման մասին համաձայնագրերի և օրենքների «լիբերալ մեկնաբանության» տեսանկյունից, երկակի հանցավորության հաստատման համար բավարար է տվյալ պետությունների քրեական օրենքներով հանցակազմերի այս կամ այն չափով համընկնումը: Գլխավորը «ոչ թե արարքների որակման մանրամասներն են, այլ այն, որ արարքը հանցագործություն է համարվում երկու պետություններում»²:

Հանձնման մասին օրինակելի պայմանագրում նշվում է, որ արարքը երկու պետությունների օրենսդրության քրեորեն պատժելի համարելու հարցը քննարկելիս նշանակություն չունեն այն հանգամանքները, թե «վերաբերում են այդ գործողությունը կամ անգործությունը, որը ձևավորում է տվյալ իրավախախտումը, Կողմերի օրենսդրությամբ իրավախախտումների նույն տեսակին և կամ տվյալ իրավախախտումը կրում է արդյոք նույն անվանումը» և «տարբերվում են արդյոք Կողմերի օրենսդրությամբ տվյալ իրավախախտման հանցակազմի տարրերը, այն գիտակցմամբ,

1 Տե՛ս *Галенская Л.Н.* Международная борьба с преступностью. М., 1972, стр. 128:

2 Տե՛ս *Минкова Ю.В.* Принципы института выдачи (экстардиции) в международном праве. М., 2002, стр. 11:

որ նկատի են ունեցվում գործողության կամ անգործության համակցությունը, որը ներկայացվում է հանձնումը պահանջող պետության կողմից» (2-րդ հոդված, 2-րդ կետ): Այսպիսով խոսքը վերաբերում է բովանդակային նույնականությանը, այսինքն՝ հանցակազմերի համընկմանն ըստ եռության, այլ ոչ թե՝ հանցակազմերի բոլոր տարրերի, ավելին՝ օրենքով սահմանված հանցագործության անվանմանը կամ տեսակին:

Երկակի հանցավորությունը պետք է առկա լինի ոչ միայն տվյալ հանցավոր ոտնձգության կատարման պահի դրությամբ, այլև պահպանի իր իրավաբանական նշանակությունը նաև հանձնման որոշման ընդունման պահին¹:

Սակայն ներպետական օրենսդրության մեջ միջազգային հանցագործությունների ներառված չլինելը չի կարող խոչընդոտ հանդիսանալ միջազգային դատարանների ներկայացրած հանձնման (փոխանցման) խնդրանքների կամ հրամանների կատարման համար: Այդ սկզբունքը ձևավորել է Նյուրնբերգի դատարանի կառնադրությունը, համաձայն որի. *«Այն հանգամանքը, որ որևէ արարքի համար, որը հանցագործություն է համարվում միջազգային իրավունքում, ներպետական օրենսդրությամբ պատիժ սահմանված չէ, տվյալ հանցագործությունը կատարած անձին չի ազատում միջազգային իրավունքով նախատեսված պատասխանատվությունից»*: Ինչ վերաբերում է Միջազգային քրեական դատարանի մասին Հռոմի ստատուտին, ապա հանցագործությունների ծանրությունն այնպիսին է, որ երկակի հանցավորությունը նախատեսել ներպետական օրենսդրությամբ հնարավոր, սակայն քիչ հավանական է:

Համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 489-րդ հոդվածի՝ փոխադարձության կարգով իրավական օգնության շրջանակներում անձի հանձնման մասին օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի ներկայացրած խնդրանքը պետք է պարունակի՝

1) խնդրանքի հասցեատիրոջ՝ Հայաստանի Հանրապետու-

¹ Տե՛ս *Бойцов А.И.* Выдача преступников. СПб.: Издательство «Юридический центр», 2004, стр. 429:

թյան դատարանի, դատախազության, քննչական կամ հետաքննության մարմնի անվանումը.

2) արարքի փաստական հանգամանքների նկարագրությունը և խնդրանքը ներկայացնող օտարերկրյա պետության օրենքի բնագիր տեքստը, որի հիման վրա այդ արարքը համարվում է հանցագործություն.

3) անձի անունը, հայրանունը և ազգանունը, որի հանձնումը հայցվում է, նրա քաղաքացիությունը, բնակության կամ գտնվելու վայրը (հասցեն) և հնարավորության դեպքում՝ նրա մասին այլ տվյալներ.

4) նշում հանցագործությամբ պատճառված վնասի չափի և խնդրանքն ուղարկելու պահի դրությամբ դրա հատուցման մասին:

Հանձնելու մասին խնդրանքին պետք է կցված լինի անձի կալանավորման մասին օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի որոշման հաստատված պատճենը:

Եթե հանձնելու մասին պահանջը չի պարունակում բոլոր անհրաժեշտ տվյալները, ապա հարցվող կողմը կարող է պահանջել լրացուցիչ տեղեկատվություն, ինչի համար սահմանվում է մինչև մեկամսյա ժամկետ: Այդ ժամկետը հարցնող կողմի միջնորդությամբ կարող է երկարաձգվել ևս մեկ ամսով:

Եթե հարցնող կողմը սահմանված ժամկետում չի ներկայացնում լրացուցիչ տեղեկություններ, ապա հարցվող կողմը պետք է ազատի կալանքի վերցված անձին:

Մինսկի կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հանձնումը չի կատարվում, եթե՝

ա) անձը, որի հանձնումը պահանջվում է, հարցվող Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի է,

բ) պահանջն ստանալու պահին, հարցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համաձայն, քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել կամ դատավճիռը չի կարող ի կատար ածվել վաղեմության ժամկետն անցնելու պատճառով կամ այլ օրինական հիմքով,

գ) անձի նկատմամբ, որի հանձնումը պահանջվում է, հարցվող Պայմանավորվող կողմի տարժքում նույն հանցագործության

համար կայացվել է օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ կամ գործով վարույթը կարճելու մասին որոշում,

դ) հանցագործությունը, հարցնող կամ հարցվող Պայմանավորվող կողմերի օրենսդրությանը համապատասխան, հետապնդվում է մասնավոր մեղադրանքի կարգով (ըստ տուժողի դիմումի):

Հանձնումը կարող է մերժվել, եթե հանցագործությունը, որի առիթով հանձնումը պահանջվում է, կատարվել է հարցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում: Հանձնումը մերժելու դեպքում հարցնող Պայմանավորվող կողմը պետք է տեղեկացվի մերժման հիմքերի մասին (*«Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» Մինսկի կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասեր*):

Հանձնելու պարտականությունը փոխկապված է միջազգային-իրավական համագործակցության անպիսի մի կարևոր սկզբունքի հետ, ինչպիսին է պատժի անխուսափելիության սկզբունքը, որի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք, ով հանցագործություն է կատարել, պետք է պատիժ կրի: Հետևաբար, եթե պետությունը իրաժարվում է հանձնել հանցագործին, ապա պարտավոր է նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցել կամ ի կատար ածել օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը: Այսինքն՝ գործում է «հանձնիր կամ դատիր» (aut dedere aut iudicare) կանոնը: Այս կանոնը չի գործում միայն այն դեպքում, երբ անցել են վաղեմության ժամկետները, ինչպես նաև կասկածյալի կամ մեղադրյալի մահվան դեպքում:

Հանձման մասին խոսելիս անհրաժեշտ է նաև ներկայացնել մի այլ կարևոր հիմնախնդիր, որը վերաբերում է հանձնված անձի քրեական հետապնդման սահմաններին: Մինսկի կոնվենցիայի 66-րդ հոդվածում ուղղակիորեն նշվում է, որ առանց հարցվող Պայմանավորվող կողմի համաձայնության հանձնված անձին չի կարելի քրեական պատասխանատվության, պատժի ենթարկել կամ նրան հանձնել երրորդ պետությանը մինչև հանձնելը նրա կատարած այն հանցագործության համար, որի կապակցությամբ նա չի հանձնվել: Նույն դրույթն օրենսդրորեն ամրապնդվել է նաև

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 499-րդ հոդվածի 1-ին մասով, որի պահանջի խախտումը գնահատվում է որպես հանձնված անձի քրեական հետապնդման սահմանների անցում: Սա վերագրված է միայն հանձնման մասին պայմանագրի բացակայության դեպքում հանձնում իրականացնելու կարգին: Միջազգային պայմանագրերի առկայության դեպքում հանձնում իրականացնելիս քրեական հետապնդման սահմաններ Չայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ նախատեսված չեն:

Սակայն պետք է արձանագրել, որ պրակտիկայում հաճախ անձի հանձնումը պահանջվում է, և նա հանձնվում է մի հանցագործության համար, սակայն հետագայում նա քրեական պատասխանատվության է ենթարկվում նաև այլ հանցագործության համար կամ այլ հանցագործության համար, որի կապակցությամբ նա չի հանձնվել: Սա միջազգային պայմանագրերի կոպիտ խախտում է: Խախտումների հիմնական խումբը կազմում են այն դեպքերը, երբ հետախուզվող անձին հանձնումից հետո առաջադրվել է Նոր մեղադրանք: Այսինքն՝ սկզբնական տվյալներով մեղադրանք է առաջադրվում մեկ հոդվածով, այդ հոդվածով պահանջվում է տվյալ անձի հանձնումը, հանձնող պետությունն էլ այդ հոդվածով հանձնում է անձին, սակայն հետագայում, նրա էտապավորումից հետո, քրեական գործի քննության ընթացքում պարզվում է, որ այդ անձը կատարել է նաև այլ հանցագործություն, փոփոխվել է այդ անձի մեղադրանքի ծավալը (օրինակ՝ փոխվել է հոդվածի մասն ավելի ծանրով, արարքը վերաորակվել է և այլն) և առանց հանձնումը թույլատրած պետության լրացուցիչ թույլտվությունը ստանալու այդ գործը Նոր մեղադրանքի ծավալով ուղարկվում է դատարան, ինչը միջազգային-իրավական փաստաթղթերի և ներպետական օրենսդրության կոպիտ խախտում է հանդիսանում:

Նշված հարցի կարգավորման համար ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից դեռևս 2005 թվականի հունիսի 20-ին տրվել էր թիվ 15/1-05 ցուցումը: Հանձնված անձի քրեական հետապնդման սահմանների անցման պատճառով ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալների կողմից բազմաթիվ բողոքներ են բերվել և դատավճիռներ են բեկանվել:

Կարծում ենք անհրաժեշտ է ամբողջովին հրաժարվել նման պրակտիկայից, խստորեն պահպանել հանձնման միջնորդության մեջ նշված երաշխիքները, և հանձնված անձը (անձինք) քրեական պատասխանատվության կամ պատժի պետք է ենթարկվի միայն այն հանցագործության համար, որի կատարման համար նա հանձնվել է:

Եթե քննության ընթացքում բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ հանձնված անձը քրեական պատասխանատվության պետք է ենթարկվի նաև այլ հանցագործության համար, ապա այդ դեպքում նախաքննությունն իրականացնող մարմինը Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազության միջոցով, սահմանված կարգով, պետք է դիմի համապատասխան պետության իրավասու մարմիններին և ստանա նոր թույլտվություն:

Պետք է նաև նշել, որ կողմերը պարտավոր են միմյանց ծանուցել իրենց հանձնված անձի դեմ քրեական գործով դատավարության արդյունքների մասին:

Մինչև 19.03.2012թ. քրեական դատավարության օրենսգրքի լրացումը, պրակտիկայում հաճախ խնդիրներ էին առաջանում հանձնման հետ կապված որոշակի հարցերի վերաբերյալ, որոնց կապակցությամբ օրենսգրքում դրույթներ նախատեսված չէին: Մասնավորապես ներպետական օրենսդրությամբ փաստացի չկարգավորված էր մնում այլ պետությունների կողմից հետախուզվող և ՀՀ-ում հայտնաբերված անձանց ձերբակալման, հանձնման նպատակով կալանավորելու, հանձման ենթակա անձի իրավունքներն ու ազատություններն ապահովելու, օտարերկրյա պետության իրավապահ մարմինների կողմից ստացված հանձնման միջնորդությունները քննարկելու հարցը:

Հանձնման վերաբերյալ օտարերկրյա պետությունների օրենսդրության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ԱՊՀ մասնակից պետությունների կամ օտարերկրյա այլ պետությունների ներպետական օրենսդրությամբ (քրեական դատավարության օրենսգրքի դրույթների կամ առանձին օրենքների տեսքով) մանրամասն սահմանված են հանձնման գործընթացը կարգավորող դրույթներ, որոնք առաջին հերթին նախատեսում են այդ ոլորտում մարդու իրավունքների ապահովման երաշխիքներ, ինչ-

պես նաև բավականին դյուրին են դարձնում միջազգային փաստաթղթերով նախատեսված հանձնման գործընթացը:

Հանձնման գործընթացը կարգավորող դրույթների բացակայությունը պրակտիկայում լուրջ բարդություններ էր առաջացնում: Այսպես, օտարերկրյա պետությունների կողմից հետախուզվող և ՀՀ-ում «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» 22.01.1993թ. կոնվենցիայով ու 28.03.1997թ. արձանագրությամբ նախատեսված կարգով հայտնաբերված անձանց ձերբակալման պահից, օտարերկրյա պետության իրավասու դատարանի որոշման օրինակի հիման վրա անձը տեղափոխվում էր ՀՀ արդարադատության նախարարության քրեակատարողական հիմնարկ՝ 40 օր ժամկետով, ինչպես նախատեսված է հանցագործություն կատարած անձանց հանձնման հարցը կարգավորող միջազգային պայմանագրերով:

ՀՀ օրենսդրությունը չէր նախատեսում «Էքստրադիցիոն կալանք» հասկացությունը, իսկ 40-օրյա ժամկետը սովորաբար բավարար չէր լինում հայցող կողմի իրավապահ մարմինների կողմից հանձնման մասին միջնորդությունը ստանալու, «Էքստրադիցիոն ստուգում» իրականացնելու համար, այն է՝ միջնորդությունը ստանալու պահից համապատասխան ուսումնասիրություն կատարելու, ներպետական և միջազգային օրենսդրության դրույթների համադրման, անհրաժեշտ հարցումների կատարման, ինչպես նաև համապատասխան որոշում կայացնելու, անձի փաստացի հանձնումն իրականացնելու համար:

Պետք է նշել, որ հանձնման ոլորտում որոշակի բարդություններ առաջանում էին նաև «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» 22.01.1993թ. կոնվենցիայի և «Հանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի կողմ հանդիսացող օտարերկրյա պետությունների կողմից հետախուզվող անձանց Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հայտնաբերելիս, երբ անհրաժեշտություն էր առաջանում նրանց քրեակատարողական հիմնարկ տեղափոխել, քանի որ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության համաձայն. *«Եթե ձեր-*

բակալված անձը ձերբակալման պահից 72 ժամվա ընթացքում դատարանի որոշմամբ չի կալանավորվում, ապա նա ենթակա է անհապաղ ազատ արձակման», մինչդեռ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված չէր օտարերկրյա պետությունների կողմից հետախուզվող անձանց կալանավորելու (դատարան ներկայացնելու) առանձին ընթացակարգ: 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրության 27-րդ հոդվածը սահմանում է անձին ազատությունից զրկելու պայմանները և կարգը: Մասնավորապես, նույն հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետը որպես անձնական ազատությունից զրկելու հիմք թվարկում է անձի անօրինական մուտքը Հայաստանի Հանրապետություն կանխելու կամ անձին արտաքսելու կամ այլ պետության հանձնելու նպատակով:

Ավելին, հաճախ հանձնման մասին միջնորդությունը բավարարելուց հետո հանձնման ենթակա անձը հանձնման մասին որոշումները ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 479-րդ հոդվածի համաձայն՝ բողոքարկում էր ՀՀ վերաքննիչ քրեական և վճռաբեկ դատարաններ՝ և այդ ընթացքում նրան կալանքի տակ պահելու հիմքերն ու ժամկետները թե՛ ՀՀ ներպետական օրենսդրությամբ, և թե՛ միջազգային պայմանագրերով նախատեսված չէին, որն էլ բազմաթիվ բողոքարկումների հիմք էր հանդիսանում:

Հայտնի է, որ «ՀՀ քաղաքացիության մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «ՀՀ քաղաքացիությունն ձեռք է բերվում ծնունդով», 10-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ «ՀՀ քաղաքացի են ճանաչվում ՀՀ-ից դուրս բնակվող ծագումով հայ նախնին ՀԽՍՀ այն քաղաքացիները, ովքեր ձեռք չեն բերել այլ պետության քաղաքացիություն», 131-րդ հոդվածի համաձայն՝ «ՀՀ երկքաղաքացի է համարվում այն անձը, որը ՀՀ քաղաքացիությունից բացի, ունի նաև այլ պետության (երկրների) քաղաքացիություն»:

Տվյալ դեպքում խնդիրն այն է, որ սույն օրենքի դրույթների վերլուծության համաձայն՝ միայն ԱՎՎ անձնագրային համակարգի ավտոմատացված համալիր պահոցում անձի քաղաքացիության վերաբերյալ տեղեկությունների բացակայությունը և ՀՀ քաղաքացու անձնագրով չփաստաթղթավորվելու հանգաման-

քը դեռ հիմք չեն եզրահանգելու, որ անձը չի համարվում ՀՀ քաղաքացի: Այդ կապակցությամբ հարկ է նշել Ռուսաստանի Դաշնության և Ուկրաինայի համապատասխան մարմինների կողմից կիրառվող դրական փորձը, ըստ որի՝ միգրացիոն ծառայությունները, ըստ ներկայացված փաստաթղթերի, հանձնման միջնորդությունը քննարկող մարմինն տրամադրում են հիմնավորված եզրակացություն՝ հստակ հայտնելով քաղաքացի հանդիսանալու կամ չհանդիսանալու հիմքերը, որը վճռական նշանակություն ունի հիմնավորված որոշում կայացնելու համար:

19.03.2012թ. քրեական դատավարության օրենսգրքի լրացումով ավելացվեցին 478.1, 478.2, 478.3, 478.4 հոդվածները, որոնք ապահովում են մարդու սահմանադրական և կոնվենցիոն իրավունքները երաշխավորող հանձնման ընթացակարգ և նպատակ ունեն կարգավորելու նախկինում առկա խնդիրները:

Մասնավորապես՝ լրացումները նախատեսում են ՀՀ տարածքից դուրս հանցագործություն կատարած անձանց ձերբակալման, ժամանակավոր կալանավորման, հանձնելու նպատակով կալանավորման կարգերը, սահմանում է արգելանքի վերցված անձանց իրավունքները՝ դրույթներ, որոնց բացակայությունը նպաստում էր հանձնման ոլորտում մարդու իրավունքների խախտումներին:

Հատկանշական է այն, որ կատարված լրացումների համաձայն՝ վերոհիշյալ կալանավորման կարգերը տարածվում են նաև ՀՀ տարածքից դուրս ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարած ՀՀ քաղաքացիների վրա՝ քրեական գործով վարույթը ՀՀ փոխանցելու նպատակով: Եթե նախկինում կալանքի տակ գտնվող անձի ՀՀ քաղաքացիությունը հիմնավորելու դեպքում վերջինս ազատ էր արձակվում արգելանքից (քանի որ ենթակա չէր հանձնման) և փաստացի հանցագործության մեջ մեղադրվող անձը հայտնվում էր ազատության մեջ՝ մինչև օտարերկրյա պետության իրավապահ մարմնից քրեական գործի ստանալը, ապա օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ՀՀ տարածքից դուրս ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարած ՀՀ քաղաքացիները ևս կարող են պահվել արգելանքի տակ՝ մինչև օտարերկրյա պետության իրավասու

մարմնի կողմից քրեական հետապնդում իրականացնելու մասին միջնորդությունն ուղարկելը:

Ընթացակարգը կանոնակարգելու նպատակով, իրավասու մարմիններից պահանջվել է ՀՀ տարածքից դուրս հանցագործություն կատարած անձանց ձերբակալելու դեպքում անձի ձերբակալման մասին անհապաղ հաղորդում ներկայացնել ՀՀ գլխավոր դատախազություն՝ կից ներկայացնելով անձին բերման ենթարկելու մասին արձանագրությունը, ձերբակալման մասին արձանագրությունը, ձերբակալվածի անձը հաստատող փաստթղթերի պատճենները, արգելանքի վերցված անձի դատավարական իրավունքները հետաքննության մարմնի կողմից բացատրված լինելու մասին արձանագրությունը, որում ձերբակալված անձի կողմից համապատասխան գրառմամբ արտահայտված կլինի պաշտպան ունենալու, պաշտպանից հրաժարվելու և ինքնուրույն պաշտպանվելու վերջինիս կամարտահայտությունը, դրանով պայմանավորված՝ անհրաժեշտության դեպքում պաշտպան ներգրավելու մասին որոշումը, քրեական դատավարության լեզվին չտիրապետող անձանց իրավունքներն ապահովելու նպատակով արգելանքի վերցնելու պահից անհապաղ թարգմանիչ և պաշտպան ներգրավելու մասին որոշումները, ինչպես նաև օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի՝ անձին ժամանակավոր կալանավորելու մասին միջնորդությունը և որոշումը: Բացի դրանից, պահանջվել է արգելանքի վերցված անձին տրամադրել ձերբակալման մասին արձանագրության, ինչպես նաև օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի՝ անձին ժամանակավոր կալանավորելու մասին միջնորդության և որոշման պատճենները՝ այդ մասին կազմելով համապատասխան արձանագրություն, իսկ քրեական դատավարության լեզվին չտիրապետող անձանց վերը նշված փաստաթղթերի պատճենները տրամադրել այն լեզվով, որին նրանք տիրապետում են:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին օտարերկրյա պետությանը կարող է հանձնվել միջազգային պայմանագրերով սահմանված կարգով:

Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսդրությամբ հստակեցվել են հանձնման վերաբերյալ փաստաթղթերի ներկայացման ժամկետները, ինչը հանդիսանում է մարդու իրավունքների պաշտպանության իրականացման անհրաժեշտ պայման: Միջազգային իրավական փաստաթղթերի, ինչպես նաև եվրոպական հանրության առջև Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորություններին համապատասխան, քրեական դատավարության օրենսդրությամբ հանձնման ենթակա անձին հնարավորություն է տրված գրավոր կամ բանավոր արտահայտվելու քննվող հարցի առնչությամբ: Այդ նպատակով այդ անձը կարող է ներկա գտնվել դատարանում հանձնման վերաբերյալ հարցի քննությանը:

Հանձնման ընթացքում հաճախ խնդիրներ են առաջանում «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի կապակցությամբ, ըստ որի՝ յուրաքանչյուր ոք, ում սույն Կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքներն ու ազատությունները խախտվում են, ունի պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք, նույնիսկ, եթե խախտումը կատարել են ի պաշտոնե գործող անձինք: Հանձնման հետ կապված գործերում այս իրավունքը ենթադրում է պայմանագրի կողմ հանդիսացող անդամ պետությունների ազգային օրենսդրությամբ սահմանված համապատասխան նորմերի առկայություն, որը հանձնման ենթակա անձանց հնարավորություն կտա դիմելու պետական իշխանության մարմիններին, առաջին հերթին՝ դատարաններին, որոնք օժտված են այդ կապակցությամբ որոշումներ կայացնելու իրավասությամբ և գլխավորը՝ անձին պետք է իրական հնարավորություն տրվի օգտվելու այդ հնարավորությունից: Շամանը և այլոք ընդդեմ Ռուսաստանի և Վրաստանի գործով Եվրոպական դատարանը եվրոպական կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի խախտում է արձանագրել այն հիմքով, որ Վրաստանի օրենսդրությունը հանձնման ժամանակ չունեի հանձնման ընթացակարգի բողոքարկման հստակ ընթացակարգ, բացի դրանից, նույնիսկ եթե դիմողներին, Վրաստանի օրենս-

դրության համաձայն, տեսականորեն տրվել է այդ հնարավորությունը, գործնականում նրանք զրկված էին նման հնարավորությունից, քանի որ նրանք տեղեկացվել էին հանձնման որոշման մասին պատահաբար և շատ ուշ¹ :

Վերոնշյալի հետ կապված հարկ է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում ամրագրված է հանձնման վերաբերյալ որոշման բողոքարկման հստակ կարգ, ինչը հանձնման ենթակա անձանց իրավունքների պաշտպանության կարևոր երաշխիք է: Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազի՝ հանձնման թույլտվության կամ հանձնումը մերժելու վերաբերյալ և Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարի՝ հանձնումը մերժելու վերաբերյալ որոշումները կարող են բողոքարկվել վերաքննիչ դատարան որոշումները ստանալուց հետո՝ 10 օրվա ընթացքում, իսկ վերաքննիչ դատարանի որոշումները՝ վճռաբեկ դատարան դրանք ստանալուց հետո՝ 5 օրվա ընթացքում: Վերաքննիչ դատարանը և վճռաբեկ դատարանը գործը քննում և դրա վերաբերյալ որոշում են կայացնում համապատասխանաբար որոշումը ստանալուց հետո՝ 5 օրվա ընթացքում (*ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 479-րդ հոդվածի 3-րդ մաս*):

Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարաններում գործի քննությունն իրականացվում է այն անձի մասնակցությամբ, որի վերաբերյալ կայացվել է հանձնելու կամ հանձնումը մերժելու մասին որոշում, և (կամ) նրա պաշտպանի և դատախազի մասնակցությամբ:

Դատաքննության ընթացքում դատարանը չի քննարկում բողոքը բերած անձի մեղավորության հարցը՝ սահմանափակվելով միայն հանձնման թույլտվության վերաբերյալ կամ հանձնումը մերժելու վերաբերյալ որոշման՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներին և միջազգային պայմանագրերին համապատասխանության հարցի ստուգմամբ (*ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 479-րդ հոդվածի 6-րդ մաս*):

¹ Մանրամասն տես **Ավետիսյան Դ.** Հանձնման ինստիտուտի միջազգային իրավական և քրեադատավարական առանձնահատկությունները: «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2008թ., № 11 (112), էջ 7:

Այս ենթատեքստում հարկ է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետության գործող քրեական դատավարական օրենսդրությունը լիովին համապատասխանում է մարդու իրավունքներին և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությանը ներկայացվող միջազգային չափորոշիչներին՝ սահմանված հստակ ժամկետների շնորհիվ: «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիան, Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի ապրիլի 26-ից, իսկ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գործող դատական ատյաններից ամենաարդյունավետն է: Նշված կոնվենցիայի 11-րդ արձանագրության դրույթների համաձայն ավելացված երկրորդ բաժնի, որը սահմանում է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի ստեղծման և գործունեության հիմնական սկզբունքները, 34-րդ հոդվածը նախատեսում է, որ դատարանը կարող է գանգատներ ընդունել ցանկացած անձից, հասարակական կազմակերպությունից կամ անձանց խմբից, որոնք պնդում են, թե դարձել են Կոնվենցիայով կամ նրան կից արձանագրություններով ճանաչված իրենց իրավունքների՝ որևէ Բարձր պայմանավորվող կողմի թույլ տված խախտման զոհ:

Եվ միջազգային-իրավական փաստաթղթերով, և՛ ներպետական օրենսդրությամբ անձին հանձնելու մասին հարցը քննարկելիս, հանձնումը հայցող պետությունից պահանջվում են համապատասխան երաշխիքներ, մասնավորապես, որ նա կենթարկվի քրեական պատասխանատվության միայն այն հանցագործության համար, որի կապակցությամբ վերջինիս հանձնումը պահանջվել է, չի հանձնվի որևէ այլ պետության, առանց հանձնումը թույլատրած պետության համաձայնության, չի ենթարկվի մահապատժի և այլն: Համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 479-րդ հոդվածի 8-րդ մասի՝ եթե Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրով հանձնումը պայմանավորված է տվյալ պայմանագրի մասնակից համարվող պետության կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը որևէ երաշխիք տալով, ապա

այդ պետության երաշխիքի՝ Հայաստանի Հանրապետության համար բավարար կամ ընդունելի լինելու հանգամանքը որոշում է Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազը՝ միջդատական վարույթի գործերով, Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարը դատական վարույթում գտնվող և դատավճիռն ի կատար ածելու գործերով:

Ինչպես նշվեց, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքը, բացի ՀՀ-ի կողմից հանցագործություն կատարած անձանց օտարերկրյա պետությանը հանձնելու կարգից, նախատեսում է նաև հանցագործություն կատարած անձին օտարերկրյա պետության կողմից Հայաստանի Հանրապետության հանձնելու կարգը: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 480-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով նախատեսված դեպքերում և կարգով օտարերկրյա պետությունների կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը կարող են հանձնվել Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հանցանք կատարած և օտարերկրյա պետության տարածքում գտնվող անձինք՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կատարած հանցանքների համար նրանց նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելու նպատակով:

Նույն նպատակով Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով նախատեսված դեպքերում և կարգով, օտարերկրյա պետությունները Հայաստանի Հանրապետությանը կարող են հանձնել նաև տվյալ օտարերկրյա պետության տարածքում հանցագործություն կատարած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 491-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսվում է նաև հանձնելու համար անձին կալանավորելու հնարավորություն, եթե առկա է անձին հանձնելու վերաբերյալ խնդրանքին կից նրան կալանքի վերցնելու մասին օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի որոշումը (դրա պատճենը): Այդ դեպքում խնդրանքը ստացած Հայաստանի Հանրապետության դատախազը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով միջոցներ է ձեռնարկում հանձնման ենթակա անձին կալանավորելու համար,

Եթե հնարավոր չի համարում խնդրանքի կատարումն առանց դրա:

Հանձնման ենթակա անձի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության կարևոր երաշխիք է այն, որ հիշյալ հոդվածի 2-րդ մասի ուժով այդ հոդվածի առաջին մասով նախատեսված դեպքերում կալանավորման մասին Հայաստանի Հանրապետության իրավասու դատարանի որոշումը պետք է կայացվի հանձնման ենթակա անձի ներկայությամբ:

Եթե կալանավորման մասին Հայաստանի Հանրապետության իրավասու դատարանի որոշումը կայացվել է առանց հանձնման ենթակա անձի ներկայության՝ նրա բացակայության կամ ներկա գտնվելուն խոչընդոտող այլ պատճառով, ապա նախքան այդ անձի հանձնելն իրականացնելը նա պետք է հնարավորություն ունենա բողոքարկելու դատարանի որոշումը վերադաս դատարան (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 491-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Այս առումով կարևորագույն հիմնահարցերից է հանձնման ենթակա անձի՝ իր նկատմամբ ընտրված խափանման միջոցը հաստատելու, փոփոխելու կամ վերացնելու համար դատարանի առջև կանգնելու իրավունքի իրագործումը:

Եվրոպական դատարանում ձևավորված պրակտիկայի համաձայն՝ կալանավորման օրինականությունը և հանձնման օրինականությունը տարբերակվում են, սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ կալանավորման օրինականության հարցը քննության առնելիս, հանձնման օրինականությունը նույապես պետք է քննության առնվի, մասնավորապես՝ այն դեպքում, երբ ներպետական իրավունքի համաձայն՝ կալանավորման օրինականությունը կախված է հանձնման օրինականությունից: Հարկ է նշել, որ մինչև հանձնումը կամ արտաքսումն իրականացնելը ներպետական մակարդակով պետք է քննության առնվի կալանավորման օրինականության հարցը, քանի որ այդ քննության արդյունքներով է պայմանավորված հանձնման կամ արտաքսման օրինականությունը: Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ կարող է

վիճարկվել նմանատիպ հանգամանքներում անձի կալանավորման օրինականությունը, և եթե կալանավորումն անօրինական է, ապա անձը պետք է անհապաղ ազատ արձակվի¹:

Ինչ վերաբերում է մեղադրյալի պարտադիր մասնակցությունը նախատեսելուն, ապա, Դ. Ավետիսյանի կարծիքով, այն համապատասխանում է Եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի, ինչպես նաև «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» դաշնագրի 9-րդ հոդվածի պահանջներին, որոնց համաձայն. *«Յուրաքանչյուր ձերբակալված կամ կալանավորված անձ շտապ կարգով հասցվում է դատավորի կամ այլ պաշտոնատար անձի մոտ, որին օրենքով պատկանում է դատական իշխանության իրականացման իրավունք, և որն ունի օրենքով դատական քննություն վարելու կամ ազատելու իրավունք»*²:

Այս տեսանկյունից հարկ է նշել, որ 1679թ. մայիսի 26-ին Անգլիայում ընդունված «Habeas corpus act»-ով սահմանվում էր՝ համապատասխան պաշտոնատար անձը, ով որևէ անձի ձերբակալել կամ կալանավորել է, պարտավոր է 3 օրվա ընթացքում ձերբակալվածին կամ կալանավորվածին հանձնել լորդ-կանցլերին կամ դատավորին և միաժամանակ հավաստել ձերբակալման կամ կալանավորման իրական պատճառները: Դատավորը պարտավոր է քննել և լուծել խափանման միջոցի հարցը կամ սահմանել կալանք կամ անձին ազատել գրավով: Կալանավորման հիմքեր չգտնելով՝ դատարանը պարտավոր է կալանավորվածին ազատ արձակել³:

Ֆրանսիայի օրենսդրության համաձայն՝ հանձնման նպատակով կալանքի միջնորդության քննարկմանը պարտադիր մասնակցում է մեղադրյալը: Իրականացվում է, այսպես կոչված, մրցակ-

¹ Տե՛ս «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» 1950թ. նոյեմբերի 4-ի կոնվենցիայի և դրան կից արձանագրությունների մեկնաբանություն. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը / **Յովհաննիսյան Վ. Զ., Ղուկասյան Չ. Գ., Հակոբյան Լ. Ս.** - Եր.: Տիգրան Մեծ, 2005, էջ 124:

² Տե՛ս **Ավետիսյան Դ.** Հանձնման ինստիտուտի միջազգային իրավական և քրեադատավարական առանձնահատկությունները: «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2008թ., № 12 (113), էջ 6:

³ Տե՛ս **Черниловский 3.М.** Хрестоматия по всеобщей истории государства и права. М., 1996, стр.161:

ցային վիճաբանություն, այսինքն՝ ազատությունների և արգելանքների դատավորը պետք է իր մոտ հրավիրի դատախազին, մեղադրյալին, պաշտպանին (եթե նա մասնակցում է գործին մեղադրյալի ցանկությամբ) և լսի նրան կարծիքը տվյալ հարցի վերաբերյալ (պաշտպանը ելույթ է ունենում վերջում)¹:

«Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2006թ. մայիսի 25-ի Հայաստանի Հանրապետության օրենքով ավելացվել է նոր դրույթ, ըստ որի՝ հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու միջնորդությունը դատարանը քննում է միջնորդությունը ներկայացրած անձի և հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալի պաշտպանի մասնակցությամբ, եթե նա մասնակցում է գործին: Փաստորեն, եթե գործին մասնակցում է պաշտպան, ապա օրենքը պարտադիր է համարում հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալի պաշտպանին ծանուցելը, սակայն վերջինիս մասնակցությունն ապահովելը պարտադիր չէ, քանի որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 285-րդ հոդվածի 2-րդ մասին 1-ին պարբերությունում նշվում է, որ ժամանակին ծանուցված պաշտպանի չներկայանալը չի խոչընդոտում միջնորդության քննմանը:

Ինչպես երևում է, օրենսդիրը նվազագույնի է հասցրել մեղադրյալների «հեռակա» կալանավորման դեպքերը՝ բացառություն նախատեսելով միայն հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալի կալանավորման համար, քանի որ որոշում կայացնելու նման ընթացակարգն ամբողջությամբ չի երաշխավորում քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված անձի իրավունքները: Մեղադրյալը նման դեպքերում գրկվում է իրեն առաջադրված մեղադրանքի օրինականության և հիմնավորվածության վերաբերյալ իր կարծիքն արտահայտելու հնարավորությունից²:

¹ Տե՛ս *Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А.* Уголовный процесс западных государств. М., 2002, стр. 354-355:

² Տե՛ս *Ավետիսյան Դ.* Հանձնման ինստիտուտի միջազգային իրավական և քրեադատավարական առանձնահատկությունները: «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2008թ., № 12, (113), էջ 7:

Պետք է նաև նշել, որ վերը նշվածի կապակցությամբ մասնագիտական գրականության մեջ գոյություն ունեն տարբեր մոտեցումներ: Մասնավորապես Բ. Յա. Գավրիլովն առաջարկել է փոփոխություններ կատարել ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքում և քննությունից թաքնվող կասկածյալներին և մեղադրյալներին կալանավորել՝ նրան հնարավորություն տալով կալանավորումից անմիջապես հետո կանգնել դատարանի առաջ¹: Իսկ Ա. Կրուգլիկովի և Ի. Դիկարևի կարծիքով, հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալներին ձերբակալելուց կամ մեղայականով ներկայանալուց հետո նրան անհապաղ պետք է բացատրվի կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին որոշման բողոքարկման իրավունքը՝ ապահովելով դրա իրագործման իրական հնարավորությունը²:

Այս կապակցությամբ Եվրոպական դատարանը Գարաբանն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով վճռում նշում է. «Այն, որ դատարանը հեռակա որոշում է կայացրել անձին կալանավորելու մասին այն իրավիճակում, երբ անձը թաքնվում է արդարադատությունից և գտնվում է միջազգային հետախուզման մեջ, չի հակասում Կոնվենցիայի դրույթներին: Սակայն 2003թ. փետրվարի 1-ին դիմողի՝ Թուրքմենստանից վերադառնալուց և Ռուսաստանում ձերբակալվելուց հետո, նա պետք է անհապաղ հասցվեր դատավորի մոտ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն: Վերջինս դատարանին է ներկայացվել 2003թ. մարտի 19-ին, այսինքն՝ 1 ամիս 19 օր հետո: Այդպիսի ձգձգումն անհամատեղելի է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի հետ»³:

Այս կապակցությամբ Դ. Ավետիսյանը նշում է, որ անհրաժեշտ է փոփոխություններ կատարել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում՝ նախատեսելով հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալներին անհապաղ դատարանին ներկայացնելու վա-

¹ Տե՛ս **Гаврилов Б.Я.** Новеллы уголовного процесса на фоне криминальной статистики // Российская юстиция. 2003, № 10, стр. 7:

² Տե՛ս **Кругликов А., Дикарев И.О** сущности и проблемах избрания судьей меры пресечения в виде заключения под стражу в отсутствие обвиняемого / Уголовный процесс. 2006, № 1, стр. 90:

³ Տե՛ս ECHR, Garabayev v. Russia, Judgment of 7 June, 2007:

րույթն իրականացնող մարմնի պարտականությունը՝ միաժամանակ գտնելով, որ անհրաժեշտ է, որպեսզի նախ ապահովվի Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետը, հետո միայն՝ 4-րդ կետը¹:

Անձը, որին պահանջվում է հանձնել հարցումը ներկայացրած պետության միջնորդությամբ, կարող է կալանավորվել նաև մինչև հանձնելու մասին պահանջը ստանալը: Միջնորդությունը պետք է բովանդակի հղումներ կալանքի վերցնելու մասին որոշման կամ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռի վրա՝ նշելով, որ հանձնելու մասին պահանջը կներկայացվի լրացուցիչ:

Անձը կարող է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով ձերբակալվել առանց օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնի միջնորդության կամ հանձնելու մասին խնդրանքի, եթե ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված հիմքեր կան կասկածելու, որ նա հանցագործություն է կատարել այն օտարերկրյա պետության տարածքում, որի հետ Հայաստանի Հանրապետությունը կապված է փոխադարձության կարգով քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու պայմանավորվածությամբ: Այդ դեպքում իրավասու մարմնի կողմից հանձնելու մասին խնդրանք ներկայացվելու դեպքում ձերբակալված անձը ենթակա է հանձնման (*ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 492-րդ հոդվածի 2-րդ մաս*):

Մինչև հանձնելու մասին պահանջը ստանալը կալանավորման կամ ձերբակալման մասին անմիջապես տեղյակ է պահվում օտարերկրյա պետության՝ հարցումը ներկայացրած համապատասխան հաստատությանը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 492-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված կարգով կալանավորված անձը պետք է ազատ արձակվի, եթե նրան հանձնելու խնդրանքը չի ստացվել կալանքի վերցնելու օրվանից հետո՝ 30 օրվա ընթացքում: Սույն հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված կարգով ձերբակալված անձը պետք է ազատ արձակվի, եթե ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով

¹ Տե՛ս *Ավետիսյան Դ.* Հանձնման ինստիտուտի միջազգային իրավական և քրեադատավարական առանձնահատկությունները: «Դատական իշխանություն» գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2008թ., № 12, (113), էջ 8:

ծերբակավման համար սահմանված ժամկետը լրանալու պահի դրությամբ համապատասխան օտարերկրյա պետության իրավասու մարմնից նրա հանձնման մասին խնդրանքը կամ միևնույն խնդրանքն ուղարկելը կալանավորման միջնորդությունը չներկայացվի (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 492-րդ հոդվածի 5-րդ մաս):

Անձն ազատվում է կալանքից նաև այն դեպքում, երբ օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինը, որին Հայաստանի Հանրապետության կողմից անձի հանձնման մասին վերջնական որոշման վերաբերյալ ծանուցումն ուղարկվել է, հանձնման ենթակա անձին չի ընդունում ծանուցմամբ սահմանված ժամկետից հետո՝ 15 օրվա ընթացքում:

Եթե հանձնված անձը խուսափում է տվյալ օտարերկրյա պետությունում իր նկատմամբ վարվող քրեական հետապնդումից կամ պատիժը կրելուց և վերադառնում է Հայաստանի Հանրապետության տարածք, ապա նույն օտարերկրյա պետության Նոր խնդրանքով նա հանձնվում է առանց նախորդ հանձնման մասին փաստաթղթում շարադրված նյութերը ներկայացնելու, եթե ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված հիմքեր չեն առաջացել հանձնումը մերժելու համար:

Բացի անձանց հանձնումից, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը կարգավորում է նաև առարկաները հանձնելու կարգը: Դա նույնպես քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու ձևերից է: Համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 499³-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ փոխադարձության կարգով իրավական օգնություն ցույց տալու խնդրանքն ստացած Հայաստանի Հանրապետության դատարանը, դատախազը, քննիչը հետաքննության մարմինը խնդրանքն ուղարկած օտարերկրյա իրավասու մարմնի միջնորդությամբ, առանց վնասելու իր կողմից վարվող քրեական գործի քննությունը, նրանց են հանձնում այն առարկաները, որոնք՝

1) օգտագործվել են հանցանքը կատարելիս, այդ թվում՝ հանցագործության գործիքները, առարկաները, որոնք ձեռք են բերվել հանցավոր ճանապարհով, կամ հանցագործն ստացել է որ-

պես փոխհատուցում հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված առարկաների փոխարեն.

2) կարող են ունենալ ապացուցողական նշանակություն օտարերկրյա պետությունում վարվող քրեական գործով: Այդ առարկաները հանձնվում են նաև այն դեպքում, երբ հանցագործին հանձնելն անհնար է նրա մահվան, փախուստի կամ այլ պատճառներով:

Վերոնշյալ գործիքներն ու առարկաները օտարերկրյա պետության իրավասու մարմինն կարող են հանձնվել պայմանով, որ օտարերկրյա պետությունում վարվող քրեական գործով վարույթն ավարտելուց հետո անհապաղ վերադարձվեն դրանք հանձնած Հայաստանի Հանրապետության դատարան, դատախազին, քննիչին, հետաքննության մարմնին (*ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 499³-րդ հոդվածի 2-րդ մաս*):

Հարկ ենք համարում ներկայացնել որոշակի վիճակագրական տվյալներ ՀՀ գլխավոր դատախազության 2008-2014թթ. հաշվետվություններից, որոնք հնարավորություն կտան առավել հստակ պատկերացում կազմել ՀՀ-ում հանձնման գործընթացի վերաբերյալ:

Այսպես, Հայաստանի Հանրապետության դատախազություն 2008 թվականին հանցագործների հանձնման մասին ԱՊՀ անդամ-պետություններից ստացվել է 99 միջնորդություն, իսկ ուղարկվել է 58-ը: Օտարերկրյա այլ պետություններից ստացվել է 2 միջնորդություն, իսկ ուղարկվել է 6-ը: Զրեական հետապնդում իրականացնելու նպատակով այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին ուղարկվել և նրանցից ստացվել է 35 քրեական գործ, ինչպես նաև դատախազությունում ստացվել է այլ երկրների կողմից հետախուզվող ՀՀ-ում հայտնաբերված 170 անձի վերաբերյալ հաղորդում¹:

Օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել և քննության է առնվել Հայաստանի Հանրապետությունում հայտնաբերված՝ այլ պետության կողմից հետախուզվող անձանց հանձնման վերաբերյալ 95 միջնորդություն (2008թ.՝ 102), որոնցից 89-ը՝ ԱՊՀ անդամ-պետություններից, 6-ը՝ այլ պետու-

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/haxordum_2010.pdf

թյուններից: 2009թ. ՀՀ տարածքում հայտնաբերվել է այլ պետության իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող 157 անձ (2008թ.՝ 180):

Հայաստանի Հանրապետության իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող և այլ պետության տարածքում հայտնաբերված (կալանավորված) 115 անձի հանձնումն ապահովելու նպատակով, ՀՀ դատախազության միջոցով օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին են ներկայացվել միջազգային պայմանագրերի դրույթների համաձայն կազմված հանձնման մասին միջևորդություններ: Հանձնման միջևորդություններից 111-ն ուղարկվել է ԱՊՀ անդամ պետություններին, իսկ 4-ը՝ այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին: ՀՀ դատախազության միջոցով այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին քրեական հետապնդում իրականացնելու հանձնարարությամբ ուղարկվել են 28 քրեական գործ և նախապատրաստված նյութեր, որոնցից 21-ը՝ ԱՊՀ անդամ-պետություններին, իսկ 7-ը՝ այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին: Այլ պետության տարածքում կատարած հանցագործության համար Հայաստանի Հանրապետությունում քրեական հետապնդման ենթարկելու միջևորդությամբ ՀՀ դատախազությունը ստացել է 31 քրեական գործ և նյութ¹:

Օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններից ստացվել և քննության է առնվել ՀՀ-ում հայտնաբերված՝ այլ պետության կողմից հետախուզվող անձանց հանձնման վերաբերյալ 27 (2009թ.՝ 95) միջևորդություն: 2010թ. ՀՀ տարածքում հայտնաբերվել է այլ պետության իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող 165 (2009թ.՝ 157) անձ: ՀՀ իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող և այլ պետության տարածքում հայտնաբերված (կալանավորված) 82 անձի հանձնումն ապահովելու նպատակով, օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմիններին են ներկայացվել միջազգային պայմանագրերի դրույթների համաձայն կազմված հանձնման մասին միջևորդություններ: Քրեական հետապնդում իրականացնելու հանձնարարությամբ

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/Haxordum_2009.pdf

այլ պետությունների իրավապահ մարմիններին ուղարկվել է 23 (2009թ.՝ 28) քրեական գործ և նախապատրաստված նյութ: Այլ պետության տարածքում կատարած հանցագործության համար Հայաստանում քրեական հետապնդման ենթարկելու միջնորդությամբ ստացվել է 17 քրեական գործ և նյութ (2009թ.՝ 31 քրեական գործ և նյութ):

Հանցագործություն կատարած անձանց հանձնման և դատապարտյալների փոխանցման մասին հարցումների նախապատրաստման և ուղարկման կազմակերպման ուղղությամբ իրականացված աշխատանքների ոլորտում իրականացվել է Հայաստանի Հանրապետությունում քննվող քրեական գործերով հետախուզվող և օտարերկրյա պետություններում հայտնաբերված անձանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության իրավապահ մարմիններին հանձնելու վերաբերյալ 82 (2010թ.՝ 95) միջնորդության նախապատրաստումն ու ուղարկումը, որոնցից 71-ն ուղարկվել է ԱՊՀ մասնակից պետությունների, իսկ 11-ն այլ օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմինների քննարկմանը: ՀՀ իրավապահ մարմինների կողմից հետախուզվող անձանց այլ պետությունների տարածքում հայտնաբերման մասին ստացված հեռագրերի հիման վրա պահանջված փաստաթղթերի փաթեթները հանգամանալից ուսումնասիրվել են, պահանջվել են դրանց լրամշակված տարբերակները, իսկ անհրաժեշտության դեպքում օտարերկրյա պետություններում դրանց քննարկման ընթացքում տրամադրվել են լրացուցիչ տեղեկություններ: Այս գործընթացի ճիշտ կազմակերպման արդյունքում բացառվել են հանձնման միջնորդությունների անհիմն մերժումները¹:

2011թ. հաղորդում է ստացվել ՀՀ-ում հայտնաբերված՝ այլ երկրների կողմից հետախուզվող 109 (2010թ.՝ 165) անձի վերաբերյալ: Հայտնաբերված հետախուզվողների քաղաքացիության պարզման նպատակով հարցումներ են կատարվել ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, անմիջապես տեղեկացվել է հետախուզման նախաձեռնողը, պահանջվել են

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/Haxordum_2009.pdf

հանձնման փաստաթղթեր, իսկ ՀՀ քաղաքացի հանդիսանալու պարագայում ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնելու նպատակով պահանջվել են հարուցված քրեական գործերը:

Հանցագործություն կատարած անձանց հանձնման և դատապարտյալների փոխանցման մասին հարցումների նախապատրաստման և ուղարկման կազմակերպման ուղղությամբ կատարված աշխատանքների ոլորտում 2012թ. իրականացվել է Հայաստանի Հանրապետությունում քննվող քրեական գործերով հետախուզվող և օտարերկրյա պետություններում հայտնաբերված անձանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության իրավապահ մարմիններին հանձնելու վերաբերյալ 69 (2011թ.՝ 82) միջնորդության նախապատրաստում և ուղարկում, որոնցից 60-ը (2011թ.՝ 71) ուղարկվել է ԱՊՀ մասնակից պետություններին, իսկ 9-ն (2011թ.՝ 11) այլ օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմինների քննարկմանը¹:

ՀՀ դատախազությունը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով դատարան է ներկայացրել 30 միջնորդություն օտարերկրյա պետությունների կողմից հետախուզվող և ՀՀ-ում հայտնաբերված անձանց նկատմամբ ժամանակավոր կալանավորում կիրառելու, ինչպես նաև կալանավորման ժամկետները երկարացնելու մասին և մասնակցել դրանց քննության դատական նիստերին:

2013թ. հաղորդում է ստացվել ՀՀ-ում հայտնաբերված՝ այլ երկրների կողմից հետախուզվող 128 (2012թ.՝ 115) անձի վերաբերյալ: Հայտնաբերված հետախուզվողների քաղաքացիությունը պարզելու նպատակով հարցումներ են կատարվել ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչություն, անմիջապես տեղեկացվել է հետախուզման նախաձեռնողը, պահանջվել են հանձնման փաստաթղթեր, իսկ ՀՀ քաղաքացի հանդիսանալու պարագայում ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնելու

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/Haxordum_2009.pdf

նպատակով պահանջվել են հարուցված քրեական գործերը:

Հանցագործների հանձնման և դատապարտյալների փոխանցման մասին հարցումների նախապատրաստման և ուղարկման կազմակերպման ուղղությամբ իրականացված աշխատանքների կապակցությամբ իրականացվել են Հայաստանի Հանրապետությունում քննվող քրեական գործերով հետախուզվող և օտարերկրյա պետություններում հայտնաբերված անձանց հանձնելու մասին 91 (2013թ.՝ 77) միջևորդության նախապատրաստման և ուղարկման աշխատանքներ, որոնցից 72-ն ուղարկվել է ԱՊՀ մասնակից պետությունների, իսկ 19-ը՝ այլ օտարերկրյա պետությունների իրավասու մարմինների քննարկմանը¹:

Ինչպես արդեն նշվել է, հանձնման գործընթացի շրջանակներում առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում հեռակա կարգով դատական քննությունը: Բանն այն է, որ հեռակա կարգով դատական քննության վերաբերյալ լուրջ բացասական վերաբերմունքը, կապված արդար դատական քննության հնարավոր խախտման հետ, իր ազդեցությունն ունի նաև հանձնման ոլորտում պետությունների փոխադարձ համագործակցության համակարգի վրա: Այս կապակցությամբ հանձնման մասին միջազգային պայմանագրերը, որոշակի վերապահումներով, խոչընդոտ են հանցագործություններով անձանց հանձնելու, որոնք եղել են հեռակա կարգով դատական քննության առարկա:

Մասնավորապես, 1978թ. մարտի 17-ի «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ լրացուցիչ արձանագրության 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ երբ մի Պայմանավորվող կողմ խնդրում է մյուս Պայմանավորվող կողմին հանձնել անձին նշանակված պատժի կրման նպատակով, որ կայացվել է հեռակա կարգով դատական քննության արդյունքում (in absentia), հայցվող կողմը կարող է մերժել հանձնումը, եթե իր կարծիքով, չեն պահպանվել գործով անձի, ով մեղադրվում է հանցագործություն

¹ Տե՛ս http://prosecutor.am/ckfinder/userfiles/files/Haxordum_2009.pdf

կատարելու մեջ, պաշտպանության նվազագույն իրավունքները: Ինչպես երևում է 3-րդ հոդվածի բովանդակությունից, ինքնին in absentia վճռի կայացումը չի համարվում հանձնումը մերժելու բավարար հիմք, անհրաժեշտ է նաև իրավունքների պաշտպանության ընթացակարգի անհամապատասխանությունը չափանիշներին:

Սակայն Եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ լրացուցիչ արձանագրության 3-րդ հոդվածով նախատեսված արգելքը չի համարվում բացարձակ և կարող է շրջանցվել, եթե հայցող կողմը բավարար չափով կհավաստիացնի, որ անձին, ում նկատմամբ կա հանձման պահանջ, կերաշխավորվի իրավունքների պաշտպանությունն ապահովող կրկնակի դատական քննության իրավունք:

Նմանատիպ մոտեցում բնորոշ է նաև ՄԱԿ-ի Հանձնման մասին տիպային պայմանագրին, որը նախատեսում է, որ հանձնումը չի թույլատրվում, եթե հայցող պետությունում դատական որոշումը կայացվել է in absentia, իսկ դատապարտյալը չի ունեցել բավարար հնարավորություն իր իրավունքների պաշտպանության համար և չի ունեցել կամ չի ունենա կրկնակի գործի քննության իրավունք (3-րդ հոդված (3) (Է)):

Ստացվում է, որ մեղադրյալի բացակայությամբ կայացված վճռի կատարման նպատակով անձի հանձնումը կարող է չեղարկվել, եթե հայցող պետության օրենսդրությամբ նախատեսված չէ գործի կրկնակի քննության հնարավորություն՝ անհրաժեշտ դատավարական երաշխիքների ապահովմամբ:

§ 3. Քրեական գործերով իրավական օգնության ապահովման օրենսդրական կարգավորման արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները Հայաստանի Հանրապետությունում

Ժամանակակից աշխարհին բնորոշ են առանձին բարդ գործընթացներ, որոնք իրենց ուղղակի ազդեցությունն ունեն բոլոր պետությունների վրա: Մասնավորապես, պահպանվում են այնպիսի վտանգավոր սոցիալական երևույթ ծնող պայմաններն ու հանգամանքները, ինչպիսին հանցավորությունն է: Ներկայումս

այն այնպիսի մասշտաբների է հասել, որ իրական վտանգ է ներկայացնում ինչպես յուրաքանչյուր պետության անվտանգությանը, այնպես էլ նրա քաղաքացիներին: Այս երևույթի անդրազգային բնույթը հանգեցրել է նրան, որ պետությունները չեն կարող ինքնուրույն հակազդել հանցագործություններին: Հանցավորության դեմ պայքարում պետության կենսական շահերի պաշտպանությունը պահանջում է ջանքերի կոնսուլիդացիա ինչպես ներպետական, այնպես էլ միջազգային մակարդակներում, քանի որ հանցավորության դեմ միջազգային պայքարը պետությունների միջև համագործակցության անհրաժեշտ բնագավառ է, քանի որ հանցավորության որոշ ձևերի դեմ պայքարի համար բավարար չեն միայն ներպետական միջոցները¹, իսկ ինչպես հայտնի է պետությունների համագործակցության սկզբունքը *jus cogens* նորմ է, միջազգային իրավունքի այն սկզբունքներից, որն ամրագրված է ՄԱԿ-ի կանոնադրության, Միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին 1970 թվականի հռչակագրի և ԵԱՀԿ Եզրափակիչ 1975 թվականի ակտում²:

Ինչպես առանձին հանցագործությունների կանխարգելման, բացահայտման ու կանխման, այնպես էլ հանցավորության, որպես մեկ ամբողջության, դեմ պայքարում մեծ նշանակություն ունեն միջազգային իրավական նորմերը: Մինևույն ժամանակ հարկ է նկատել, որ պետություններն իրենց ջանքերը միավորում են նաև այլ՝ ավելի նվազ իրավախախտումների դեմ պայքարում, որոնք ազգային մակարդակում որպես կանոն որակվում են որպես վարչական իրավախախտումներ: Օրինակ՝ խոսքը վերաբերում է ֆի-

1 Տե՛ս, *Лунеев В.В.* Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции. М., 2005, стр. 536-605:

2 Տե՛ս *Հարությունյան Ն.* Զրեական գործերով միջազգային համագործակցության ոլորտը կարգավորող միջազգային իրավական, ինչպես նաև ներպետական փաստաթղթերի դրույթները: // Դատախազի մասնակցությունը կրթական ծրագրերին: Դատախազության համակարգի ղեկավար կազմի վերապատրաստման արդյունքներ: Ելույթների ժողովածու: Գիտաուսումնական ձեռնարկ. - Զ. 11, Եր.: ՀՀ «Դատախազության դպրոց» ՊՈԱԿ, 2009, էջ 250:

զիկական անձանց կողմից կատարվող և «Թմրամիջոցների ու հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մասին» 1988 թվականի կոնվենցիայով նախատեսված իրավախախտումների՝ թմրամիջոցներ ձեռք բերելու, պահելու և օգտագործելու դեպքերին: Այս պատճառով մի շարք մասնագետներ միջազգային իրավունքի՝ միմյանց սերտ փոխկապակցված այն ինստիտուտները, որոնք առնչվում են հանցավորության ու մյուս իրավախախտումների դեմ պայքարին, ներառում են մեկ ընդհանուր ինստիտուտի մեջ ու կոչում միջազգային «իրավապահ» իրավունք, որի ներքո հասկանում են միջազգային իրավունքի ինքնուրույն ճյուղ, որը պարունակում է միջազգային իրավական նորմերի այնպիսի համակցություն, որը կարգավորում է պետությունների ու միջազգային իրավունքի մյուս սուբյեկտների փոխհարաբերությունները ֆիզիկական անձանց կողմից կատարվող հանցագործությունների ու մյուս իրավախախտումների դեմ պայքարում¹:

Այսինքն, միջազգային իրավունքի սուբյեկտների միջև հանցավորության դեմ պայքարում համագործակցությունը միջազգային համագործակցության կարևոր ոլորտներից մեկն է, որն իրականացվում է միջազգային հանցագործությունների համաձայնեցված դասակարգման, քրեական գործերով իրավական օգնության ցուցաբերման, ներառյալ հանցագործների հանձնման, հանցագործությունների կանխարգելմանն ուղղված միջոցների համակարգման, պատժի անխուսափելիության ապահովման նպատակով: Այս ոլորտում միջազգային համագործակցությունը կարող է իրականացվել հետևյալ ձևերով. միջազգային պայմանագրերի կնքում, այլ միջազգային փաստաթղթերի մշակում, պետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների կատարմանն ուղղված ազգային նորմատիվ իրավական ակտերի ընդունում, տեղեկատվության փոխադարձ փոխանակություն, հանցագործությունների նախազգուշացմանը, կանխարգելմանը, բացահայտմանն ու կանխմանն ուղղված համատեղ միջոցառում-

¹ Стн Международное право: учебник. Отв. ред. **В.И. Кузнецов, Б.Р. Тузмухамедов**. 2-е изд., перераб. и доп. М., Норма, 2007, стр. 782-783:

ների իրականացում, հանցագործների հետախուզում, քրեական արդարադատության ոլորտում իրավական օգնության տրամադրում, փորձի փոխանակում, փոխադարձության հիմքի վրա հատուկ տեխնիկական ու այլ սարքավորումների փոխանակում, կադրերի վերապատրաստման ու մասնագիտական որակի բարձրացմանն ուղղված օժանդակության տրամադրում, համատեղ գիտական հետազոտությունների իրականացում ու դրանց արդյունքների փոխանակում, ինչպես նաև փոխադարձ ընդունելի այլ ձևեր¹:

Կախված մասնակիցների թվից կամ տարածքային մասշտաբներից՝ հանցավորության դեմ պայքարն իրականացվում է միջազգային (ունիվերսալ, տարածաշրջանային (ենթատարածաշրջանային) և երկկողմ) և ներպետական մակարդակներում ու իրականացվում է պետության ցամաքային, ջրային ու օդային սահմաններում: Բացի դրանից, հարկ է նկատել, որ այս ոլորտում համագործակցությունը կարող է իրականացվել ոչ միայն բազմակողմ պայմանագրերի, այլ նաև դրանց հիման վրա ստեղծված միջազգային կազմակերպությունների մարմինների կողմից: Այսպես, ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի նստաշրջաններում քննարկվում են հանցավորության դեմ պայքարին վերաբերող բազմաթիվ հարցեր: Պարբերաբար, յուրաքանչյուր հինգ տարի, հանցավորության կանխարգելման վերաբերյալ հրավիրվում են ՄԱԿ-ի կոնգրեսներ, յուրաքանչյուր երկու տարի նստաշրջան է հրավիրում Հանցագործության կանխման և պայքարի հարցերով ՄԱԿ-ի կոմիտեն, մշտապես գործում է ՄԱԿ-ի քարտուղարության հանցավորության կանխարգելման և քրեական արդարադատության բաժանմունքը²:

Հանցավորության դեմ պայքարի հարցում մեծ տեղ է հատկացվում միջազգային իրավական նորմերին, որոնք հիմնվում են համընդհանուր ճանաչում ստացած միջազգային իրավունքի

¹ Տե՛ս **Հարությունյան Ն.** Հանցավորության դեմ պայքարում միջազգային համագործակցությունը. հանցագործների հանձնում //Օրինականություն. Երևան, № 34, 2005, էջ 38:

² Տե՛ս նույն տեղում, էջ 18:

սկզբունքների ու միջազգային պայմանագրերի դրույթների վրա: Այսպես, միջազգային համընդհանուր պայմանագրերի շրջանակներում պետության ու միջազգային հանրության կենսական շահերին վտանգ ներկայացնող հանրորեն վտանգավոր արարքները դասակարգվում են որպես հանցագործություններ, իսկ ավելի նվազ արարքները՝ որպես պարզ իրավախախտումներ: Այդ պայմանագրերում որպես կանոն նախատեսվում է իրավապահ համակարգում միջազգային համագործակցության ընդհանուր մեխանիզմ, մասնավորապես՝ պետությունների իրավասությունը կատարված հանցագործությունների վերաբերյալ, դրանց դեմ պայքարի որոշակի միջոցները, հանձնման հարցերը, իրավական օգնության տրամադրումը, քրեական հետապնդում իրականացնելիս այն անձանց իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը, որոնք կասկածվում են հանցագործությունների կատարման մեջ և միջազգային համագործակցության այլ արդիական հարցեր: Բացի դրանից, այս պայմանագրերի դրույթների կատարման նպատակով պետությունների միջև կնքվում են տարածաշրջանային և երկկողմ պայմանագրեր: Այսպես, քրեական գործերով իրավական օգնության մասին պայմանագրերը ներառում են այնպիսի միջոցառումներ, ինչպիսիք են ցուցմունքների ու հաղորդումների ընդունումը, փաստաթղթերի, այլ նյութերի ու իրեղեն ապացույցների տրամադրումը, քննչական ու այլ դատավարական գործողությունների կատարումը, պատճառված վնասների փոխհատուցումը և այլն:

Հանցավորության ու այլ իրավախախտումների դեմ պայքարը միջազգային իրավունքում չի սահմանափակվում միայն պետությունների ու նրանց իրավասու մարմինների միջազգային մակարդակում փոխներգործությամբ: Պետությունների պարտավորությունները ներառում են նաև վարքագծի կանոնները, որոնք կոչված են ներպետական մակարդակում կանոնակարգելու պետության գործունեությունն իրավապահ համակարգում: Նման «պարտավորություններն» անմիջականորեն առնչվում են դատարանների, դատախազության, իրավապահ այլ մարմինների ու պաշտպանության կողմի գործունեությանը: Միջազգային պայմանագրերում ու միջազգային այլ փաստաթղթերում պարունակ-

վող դրույթներն այդ մարմինների գործունեության համար չափանիշ են հանդիսանում¹:

Այսպիսով, հանցավորության դեմ պայքարում պետությունների համագործակցությունը պայմանավորված է մի շարք գործոններով, մասնավորապես՝

- որոշակի հանցագործությունների հատուկ բնույթով, որը ուսնձգում է մի քանի կամ բազմաթիվ պետությունների շահերին կամ վտանգ է ներկայացնում միջազգային հանրության համար,
- հանցավոր արարքների կանխարգելմանը և վերացմանն ուղղված ջանքերի համակարգման անհրաժեշտությամբ,
- քրեական գործերով իրավական օգնության ցուցաբերման անհրաժեշտությամբ²:

Հարկ է նշել, որ նշված խնդրի կարգավորումն անկախության սկզբնական փուլում Հայաստանի Հանրապետության համար ունեցել է կենսական կարևոր նշանակություն, քանի որ ԽՍՀՄ փլուզումից և Անկախ պետությունների համագործակցության ստեղծումից հետո, երբ նորանկախ պետությունները չէին անդամակցել միջազգային ունիվերսալ պայմանագրերին, հանցավորության դեմ պայքարում ԱՊՀ իրավապահ մարմինների գործունեության համար ստեղծվել էր խիստ անբարենպաստ իրավիճակ, քանի որ ԱՊՀ իրավապահ մարմինների միջազգային համագործակցության համար բացակայում էր անհրաժեշտ նորմատիվ բազան: Այդ ժամանակահատվածում հանցագործներն ազատ տեղաշարժվում էին ԱՊՀ և Նախկին ԽՍՀՄ անդամ պետությունների տարածքով և կատարում իրավախախտումներ՝ դուրս մնալով իրավապահ մարմինների իրավասությունից, ինչև

¹ Стэн Международное право: учебник. Отв. ред. **В.И. Кузнецов, Б.Р. Тузмухамедов**. 2-е изд., перераб. и доп. М., Норма, 2007, стр.785-786.

² Стэн **Հարությունյան Ն.** Քրեական գործերով միջազգային համագործակցության ոլորտը կարգավորող միջազգային իրավական, ինչպես նաև ներպետական փաստաթղթերի դրույթները: // Դատախազի մասնակցությունը կրթական ծրագրերին: Դատախազության համակարգի դեկավար կազմի վերապատրաստման արդյունքներ: Ելույթների ժողովածու: Գիտաուսումնական ձեռնարկ. - Զ. 11, Եր.: ՀՀ «Դատախազության դպրոց» ՊՈԱԿ, 2009, էջեր 251-252:

Էլ հանգեցրեց ԱՊՅ տարածքում մեկ միասնական իրավական ռե-
ժիմի ստեղծման անհրաժեշտությանը¹:

Ընդհանուր առմամբ քրեական գործերով իրավական օգ-
նության մասին գործնական պատկերացում կազմելու համար
բավարար է ծանոթանալ այլ ոլորտում ՀՀ իրավասու մարմինների
կողմից ծավալած գործունեությանը:

Կատարված աշխատանքների ամփոփումը ցույց է տալիս, որ
ՀՀ դատախազության միջազգային-իրավական գործունեությունն
ակտիվ ծավալվում է նաև ԱՊՅ մասնակից-պետությունների տա-
րածքից դուրս՝ ընդգրկելով եվրոպական բազմաթիվ երկրներ,
որոնց հետ մինչ այդ համագործակցություն չի տրամադրվել և չի
հայցվել:

Քրեական գործերի ստացումը և ուղարկումը նկատելիորեն
կանոնակարգել է դրանց ստացման ժամկետների, «Քաղաքացիա-
կան, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության
և իրավական հարաբերությունների մասին» 1993 թվականի
Մինսկի կոնվենցիայի պահանջներին դրանց համապատասխա-
նության և հանձնման թույլտվության սահմաններում քրեական
հետապնդման արդյունքների մասին հայտնելու բնագավառում
իրականացվող գործունեությունը:

Պատժի հետագա կրման նպատակով դատապարտյալների
փոխանցման հարցերը կարգավորող միջազգային-իրավական
փաստաթղթերով այս ոլորտի պատասխանատուն ՀՀ արդարա-
դատության նախարարությունն է, հստակեցվել են նաև այս բնա-
գավառում ցուցաբերվող համագործակցության շրջանակները:

Նմանատիպ դիմումների հետագա ընթացքը լուծելու նպա-
տակով դրանք վերահասցեագրվում են ՀՀ արդարադատության
նախարարությանը:

Այսինքն՝ հանցավորության դեմ պայքարում պետությունների
համագործակցությունը զարգանում է երկու հիմնական ուղղու-

¹ Стн Научно-методический комментарий к Конвенции о правовой помощи и
правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам (новая
ред. от 7 октября 2002г.). Под общ.и науч. ред. докт. юрид. наук, проф.,
заслуж. деятеля науки РФ **С.П. Щербь**. М., Издательство «Юрлитинформ»,
2007, стр. 3:

թյուններով՝ միջազգային պայմանագրերի կնքման եղանակով համագործակցություն և միջազգային կազմակերպությունների շրջանակում համագործակցություն: Այստեղից էլ կարելի է առանձնացնել համագործակցության երկու հիմնական կոնվենցիոն-ինստիտուցիոն ձևեր:

Համապատասխան միջնորդության և հայցվող կողմի թույլ-տվության առկայության դեպքում հայցող կողմի ներկայացուցիչները կարող են ներկա գտնվել միջնորդության կատարմանը: Միջնորդությունը կատարելուց հետո բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը պետք է ուղարկվեն հայցող կողմին: Այն դեպքերում, երբ իրավական օգնություն ցույց տալը հնարավոր չի լինում, հայցվող կողմն իր պատասխանում պետք է նշի այն բոլոր հանգամանքները, որոնք օբյեկտիվորեն խոչընդոտել են միջնորդության կատարմանը:

Իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հարցերը քննարկելիս կարող է հարց առաջանալ, թե ինչպես են կատարվում մեկից ավելի միջազգային պայմանագրերով նախատեսված հարցումները:

Պետք է նշել, որ նման դեպքերում կիրառվում են հետևյալ կանոնները՝

- եթե հարցման մեջ նշված է, թե որոշակի որ միջազգային պայմանագրի հիման վրա է այն կազմվել և ներկայացվել, ապա հարցումը կատարող իրավասու մարմինը պետք է ղեկավարվի այդ միջազգային պայմանագրով,
- եթե հարցման մեջ նշված են մեկից ավելի միջազգային պայմանագրեր, ապա հարցումը կատարող իրավասու մարմինը ղեկավարվում է հարցման մեջ նշված այն միջազգային պայմանագրով, որն առավել ամբողջական լուծում է տալիս հարցման կատարման հետ կապված հարցերին, միաժամանակ կիրառելով մյուս պայմանագրերի դրույթները, որոնք նախատեսված չեն առավել ամբողջական լուծում տվող միջազգային պայմանագրով, բայց

հարցումն առավել լրիվ և արագ կատարելու հնարավորությունն են տալիս,

- եթե հարցման մեջ նշում չկա երկու պետությունների միջև գործող որևէ միջազգային պայմանագրի վերաբերյալ, ապա հարցումը կատարող իրավասու մարմինը ղեկավարվում է այն միջազգային պայմանագրով, որն առավել ամբողջական լուծում է տալիս հարցման կատարման հետ կապված հարցերին:

Պետությունները միջազգային պայմանագրերով նախատեսված պայմաններին համապատասխան պարտավորվում են համապատասխան պահանջի դեպքում միմյանց հանձնել իրենց տարածքում գտնվող հանձնման ենթակա անձանց՝ նրանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ դատավճիռն ի կատար ածելու համար: Քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար հանձնումը կատարվում է այնպիսի արարքների համար, որոնք հայցող և հայցվող պետությունների օրենքներով համարվում են պատժելի և, որոնց կատարման համար նախատեսվում է պատիժ 1 տարուց ոչ պակաս ժամկետով ազատազրկման ձևով կամ ավելի խիստ պատիժ¹:

Եթե քննության ընթացքում բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ անձը քրեական պատասխանատվության պետք է ենթարկվի նաև այլ հանցագործության կատարման համար, ապա այդ դեպքում նախաքննություն իրականացնող մարմինը, ՀՀ գլխավոր դատախազության միջոցով, սահմանված կարգով պետք է դիմի համապատասխան պետության իրավասու մարմիններին և ստանա նոր թույլտվություն:

Պետք է նաև նշել, որ կողմերը պարտավոր են միմյանց ծանուցել իրենց հանձնված անձի դեմ քրեական գործով դատավարության արդյունքների մասին:

1 Դեռևս 2008-2009 թվականներին ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից նոր ցուցումներ են տրվել մարզերի, համայնքների, կայազորների դատախազներին, որպեսզի բացառվեն հանձնման միջնորդության մեջ նշված երաշխիքները և, մասնավորապես, հանձնված անձը քրեական պատասխանատվության կամ պատժի պետք է ենթարկվի միայն այն հանցագործության համար, որի կատարման համար նա հանձնվել է:

Պետությունները միջազգային պայմանագրերին համապատասխան պարտավորվում են այլ պետությունների հանձնարարությամբ քրեական հետապնդում իրականացնել սեփական բաղաբացիների նկատմամբ, որոնց կասկածում են հայցող կողմի տարածքում հանցագործություն կատարելու մեջ:

Այս ողջ գործընթացն իր ամրագրումն է ստացել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 54 (Քրեական գործերով իրավական օգնությունը միջազգային պայմանագրերին համապատասխան) և 54¹ (Քրեական գործերով իրավական օգնությունը միջազգային պայմանագրերի բացակայության դեպքում) գլուխներում, սակայն այս գլուխներն ու վերոհիշյալ կարգավորումը բացակայում են ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծից¹, քանի որ նախագծի հեղինակների կարծիքով քրեական գործերով իրավական օգնությունը քրեական դատավարության մաս չէ, և այն պետք է իր մանրամասն կարգավորումը ստանա առանձին օրենքի միջոցով: Այդ պատճառով էլ այս գլուխները չեն ներառվել նոր օրենսգրքի նախագծում: Թեև քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը դեռևս 2013 թվականից գտնվում է շրջանառության մեջ ու ներկայումս էլ քննարկվում է ՀՀ Ազգային ժողովում, սակայն մինչ օրս իրավական օգնության մասին որևէ օրենքի նախագիծ շրջանառության մեջ չի դրվել: Կարծում ենք, որ այդ օրենքն անհրաժեշտ էր քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի հետ միասին շրջանառել՝ որպես մեկ միասնական օրենսդրական փաթեթ:

¹ Տե՛ս http://www.moj.am/storage/files/legal_acts/legal_acts_5771447415_QrDat_-_VERJNAKAN.pdfև http://www.parliament.am/draft_docs5/K-084Irlr.pdf:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

I. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին **Նախաբան**

Ներքոստորագրյալ կառավարությունները, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամներ,

հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է հասնել առավել սերտ միասնության իր անդամների միջև,

հավաստելով, որ քրեական գործերով փոխադարձ օգնության բնագավառում ընդհանուր կանոնների ընդունումը կնպաստի հասնելու այդ նպատակին,

հաշվի առնելով, որ այդպիսի փոխադարձ օգնությունը կապված է հանձնման հարցի հետ, որն արդեն իսկ դարձել է 1957 թվականի դեկտեմբերի 13-ին ստորագրված կոնվենցիայի առարկա,

համաձայնեցին հետևյալի մասին.

Գլուխ 1

Ընդհանուր դրույթներ

Յ ո դ վ ա ծ 1

1. Պայմանավորվող կողմերը, սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան, պարտավորվում են միմյանց տրամադրել փոխադարձ օգնության հնարավորինս լայն միջոցներ այն հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով, որոնց համար պատժելը օգնության մասին խնդրանքը ներկայացնելու պահին ենթակա է Հայցող կողմի դատական մարմինների իրավասությանը:

2. Սույն Կոնվենցիան չի կիրառվում ձեռքակալությունների, դատավճիռների կատարման կամ այն գինվորական հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք ընդհանուր քրեական իրավունքով հանցագործություն չեն համարվում:

Յ ո ղ վ ա ծ 2

Օգնությունը կարող է մերժվել, եթե՝

ա) խնդրանքը վերաբերում է այնպիսի արարքի, որը Հայցվող կողմը համարում է քաղաքական հանցագործություն, դրա հետ կապված այլ հանցագործություն կամ ֆինանսական հանցագործություն,

բ) Հայցվող կողմը համարում է, որ խնդրանքի կատարումը վնաս կհասցնի իր պետության ինքնիշխանությանը, անվտանգությանը, հասարակական կարգին կամ այլ էական շահերին:

Գլուխ 2

Իրավական օգնության մասին հանձնարարությունները

Յ ո ղ վ ա ծ 3

1. Հայցվող կողմը կատարում է Հայցող կողմի դատական մարմինների կողմից իրեն հասցեագրված ապացույցները ձեռք բերելու կամ ապացույց հանդիսացող առարկաների, արձանագրությունների կամ փաստաթղթերի փոխանցման նպատակով քրեական գործերով իրավական օգնության մասին ամեն մի հանձնարարություն:

2. Եթե Հայցող կողմը ցանկանում է, որ վկաները կամ փորձագետները վկայություն տան երդումով, ապա նա հստակորեն պետք է արտահայտի այդպիսի խնդրանքը, և Հայցվող կողմը կկատարի այդ խնդրանքը, եթե դա արգելված չէ իր պետության օրենսդրությամբ:

3. Հայցվող կողմը կարող է փոխանցել պահանջվող արձանագրությունների կամ փաստաթղթերի վավերացված պատճենները կամ վավերացված ֆոտոստատ պատճենները, քանի դեռ Հայցող կողմը վճռականորեն չի խնդրում իրեն փոխանցել դրանց բնօրինակները, որի դեպքում Հայցվող կողմը ջանքեր է գործադրում խնդրանքը կատարելու համար:

Հ ո դ վ ա ծ 4

Հայցող կողմի վճռական պահանջով Հայցվող կողմը նշանակում է իրավական օգնության մասին հանձնարարության կատարման տարին, ամիս-ամսաթիվը և վայրը: Պաշտոնատար կամ շահագրգիռ անձինք կարող են ներկա գտնվել, եթե Հայցվող կողմը համաձայն է:

Հ ո դ վ ա ծ 5

1. Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու ժամանակ յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ կարող է իրեն իրավունք վերապահել՝ կատարելու գույքի վրա կալանք դնելու, դրա խուզարկության վերաբերյալ իրավական օգնության մասին հանձնարարությունները՝ կախված հետևյալ պայմաններից.

ա) եթե իրավական օգնության մասին հանձնարարության հիմք հանդիսացող արարքը պատժելի է և Հայցող, և Հայցվող կողմերի օրենքներով,

բ) եթե իրավական օգնության մասին հանձնարարության հիմք հանդիսացող արարքը Հայցվող պետությունում հանձնման ենթակա արարք է հանդիսանում,

գ) եթե իրավական օգնության մասին հանձնարարության կատարումը համատեղելի է Հայցվող կողմի օրենսդրության հետ:

2. Եթե Պայմանավորվող կողմը հայտարարություն է անում սույն հոդվածի առաջին կետին համապատասխան, ապա որևէ այլ Կողմ կարող է կիրառել փոխադարձություն:

Հ ո դ վ ա ծ 6

1. Հայցվող կողմը կարող է հետաձգել պահանջվող գույքի, արձանագրությունների կամ փաստաթղթերի փոխանցումը, եթե նշված գույքը, արձանագրությունները կամ փաստաթղթերն անհրաժեշտ են չլուծված քրեական գործի համար:

2. Ցանկացած գույք, ինչպես նաև արձանագրությունների կամ փաստաթղթերի բնօրինակները, որոնք փոխանցվել են իրավական օգնության մասին հանձնարարությունը կատարելիս, Հայցող կողմը պետք է հնարավորինս շուտ վերադարձնի Հայցվող կողմին, եթե վերջինս չի հրաժարվում դրանց վերադարձումից:

Գլուխ 3

Ծանուցագրերի և դատավճիռների հանձնումը: Վկաների, փորձագետների և դատական կարգով հետապնդվող անձանց ներկայանալը

Յ ո ղ վ ա ծ 7

1. Հայցվող կողմը հանձնում է ծանուցագրերը և դատավճիռները, որոնք Հայցող կողմի կողմից իրեն են ուղարկվել այդ նպատակով:

Հանձնումը կարող է կատարվել ծանուցագրերը կամ դատավճիռներն անձին անմիջականորեն փոխանցելով:

Եթե Հայցող կողմը որոշակիորեն խնդրում է, ապա Հայցվող կողմը հանձնումը կարող է կատարել այն միջոցներով, որոնք համանման փաստաթղթերի համար նախատեսված են իր օրենքով, կամ՝ այդպիսի օրենքի հետ համատեղելի հատուկ միջոցով:

2. Հանձնարարության կատարումը հավաստվում է դրա կատարումն իրականացնող անձի կողմից տրվող ստացականի միջոցով, որը ստորագրում է այն և նշում է հանձնումը կատարելու տարին, ամիսամսաթիվը, կամ՝ հանձնումը կատարելու մասին Հայցվող կողմի կազմած հայտարարության միջոցով, որում նշվում է այդպիսի հանձնման ձևը, տարին և ամիս-ամսաթիվը: Նշված փաստաթղթերից որևէ մեկը պետք է անհապաղ ուղարկվի Հայցող կողմին: Հայցվող կողմը Հայցող կողմի պահանջով պետք է նշի, թե արդյոք հանձնումը կատարվել է Հայցվող կողմի օրենքին համապատասխան: Եթե հանձնարարությունը չի կարող կատարվել, ապա դրա պատճառների մասին Հայցվող կողմը պետք է անհապաղ հաղորդի Հայցող կողմին:

Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու ժամանակ յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ պահանջել, որ իր տարածքում գտնվող մեղադրյալի վերաբերյալ ծանուցագիրն իր մարմիններին ուղարկվի որոշակի ժամկետում՝ նախքան ներկայանալու համար սահմանված ժամկետը: Այդ ժամկետը կորոշվի վերոհիշյալ հայտարարությամբ և չի կարող գերազանցել 50 օրը:

Այդ ժամկետը հաշվի կառնվի ներկայանալու տարին, ամիս-ամսաթիվը որոշելու ժամանակ և ծանուցագրերն ուղարկելիս:

Յ ո ղ վ ա ծ 8

Վկան կամ փորձագետը, որը չի կարողացել պատասխանել ներկայանալու մասին այն ծանուցագրին, որի փոխանցումը պահանջվել է, եթե անգամ ծանուցագրում նշվում է պատժի մասին, չի կարող ենթարկվել որևէ պատժի կամ ազատությունը սահմանափակող միջոցների, եթե նա հետագայում կամավոր մուտք չի գործում Հայցող կողմի տարածք և այնտեղ կրկին պատշաճ կերպով չի ծանուցվում:

Յ ո ղ վ ա ծ 9

Հայցվող կողմի կողմից վկային կամ փորձագետին վճարվող կամ փոխհատուցվող գումարները, ճանապարհածախսերը կամ կեցության ծախսերը նրա բնակության վայրում պետք է հաշվարկվեն այնպես, որոնք գոնե հավասար կլինեն այն ծախսերին, որոնք նախատեսված են դատաբնականության երկրի գործող օրենսդրությամբ:

Յ ո ղ վ ա ծ 10

1. Եթե Հայցող կողմը հատկապես անհրաժեշտ է համարում վկայի կամ փորձագետի ներկայությունն իր դատական մարմիններում, ապա այդ մասին պետք է նշի ծանուցագիրը հանձնելու մասին իր հանձնարարության մեջ, և Հայցվող կողմը վկային կամ փորձագետին պետք է հրավիրի ներկայանալ:

Հայցվող կողմը կտեղեկացնի Հայցող կողմին վկայի կամ փորձագետի պատասխանի մասին:

2. Սույն հոդվածի առաջին կետով նախատեսված դեպքում ինդրանքի կամ ծանուցագրերի մեջ պետք է նշվեն վճարվելիք մոտավոր ծախսերը, ճանապարհածախսերը և կեցության ծախսերը:

3. Հատուկ ինդրանքի դեպքում Հայցվող կողմը վկային կամ փորձագետին կարող է տրամադրել կանխավճար: Կանխավճարի գումարը կցվում է ծանուցագրերին և պետք է փոխհատուցի Հայցող կողմը:

Յ ո ղ վ ա ծ 11

1. Կալանքի տակ գտնվող անձը, որի անձնական ներկայության համար Հայցող կողմը դիմել է, որպես վկա կամ առերեսման համար կարող է ժամանակավորապես փոխանցվել այն տարածք, որտեղ տեղի է ունենալու դատաբնականությունը՝ պայմանով, որ նա կվերադարձվի

Հայցվող կողմի նշած ժամանակահատվածում և 12-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան՝ այնքանով, որքանով դրանք կիրառելի են:

Փոխանցումը կարող է մերժվել, եթե.

ա) կալանքի տակ գտնվող անձը դրան համաձայն չէ,

բ) նրա ներկայությունն անհրաժեշտ է՝ Հայցվող կողմի տարածքում քրեական վարույթ իրականացնելու համար,

գ) փոխանցումը կերկարաձգի նրա կալանքի տակ գտնվելը, կամ

դ) առկա են Հայցող կողմի տարածք նրա փոխանցումը չթույլատրող այլ հիմքեր:

2. 2-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն՝ Նախորդ կետում նշված դեպքում կարող է թույլատրվել կալանքի տակ գտնվող անձի տարանցումը սույն Կոնվենցիայի Կողմ հանդիսացող երրորդ պետության տարածքով՝ բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերով ուղեկցվող դիմումի հիման վրա, որը Հայցող կողմի արդարադատության Նախարարության կողմից հասցեագրվում է այն Կողմի արդարադատության Նախարարությանը, որի տարածքով պահանջվում է տարանցումը:

Պայմանավորվող կողմը կարող է մերժել իր քաղաքացիների տարանցումը:

3. Փոխանցված անձը Հայցող կողմի տարածքում և այն Կողմի տարածքում, որից պահանջվում է տարանցում, մնում է կալանքի տակ, մինչև որ Հայցվող կողմը դիմում է նրան ազատ արձակելու համար:

Հ ո դ վ ա ծ 12

1. Վկան կամ փորձագետը, անկախ իր քաղաքացիությունից, ծանուցագրերի հիման վրա Հայցող կողմի դատական մարմիններ ներկայանալիս այդ Կողմի տարածքում չի կարող հետապնդվել կամ կալանավորվել կամ ենթարկվել իր անձնական ազատությունը սահմանափակող այլ միջոցի Նախքան Հայցվող կողմի տարածքից մեկնելը կատարած արարքների կամ դատապարտվածության համար:

2. Անձը, անկախ իր քաղաքացիությունից, որը կանչվել է Հայցող կողմի դատական մարմիններ՝ ցուցմունք տալու իր դեմ հարուցված գործի վերաբերյալ, չի կարող հետապնդվել կամ կալանավորվել կամ ենթարկվել իր անձնական ազատությունը սահմանափակող որևէ այլ միջոցի Նախքան Հայցվող կողմի տարածքից մեկնելը կատարած այն

արարքների կամ դատապարտվածության համար, որոնք նշված չեն ծանուցագրերում:

3. Սույն հոդվածով նախատեսված անձեռնմխելիությունը դադարում է, եթե վկան կամ փորձագետը կամ հետապնդվող անձը այն օրվանից, երբ իր ներկայությունն այլևս չի պահանջվում դատական մարմինների կողմից, դրան հաջորդող 15 օրվա ընթացքում հնարավորություն է ունեցել հեռանալու, սակայն մնացել է այդ տարածքում կամ մեկնելուց հետո վերադարձել է:

Գլուխ 4

Դատական արձանագրություններ

Հոդված 13

1. Հայցվող կողմը Պայմանավորվող կողմի դատական մարմինների խնդրանքով տրամադրում է քրեական գործով անհրաժեշտ քաղվածքներ դատական արձանագրություններից և տեղեկություն դրանց վերաբերյալ՝ այն չափով, որքանով նման դեպքերում դրանք մատչելի են իր իսկ դատական մարմինների համար:

2. Յուրաքանչյուր այլ դեպքում, որը նախատեսված չէ սույն հոդվածի առաջին կետով, խնդրանքը պետք է կատարվի Հայցվող կողմի օրենքով, կանոնակարգերով կամ պրակտիկայով նախատեսված պայմաններին համապատասխան:

Գլուխ 5

Ընթացակարգ

Հոդված 14

1. Փոխադարձ օգնության մասին խնդրանքը պետք է բովանդակի.

ա) հայցող մարմնի անվանումը,

բ) հարցման առարկան և պատճառը,

գ) հնարավորության դեպքում՝ անձի ինքնությունը և քաղաքացիությունը,

դ) անհրաժեշտության դեպքում՝ հասցեատիրոջ անվանումը և հասցեն:

2. 3-րդ, 4-րդ և 5-րդ հոդվածներում հիշատակված իրավական

օգնության մասին հանձնարարությունները լրացուցիչ պետք է նկարագրեն արարքը և պարունակեն փաստերի ամփոփումը:

Յ ո ղ վ ա ծ 15

1. 3-րդ, 4-րդ և 5-րդ հոդվածներում հիշատակված իրավական օգնության մասին հանձնարարությունները, ինչպես նաև 11-րդ հոդվածում հիշատակված դիմումները Յայցող կողմի արդարադատության նախարարության կողմից հասցեագրվում են Յայցվող կողմի արդարադատության նախարարությանը և վերադարձվում են մինևույն ուղիներով:

2. Հրատապ դեպքում իրավական օգնության մասին հանձնարարությունները կարող են Յայցող կողմի դատական մարմինների կողմից անմիջականորեն հասցեագրվել Յայցվող կողմի դատական մարմիններին: Դրանք գործին վերաբերող փաստաթղթերի հետ միասին վերադարձվում են սույն հոդվածի առաջին կետում նշված ուղիներով:

3. 13-րդ հոդվածի առաջին կետով նախատեսված խնդրանքները կարող են շահագրգիռ դատական մարմինների կողմից անմիջականորեն հասցեագրվել Յայցվող կողմի համապատասխան մարմիններին, և պատասխաններն էլ կարող են անմիջականորեն վերադարձվել այդ մարմինների կողմից: 13-րդ հոդվածի երկրորդ կետով նախատեսված խնդրանքները Յայցող կողմի արդարադատության նախարարության կողմից հասցեագրվում են Յայցվող կողմի արդարադատության նախարարությանը:

4. Փոխադարձ օգնության մասին այլ խնդրանքները, որոնք նախատեսված չեն սույն հոդվածի առաջին և երրորդ կետերով, և, մասնավորապես, հետապնդման համար նախաքննության խնդրանքները կարող են դատական մարմինների միջև փոխանցվել անմիջականորեն:

5. Այն դեպքում, երբ սույն Կոնվենցիայով թույլատրվում է անմիջական փոխանցումը, դա կարող է տեղի ունենալ Միջազգային քրեական ոստիկանության կազմակերպության (Ինտերպոլի) կողմից:

Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու ժամանակ Պայմանավորվող կողմը կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ ծանուցել, որ օգնության մասին որոշ կամ բոլոր

խնդրանքներն իրեն են ուղարկվելու այլ ուղիներով, քան նախատեսված են սույն հոդվածով, կամ՝ պահանջել, որ սույն հոդվածի երկրորդ կետով նախատեսված դեպքում իրավական օգնության մասին հանձնարարությունների մեկ պատճենը միաժամանակ փոխանցվի նաև իր արդարադատության նախարարությանը:

6. Սույն հոդվածի դրույթները չեն վնասում Պայմանավորվող կողմերի միջև գործող այն երկկողմ համաձայնագրերին և պայմանագրերին, որոնք նախատեսում են իրենց համապատասխան մարմինների միջև օգնության մասին խնդրանքների անմիջական փոխանցում:

Հ ո դ վ ա ծ 16

1. Սույն հոդվածի երկրորդ կետով նախատեսված խնդրանքների կամ կից փաստաթղթերի թարգմանություն չի պահանջվում:

2. Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու ժամանակ յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ իրեն իրավունք վերապահել, որ խնդրանքները կամ կից փաստաթղթերն իրեն փոխանցվեն իր լեզվով կամ Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից որևէ մեկի կամ վերջին լեզուներից իր կողմից նշված որևէ մեկի թարգմանությամբ:

3. Սույն հոդվածը չի վնասում երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի միջև գործող կամ կնքվող համաձայնագրերի կամ պայմանագրերի այն դրույթներին, որոնք վերաբերում են խնդրանքների կամ կից փաստաթղթերի թարգմանությանը:

Հ ո դ վ ա ծ 17

Սույն Կոնվենցիայի հիման վրա փոխանցվող ապացույցները կամ փաստաթղթերը չեն պահանջում վավերացման որևէ ձև:

Հ ո դ վ ա ծ 18

Եթե փոխադարձ օգնության մասին խնդրանքն ստացող մարմինն իրավասու չէ կատարել այն, ապա նա ի պաշտոնե խնդրանքը պետք է փոխանցի իր երկրի իրավասու մարմնին և այդ մասին տեղյակ պահի Հայցող կողմին անմիջական ուղիներով, եթե խնդրանքն ուղարկվել է նման ուղիներով:

Հոդված 19

Փոխադարձ օգնության մերժման յուրաքանչյուր դեպքում պետք է նշվեն դրա պատճառները:

Հոդված 20

10-րդ հոդվածի երրորդ կետի դրույթներին համապատասխան փոխադարձ օգնության մասին խնդրանքների կատարումը չի կարող հանգեցնել ծախսերի փոխհատուցման, բացառությամբ նրանց, որոնք կապված են Հայցվող կողմի տարածքում գտնվող փորձագետների ներկայանալու կամ 11-րդ հոդվածով իրականացվող կալանավորված անձի փոխանցման հետ:

Գլուխ 6

Ղատավարության հետ կապված տեղեկության տրամադրում

Հոդված 21

1. Մի Պայմանավորվող կողմի կողմից մյուս Պայմանավորվող կողմին ղատավարության նպատակով տրամադրվող տեղեկությունը փոխանցվում է շահագրգիռ արդարադատության նախարարությունների միջև, եթե Պայմանավորվող կողմը չի օգտագործում 15-րդ հոդվածի վեցերորդ կետով նախատեսված հնարավորությունը:

2. Հայցվող կողմը կծանուցի Հայցող կողմին նման տեղեկության կապակցությամբ ձեռնարկված ցանկացած գործողության մասին և կուղարկի յուրաքանչյուր արձակված ղատավճռի պատճենը:

3. 16-րդ հոդվածի դրույթները կիրառվում են սույն հոդվածի առաջին կետում նշված տեղեկության նկատմամբ:

Գլուխ 7

Դատական արձանագրությունների վերաբերյալ տեղեկության փոխանակում

Հ ո դ վ ա ծ 22

Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ մյուս Կողմին հաղորդում է վերջինիս քաղաքացիների դատվածության և հետագա միջոցների վերաբերյալ տեղեկություն, որոնք արտացոլվել են դատական արձանագրություններում: Արդարադատության նախարարությունները միմյանց այդպիսի տեղեկություն են հաղորդում առնվազն տարին մեկ անգամ: Եթե շահագրգիռ անձը հանդիսանում է երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի քաղաքացի, ապա տեղեկությունը տրամադրվում է այդ Կողմերից յուրաքանչյուրին, եթե նա այն Կողմի քաղաքացի չէ, որի տարածքում դատապարտվել է:

Գլուխ 8

Եզրափակիչ դրույթներ

Հ ո դ վ ա ծ 23

1. Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու ժամանակ յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է Կոնվենցիայի ցանկացած դրույթի կամ դրույթների նկատմամբ կատարել վերապահում:

2. Վերապահում կատարած յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է հրաժարվել վերապահումից այնքան շուտ, որքան թույլ են տալիս հանգամանքները: Նման հրաժարումը կատարվում է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված ծանուցման միջոցով:

3. Կոնվենցիայի դրույթի կապակցությամբ վերապահում կատարած Պայմանավորվող կողմը կարող է պահանջ ներկայացնել մյուս կողմին այն չափով, որքանով ինքն է ընդունել այդ դրույթը:

Հ ո դ վ ա ծ 24

Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու ժամանակ Պայմանավորվող կողմը կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված

հայտարարությամբ սահմանել, թե Կոնվենցիայի նպատակներով որոնք են համարվելու դատական մարմիններ:

Յ ո ղ վ ա ծ 25

1. Սույն Կոնվենցիան կիրառվելու է Պայմանավորվող կողմերի մետրոպոլիաներ համարվող տարածքների նկատմամբ:

2. Ֆրանսիայի կապակցությամբ այն տարածվում է նաև Ալժիրի և անդրծովային դեպարտամենտների վրա, Իտալիայի կապակցությամբ այն տարածվում է նաև Իտալիայի կառավարման ներքո գտնվող Սոմալյան հողերի տարածքի վրա:

3. Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետությունը սույն Կոնվենցիայի կիրառումը կարող է տարածել նաև Բեռլինի հողերի նկատմամբ՝ այդ մասին ծանուցելով Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին:

4. Նիդեռլանդների Թագավորության կապակցությամբ սույն Կոնվենցիան կկիրառվի նրա եվրոպական տարածքի նկատմամբ: Նիդեռլանդները կարող է սույն Կոնվենցիան տարածել Նիդեռլանդների Անտիլների, Սուրինամի և Նիդեռլանդների Նոր Գվինեայի նկատմամբ՝ Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարության միջոցով:

5. Երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի միջև ուղղակի պայմանավորվածությունների միջոցով և դրանց դրույթներին համապատասխան՝ սույն Կոնվենցիան կարող է տարածվել Կողմերից որևէ մեկի ցանկացած տարածքի վրա, որն այլ է, քան նշված է սույն հոդվածի առաջին, երկրորդ, երրորդ և չորրորդ կետերում, և որի միջազգային հարաբերությունների համար պատասխանատու է այդ Կողմերից որևէ մեկը:

Յ ո ղ վ ա ծ 26

1. 15-րդ հոդվածի յոթերորդ և 16-րդ հոդվածի երրորդ կետերի համաձայն՝ սույն Կոնվենցիան, այն երկրների առնչությամբ, որոնց նկատմամբ կիրառվում է, փոխարինում է ցանկացած պայմանագրի, կոնվենցիայի կամ երկկողմ համաձայնագրի դրույթների, որոնք կարգավորում են յուրաքանչյուր երկու Պայմանավորվող կողմերի միջև քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության հարցերը:

2. Սույն Կոնվենցիան չի վնասում այլ երկկողմ կամ բազմակողմ Կոնվենցիաների դրույթներով նախատեսված պարտավորությունների,

որոնք ներառում կամ կարող են ներառել նշված բնագավառում փոխադարձ օգնության առանձնահատուկ ոլորտները կարգավորող կետեր:

3. Պայմանավորվող կողմերը միմյանց միջև կարող են քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության մասին համաձայնագրեր կնքել միայն սույն Կոնվենցիայի դրույթները լրացնելու կամ դրանում ընդգրկված սկզբունքների կիրառումը հեշտացնելու նպատակով:

4. Եթե երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի միջև քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնությունն իրականացվում է միասնական օգնության կամ հատուկ համակարգի հիման վրա, որը նախատեսում է նրանց համապատասխան տարածքներում փոխադարձ օգնության միջոցների փոխադարձության կիրառում, ապա այդ Կողմերը, չնայած սույն Կոնվենցիայի դրույթներին, ազատ են՝ կարգավորելու իրենց փոխադարձ հարաբերություններն այդ բնագավառում՝ բացառապես այդպիսի օրենսդրությանը կամ համակարգին համապատասխան: Պայմանավորվող կողմերը, որոնք, սույն կետին համապատասխան, բացառում են սույն Կոնվենցիայի կիրառումը միմյանց միջև, պետք է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին համապատասխանաբար տեղեկացնեն այդ մասին:

Հ ո ղ վ ա ծ 27

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է Եվրոպայի խորհրդի անդամների ստորագրման համար: Այն պետք է վավերացվի: Վավերագիրը պետք է ի պահ տրվի Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին:

2. Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում երրորդ վավերագիրն ավանդապահին ի պահ տալուց 90 օր հետո:

3. Կոնվենցիան հետագայում վավերացրած յուրաքանչյուր Կողմի համար այն ուժի մեջ է մտնում վավերագիրն ի պահ տալուց 90 օր հետո:

Հ ո ղ վ ա ծ 28

1. Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն կարող է հրավիրել խորհրդի անդամ չհանդիսացող յուրաքանչյուր պետության՝ միանալու սույն Կոնվենցիային՝ պայմանով, որ այդպիսի հրավեր պարունակող որոշումը միաձայն ընդունվում է Կոնվենցիան վավերացրած խորհրդի անդամների կողմից:

2. Միացումն իրականացվում է խորհրդի գլխավոր քարտուղարին միացման մասին փաստաթղթերն ի պահ տալու միջոցով, որն ուժի մեջ է մտնում ի պահ տալուց 90 օր հետո:

Հ ո դ վ ա ծ 29

Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով կարող է դադարեցնել սույն Կոնվենցիայի գործողությունը, որն ուժի մեջ կմտնի նման ծանուցումը խորհրդի գլխավոր քարտուղարի ստանալու օրվանից վեց ամիս անց:

Հ ո դ վ ա ծ 30

Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարը պետք է ծանուցի խորհրդի անդամներին և յուրաքանչյուր պետության կառավարության, որը միացել է սույն Կոնվենցիային.

ա) ստորագրողների անվանումների և վավերագրի կամ միացման մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու,

բ) սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու,

գ) 5-րդ հոդվածի առաջին, 7-րդ հոդվածի երրորդ, 15-րդ հոդվածի վեցերորդ, 16-րդ հոդվածի երկրորդ կետերի, 24-րդ հոդվածի, 25-րդ հոդվածի երրորդ և չորրորդ, 26-րդ հոդվածի չորրորդ կետերի դրույթներին համապատասխան ստացված յուրաքանչյուր ծանուցման,

դ) 23-րդ հոդվածի առաջին կետին համապատասխան կատարված յուրաքանչյուր վերապահման,

ե) 23-րդ հոդվածի երկրորդ կետին համապատասխան՝ յուրաքանչյուր վերապահումից հրաժարվելու,

զ) 29-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան ստացված գործողությունը դադարեցնելու և դրա ուժի մեջ մտնելու օրվա վերաբերյալ յուրաքանչյուր ծանուցման մասին:

Ի հավաստումն որի՝ ներքոստորագրյալները, պատշաճորեն լիազորված լինելով, ստորագրեցին սույն Կոնվենցիան:

Կատարված է 1959 թվականի ապրիլի 20-ին՝ Ստրասբուրգում, մեկ օրինակով, անգլերեն և ֆրանսերեն, ընդ որում երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք ի պահ են տրվելու Եվրոպայի խորհրդի արխիվներին: Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարը Կոնվենցիայի հաստատված պատճենները կուղարկի ստորագրած կամ միացած կառավարություններին:

**** Կոնվենցիայի 23-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Հայաստանի
Հանրապետությունը կատարում է հետևյալ վերապահումները և
հայտարարությունները.***

1) 2-րդ հոդվածում նշված պայմաններից բացի, իրեն իրավունք է վերապահում մերժել իրավական օգնության ցուցաբերումը նաև հետևյալ դեպքերում.

ա) եթե կատարված արարքը, որի առնչությամբ պահանջվում է իրավական օգնություն ցուցաբերել, քրեորեն պատժելի չէ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ.

բ) եթե Հայաստանի Հանրապետությունում հարուցված է քրեական գործ նույն հանցագործության համար, որի առնչությամբ պահանջվում է իրավական օգնություն.

գ) եթե, այն հանցագործության կապակցությամբ, որի առնչությամբ պահանջվում է իրավական օգնություն ցուցաբերել, գոյություն ունի դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ կամ այլ վերջնական որոշում:

2) Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին համապատասխան՝ վկաների հարցաքննության հետ կապված հանձնարարությունները կատարելիս հաշվի կառնի Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 42-րդ հոդվածը, համաձայն որի մարդը պարտավոր չէ ցուցմունք տալ իր, ամուսնու և մերձավոր ազգականների դեմ:

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետությունն իրավունք է վերապահում կատարել գույքի առգրավման և/կամ հետախուզման հանձնարարությունները՝ կախված 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի «ա», «բ» և «գ» ենթակետերում նշված պայմաններից:

Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ՝

1) Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված ծանուցագրերն ուղարկվեն Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինն այդ անձանց ներկայանալու օրվանից ոչ ուշ, քան 50 օր առաջ:

2) Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի 6-րդ կետից ելնելով՝ նույն հոդվածի 2-րդ կետում նախատեսված դեպքերում հայցող Պայմանավորվող կողմի

դատական մարմինները օգնության մասին հանձնարարությունների մեկ պատճենը միաժամանակ պարտավոր են փոխանցել նաև Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարությանը:

3) Կոնվենցիայի 16-րդ հոդվածի 2-րդ կետից ելնելով՝ իրավական օգնության վերաբերյալ խնդրանքը և կից փաստաթղթերը պետք է ուղեկցվեն հայերեն կամ Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից որևէ մեկի հաստատված թարգմանությամբ:

4) Կոնվենցիայի 24-րդ հոդվածի կապակցությամբ դատական մարմիններ են՝

ՀՀ արդարադատության նախարարությունը

ՀՀ գլխավոր դատախազությունը

ՀՀ ներքին գործերի նախարարությունը

ՀՀ ազգային անվտանգության նախարարությունը

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը

ՀՀ վերաքննիչ դատարանները

Երևան քաղաքի համայնքների առաջին ատյանի դատարանները

Կոտայքի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Արագածոտնի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Շիրակի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Տավուշի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Գեղարքունիքի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Վայոց ձորի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

Սյունիքի մարզի առաջին ատյանի դատարանը

**** Կոնվենցիան Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի ապրիլի 25-ից:**

ՀԱՎԵԼԿԱԾ

I. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ

Ա Ր Ձ Ա Ն Ա Գ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Սույն Արձանագրությունը ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները, ցանկանալով դյուրացնել «Քրեական գործերով փխադարձ օգնության մասին եվրոպական կոնվենցիայի» (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) իրագործումը ֆինանսական հանցագործությունների բնագավառում, որը ստորագրման համար բացվել է 1959թ. ապրիլի 20- ին՝ Ստրասբուրգում, հաշվի առնելով, որ ցանկալի է նաև որոշ առումներով լրացումներ կատարել Կոնվենցիայում, համաձայնեցին ներքոհիշյալի մասին.

Գ Լ ՈՒ Խ Ի

Հոդված 1

Պայմանավորվող կողմերը չեն իրականացնի Կոնվենցիայի հոդված 2. ա)-ով նախատեսված իրավունքը օգնությունը մերժելու վերաբերյալ միայն այն հիմքով, որ դիմումը վերաբերում է այնպիսի հանցագործություններին, որոնք Հայցվող կողմը համարում է ֆինանսական հանցագործություն:

Հոդված 2

1. Եթե պայմանավորվող կողմը գույքի խուզարկության կամ բռնագրավման հանձնարարության կատարման պայման է դրել, որ հանձնարարություն պահանջող հանցագործությունը պատժելի է և Հայցող, և Հայցվող կողմերի օրենսդրություններում, ապա այս պայմանը պետք է կատարվի ֆինանսական հանցագործությունների նկատմամբ, եթե այդպիսի հանցագործությունը պատժելի է Հայցող կողմի օրենսդրության համաձայն և, Հայցվող կողմի օրենսդրության համաձայն, համապատասխանում է նույն բնույթի հանցագործության:

2. Խնդրանքը չի կարող մերժվել այն հիմքով, որ Հայցվող կողմի օրենսդրությամբ չեն պահանջվում նույնաբնույթ հարկեր կամ տուրքեր, կամ չի նախատեսվում հարկի, տուրքի, մաքսային վճարի և փոխարժեքի նույնաբնույթ կարգավորում, ինչը նախատեսվում է Հայցող կողմի օրենսդրությամբ:

Գ Լ ՈՒ Խ II

Հոդված 3

Կոնվենցիան տարածվում է նաև՝

ա. դատավճռի ի կատար ածման, տուգանքի գանձմանը կամ վարույթի ծախսերի հատուցմանը վերաբերող փաստաթղթերի հանձման նկատմամբ,

բ. նշանակված դատավճռի կասեցմանը կամ ի կատար ածմանը, պայմանական ազատմանը, դատավճռի կատարման իրականացման հետաձգմանը կամ կատարման ընդհատմանն առնչվող միջոցառումների նկատմամբ:

Գ Լ ՈՒ Խ III

Հոդված 4

Կոնվենցիայի 22-րդ հոդվածը լրացվում է հետևյալ տեքստով, Կոնվենցիայի գոյություն ունեցող 22 հոդվածը դառնում է 1-ին կետ, իսկ ներքոհիշյալ դրույթները՝ 2-րդ կետ.

«2. Ավելին, վերոհիշյալ տեղեկությունները ներկայացրած յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ պարտավոր է առանձին դեպքերում շահագրգիռ Կողմին վերջինիս պահանջով ներկայացնել խնդրո առարկա դատավճռության և հետագա միջոցների պատճեններ, ինչպես նաև համապատասխան ցանկացած այլ տեղեկատվություն, որպեսզի երկրորդ Կողմը հնարավորություն ունենա որոշել, թե դրանց հիման վրա ներպետական մակարդակով միջոցառումների անհրաժեշտություն ծագո՞ւմ է, թե ոչ: Այս հաղորդակցությունը կատարվում է շահագրգիռ արդարադատության նախարարությունների միջև»:

Գ Լ ՈՒ Խ IV

Յոդված 5

1. Սույն Արձանագրությունը ստորագրման համար բաց կլինի Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների համար: Այն պետք է վավերացվի, ընդունվի կամ հաստատվի: Վավերագրի, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերը ի պահ են տրվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում երրորդ վավերագրի, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթի ի պահ տալու օրվանից 90 օր հետո:

3. Արձանագրությունն ստորագրած և վավերացրած, ընդունած կամ հաստատած Պետության նկատմամբ Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում վավերագրի, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթի ի պահ տալու օրվանից 90 օր հետո:

4. Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունը չի կարող վավերացնել, ընդունել կամ հաստատել սույն Արձանագրությունը, եթե մինչ այդ կամ զուգահեռաբար չի վավերացրել Կոնվենցիան:

Յոդված 6

1. Կոնվենցիային միացած ցանկացած Պետություն կարող է սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ մտնելուց հետո միանալ նաև Արձանագրությանը:

2. Արձանագրությանը միանալ կարելի է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելով միանալու մասին հայտարարագիր, որն ուժի մեջ մտնում է ի պահ տալու օրվանից 90 օր հետո:

Յոդված 7

1. Ստորագրելիս կամ վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու փաստաթուղթը ի պահ տալիս ցանկացած Պետություն կարող է նշել այն տարածքը, որի/որոնց նկատմամբ կիրառվելու է սույն Արձանագրությունը:

2. Վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու փաստաթուղթը ի պահ տալիս կամ դրանից հետո ցանկացած Պետություն կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված

հայտարարությամբ սույն Արձանագրության գործողությունը տարածել այդ հայտարարության մեջ նշված ցանկացած այլ տարածքի կամ տարածքների վրա, որոնց միջազգային հարաբերությունների պատասխանատուն ինքն է և որոնց անուևից ինքը իրավասու է պարտավորություններ ստանձնել:

3. Նախորդ կետի դրույթների համաձայն արվող հայտարարությունը կարելի է այդ հայտարարության մեջ նշվող տարածքի առնչությամբ չեղյալ հայտարարել այդ մասին ծանուցելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին: Չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում այդ ծանուցումը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարի ստանալուց վեց ամիս հետո:

Յոթված 8

1. Կոնվենցիայի դրույթների նկատմամբ Պայմանավորվող կողմի վերապահումները պետք է կիրառվեն նաև սույն Արձանագրության նկատմամբ, բացառությամբ այն դեպքի, եթե Կողմն այլ կերպ է հայտարարում ստորագրելիս կամ վավերագրի, ընդունման, հաստատման կամ միանալու փաստաթուղթն ի պահ տալիս: Նույնը վերաբերում է Կոնվենցիայի 24-րդ հոդվածի համաձայն արված հայտարարություններին:

2. Ցանկացած պետություն կարող է ստորագրելիս կամ վավերագրի, ընդունման, հաստատման կամ միանալու փաստաթուղթն ի պահ տալիս հայտարարել, որ իրեն իրավունք է վերապահում.

ա. չընդունել I Գլուխը կամ այն միայն 1-ին հոդվածում նշված որոշ հանցագործությունների կամ դրանց կատեգորիաների կապակցությամբ կամ ֆինանսական հանցագործությունների առնչությամբ չկատարել գույքի խուզարկության կամ բռնագրավման հանձնարարությունը,

բ. չընդունել II Գլուխը,

գ. չընդունել III Գլուխը:

3. Ցանկացած Պայմանավորվող կողմ կարող է չեղյալ հայտարարել նախորդ կետի համաձայն արված հայտարարությունը՝ նոր հայտարարություն ուղղելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին. նոր հայտարարությունն ուժի մեջ է մտնում դրա ստանալու օրվանից:

4. Պայմանավորվող կողմը, որը Արձանագրության նկատմամբ կիրառել է Կոնվենցիայի որևէ դրույթի վերաբերյալ արված վերապահումը կամ վերապահում է արել Արձանագրության որևէ դրույթի նկատմամբ,

չի կարող պահանջել, որ այլ Պայմանավորվող կողմ հետևի այդ դրույթին, սակայն կարող է պայմանական կամ մասնակի վերապահման դեպքում պահանջել, որ մյուս Կողմը կիրառի խնդրո առարկա դրույթն այն մասով, որքանով ինքն է տվյալ դրույթն ընդունել:

5. Սույն Արձանագրության դրույթների նկատմամբ որևէ այլ վերապահում չի կարող արվել:

Յոթերորդ Գլուխ

Սույն Արձանագրության դրույթները չեն անդրադառնում Կոնվենցիայի 26-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն Կողմերի միջև երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրերով կնքված առավել ծավալուն կանոնակարգման վրա:

Յոթերորդ Գլուխ

Եվրոպայի խորհրդի Հանցագործությունների հիմնախնդիրների Եվրոպական հանձնաժողովը պետք է տեղյակ պահվի սույն Արձանագրության կիրառման մասին և անի այն ամենը, ինչն անհրաժեշտ է կիրառման արդյունքում առաջացող դժվարությունները խաղաղ կարգով լուծելու համար:

Յոթերորդ Գլուխ

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է չեղյալ հայտարարել Արձանագրությունը՝ այդ մասին ծանուցելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում ծանուցումը Գլխավոր քարտուղարի կողմից ստանալուց վեց ամիս հետո:

3. Կոնվենցիայի չեղյալ հայտարարումը ինքնաբերաբար հանգեցնում է Արձանագրության չեղյալ հայտարարման:

Յոթերորդ Գլուխ

ա. սույն Արձանագրության յուրաքանչյուր ստորագրման մասին,
բ. յուրաքանչյուր վավերագրի, ընդունման, հաստատման կամ միասալու փաստաթղթի ի պահ տալու մասին,

գ. սույն Արձանագրության 5-րդ և 6-րդ հոդվածների համաձայն՝ Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու տվյալների մասին,

դ. 7-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,

ե. 8-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,

զ. 8-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,

է. 8-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն կատարված վերապահման յուրաքանչյուր չեղյալ հայտարարելու մասին,

ը. 11-րդ հոդվածի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր ծանուցման և չեղյալ հայտարարման ուժի մեջ մտնելու տվյալների մասին:

Ի վկայումս վերոհիշյալի՝ ներքոստորագրյալները, ունենալով այդ նպատակով պահանջվող իրավասություններ, ստորագրել են սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգ քաղաքում 1978թ. մարտի 17-ին, մեկ օրինակով, անգլերենով և ֆրանսերենով, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պահվում են Եվրոպայի խորհրդի արխիվներում: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը հաստատված կրկնօրինակները կուղարկի ստորագրող և միացող բոլոր պետություններին:

Ուժի մեջ է մտել 21.06.2004թ.

**ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՓՈՒՆԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ**

Սույն Արձանագրությունն ստորագրող Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները,

հաշվի առնելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրությամբ ստանձնած իրենց պարտավորությունները,

ցանկանալով հետագայում երաշխավորել մարդու իրավունքների պաշտպանությունը, աջակցել օրենքի գերակայությանը և օժանդակել հասարակության ժողովրդավարական համակարգին,

այս առումով ցանկալի համարելով հանցագործությանն արձագանքելու համար ամրապնդել իրենց անհատական և հավաքական հնարավորությունները,

վճռական լինելով որոշակի հարցերում բարելավել և լրացնել 1959 թ. ապրիլի 20-ին Ստրասբուրգում ստորագրված Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին Եվրոպական կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա), ինչպես նաև 1978 թ. մարտի 17-ին Ստրասբուրգում ստորագրված դրան կից լրացուցիչ Արձանագրությունը,

հաշվի առնելով 1950թ. նոյեմբերի 4-ին Յռոմում ստորագրված՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիան, ինչպես նաև 1981թ. հունվարի 28-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ Անձնական տվյալների մեքենայական մշակման հարցում անձանց պաշտպանության մասին կոնվենցիան,

համաձայնեցին հետևյալի շուրջ.

ԲԱԺԻՆ I

Յոդված 1

Կիրառման ոլորտը

Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը պետք է փոխարինել հետևյալ դրույթներով.

«1. Կողմերը պարտավորվում են, սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան, անհապաղ միմյանց տրամադրել փոխադարձ օգնության ամենալայն միջոցներ այն հանցագործությունների դատավարության առնչությամբ, որոնց համար պատիժ սահմանելը օգնության մասին հարցման պահին գտնվում է հայցող Կողմի դատական մարմինների իրավասության ներքո:

2. Սույն Կոնվենցիան չի կիրառվում ձերբակալությունների, դատավճիռների կատարման կամ ռազմական իրավունքով հանցագործություն համարվող այն արարքների նկատմամբ, որոնք հանցագործություն չեն համարվում սովորական քրեական իրավունքով:

3. Փոխադարձ օգնությունը կարող է տրամադրվել նաև այն դատական վարույթներով, որոնք հարուցվում են վարչական մարմինների կողմից՝ այնպիսի գործողությունների նկատմամբ, որոնք պատժելի են հայցող կամ հայցվող Կողմի ազգային օրենքով՝ օրենքի գերակայության խախտումների հիմքերով, երբ որոշումը կարող է հիմք հանդիսանալ՝ մասնավորապես քրեական գործերով դատարանի առջև՝ դատաքնություն սկսելու համար:

4. Փոխադարձ օգնությունը չպետք է մերժվի միայն այն հիմքերով, որ դա առնչվում է այն գործողություններին, որոնց համար իրավաբանական անձը կարող է պատասխանատվություն կրել հայցող Կողմում»:

Յոդված 2

Հայցող Կողմի պաշտոնատար անձանց ներկայությունը

1. Կոնվենցիայի 4-րդ հոդվածը պետք է լրացվի հետևյալ տեքստով (Կոնվենցիայի սկզբնական 4-րդ հոդվածը դառնում է 1-ին կետ, իսկ ներքոնշյալ դրույթները՝ 2-րդ կետ).

«2. Այդպիսի պաշտոնատար կամ շահագրգիռ անձանց ներկա գտնվելու վերաբերյալ հարցումները չպետք է մերժվեն, երբ օգնության

մասին հարցման կատարման ապահովման դեպքում հնարավոր է, որ այդ մասնակցությունն առավելապես համապատասխանի հայցող Կողմի պահանջներին, և այդ առումով հնարավոր է խուսափել օգնության մասին լրացուցիչ հարցումների անհրաժեշտությունից»:

Յոթերորդ 3

Կալանավորված անձանց հայցող Կողմի տարածք ժամանակավոր փոխանցելը

Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածը պետք է փոխարինել հետևյալ դրույթներով.

«1. Կալանքի տակ գտնվող անձը, որի անձնական ներկայության համար դիմել է հայցող Կողմը՝ ապացուցման այնպիսի նպատակներով, որոնք այլ են, քան դատարանի առջև հանդես գալը, պետք է ժամանակավորապես փոխանցվի նրա տարածք՝ պայմանով, որ նա պետք է հետ ուղարկվի հայցվող Կողմի սահմանած ժամանակահատվածում և սույն Կոնվենցիայի 12-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան՝ այնքանով, որքանով դրանք կիրառելի են:

Փոխանցումը կարող է մերժվել, եթե.

ա) կալանքի տակ գտնվող անձն իր համաձայնությունը չի տալիս.

բ) նրա ներկայությունն անհրաժեշտ է հայցվող Կողմի տարածքում իրականացվող քրեական դատավարությունների համար.

գ) փոխանցումը ենթադրում է նրա կալանքի տակ գտնվելու ժամանակի երկարաձգում, կամ

դ) առկա են հայցող Կողմի տարածք նրա փոխանցումը չթույլատրող այլ հիմնավոր հիմքեր:

2. Սույն Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն՝ 1-ին կետով նախատեսված դեպքում կալանքի տակ գտնվող անձի տարանցումը երրորդ Կողմի տարածքով պետք է թույլատրվի հայցող Կողմի արդարադատության նախարարության կողմից այն Կողմի արդարադատության նախարարությանը հասցեագրված բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերով զուգակցված դիմումի հիման վրա, որի տարածքով տարանցման վերաբերյալ հարցում է կատարվում: Կողմը կարող է մերժել իր քաղաքացիներին տարանցման թույլտվության տրամադրումը:

3. Փոխանցված անձը պետք է մնա կալանքի տակ հայցող Կողմի տարածքում և, եթե կիրառելի է, այն Կողմի տարածքում, որին ուղղվել

Է տարանցման վերաբերյալ հարցումը, քանի դեռ այն Կողմը, որին փոխանցման մասին հարցում է ուղղվել, չի դիմել նրան ազատ արձակելու համար»:

Յոթված 4

Յաղորդակցման ուղիները

Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածը պետք է փոխարինվի հետևյալ դրույթներով.

«1. Փոխադարձ օգնության մասին հարցումները, ինչպես նաև առանց հարցման տրամադրվող տեղեկատվությունը պետք է հայցող Կողմի արդարադատության նախարարության կողմից գրավոր հասցեագրվեն հայցվող Կողմի արդարադատության նախարարությանը և վերադարձվեն միևնույն ուղիներով: Այնուամենայնիվ, դրանք կարող են հայցող Կողմի դատական մարմինների կողմից անմիջականորեն փոխանցվել հայցվող Կողմի դատական մարմիններին և վերադարձվել միևնույն ուղիներով:

2. Սույն Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածով և սույն Կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ Արձանագրության 13-րդ հոդվածով նախատեսված դիմումները բոլոր դեպքերում հայցող Կողմի արդարադատության նախարարության կողմից պետք է հասցեագրվեն հայցվող Կողմի արդարադատության նախարարությանը և վերադարձվեն միևնույն ուղիներով:

3. Սույն Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի 3-րդ կետում նշված դատավարություններին առնչվող փոխադարձ օգնության հարցումները, հանգամանքներից ելնելով, նույնպես կարող են հայցող Կողմի դատական կամ վարչական մարմինների կողմից անմիջականորեն փոխանցվել հայցվող Կողմի դատական կամ վարչական մարմիններին և վերադարձվել միևնույն ուղիներով:

4. Սույն Կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ Արձանագրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներին համապատասխան արված փոխադարձ օգնության մասին հարցումները նույնպես հայցող Կողմի իրավասու մարմինների կողմից կարող են անմիջականորեն ուղարկվել հայցվող Կողմի իրավասու մարմիններին:

5. Սույն Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված հարցումները շահագրգիռ դատական մարմինների կողմից կարող են անմիջականորեն հասցեագրվել հայցվող Կողմի համապատասխան

մարմիններին, և պատասխանները կարող են վերադարձվել անմիջականորեն այդ մարմինների կողմից: Սույն Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված հարցումները հայցող Կողմի արդարադատության նախարարության կողմից պետք է հասցեագրվեն հայցվող Կողմի արդարադատության նախարարությանը:

6. Կոնվենցիայի լրացուցիչ Արձանագրության 4-րդ հոդվածում նշված՝ դատապարտման և ձեռնարկված միջոցների վերաբերյալ փաստաթղթերի պատճենների համար հարցումները կարող են արվել անմիջականորեն իրավասու մարմիններին: Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ սահմանել, թե սույն կետի նպատակներով ի՞նչ մարմիններին է ինքը համարելու իրավասու մարմիններ:

7. Անհետաձգելի դեպքերում, երբ սույն Կոնվենցիայով թույլատրվում է ուղղակի փոխանցումը, դա կարող է իրականացվել Քրեական ոստիկանության միջազգային կազմակերպության (Ինտերպոլի) միջոցով:

8. Յուրաքանչյուր Կողմ կարող է ցանկացած պահի Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ իրեն իրավունք վերապահել փոխադարձ օգնության մասին հարցումները կամ նշված հարցումների կատարումը պայմանավորել հետևյալ մեկ կամ մի քանի պայմաններով.

ա) որ հարցման պատճենը փոխանցվի այդ հայտարարության մեջ նշված կենտրոնական մարմին.

բ) այդ հարցումները, բացառությամբ անհետաձգելի հարցումների, փոխանցվեն այդ հայտարարության մեջ նշված կենտրոնական մարմին.

գ) որ անհետաձգելի լինելու պատճառով անմիջական փոխանցման դեպքում պատճենը պետք է միաժամանակ փոխանցվի իր արդարադատության նախարարությանը.

դ) որ օգնության մասին մի քանի կամ բոլոր հարցումները պետք է իրեն ուղարկվեն այլ ուղիներով, քան նախատեսված են սույն հոդվածով:

9. Փոխադարձ օգնության մասին հարցումները և սույն Կոնվենցիայով կամ դրա Արձանագրություններով նախատեսված այլ հաղորդակ-

ցությունները կարող են փոխանցվել էլեկտրոնային կամ հեռահաղորդակցման այլ միջոցներով՝ պայմանով, որ հարցման դեպքում հայցող Կողմը պատրաստ է ցանկացած ժամանակ տրամադրել դրանց գրավոր արձանագրությունները և բնօրինակները: Այնուամենայնիվ, յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ սահմանել այն պայմանները, որոնց համաձայն ինքը կընդունի և կկատարի էլեկտրոնային կամ հաղորդակցման այլ միջոցներով ստացված հարցումները:

10. Սույն հոդվածի դրույթները չեն խախտում Կողմերի միջև գործող այն երկկողմ պայմանագրերը կամ պայմանավորվածությունները, որոնք իրենց համապատասխան իրավասու մարմինների միջև օգնության մասին հարցումների ուղիղ փոխանցում են նախատեսում»:

Հոդված 5

Ծախսեր

Կոնվենցիայի 20-րդ հոդվածը պետք է փոխարինվի հետևյալ դրույթներով.

«1. Կողմերը միմյանց չպետք է սույն Կոնվենցիայի կամ դրա Արձանագրությունների կիրառումից բխող ծախսերի հատուցման պահանջ ներկայացնեն՝ բացառությամբ.

ա) հայցվող Կողմի տարածքում փորձագետների ներկա գտնվելու համար կրած ծախսերի.

բ) սույն Կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ Արձանագրության 13-րդ կամ 14-րդ հոդվածների կամ սույն Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի համաձայն կալանքի տակ գտնվող անձանց փոխանցումն իրականացնելու համար կրած ծախսերի.

գ) փաստացի կամ չնախատեսված ծախսերի:

2. Այնուամենայնիվ, տեսա- կամ հեռախոսային կապի հաստատման ծախսերը, հայցվող Կողմում տեսա- կամ հեռախոսային կապի ծառայության ծախսերը, հայցվող Կողմում վերջինիս տրամադրած թարգմանիչների վարձատրության և կեցության հետ կապված ծախսերն ու ճանապարհածախսը պետք է հայցող Կողմի կողմից փոխհատուցվեն հայցվող Կողմին, եթե Կողմերն այլ համաձայնություն ձեռք չեն բերում:

3. Կողմերը պետք է միմյանց հետ խորհրդակցեն վերը նշված 1-ին կետի «գ» ենթակետով վիճահարույց ծախսերի վճարման համար համաձայնություն ձեռք բերելու շուրջ:

4. Սույն հոդվածի դրույթները պետք է կիրառվեն՝ առանց խախտելու սույն Կոնվենցիայի 10-րդ հոդված 3-րդ կետը»:

Հոդված 6

Դատական մարմիններ

Սույն Կոնվենցիայի 24-րդ հոդվածը պետք է փոխարինվի հետևյալ դրույթներով. «Յուրաքանչյուր պետություն պետք է ստորագրման պահին կամ վավերացման, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին իր փաստաթղթերն ի պահ հանձնելիս Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար սահմանի այն մարմինները, որոնց ինքը կհամարի դատական մարմիններ: Հետագայում՝ ցանկացած ժամանակ և միևնույն եղանակով, նա կարող է փոխել իր հայտարարության պայմանները»:

ԲԱԺԻՆ II

Հոդված 7

Հարցումների հետաձգումով կատարումը

1. Հայցվող Կողմը կարող է հետաձգել հարցմամբ նախատեսված գործողությունը, եթե նման գործողությունը վնաս է հասցնում իր իրավասու մարմինների կողմից կատարվող հետաքննությանը, դատական կարգով հետապնդմանը կամ դրան առնչվող դատավարությանը:

2. Նախքան օգնությունը մերժելը կամ հետաձգելը հայցվող Կողմը պետք է, հարմար առիթի դեպքում, հայցող Կողմի հետ խորհրդակցելուց հետո քննարկի, թե արդյոք կարճը է հարցումը կատարվել մասնակիորեն կամ այն պայմաններին համապատասխան, որոնք ինքն անհրաժեշտ է համարում:

3. Եթե հարցումը հետաձգվում է, ապա պետք է տրամադրվեն հետաձգման պատճառները: Հայցվող Կողմը հայցող Կողմին պետք է տեղեկացնի նաև հարցման կատարումը անհնարին դարձնող ցանկացած պատճառի մասին, կամ՝ որ հնարավոր են եական ձգձգումներ:

Յոդված 8

Ընթացակարգ

Չնայած Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի դրույթներին՝ եթե հարցումները մեջ նշվում են այնպիսի կարգեր կամ ընթացակարգեր, որոնք անհրաժեշտ են՝ հայցող Կողմի օրենքին համապատասխան, և եթե նույնիսկ հայցվող Կողմին անձանոթ են, վերջինս պետք է կատարի նման հարցումներն այնքանով, որքանով կատարման ենթակա գործողությունը չի հակասում իր օրենքի հիմնարար սկզբունքներին, եթե սույն Արձանագրությամբ այլ բան նախատեսված չէ:

Յոդված 9

Հարցաքննություն տեսակոնֆերանսի միջոցով

1. Եթե անձը գտնվում է Կողմերից մեկի տարածքում և որպես վկա կամ փորձագետ պետք է հարցաքննվի մյուս Կողմի դատական մարմինների կողմից, վերջինս կարող է, եթե այդ անձի համար ցանկալի կամ հնարավոր չէ նրա տարածքում հարցաքննությանը անձամբ ներկա գտնվելը, խնդրել, որ հարցաքննությունը կատարվի տեսակոնֆերանսի միջոցով, ինչպես նախատեսված է 2-7-րդ կետերով:

2. Հայցվող Կողմը պետք է համաձայնի տեսակոնֆերանսի միջոցով հարցաքննությանը՝ պայմանով, որ տեսակոնֆերանսի կիրառումը չի հակասում իր օրենքի հիմնարար սկզբունքներին, և որ ինքը հարցաքննությունն անցկացնելու համար տեխնիկական միջոցներ ունի: Եթե հայցվող Կողմի համար մատչելի չեն տեսակոնֆերանսի համար նախատեսված տեխնիկական միջոցները, ապա, փոխադարձ համաձայնությամբ, հայցող Կողմը կարող է ապահովել այդպիսի միջոցները:

3. Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածով նախատեսված տեղեկատվության հետ միասին տեսակոնֆերանսի միջոցով հարցաքննության համար հարցումները պետք է պարունակեն նաև այն պատճառները, թե ինչու ցանկալի կամ հնարավոր չէ, որ վկան կամ փորձագետը անձամբ ներկայանա, այն դատական մարմնի և անձանց անունները, որոնք անցկացնելու են հարցաքննությունը:

4. Հայցվող Կողմի դատական մարմինը պետք է հարցաքննվող անձին կանչի դատարան իր օրենքով ամրագրված ձևով:

5. Տեսակոնֆերանսի միջոցով հարցաքննության նկատմամբ պետք է կիրառվեն հետևյալ կանոնները.

ա) հայցվող Կողմի դատական մարմինը պետք է ներկա գտնվի հարցաքննության ընթացքում, անհրաժեշտության դեպքում նրան պետք է օգնություն ցուցաբերի թարգմանիչը, և պետք է պատասխանատու լինի հարցաքննվող անձի ինքնության հաստատումը և հայցվող Կողմի օրենքի հիմնարար սկզբունքների պահպանումն ապահովելու համար: Եթե հայցվող Կողմի դատական մարմինը կարծում է, որ հարցաքննության ընթացքում խախտվում են հայցվող Կողմի օրենքի հիմնարար սկզբունքները, ապա նա պետք է անհապաղ միջոցներ ձեռնարկի՝ ապահովելու համար, որ հարցաքննությունն անցկացվի նշված սկզբունքներին համապատասխան:

բ) անհրաժեշտության դեպքում հարցաքննվող անձի պաշտպանության միջոցները պետք է համաձայնեցվեն հայցող և հայցվող Կողմերի իրավասու մարմինների միջև:

գ) հարցաքննությունը պետք է անցկացվի անմիջականորեն հայցող Կողմի դատական մարմնի կողմից կամ նրա ղեկավարության ներքո՝ նրա օրենքներին համապատասխան:

դ) հայցող Կողմի կամ հարցաքննվող անձի հարցմամբ հայցվող Կողմը պետք է ապահովի, որ անհրաժեշտության դեպքում հարցաքննվող անձը ստանա թարգմանիչ օգնություն:

ե) հարցաքննվող անձը կարող է հայցել ցուցմունք չտալու իրավունք, որը նրան տրամադրվում է կամ հայցող, կամ հայցվող Կողմի օրենքով:

6. Առանց վնաս հասցնելու անձանց պաշտպանության համար համաձայնեցված որևէ միջոցի՝ հայցվող Կողմի դատական մարմինը պետք է հարցաքննության ավարտից հետո կազմի արձանագրություն, որտեղ նշված կլինեն հարցաքննության ժամանակը և վայրը, հարցաքննվող անձի ինքնությունը, հայցվող Կողմում հարցաքննությանը մասնակցած բոլոր այլ անձանց ինքնությունն ու գործառույթները, տրված որևէ երդում և տեխնիկական այն պայմանները, որոնց համաձայն անցկացվել է հարցաքննությունը: Փաստաթուղթը պետք է հայցվող Կողմի իրավասու մարմնի կողմից փոխանցվի հայցող Կողմի իրավասու մարմնին:

7. Յուրաքանչյուր Կողմ պետք է ձեռնարկի անհրաժեշտ միջոցներ՝ ապահովելու համար, որ, եթե սույն հոդվածին համապատասխան՝ վկաները կամ փորձագետները հարցաքննվեն իր տարածքում և, պարտավորված լինելով ցուցմունք տալ, հրաժարվեն ցուցմունք տալուց կամ

ճիշտ ցուցմունք չտան, իր ազգային օրենքը կիրառվի այնպես, ինչպես կկիրառվեր, եթե հարցաքննությունն անցկացվեր իր ազգային ընթացակարգով:

8. Կողմերը, իրենց հայեցողությամբ, հնարավորության դեպքում և իրենց իրավասու դատական մարմինների համաձայնությամբ, կարող են սույն հոդվածի դրույթները կիրառել նաև մեղադրյալի կամ կասկածյալի մասնակցությամբ տեսակոնֆերանսի միջոցով անցկացվող հարցաքննությունների նկատմամբ: Այս դեպքում տեսակոնֆերանսի անցկացման և այն անցկացնելու եղանակի մասին որոշումը, որով պետք է անցկացվի տեսակոնֆերանսը, պետք է համաձայնեցվի շահագրգիռ Կողմերի կողմից՝ նրանց ազգային օրենքների և համապատասխան միջազգային փաստաթղթերի համաձայն: Մեղադրյալի կամ կասկածյալի հարցաքննությունը պետք է անցկացվի միայն նրա համաձայնությամբ:

9. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ հայտարարել, որ ինքը կարող է չօգտվել վերոնշյալ 8-րդ կետում նախատեսված՝ մեղադրյալի կամ կասկածյալի մասնակցությամբ տեսակոնֆերանսով անցկացվող հարցաքննության նկատմամբ նաև սույն հոդվածի դրույթները կիրառելու հնարավորությունից:

Չորված 10

Հարցաքննությունը հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով

1. Եթե անձը գտնվում է Կողմերից մեկի տարածքում և պետք է որպես վկա կամ փորձագետ հարցաքննվի մյուս Կողմի դատական մարմինների կողմից, ապա վերջինս իր ազգային օրենքով նախատեսված լինելու դեպքում կարող է խնդրել նախորդ Կողմի օգնությունը՝ հնարավորություն ընձեռել հարցաքննությունն անցկացնել հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով, ինչպես սահմանված է 2-6-րդ կետերում:

2. Հարցաքննությունը կարող է կատարվել հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով միայն այն դեպքում, եթե վկան կամ փորձագետը համաձայն են, որ հարցաքննությունն անցկացվի նշված եղանակով:

3. Հայցվող Կողմը պետք է համաձայնի հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով հարցաքննությանը, եթե դա չի հակասում իր օրենքի հիմնարար սկզբունքներին:

4. Հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով հարցաքննության համար հարցումը Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածում նախատեսված տեղեկատվության հետ միասին պետք է պարունակի դատական մարմնի և հարցաքննությունն անցկացնող անձանց անունները և նշում այն մասին, որ վկան կամ փորձագետը ցանկանում են մասնակցել հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով հարցաքննությանը:

5. Հարցաքննությանն առնչվող գործնական պայմանավորվածությունները պետք է համաձայնեցվեն շահագրգիռ Կողմերի միջև: Նման պայմանավորվածությունները համաձայնեցնելիս հայցվող Կողմը պետք է ստանձնի հետևյալ պարտականությունները.

ա) հարցաքննության անցկացման ժամանակի և վայրի մասին վկային կամ փորձագետին ծանուցել.

բ) վկայի կամ փորձագետի ինքնության հաստատման ապահովում.

գ) հեռախոսային կոնֆերանսի միջոցով հարցաքննությանը վկայի կամ փորձագետի համաձայնության հաստատում:

6. Հայցվող Կողմը կարող է ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն իր համաձայնությունը պայմանավորել 9-րդ հոդվածի 5-րդ և 7-րդ կետերի դրույթներով:

Հոդված 11

Առանց հարցման տրամադրվող տեղեկատվություն

1. Առանց վնաս հասցնելու իրենց հետաքննություններին կամ դատավարություններին՝ մի Կողմի իրավասու մարմինները կարող են, առանց նախնական հարցման, մյուս Կողմի իրավասու մարմիններին փոխանցել իրենց հետաքննությունների շրջանակներում ձեռք բերված տեղեկատվությունը, եթե գտնում են, որ այդպիսի տեղեկատվության հայտնումը ստացող Կողմին կարող է օգնել հետաքննություն կամ դատավարություն սկսելու կամ իրականացնելու համար կամ կարող է հիմք հանդիսանալ այդ Կողմի կողմից հարցում անելու համար՝ սույն Կոնվենցիայի կամ դրա Արձանագրությունների համաձայն:

2. Տրամադրող Կողմը, իր ազգային օրենքին համապատասխան, կարող է պայմաններ սահմանել նման տեղեկատվությունը ստացող Կողմի կողմից օգտագործվելու համար:

3. Ստացող Կողմը պարտավորվում է հետևել այդ պայմաններին:

4. Այնուամենայնիվ, յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ հայտարարել, որ իրեն իրավունք է վերապահում պարտավորված չլինել տրամադրող Կողմի կողմից նախատեսված՝ վերոնշյալ 2-րդ կետով սահմանված պայմաններով, եթե նախապես ծանուցում չի ստացել տրամադրվող տեղեկատվության բնույթի մասին և չի համաձայնել դրա փոխանցմանը:

Յոդված 12

Նախկին իրավական վիճակի վերականգնում (ռեստիտուցիա)

1. Հայցող Կողմի հարցման հիման վրա և առանց վնաս հասցնելու բարեխիղճ երրորդ կողմերի իրավունքներին՝ հայցվող Կողմը կարող է հանցագործ ճանապարհով ձեռք բերված առարկաները տրամադրել հայցող Կողմին՝ դրանք օրինական սեփականատերերին վերադարձնելու նպատակով:

2. Կոնվենցիայի 3-րդ և 6-րդ հոդվածները կիրառելիս հայցվող Կողմը կարող է հրաժարվել առարկաները վերադարձնելուց կամ դրանք հայցող Կողմին հանձնելուց առաջ, կամ դրանից հետո, եթե այդ ձևով կարող է աջակցել այդպիսի առարկաները օրինական սեփականատիրոջը վերադարձնելուն: Բարեխիղճ երրորդ կողմերի իրավունքներին չպետք է վնաս հասցվի:

3. Առարկաները հայցող Կողմին հանձնելուց առաջ հրաժարվելու դեպքում հայցվող Կողմը այդ առարկաների նկատմամբ չպետք է իրականացնի իր հարկային կամ մաքսային օրենսդրությամբ նախատեսված՝ երաշխիքային կամ հետպահանջի որևէ այլ իրավունք:

4. 2-րդ կետում նշված հրաժարումը չպետք է վնաս հասցնի օրինական սեփականատիրոջից հարկեր կամ տուրքեր գանձելու հայցվող Կողմի իրավունքին:

Յոդված 13

Կալանքի տակ գտնվող անձանց հայցվող Կողմին ժամանակավոր փոխանցելը

1. Շահագրգիռ Կողմերի իրավասու մարմինների միջև համաձայնության առկայության դեպքում այն Կողմը, որը հարցում է կատարել

հետաքննության համար, որով պահանջվում է իր տարածքում կալանքի տակ գտնվող անձի ներկայությունը, կարող է այդ անձին ժամանակավոր փոխանցել այն Կողմի տարածք, որտեղ պետք է անցկացվի հետաքննությունը:

2. Համաձայնությունը պետք է տարածվի այդ անձի ժամանակավոր փոխանցման պայմանների և այն ժամկետի վրա, որի ընթացքում անձը պետք է վերադարձվի հայցող Կողմի տարածք:

3. Եթե պահանջվում է փոխանցվող անձի համաձայնությունը, ապա համաձայնության վերաբերյալ հայտարարությունը կամ դրա պատճենը պետք է անհապաղ տրամադրվի հայցվող Կողմին:

4. Փոխանցվող անձը պետք է կալանքի տակ մաա հայցվող Կողմի տարածքում և, եթե կիրառելի է, այն Կողմի տարածքում, որի տարածքով տարանցման վերաբերյալ հարցում է ներկայացվել, քանի դեռ այն Կողմը, որի տարածքից փոխանցվել է անձը, չի դիմել նրան ազատ արձակելու համար:

5. Հայցվող Կողմի տարածքում կալանքի տակ գտնվելու ժամանակահատվածը պետք է հանվի կալանավորման այն ժամկետից, որը փոխանցված անձը կրում է կամ պարտավորված կլինի կրել հայցող Կողմի տարածքում:

6. Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի 2-րդ կետի և 12-րդ հոդվածի դրույթները պետք է կիրառվեն *mutatis mutandis* (անհարժեշտ փոփոխություններով):

7. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ հայտարարել, որ մինչև սույն հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված համաձայնությունը ձեռք բերելը կպահանջվի սույն հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված համաձայնությունը, կամ այն կպահանջվի որոշակի պայմաններով, որոնք նշված են հայտարարության մեջ:

Հոդված 14

Փոխանցված դատապարտված անձանց անձամբ ներկայանալը

Կոնվենցիայի 11-րդ և 12-րդ հոդվածների դրույթները *mutatis mutandis* (անհարժեշտ փոփոխություններով) պետք է կիրառվեն նաև հայցվող Կողմի տարածքում կալանքի տակ գտնվող անձանց նկատ-

մամբ հայցող Կողմում կայացված դատավճիռն ի կատար ածելու համար փոխանցված լինելուն համապատասխան, եթե դատավճռի վերանայման նպատակով հայցող Կողմը դիմում է նրանց դատարանում ներկա գտնվելու համար:

Յոթերորդ 15

Յանձնման ենթակա դատավարական փաստաթղթերի և դատական որոշումների լեզուն

1. Սույն հոդվածի դրույթները պետք է կիրառվեն Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածով կամ դրա լրացուցիչ Արձանագրության 3-րդ հոդվածով նախատեսված՝ հանձնման ենթակա հարցումների նկատմամբ:

2. Դատավարական փաստաթղթերը և դատական որոշումները ամեն դեպքում պետք է փոխանցվեն այն լեզվով կամ լեզուներով, որոնցով տրամադրվել են:

3. Չնայած Կոնվենցիայի 16-րդ հոդվածի դրույթներին՝ եթե փաստաթղթերը տրամադրած մարմինը գիտի կամ հիմքեր ունի հավատալու, որ հասցեատերը հասկանում է միայն մեկ ուրիշ լեզու, ապա փաստաթղթերը կամ թեկուզ դրանց ամենակարևոր մասերը պետք է զուգակցվեն տվյալ լեզվով թարգմանությամբ:

4. Չնայած Կոնվենցիայի 16-րդ հոդվածի դրույթներին՝ հայցվող Կողմի իրավասու մարմինների համար դատավարական փաստաթղթերը և դատական որոշումները պետք է զուգակցվեն դրանց բովանդակության հակիրճ նկարագրությամբ՝ տվյալ Կողմի լեզվով կամ լեզուներով թարգմանությամբ:

Յոթերորդ 16

Յանձնումը փոստի միջոցով

1. Յուրաքանչյուր Կողմի դատական իրավասու մարմինները դատավարական փաստաթղթերը և դատական որոշումները կարող են փոստով անմիջականորեն հասցեագրել այն անձանց, որոնք ցանկացած մյուս Կողմի տարածքում են:

2. Դատավարական փաստաթղթերը և դատական որոշումները պետք է զուգակցվեն զեկույցով, որտեղ պետք է նշվի, որ ստացողը կարող է զեկույցում նշված իրավասու մարմնից տեղեկատվություն ստանալ փաստաթղթերի հանձնման առնչությամբ իր իրավունքների և պար-

տականությունների մասին: Տվյալ զեկույցի նկատմամբ պետք է կիրառվեն 15-րդ հոդվածի 3-րդ կետի դրույթները:

3. Կոնվենցիայի 8-րդ, 9-րդ և 12-րդ հոդվածների դրույթները պետք է mutatis mutandis (անհրաժեշտ փոփոխություններով) կիրառվեն փոստով փաստաթղթերի հանձնման նկատմամբ:

4. 15-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերի դրույթները պետք է կիրառվեն նաև փոստով փաստաթղթերի հանձնման նկատմամբ:

Յոդված 17

Անդրսահմանային հսկողություն

1. Կողմերից մեկի ոստիկանության պաշտոնյաները, որոնք քրեական հետաքննության շրջանակներում իրենց երկրում հսկում են քրեական հանցագործությանը մասնակցելու մեջ ենթադրվող անձին, որի նկատմամբ կարող է կիրառվել հանձնում, կամ այն անձին, որի առնչությամբ վստահ են, որ կարող է պատճառ հանդիսանալ վերոնշյալ անձի ինքնությունը կամ գտնվելու վայրը բացահայտելու համար, պետք է իրավասու լինեն շարունակելու իրենց կողմից իրականացվող հսկողությունը մյուս Կողմի տարածքում, եթե վերջինս թույլատրել է իրականացնել անդրսահմանային հսկողություն՝ նախկինում ներկայացված օգնության հարցմանն ի պատասխան: Պայմանները կարող են կցվել թույլտվությանը:

Հարցման հիման վրա հսկողությունը կվստահվի այն Կողմի պաշտոնյաներին, որի տարածքում դա իրականացվում է:

1-ին կետում նշված օգնության հարցումը պետք է ուղարկվի յուրաքանչյուր Կողմի կողմից նշանակված և պահանջված թույլտվությունը տրամադրելու կամ փոխանցելու իրավասություն ունեցող իրավասու մարմնին:

2. Եթե, հատկապես, անհետաձգելի լինելու պատճառով մյուս Կողմի նախնական թույլտվությունը չի կարող պահանջվել, քրեական հետաքննության շրջանակներում հսկողության գործառույթներ իրականացնող պաշտոնյաները պետք է իրավասություն ունենան շարունակելու սահմաններից դուրս հսկել 6-րդ կետում նշված հանցագործությունը կատարելու մեջ ենթադրվող անձին՝ պայմանով, որ կպահպանվեն հետևյալ պայմանները:

ա) 4-րդ կետով նշանակված Կողմի, որի տարածքում պետք է շարունակվի հսկողությունը, իրավասու մարմինները պետք է հսկողության ընթացքում անհապաղ ծանուցվեն, որ սահմանը հատվել է.

բ) 1-ին կետին համապատասխան ներկայացված և սահմանը առանց նախնական թույլտվության հատելու համար հիմքերը նշող օգտության մասին հարցումը պետք է ներկայացվի առանց ձգձգումների:

Հսկողությունը պետք է դադարեցվի այն Կողմի հարցում անելուն պես, որի տարածքում դա տեղի է ունենում՝ «ա» ենթակետում նշված ծանուցումից կամ «բ» ենթակետում նշված հարցումից հետո, կամ՝ եթե թույլտվությունը չի ստացվել սահմանը հատելուց հետո հինգ ժամվա ընթացքում:

3. 1-ին և 2-րդ կետերում նշված հսկողությունը պետք է իրականացվի միայն հետևյալ հիմնական պայմաններով.

ա) հսկողությունն իրականացնող պաշտոնյաները պետք է պահպանեն սույն հոդվածի դրույթները և այն Կողմի օրենքը, որի տարածքում իրականացնում են հսկողությունը. նրանք պետք է հետևեն տեղական պատասխանատու իրավասու մարմինների հրահանգներին.

բ) 2-րդ կետում նախատեսված իրավիճակներից բացի՝ պաշտոնյաները պետք է հսկողության ընթացքում իրենց մոտ ունենան թույլտվության տրամադրումը հավաստող փաստաթուղթ.

գ) հսկողություն իրականացնող պաշտոնյաները պետք է միշտ պատրաստ լինեն ներկայացնելու ապացույց այն մասին, որ գործում են պաշտոնական դիրքից ելնելով.

դ) հսկողություն իրականացնող պաշտոնյաները կարող են հսկողության ընթացքում կրել իրենց ծառայողական զենքերը՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հատկապես հայցվող Կողմն այլ կերպ է որոշում. դրանց օգտագործումը պետք է արգելվի՝ բացառությամբ ինքնապաշտպանության օրինական դեպքերի.

ե) հանրության համար ոչ հասանելի վայրեր և մասնավոր տներ մուտքը պետք է արգելվի.

զ) հսկողություն իրականացնող պաշտոնյաները չեն կարող ո՛ր կանգնեցնել, ո՛ր հարցեր տալ, ո՛ր էլ ձեռքակալել այն անձանց, ում հսկում են.

է) բոլոր գործողությունները պետք է զեկուցվեն այն Կողմի իրավասու մարմիններին, որի տարածքում դրանք տեղի են ունենում. կարող է

պահանջվել, որ հսկողություն իրականացնող պաշտոնյաները ներկայա-
նան անձամբ.

ը) այն Կողմի իրավասու մարմինները, որտեղից եկել են հսկողու-
թյուն իրականացնող պաշտոնյաները, այն Կողմի իրավասու մարմինների
հարցմամբ, որի տարածքում իրականացվում է հսկողությունը, պետք է
օգնեն իրենց մասնակցությամբ իրականացված հսկողությանը հաջոր-
դող քննությանը, այդ թվում՝ դատական ընթացակարգերին:

4. Կողմերը պետք է ստորագրման պահին կամ վավերացման, ըն-
դունելու, հաստատելու կամ միանալու մասին փաստաթղթերն ի պահ
հանձնելիս Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագր-
ված հայտարարությամբ նշեն սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի նպա-
տակներով իրենց կողմից նշանակված պաշտոնյաներին և իրավասու
մարմիններին: Յետագայում նրանք կարող են ցանկացած ժամանակ և
նույն եղանակով փոխել իրենց հայտարարության պայմանները:

5. Կողմերը կարող են երկկողմ մակարդակում ընդլայնել սույն հոդ-
վածի շրջանակը և ընդունել դրա իրականացման համար լրացուցիչ մի-
ջոցներ:

6. 2-րդ կետում նշված հսկողությունը կարող է իրականացվել հետև-
յալ քրեական հանցագործություններից միայն մեկի առնչությամբ.

- սպանություն քաղաքական նկատառումներով.
- սպանություն.
- բռնաբարություն.
- հրկիզում.
- կեղծում.
- զինված կողոպուտ և գողացված ապրանքների թաքուստ.
- շորթում.
- առևանգում և պատանդառություն.
- մարդկանց շահագործում (թրաֆիկինգ).
- թմրամիջոցների և հոգեներգործուն նյութերի ապօրինի առևտուր.
- զենքի և պայթուցիկ նյութերի մասին օրենքների խախտում.
- պայթուցիկ նյութերի օգտագործում.
- թունավոր և վտանգավոր թափոնների ապօրինի փոխադրում.
- օտարերկրացիների մաքսանենգություն.
- երեխաների սեռական շահագործում:

Հոդված 18

Վերահսկվող փոխանցում

1. Յուրաքանչյուր Կողմ պարտավորվում է երաշխավորել, որ, մյուս Կողմի հարցմամբ, վերահսկվող փոխանցումը թույլատրվի իր տարածքում հանձնման ենթակա հանցագործությունների քրեական հետաքննության շրջանակներում:

2. Վերահսկվող փոխանցում իրականացնելու մասին որոշումը պետք է կայացվի յուրաքանչյուր գործով, հայցվող Կողմի իրավասու մարմինների կողմից՝ հաշվի առնելով տվյալ Կողմի ազգային օրենքը:

3. Վերահսկվող փոխանցումները պետք է իրականացվեն հայցվող Կողմի ընթացակարգերին համապատասխան: Գործողությունները կատարելու, ղեկավարելու և վերահսկելու իրավասությունը պետք է դրվի տվյալ Կողմի իրավասու մարմինների վրա:

4. Կողմերը պետք է ստորագրման պահին կամ վավերացման, ընդունելու, հաստատելու կամ միանալու մասին փաստաթղթերն ի պահ հանձնելիս Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ նշեն այն իրավասու մարմինները, որոնք իրավասու են սույն հոդվածի նպատակներով: Հետագայում նրանք կարող են ցանկացած ժամանակ և նույն եղանակով փոխել իրենց հայտարարության պայմանները:

Հոդված 19

Գաղտնի հետաքննություն

1. Հայցող և հայցվող Կողմերը կարող են համաձայնել օգնել մեկը մյուսին գաղտնի կամ կեղծ անվամբ գործող պաշտոնյաների կողմից հանցագործության քրեական հետաքննությունն իրականացնելիս (գաղտնի քննություն):

2. Յուրաքանչյուր առանձին գործով հարցման մասին որոշումը կայացնում են հայցվող Կողմի իրավասու մարմինները՝ հաշվի առնելով իրենց ազգային օրենքը և ընթացակարգերը: Գաղտնի հետաքննության տևողությունը, մանրամասնած պայմանները և գաղտնի հետաքննության ընթացքում համապատասխան պաշտոնյաների իրավական կարգավիճակը պետք է համաձայնեցվեն Կողմերի միջև՝ հաշվի առնելով նրանց ազգային օրենքը և ընթացակարգերը:

3. Գաղտնի հետաքննությունը պետք է իրականացվի այն Կողմի ազգային օրենքին և ընթացակարգերին համապատասխան, որի տարածքում իրականացվում է գաղտնի հետաքննությունը: Ներգրավված Կողմերը պետք է համագործակցեն՝ ապահովելու համար, որ գաղտնի հետաքննությունը նախապատրաստվի և վերահսկվի, և որ պայմանավորվածություն ձեռք բերվի այն պաշտոնյաների անվտանգության համար, որոնք գործում են գաղտնի կամ կեղծ անվամբ:

4. Կողմերը պետք է ստորագրման պահին կամ վավերացման, ընդունելու, հաստատելու կամ միանալու մասին փաստաթղթերն ի պահ հանձնելիս Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ նշեն այն մարմիններին, որոնք իրավասու են սույն հոդվածի 2-րդ կետի նպատակներով: Հետագայում նրանք կարող են ցանկացած ժամանակ և նույն եղանակով փոխել իրենց հայտարարության պայմանները:

Հոդված 20

Համատեղ հետաքննության խմբերը

1. Մեկ կամ մի քանի Կողմերի իրավասու մարմինները փոխադարձ համաձայնությամբ կարող են ստեղծել համատեղ հետաքննության խմբեր հատուկ նպատակներով և սահմանափակ ժամկետներով, որոնք կարող են երկարաձգվել փոխադարձ համաձայնությամբ, այդ խմբերը ստեղծած մեկ կամ մի քանի Կողմերի տարածքում քրեական հետաքննություն վարելու համար: Խմբի կազմավորումը պետք է ամրագրվի համաձայնագրի մեջ:

Համատեղ հետաքննության խումբը կարող է ստեղծվել, մասնավորապես, եթե.

ա) քրեական հանցագործություններով Կողմերի հետաքննությունը պահանջում է բարդ և մյուս Կողմերի հետ կապ ունեցող անհրաժեշտ հետաքննություններ.

բ) մի շարք Կողմեր վարում են քրեական հանցագործության հետաքննություն, որում գործի հանգամանքների համար անհրաժեշտ է ներգրավված Կողմերի համակարգված համաձայնությունը:

Համատեղ հետաքննության խումբ ստեղծելու համար հարցումը կարող է կազմվել շահագրգիռ Կողմերից որևէ մեկի կողմից: Խումբը պետք է ստեղծվի Կողմերից այն մեկում, որտեղ ակնկալվում է, որ կիրականացվեն քննչական գործողություններ:

2. Համատեղ հետաքննության խումբ ստեղծելու համար հարցումը, Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի համապատասխան դրույթներով նախատեսված տեղեկատվությունից բացի, պետք է ներառի նաև խմբի կազմման վերաբերյալ առաջարկություններ:

3. Խումբը ստեղծող Կողմերի տարածքում համատեղ հետաքննության խումբը պետք է գործի հետևյալ հիմնական պայմաններով.

ա) խմբի ղեկավարը պետք է լինի քրեական հետաքննությանը մասնակցող այն Կողմի իրավասու մարմնի ներկայացուցիչ, որտեղ գործում է խումբը: Խմբի ղեկավարը պետք է գործի իր իրավասության սահմաններում՝ ազգային օրենքին համապատասխան.

բ) խումբը պետք է իր գործողություններն իրականացնի այն Կողմի օրենքին համապատասխան, որտեղ գործում է: Խմբի անդամները և աջակցող անդամները իրենց առաջադրանքները պետք է իրականացնեն «ա» ենթակետում նշված անձի ղեկավարության տակ՝ հաշվի առնելով իրենց իրավասու մարմինների կողմից խմբի ստեղծման մասին համաձայնագրով սահմանված պայմանները.

գ) Կողմը, որտեղ գործում է խումբը, պետք է ձեռնարկի դրա համար անհրաժեշտ կազմակերպչական միջոցներ:

4. Սույն հոդվածում համատեղ հետաքննության խմբի անդամները, որոնք այն Կողմի կողմից են, որտեղ գործում է խումբը, անվանվում են «անդամներ», իսկ այն անդամները, որոնք այլ Կողմերի կողմից են, քան այն Կողմը, որտեղ գործում է խումբը, անվանվում են «աջակցող անդամներ»:

5. Համատեղ հետաքննության խմբի աջակցող անդամները պետք է իրավասու լինեն ներկա գտնվելու այն Կողմի տարածքում, որտեղ իրականացվում են քննչական միջոցառումները: Այնուամենայնիվ, հատուկ նպատակներից ելնելով, խմբի ղեկավարը կարող է որոշել այլ կերպ՝ այն Կողմի օրենքին համապատասխան, որտեղ գործում է խումբը:

6. Այն Կողմի օրենքին համապատասխան, որտեղ գործում է խումբը, խմբի ղեկավարը համատեղ հետաքննության խմբի աջակցող անդամներին կարող է վստահել որոշակի քննչական միջոցառումներ կատարելու առաջադրանք, եթե այն հաստատվել է գործողությանը մասնակցող Կողմի և աջակցող Կողմի իրավասու մարմինների կողմից:

7. Եթե համատեղ հետաքննության խմբին անհրաժեշտ է քննչական միջոցառումներ կատարել խումբը ստեղծող Կողմերից մեկում, ապա

այն անդամները, որոնք խմբում աջակցող են նշանակվել տվյալ Կողմի կողմից, իրենց իրավասու մարմիններից կարող են խնդրել ձեռնարկել նշված միջոցառումները: Նշված միջոցառումները տվյալ Կողմում պետք է դիտարկվեն այն պայմանների ներքո, որոնք կկիրառվեն, եթե դրանք պահանջվեն ներպետական քննության համար:

8. Եթե համատեղ հետաքննության խումբն օգնության կարիք ունի այն Կողմից, որն այլ է, քան խումբն ստեղծողները, կամ երրորդ պետությունից, օգնության հարցումը կարող է արվել այն պետության, որի տարածքում իրականացվում է գործողությունը, իրավասու մարմինների կողմից շահագրգիռ այլ պետության իրավասու մարմիններին՝ համապատասխան փաստաթղթերի և պայմանավորվածությունների համաձայն:

9. Համատեղ հետաքննության խմբի աջակցող անդամը կարող է, իր ազգային օրենքին համապատասխան և իր իրավասության սահմաններում, խմբին տրամադրել տեղեկատվություն, որը մատչելի է այն Կողմում, որն իրեն աջակցող անդամ է նշանակել խմբի կողմից իրականացվող քրեական հետաքննության նպատակով:

10. Համատեղ հետաքննության խմբի անդամի կամ աջակցող անդամի կողմից օրինական ճանապարհով ձեռք բերված տեղեկատվությունը, որն այլ կերպ մատչելի չէ շահագրգիռ Կողմի իրավասու մարմինների համար, կարող է օգտագործվել հետևյալ նպատակներով.

ա) այն նպատակներով, որի համար ստեղծվել է խումբը.

բ) այն Կողմի նախնական համաձայնությամբ, որտեղ տեղեկատվությունը մատչելի է դարձել այլ քրեական հանցագործությունների բացահայտման, հետաքննության և դատական կարգով հետապնդման համար: Այդպիսի համաձայնությունը կարող է մերժվել միայն այն դեպքերում, երբ նման օգտագործումը կարող է վնաս հասցնել շահագրգիռ Կողմում քրեական հետաքննությանը, կամ որի առնչությամբ այդ Կողմը կարող է մերժել փոխադարձ օգնությունը.

գ) հասարակության անվտանգությանն սպառնացող անմիջական և լուրջ վտանգը կանխարգելելու համար և առանց խախտելու «բ» ենթակետը, եթե հետագայում սկսվել է քրեական հետաքննություն.

դ) այլ նպատակներով՝ այնքանով, որքանով համաձայնեցվել է խումբը ստեղծած Կողմերի միջև:

11. Սույն հոդվածը չպետք է վնաս հասցնի համատեղ քննության խմբերի ստեղծման կամ գործունեության մասին՝ գործող որևէ այլ դրույթի կամ պայմանավորվածության:

12. Այնքանով, որքանով թույլատրելի է շահագրգիռ Կողմերի օրենքներով կամ նրանց միջև կիրառելի որևէ իրավական փաստաթղթի դրույթներով, կարող են ձեռք բերվել խմբի գործառույթներին մասնակցելու վերաբերյալ պայմանավորվածություններ այն անձանց համար, որոնք չեն հանդիսանում համատեղ հետաքննության խումբն ստեղծող Կողմերի իրավասու մարմինների ներկայացուցիչներ: Սույն հոդվածի հիման վրա խմբի անդամներին կամ աջակցող անդամներին վերապահված իրավունքները նշված անձանց նկատմամբ չպետք է կիրառվեն, քանի դեռ համաձայնագիրը որոշակիորեն այլ բան չի նախատեսում:

Յոթերորդ Բաժնի 21

Պաշտոնյաների քրեական պատասխանատվությունը

17-րդ, 18-րդ, 19-րդ կամ 20-րդ հոդվածներում նշված գործողությունների ընթացքում, եթե այլ համաձայնություն ձեռք չի բերվել, այն Կողմի, որի տարածքում չի իրականացվում գործողությունը, պաշտոնյաները պետք է համարվեն գործողության Կողմի պաշտոնյաներ իրենց նկատմամբ կամ իրենց կողմից կատարված հանցագործությունների առնչությամբ:

Յոթերորդ Բաժնի 22

Պաշտոնյաների քաղաքացիական պատասխանատվությունը

1. Եթե, 17-րդ, 18-րդ, 19-րդ կամ 20-րդ հոդվածներին համապատասխան, մի Կողմի պաշտոնյաները գործողություններ են իրականացնում մյուս Կողմում, առաջին Կողմը պետք է պատասխանատու լինի նրանց գործողությունների ժամանակ իրենց կողմից պատճառված ցանկացած վնասի համար՝ այն Կողմի օրենքին համապատասխան, որի տարածքում նրանք գործողություն են իրականացնում:

2. Այն Կողմը, որի տարածքում պատճառվել է 1-ին կետում նշված վնասը, այդ վնասը պետք է փոխհատուցի այնպիսի պայմաններով, որոնք կիրառելի են իր պաշտոնյաների կողմից հասցված վնասի նկատմամբ:

3. Այն Կողմը, որի պաշտոնյաները վնաս են պատճառել մյուս Կողմի տարածքում, ամբողջությամբ վերջինիս պետք է փոխհատուցի այն գումարը, որը նա վճարել է տուժածներին կամ նրանց անունից հանդես եկող անձանց:

4. Առանց վնաս հասցնելու երրորդ կողմերի նկատմամբ իր իրավունքների իրականացմանը և բացառությամբ 3-րդ կետի՝ յուրաքանչյուր Կողմ պետք է 1-ին կետով սահմանված դեպքում խուսափի վնասների փոխհատուցում պահանջելուց, որոնք նրանցից որևէ մեկը կրել է մյուս Կողմի գործողություններից:

5. Սույն հոդվածի դրույթները պետք է կիրառվեն այն պայմանով, որ Կողմերն այլ համաձայնություն ձեռք չեն բերել:

Յոթերորդ Գլուխ

Վկաների պաշտպանությունը

Եթե Կողմերը, Կոնվենցիայի կամ դրա Արձանագրություններից մեկի համաձայն, օգնության հարցում են անում վկայի համար, որը գտնվում է ահաբեկված լինելու վտանգի տակ կամ կարիք ունի պաշտպանության, հայցող և հայցվող Կողմերի իրավասու մարմինները պետք է շանան համաձայնություն ձեռք բերել համապատասխան անձի պաշտպանության միջոցների շուրջ՝ իրենց ազգային օրենքներին համապատասխան:

Յոթերորդ Գլուխ

Ժամանակավոր միջոցներ

1. Հայցվող Կողմը, հայցող Կողմի հարցմամբ, իր ազգային օրենքին համապատասխան, կարող է ձեռնարկել ժամանակավոր միջոցներ փաստերի պահպանման, գործող իրավիճակի հաստատման կամ վտանգված իրավական շահերի պաշտպանության համար:

2. Հայցվող Կողմը կարող է հարցումը կատարել մասնակիորեն կամ որոշակի պայմաններով, հատկապես՝ ժամանակի սահմանափակմամբ:

Յոթերորդ Գլուխ

Գաղտնիությունը

Հայցող Կողմը կարող է պահանջել, որ հայցվող Կողմը գաղտնի պահի հարցման փաստը և ելությունը բացառապես այնքանով, որքանով

անհրաժեշտ է հարցումը կատարելու համար: Եթե հայցվող Կողմը չի կարող պահպանել գաղտնիության պահանջը, նա պետք է այդ մասին անհապաղ տեղեկացնի հայցող Կողմին:

Յոդված 26

Տվյալների պաշտպանությունը

1. Կոնվենցիայով կամ դրա Արձանագրություններով արված հարցման արդյունքում մի Կողմից մյուս Կողմին փոխանցված անձնական տվյալները կարող են օգտագործվել այն Կողմի կողմից, որին դրանք փոխանցվել են, միայն.

ա) այն դատական ընթացակարգերի համար, որոնց նկատմամբ կիրառվում են Կոնվենցիան կամ դրա Արձանագրությունները.

բ) «ա» ենթակետում նշված դատական ընթացակարգերի հետ անմիջականորեն կապ ունեցող այլ դատական և վարչական ընթացակարգերի համար.

գ) հանրության անվտանգությանն սպառնացող անմիջական և լուրջ վտանգի կանխարգելման համար:

2. Նման տվյալները կարող են, այնուամենայնիվ, օգտագործվել որևէ այլ նպատակի համար, եթե տրվել է տվյալները փոխանցած կամ փոխանցող Կողմի նախնական համաձայնությունը:

3. Ցանկացած Կողմ կարող է մերժել Կոնվենցիայով կամ դրա Արձանագրություններով արված հարցման կատարման արդյունքում ստացված անձնական տվյալների փոխանցումը, եթե.

- նման տեղեկատվությունը պաշտպանվում է իր ազգային օրենսդրությամբ, և

- այն Կողմը, որին պետք է փոխանցվեն տվյալները, պարտավորված չէ Անձնական տվյալների մշակման հետ կապված անձանց պաշտպանության մասին 1981թ. հունվարի 28-ին Ստրասբուրգում ստորագրված Կոնվենցիայով, եթե վերջին Կողմը չի պարտավորվում տրամադրել տվյալների նման պաշտպանություն, ինչպես պահանջվում է նախորդ Կողմի կողմից:

4. Ցանկացած Կողմ, որը փոխանցում է Կոնվենցիայով կամ դրա Արձանագրություններով արված հարցման արդյունքում ստացված անձնական տվյալները, կարող է պահանջել, որ այն Կողմը, որին փոխանցել

Է այդ տվյալները, տրամադրի տեղեկատվություն այդպիսի տվյալների օգտագործման մասին:

5. Ցանկացած Կողմ կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ պահանջել, որ, Կոնվենցիային կամ դրա Արձանագրություններից մեկին համապատասխան այն ընթացակարգերի շրջանակներում, որոնց համար կարող էր մերժվել կամ սահմանափակվել անձնական տվյալների փոխանցումը կամ օգտագործումը, մյուս Կողմին փոխանցված անհատական տվյալները վերջինիս կողմից չօգտագործվեն 1-ին կետի նպատակներով, քանի դեռ չի ստացվել իր նախնական համաձայնությունը:

Յոթված 27

Վարչական մարմիններ

Կողմերը կարող են ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ սահմանել այն իրավասու մարմիններին, որոնց իրենք Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի 3-րդ կետի նպատակներով կհամարեն վարչական մարմիններ:

Յոթված 28

Այլ պայմանագրերի հետ կապը

Սույն Արձանագրության դրույթները չեն խախտում Կոնվենցիայի 26-րդ հոդվածի 3-րդ կետի կիրառմամբ Կողմերի միջև կնքված երկկողմ կամ բազմակողմ առավել ընդգրկուն կանոնակարգերը:

Յոթված 29

Բարեկամական կարգավորում

Հանցագործության հիմնախնդիրների հարցերով Եվրոպական կոմիտեն պետք է տեղեկացված լինի Կոնվենցիայի և դրա Արձանագրությունների կիրառման և մեկնաբանման մասին և անի այն ամենը, ինչն անհրաժեշտ է ցանկացած դժվարության բարեկամական կարգավորմանն աջակցելու համար, որը կարող է ծագել դրանց կիրառման ընթացքում:

ԲԱԺԻՆ III

Հոդված 30

Ստորագրումը և ուժի մեջ մտնելը

1. Սույն Արձանագրությունը պետք է բաց լինի Եվրոպայի խորհրդի այն անդամ պետությունների ստորագրման համար, որոնք ստորագրել են Կոնվենցիան: Այն պետք է ենթակա լինի վավերացման, ընդունման կամ հաստատման: Ստորագրող Կողմը կարող է չվավերացնել, չընդունել կամ չհաստատել սույն Արձանագրությունը, եթե նախկինում կամ միաժամանակ չի վավերացրել, չի ընդունել կամ չի հաստատել Կոնվենցիան: Վավերացման, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերը պետք է ի պահ հանձնվեն Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում վավերացման, ընդունման կամ հաստատման երրորդ փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո՝ եռամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

3. Այն ստորագրող պետության համար, որը վավերացման, ընդունման կամ հաստատման իր փաստաթուղթը հետագայում է ի պահ հանձնում, Արձանագրությունը պետք է ուժի մեջ մտնի ի պահ հանձնելուց հետո՝ եռամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

Հոդված 31

Միանալը

1. Անդամ չհանդիսացող ցանկացած պետություն, որը միացել է Կոնվենցիային, կարող է միանալ նաև սույն Արձանագրությանը դրա ուժի մեջ մտնելուց հետո:

2. Այդպիսի միանալը պետք է գործի միանալու մասին փաստաթուղթը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելու միջոցով:

3. Ցանկացած միացող պետության համար Արձանագրությունը պետք է ուժի մեջ մտնի միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո՝ եռամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

Յոդված 32

Տարածքային կիրառություն

1. Յուրաքանչյուր պետություն կարող է ստորագրման պահին կամ վավերացման, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս նշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվելու է սույն Արձանագրությունը:

2. Յուրաքանչյուր պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ տարածել սույն Արձանագրության կիրառումը հայտարարության մեջ նշված այլ տարածքի նկատմամբ: Այդ տարածքի նկատմամբ Արձանագրությունն ուժի մեջ կմտնի նման հայտարարությունը Գլխավոր քարտուղարի ստանալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

3. Նախորդ երկու կետերով նախատեսված յուրաքանչյուր հայտարարություն, որը վերաբերում է դրանում նշված յուրաքանչյուր տարածքի, կարող է հետ վերցվել Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված ծանուցմամբ: Յետ վերցնելն ուժի մեջ կմտնի նման հայտարարությունը Գլխավոր քարտուղարի ստանալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

Յոդված 33

Վերապահումներ

1. Կոնվենցիայի կամ դրա Արձանագրությունների դրույթների վերաբերյալ մի Կողմից արված վերապահումները պետք է կիրառվեն նաև սույն Արձանագրության նկատմամբ, եթե տվյալ Կողմը ստորագրման պահին կամ վավերացման, ընդունման, հաստատման կամ միանալու իր փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս այլ հայտարարություն չի անում: Նույնը պետք է կիրառվի Կոնվենցիայի կամ դրա Արձանագրությունների ցանկացած դրույթի նկատմամբ կամ դրա հիման վրա:

2. Յուրաքանչյուր պետություն կարող է ստորագրման պահին կամ վավերացման, ընդունման, հաստատման կամ միանալու իր փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս հայտարարել, որ իրեն իրավունք է վերապահում չընդունելու ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն 16-րդ, 17-րդ, 18-րդ, 19-րդ և 20-րդ հոդվածներից մեկը կամ մի քանիսը: Որևէ այլ վերապահում չի կարող արվել:

3. Յուրաքանչյուր պետություն կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն հետ վերցնել վերոնշյալ կետերին համապատասխան արված վերապահումները, որը կգործի այն ստանալու օրվանից:

4. Յուրաքանչյուր Կողմ, որը վերապահում է արել սույն Արձանագրության այն հոդվածների առնչությամբ, որոնք նշված են 2-րդ կետում, չի կարող պահանջել, որ մյուս Կողմը կիրառի տվյալ հոդվածը: Այնուամենայնիվ, նա կարող է, եթե իր վերապահումը մասնակի է կամ պայմանական, պահանջել տվյալ դրույթի կիրառումն այնքանով, որքանով ինքն ընդունել է:

Յոդված 34

Չեղյալ հայտարարում

1. Յուրաքանչյուր Կողմ կարող է, այնքանով, որքանով շահագրգիռ է, չեղյալ հայտարարել սույն Արձանագրությունը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված ծանուցմամբ:

2. Չեղյալ հայտարարումը պետք է ուժի մեջ մտնի նման ծանուցումը Գլխավոր քարտուղարի ստանալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը:

3. Կոնվենցիայի չեղյալ հայտարարումը մեխանիկորեն հանգեցնում է սույն Արձանագրության չեղյալ հայտարարման:

Յոդված 35

Ծանուցումներ

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը պետք է ծանուցի Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններին և սույն Արձանագրությանը միացած ցանկացած պետության.

ա) յուրաքանչյուր ստորագրման.

բ) վավերացման, ընդունման, հաստատման կամ միանալու փաստաթղթի յուրաքանչյուր ի պահ հանձնման.

գ) 30-րդ և 31-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու ցանկացած ամսաթվի.

դ) սույն Արձանագրությանը վերաբերող յուրաքանչյուր ակտի, հայտարարության, ծանուցման կամ հաղորդակցության մասին:

Ի հավաստումն վերոնշյալի՝ ներքոստորագրյալները, դրա համար

պատշաճ կերպով լիազորված լինելով, ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգում 2001 թ. նոյեմբերի 8-ին, անգլերեն և ֆրանսերեն. երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, մեկ բնօրինակով, որն ի պահ կտրվի Եվրոպայի խորհրդի արխիվներին: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը պետք է վավերացված պատճենները փոխանցի Եվրոպայի խորհրդի բոլոր անդամ պետություններին և Կոնվենցիային միացած՝ անդամ չհանդիսացող պետություններին:

Հայաստանի Հանրապետության համար Արձանագրությունը ուժի մեջ է մտել 2011թ. ապրիլի 1-ին

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը
ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՆ (ՎԵՐԱՊԱՅՈՒՄՆԵՐՈՎ ԵՎ
ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ)
ՎԱՎԵՐԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը *որոշում է*.
Վավերացնել 1959 թվականի ապրիլի 20-ին Ստրասբուրգ քաղաքում ստորագրված «Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին» Եվրոպական կոնվենցիան (վերապահումներով և հայտարարություններով):

**Հայաստանի Հանրապետության
Ազգային ժողովի նախագահ**

21 նոյեմբերի 2001 թվականի,
քաղ. երևան
Ն-229-2

Ա.Խաչատրյան

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը
ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (ԿԻՑ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ)
ՎԱՎԵՐԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը *որոշում է*.
Վավերացնել 1978 թվականի մարտի 17-ին Ստրասբուրգ քաղաքում ստորագրված՝ Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության եվրոպական կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը (կից հայտարարությամբ):

**Հայաստանի Հանրապետության
Ազգային ժողովի նախագահ**

3 մարտի 2004 թվականի,
քաղ. երևան
Ն-079-3

Ա.Բաղդասարյան

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՎԵՐԱՊԱՅՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԶՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ
ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ
ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Զրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության մասին կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրության 8-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը կատարում է հետևյալ հայտարարությունները.

ա) ընդունելով լրացուցիչ արձանագրության I գլուխը՝ չի կատարելու գույքի բռնագրավման վերաբերյալ հանձնարարությունները.

բ) չի ընդունում II գլուխը:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը**

**«ԶՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ»
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (ԿԻՑ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ)
ՎԱՎԵՐԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը *որոշում է*.

Վավերացնել 2001 թվականի նոյեմբերի 8-ին Ստրասբուրգում ստորագրված «Զրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ արձանագրությունը (կից հայտարարություններով)՝ ելնելով Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի ապրիլի 20-ի ՍԴՈ-876 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումից՝ Սահմանադրության 81-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետին համապատասխան:

**Հայաստանի Հանրապետության
Ազգային ժողովի նախագահ**

Յ.Աբրահամյան

4 հոկտեմբերի 2010 թվականի,
քաղ. Երևան
ԱԺՈ-223-Ն

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
«ԶՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ»
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Արձանագրության 4-րդ հոդվածի 8-րդ կետին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ իրավական օգնության մասին հարցումների պատճենը պետք է փոխանցվի նաև Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարությանը:

Արձանագրության 6-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ Կոնվենցիայի նպատակների համար դատական մարմիններ են՝

Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարությունը

Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազությունը

Հայաստանի Հանրապետության դատական դեպարտամենտը

Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը

Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայությունը

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանը

Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ դատարանները

Հայաստանի Հանրապետության առաջին ատյանի՝ ընդհանուր իրավասության և մասնագիտացված դատարանները:

Արձանագրության 17-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ Արձանագրության 17-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի նպատակներով իրավասու մարմիններ են Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը և Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայությունը:

Արձանագրության 18-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ հիշյալ հոդվածի նպատակներով իրավասու մարմին է Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազությունը:

Արձանագրության 19-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ հիշյալ հոդվածի 2-րդ կետի նպատակներով իրավասու մարմիններ են Հայաստանի Հանրա-

պետության գլխավոր դատախազությունը, Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը և Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայությունը:

Արձանագրության 26-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ առանց Հայաստանի Հանրապետության նախնական համաձայնության՝ արձանագրության հիշյալ հոդվածի 1-ին կետի նպատակներով չեն կարող օգտագործվել այն անձնական տվյալները, որոնց փոխանցումը կամ օգտագործումը կարող է մերժվել կամ սահմանափակվել համապատասխան ընթացակարգերի շրջանակներում:

II. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

Հանձնման մասին

Ներքոստորագրյալ կառավարությունները, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամներ,

համարելով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է հասնել ավելի սերտ միասնության իր անդամների միջև,

համարելով, որ այդ նպատակը կարող է հասանելի լինել համաձայնագրերի կնքմամբ և իրավական գործերում ընդհանուր գործունեությամբ,

համարելով, որ հանձնման վերաբերյալ միանման կանոնների ընդունումը կնպաստի միասնության այս գործին,

համաձայնեցին հետևյալի մասին.

Յ ո ղ վ ա ծ 1

Հանձնման պարտավորություն

Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են միմյանց հանձնել սույն Կոնվենցիայի դրույթների և պայմանների համաձայն հանձնման ենթակա բոլոր այն անձանց, ում դեմ հայցող կողմի իրավասու մարմինները գործ են հարուցել, կամ որոնք հետախուզվում են վերոհիշյալ մարմինների կողմից՝ դատավճռի ի կատար ածման կամ կալանավորման նպատակով:

Յ ո ղ վ ա ծ 2

Հանձնման համար հիմք հանդիսացող հանցագործություններ

1. Հանձնումը պետք է կատարվի այնպիսի հանցագործությունների դեպքում, որոնք հայցող և հայցվող կողմերի օրենքներով պատժվում են ազատազրկմամբ կամ կալանքով՝ նվազագույնը մեկ տարի կամ ավելի ժամկետով կամ ավելի խիստ պատժով: Երբ դատապարտման կամ բանտարկության դատավճիռը կամ կալանավորման որոշումը կայացվում է հայցող կողմի տարածքում, ապա նշանակված պատիժը պետք է լինի 4 ամսից ոչ պակաս:

2. Եթե հանձնման վերաբերյալ հարցումը ներառում է մի քանի առանձին հանցագործություններ, որոնցից յուրաքանչյուրը հայցող և

հայցվող կողմերի օրենքներով պատժելի է ազատագրվմամբ կամ կալանքով, բայց որոնցից մի քանիսը չեն համապատասխանում պատժի ժամկետի վերաբերյալ պայմանին, հայցվող կողմը իրավունք կունենա իրականացնել հանձնումը կատարած վերջին հանցագործության համար:

3. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ, որի օրենքով նախատեսված չէ հանձնում սույն հոդվածի առաջին կետում նշված որոշակի հանցագործությունների համար, կարող է նման դեպքերում այդպիսի հանցագործությունները բացառել սույն Կոնվենցիայի կիրառման շրջանակներից:

4. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ, որը ցանկանում է օգտվել սույն հոդվածի երրորդ կետով նախատեսված իրավունքից, պետք է իր վավերագրին կամ միացման փաստաթղթին կից Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին փոխանցի այն հանցագործությունների ցանկը, որոնց համար հանձնումը թույլատրելի է, կամ՝ այն հանցագործությունների ցանկը, որոնց համար այն բացառվում է, միաժամանակ նշելով այն իրավական դրույթները, որոնք թույլատրում կամ բացառում են հանձնումը: Խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը այդ ցանկերը ուղարկում է պայմանագիրը ստորագրած մյուս կողմերին:

5. Եթե հետագայում Պայմանավորվող որևէ կողմի օրենքով հանձնումը բացառվում է նաև այլ հանցագործությունների դեպքում, այդ կողմը պետք է այդ մասին ծանուցի Գլխավոր քարտուղարին, որն էլ իր հերթին պետք է ծանուցի պայմանագիրը ստորագրած մյուս կողմերին: Այդ ծանուցումը ուժի մեջ է մտնում Գլխավոր քարտուղարի ստանալուց երեք ամիս հետո:

6. Սույն հոդվածի չորրորդ կամ հինգերորդ պարբերություններով սահմանված իրավունքներից օգտվող յուրաքանչյուր կողմ ցանկացած ժամանակ կարող է կիրառել սույն Կոնվենցիայի դրույթները այն հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք բացառված էին դրա կիրառման շրջանակներից: Այդ կողմը այդպիսի փոփոխությունների մասին ծանուցում է Խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին, իսկ Գլխավոր քարտուղարը՝ պայմանագիրը ստորագրած մյուս կողմերին:

7. Յուրաքանչյուր կողմ կարող է կիրառել փոխադարձություն ցանկացած հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք, սույն հոդվածին համապատասխան, բացառվել են Կոնվենցիայի կիրառման շրջանակներից:

Հ ո դ վ ա ծ 3

Քաղաքական հանցագործություններ

1. Հանձնում չի իրականացվում, եթե հանցագործությունը, որի համար այն հայցվում է, հայցվող կողմը ճանաչում է որպես քաղաքական հանցագործություն կամ քաղաքական հանցագործության հետ կապ ունեցող:

2. Նույն կարգը պետք է կիրառվի, եթե հայցվող կողմն ունի բավարար հիմքեր՝ համարելու, որ սովորական քրեական հանցագործության համար հանձնման վերաբերյալ հարցումը ներկայացված է անձի ռասայի, կրոնի, ազգության կամ քաղաքական կարծիքի հետապնդման և պատժման նպատակով, կամ՝ որ այդ անձի դիրքին կարող է վնաս հասցվել այս հանգամանքներից որևէ մեկի պատճառով:

3. Պետության ղեկավարի կամ նրա ընտանիքի անդամի նկատմամբ մահափորձը կամ սպանությունը, համաձայն սույն Կոնվենցիայի, չպետք է համարվի քաղաքական հանցագործություն:

4. Սույն հոդվածը չպետք է ազդի որևէ պարտավորության վրա, որը Պայմանավորվող կողմերը ստանձնել են կամ կարող են ստանձնել բազմակողմանի բնույթի այլ միջազգային կոնվենցիայով:

Հ ո դ վ ա ծ 4

Չինվորական հանցագործություններ

Հանձնումը սույն Կոնվենցիայի կիրառման շրջանակներից բացառում է այն զինվորական հանցագործությունները, որոնք սովորական քրեական օրենքներով հանցագործություններ չեն համարվում:

Հ ո դ վ ա ծ 5

Ֆինանսական հանցագործություններ

Հանձնումը հարկերի, տուրքերի, մաքսատուրքերի և փոխանակման հետ կապված հանցագործությունների համար, սույն Կոնվենցիայի դրույթների համաձայն, պետք է իրականացվի միայն այն դեպքերում, եթե Պայմանավորվող կողմերը նման որոշում կայացրել են ցանկացած այդպիսի հանցագործության կամ հանցագործությունների կատեգորիայի վերաբերյալ:

Հ ո դ վ ա ծ 6

Քաղաքացիների հանձնում

1. ա) Պայմանավորվող կողմը պետք է իրավունք ունենա մերժելու իր քաղաքացիների հանձնումը:

բ) Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է ստորագրման կամ վավերագրերը կամ միացման փաստաթղթերն ի պահ տալու ժամանակ արված հայտարարության միջոցով սահմանել «քաղաքացիներ» տերմինի հասկացությունը՝ սույն Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան:

գ) Քաղաքացիությունը պետք է սահմանվի հանձնման մասին որոշում ընդունելու ժամանակ: Սակայն եթե հայցվող անձը ի սկզբանե ճանաչվի հայցվող կողմի քաղաքացի որոշման ընդունման և հանձնման համար նախատեսված ժամանակահատվածում, հայցվող կողմը կարող է օգտվել սույն հոդվածի «ա» ենթակետում առկա պայմանից:

2. Եթե հայցվող կողմը չի հանձնում իր քաղաքացուն, նա պետք է հայցող կողմի պահանջով գործը ներկայացնի իրավասու մարմիններին՝ անհրաժեշտության դեպքում քրեական գործ հարուցելու համար: Այս նպատակով հանցագործությանը վերաբերող փաստաթղթերը, տեղեկատվությունը և իրեղեն ապացույցները պետք է փոխանցվեն անվճար՝ 12-րդ հոդվածի առաջին կետով նախատեսված կարգով: Հայցող կողմը պետք է տեղեկացվի իր հարցման արդյունքների մասին:

Հ ո դ վ ա ծ 7

Հանցագործության կատարման վայրը

1. Հայցվող կողմը կարող է մերժել հայցվող անձի հանձնումը այն հանցագործության համար, որը, իր օրենքին համապատասխան, համարվում է ամբողջովին կամ մասամբ կատարված իր տարածքում կամ այն վայրում, որը դիտարկվում է որպես իր տարածք:

2. Երբ հանցագործությունը, որի համար հանձնման հարցում է ներկայացվել, կատարվել է հայցող կողմի տարածքից դուրս, այն կարող է մերժվել միայն այն դեպքում, եթե հայցվող կողմի օրենքով չի նախատեսվում նույն կատեգորիայի հանցագործության համար հետապնդում, երբ այն կատարվել է վերջինիս տարածքից դուրս, կամ՝ այդ հանցագործության համար հանձնում նախատեսված չէ:

Յ ո ղ վ ա ծ 8

Միևնույն հանցագործությունների հետ կապված անավարտ դատավարություն

Հայցվող կողմը կարող է մերժել հայցվող անձին հանձնել, եթե այդ կողմի իրավասու մարմինները նրա հանդեպ արդեն գործ են հարուցել այն հանցագործության կամ հանցագործությունների համար, որոնց համար հանձնում է պահանջվում:

Յ ո ղ վ ա ծ 9

Non bis in idem

Հանձնում չի իրականացվի, եթե այն հանցագործության կամ հանցագործությունների համար, որոնց համար հանձնում է պահանջվում, հայցվող անձի նկատմամբ վերջնական դատապարտման որոշում է կայացվել հայցվող կողմի իրավասու մարմինների կողմից: Հանձնումը կարող է մերժվել, եթե հայցվող կողմի իրավասու մարմինները որոշել են կամ գործ չհարուցել կամ այն կարճել նույն հանցագործության կամ հանցագործությունների առնչությամբ:

Յ ո ղ վ ա ծ 10

Վաղեմության ժամկետ

Հանձնում չի իրականացվում այն դեպքերում, երբ հայցվող կամ հայցող անձը հայցվող կողմի օրենքի համաձայն ազատ է արձակվել դատական կարգով հետապնդման կամ պատժաժամկետը լրանալու պատճառով:

Յ ո ղ վ ա ծ 11

Մահապատիժ

Եթե հանձնման ենթակա հանցագործության համար հայցող կողմի օրենքով նախատեսվում է մահապատիժ, և եթե այդ հանցագործության համար հայցվող կողմի օրենքով մահապատիժ նախատեսված չէ կամ չի իրականացվում, ապա հանձնման վերաբերյալ հայցը կարող է մերժվել, մինչև հայցող կողմը չտա այնպիսի երաշխիքներ, որոնք հայցվող կողմը կհամարի բավարար, որ մահապատիժ չի կիրառվի:

Հ ո դ վ ա ծ 12

Հարցումը և օժանդակ փաստաթղթերը

1. Հարցումը պետք է լինի գրավոր և փոխանցվի դիվանագիտական ուղիներով: Փոխանցման այլ միջոցները կարող են համաձայնեցվել երկու կամ ավելի կողմերի ուղղակի համաձայնությամբ:

2. Հարցմանը պետք է կցել՝

ա) դատապարտման և միանգամից կիրարկելի դատավճռի կամ կալանավորման հրամանագրի բնագիրը կամ հաստատված պատճենը կամ ձեռքակալման սանկցիան կամ ուրիշ այլ փաստաթուղթ, որն ունի նույն ուժը և տրված է հայցող կողմի օրենքով նախատեսված ընթացակարգին համապատասխան,

բ) հանձնման ենթակա հանցագործությունների վերաբերյալ տեղեկատվություն: Դրանց կատարման ժամանակը և վայրը, դրանց իրավաբանական դասակարգումը և հղումը համապատասխան իրավական դրույթներին, պետք է հնարավորին չափ ճշգրիտ շարադրված լինեն, և

գ) գործին վերաբերող օրենսդրական համապատասխան ակտերի պատճենները կամ, եթե դա հնարավոր չէ, համապատասխան օրենքի մասին տեղեկատվություն և հայցվող անձի հնարավորին չափ ճշգրիտ նկարագրությունը՝ ցանկացած այլ տեղեկատվության հետ միասին, որը կօգնի հաստատել նրա ինքնությունը և քաղաքացիությունը:

Հ ո դ վ ա ծ 13

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Եթե հայցող կողմի տրամադրած տեղեկությունները, սույն Կոնվենցիայի համաձայն, չեն բավարարում հայցվող կողմին որոշում կայացնելու համար, ապա վերջինս պետք է պահանջի անհրաժեշտ լրացուցիչ տեղեկություններ և կարող է սահմանել սահմանափակ ժամկետ դրանց ներկայացման համար:

Հ ո դ վ ա ծ 14

Առանձնահատուկ կանոններ

1. Այն անձը, որը հանձնվել է, չպետք է ենթարկվի քրեական հետապնդման, դատապարտվի կամ կալանավորվի որևէ հանցագործության համար, որը նա կատարել է մինչև հանձնումը, բացառությամբ այն հանցագործության, որի կատարման համար նրան հանձնել են, և նրա

անձնական ազատությունը չպետք է սահմանափակվի, բացառությամբ հետևյալ դեպքերի.

ա) երբ նրան հանձնող կողմը համաձայնություն է տալիս: Համաձայնություն տալու պահանջը պետք է ներկայացվի 12-րդ հոդվածում նշված փաստաթղթերի և համապատասխան հանցագործության վերաբերյալ հանձնված անձի կողմից կատարված ցանկացած հայտարարության օրինական գրառումների հետ միասին: Համաձայնությունը պետք է տրվի, երբ հանցագործությունը, որի համար այն պահանջվում է, հենց ինքը հանձնման առարկա է՝ սույն Կոնվենցիայի դրույթների համաձայն,

բ) երբ այդ անձը, ունենալով հնարավորություն թողնելու այն կողմի տարածքը, որին նա հանձնվել է, չի արել դա իր վերջնական ազատվելուց 45 օրվա ընթացքում կամ վերադարձել է այդ տարածքը այն թողնելուց հետո:

2. Հայցող կողմը, ամեն դեպքում, կարող է այդ անձին իր տարածքից արտաքսելու համար ձեռնարկել ցանկացած միջոց կամ ձեռնարկել իր օրենքով պահանջվող այլ անհրաժեշտ միջոցներ, ներառյալ՝ դատավարությունը այդ անձի բացակայությամբ, վաղեմության ժամկետի լրացման ցանկացած օրինական հետևանք կանխելու նպատակով:

3. Երբ հանցագործության նկարագրությունը, որի համար ներկայացվել է մեղադրանք, փոխվում է դատավարության ընթացքում, հանձնված անձի նկատմամբ պետք է մեղադրանք առաջադրվի կամ դատավճիռ կայացվի այն չափով, որքանով տվյալ հանցագործության նկատմամբ՝ իր նոր նկարագրությամբ և բաղադրատարրերով, հանձնումը կիրառվում է:

Հ ո դ վ ա ծ 15

Վերահանձնում երրորդ պետության

Բացառությամբ 14-րդ հոդվածի 1-ին կետի «բ» ենթակետով սահմանված պայմանների, հայցող կողմը չպետք է առանց հայցվող կողմի համաձայնության ուրիշ կողմի կամ երրորդ պետության հանձնի այն անձին, որը հանձնված էր հայցող կողմին և գտնվում է հետախուզման մեջ նշված այլ կողմի կամ երրորդ պետության կողմից այն հանցագործությունների առնչությամբ, որոնք կատարվել են մինչև նրա հանձնումը: Հայցվող կողմը կարող է պահանջել, որ իրեն տրամադրվեն 12-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նշված փաստաթղթերը:

Հ ո դ վ ա ծ 16

Ժամանակավոր ձերբակալություն

1. Ծայրահեղ անհրաժեշտության դեպքում հայցող կողմի իրավասու մարմինները կարող են պահանջել հետախուզվող անձի ժամանակավոր ձերբակալություն: Հայցվող կողմի իրավասու մարմինները գործը կլուծեն իրենց օրենսդրության համաձայն:

2. Ժամանակավոր ձերբակալման մասին հարցումը պետք է հավաստիացնի, որ գոյություն ունի

12-րդ հոդվածի 2-րդ կետի «ա» պարբերությունում նշված փաստաթղթերից որևէ մեկը, և որ նախատեսվում է հարցում ուղարկել հանձնման համար: Այն պետք է սահմանի նաև, թե ինչ հանցագործության համար է պահանջվելու հանձնումը, որտեղ և երբ է կատարվել այդ հանցագործությունը, և, հնարավորության դեպքում, պետք է տրվի հետախուզվող անձի նկարագրությունը:

3. Ժամանակավոր ձերբակալության մասին հարցումը պետք է ուղարկվի հայցվող կողմի իրավասու մարմիններին դիվանագիտական ճանապարհով կամ փոստով կամ հեռատիպով կամ Ինտերպոլի միջոցով կամ հայցվող կողմի ընդունած ցանկացած գրավոր ձևով: Հայցող մարմինը անհապաղ պետք է տեղեկացվի իր հարցման արդյունքների մասին:

4. Ժամանակավոր ձերբակալությունը կարող է դադարեցվել, եթե ձերբակալումից հետո 18 օրվա ընթացքում հայցվող կողմը չի ստացել հանձնման վերաբերյալ հարցումը և 12-րդ հոդվածում նշված փաստաթղթերը: Ամեն դեպքում այդ ժամանակահատվածը ձերբակալման օրվանից չպետք է գերազանցի 40 օրը: Ժամանակավոր ձերբակալման ընդհատում չի բացառվում ցանկացած ժամանակ, բայց հայցվող կողմը պետք է ձեռնարկի բոլոր անհրաժեշտ միջոցները հետախուզվող անձի փախուստը կանխելու համար:

5. Ազատ արձակումը չի խզընդոտում կրկնակի ձերբակալմանը և հանձնմանը, եթե հանձնման վերաբերյալ հարցումը ստացվել է հետագայում:

Հ ո դ վ ա ծ 17

Հակասող հարցումներ

Եթե զուգահեռաբար հանձնում է պահանջվում մեկից ավելի պետությունների կողմից նույն կամ տարբեր հանցագործությունների

համար, հայցվող կողմը կընդունի իր որոշումը՝ հաշվի առնելով բոլոր հանգամանքները, հատկապես՝ հանցագործության ծանրությունը և կատարման վայրը, համապատասխան հարցումների ամսաթվերը, հայցվող անձի քաղաքացիությունը և այլ պետության հետագա հանձնման հնարավորությունը:

Հ ո դ վ ա ծ 18

Հանձնման ենթակա անձի փոխանցումը

1. Հայցվող կողմը հանձնման վերաբերյալ իր որոշման մասին տեղեկացնում է հայցող կողմին 12-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունում նշված միջոցներով:

2. Պետք է տրվեն հանձնման ցանկացած մասնակի կամ ամբողջական մերժման պատճառները:

3. Հարցման բավարարման դեպքում հայցող կողմը պետք է տեղյակ պահվի հանձնման վայրի և ամսաթվի մասին, ինչպես նաև այն ժամանակահատվածի մասին, որի ընթացքում հայցվող անձը կալանքի տակ է պահվել հանձնման նպատակով:

4. Սույն հոդվածի 5-րդ կետի դրույթների համաձայն, եթե հայցվող անձը չի հանձնվել նշված ժամկետում, նա կարող է ազատ արձակվել 15 օրը լրանալուց հետո և ցանկացած դեպքում ազատ է արձակվում 30 օրը լրանալուց հետո: Հայցվող կողմը կարող է հրաժարվել հանձնել նրան նույն հանցագործության համար:

5. Եթե իրենից անկախ հանգամանքները խոչընդոտում են կողմին հայցվող անձի հանձնմանը կամ փոխանցմանը, այդ մասին նա պետք է տեղեկացնի մյուս կողմին: Երկու կողմերը պետք է պայմանավորվեն հանձնման նոր ամսաթվի վերաբերյալ և կիրառեն սույն հոդվածի 4-րդ կետի դրույթները:

Հ ո դ վ ա ծ 19

Հետաձգվող կամ պայմանական հանձնում

1. Հայցվող կողմը կարող է հանձնման հարցման վերաբերյալ իր որոշումը կայացնելուց հետո հետաձգել հայցվող անձի հանձնումը, որպեսզի այդ կողմը կարողանա քրեական գործ հարուցել նրա նկատմամբ, իսկ եթե նա արդեն դատապարտվել է, որպեսզի նա կարողանա իր պատիժը կրել այդ կողմի տարածքում այն հանցագործության համար, որը տարբեր է հանձնման համար պահանջվող հանցագործությունից:

2. Հայցվող կողմը կարող է հայցվող անձի հանձնումը հետաձգելու փոխարեն ժամանակավորապես հանձնել նրան հայցող կողմին՝ կողմերի միջև փոխադարձ համաձայնությամբ սահմանված պայմանների համաձայն:

Հ ո դ վ ա ծ 20

Գույքի փոխանցում

1. Հայցվող կողմը, հայցող կողմի խնդրանքով և իր երկրի գործող օրենքների շրջանակներում, բռնագրավում և փոխանցում է գույքը.

ա) որը կարող է պահանջվել որպես հանցանշան, կամ

բ) որը ձեռք է բերվել որպես հանցագործության արդյունք, և որը ձեռքակալման ժամանակ գտնվել է հայցվող անձի տիրապետության տակ կամ հայտնաբերվել է հետագայում:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված գույքը պետք է փոխանցվի, նույնիսկ այն դեպքում, եթե հանձնումը, որին համաձայնություն է տրվել, չի կարող իրականացվել հայցվող անձի մահվան կամ փախուստի պատճառով:

3. Երբ նշված գույքը ենթակա է կալանքի կամ բռնագրավման հայցվող կողմի տարածքում, վերջինս անավարտ քրեական գործի վարույթի ընթացքում կարող է վերադարձման պայմանով այն ժամանակավորապես պահել կամ փոխանցել:

4. Հայցվող կամ երրորդ կողմը պահպանում է ձեռք բերված ցանկացած տեսակի իրավունք նշված գույքի առնչությամբ: Այնուհետև, որտեղ գոյություն ունեն այս իրավունքները, գույքը պետք է դատավարությունից հետո հնարավորին չափ շուտ և առանց վճարման վերադարձվի հայցվող կողմին:

Հ ո դ վ ա ծ 21

Տարանցում

1. Պայմանավորվող կողմերից մեկի տարածքով տարանցումը պետք է թույլատրվի 12-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված փաստաթղթերի ներկայացմամբ՝ պայմանով, որ տվյալ հանցագործությունը այն երկրում, որին տարանցման հարցում է ներկայացվում, չի դիտվում որպես քաղաքական կամ ռազմական բնույթի հանցագործություն՝ սույն Կոնվենցիայի 3-րդ և 4-րդ հոդվածներին համապատասխան:

2. Քաղաքացու տարանցումը հայցվող երկրի կողմից կարող է մերժվել 6-րդ հոդվածին համաձայն:

3. Սույն հոդվածի 4-րդ կետի դրույթների համաձայն՝ անհրաժեշտ է ներկայացնել 12-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նշված փաստաթղթերը:

4. Օդային տրանսպորտի օգտագործման դեպքում կիրառվում են հետևյալ դրույթները.

ա) երբ վայրէջք չի նախատեսում, հայցող կողմը պետք է տեղեկացնի այն կողմին, որի տարածքով կատարվում է թռիչք, և պետք է հաստատի, որ գոյություն ունի 12-րդ հոդվածի 2-րդ կետի «ա» ենթակետում նշված փաստաթղթերից մեկը: Չնախատեսված վայրէջքի դեպքում այդպիսի ծանուցումը պետք է ունենա 16-րդ հոդվածում նշված ժամանակավոր ձեռքակալման վերաբերյալ հարցման ուժ, և հայցող կողմը պետք է պաշտոնական հարցում ներկայացնի տարանցման համար,

բ) երբ նախատեսվում է վայրէջք, հայցող կողմը պետք է պաշտոնական հարցում ներկայացնի տարանցման համար:

5. Սակայն յուրաքանչյուր կողմ սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման փաստաթուղթը ի պահ տալու ժամանակ կարող է հայտարարել, որ ինքը կհամաձայնի անձի տարանցմանը որոշ կամ բոլոր պայմանների առկայության դեպքում, որոնց հիման վրա նա թույլատրում է հանձնումը: Այդպիսի դեպքերում կարող է կիրառվել փոխադարձության սկզբունքը:

6. Հանձնված անձի տարանցումը չպետք է իրականացվի այն տարածքով, որտեղ նրա կյանքին կամ ազատությանը կարող է վտանգ սպառնալ ռասայական պատկանելության, կրոնի, քաղաքացիության կամ քաղաքական հայացքների պատճառով:

Հ ո դ վ ա ծ 22

Ընթացակարգ

Բացառությամբ այն դեպքերի, երբ սույն Կոնվենցիայով նախատեսված են այլ մոտեցումներ, հանձնման և ժամանակավոր ձեռքակալման ընթացակարգը պետք է կանոնակարգվի բացառապես հայցվող կողմի օրենքներին համապատասխան:

Հ ո դ վ ա ծ 23

Գործածելի լեզուն

Փաստաթղթերը պետք է ներկայացվեն հայցող կամ հայցվող կողմի լեզվով: Հայցվող կողմը իր ընտրությամբ կարող է թարգմանություն պահանջել Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից մեկով:

Հ ո դ վ ա ծ 24

Ծախսերը

1. Հանձնման կապակցությամբ հայցվող կողմի տարածքում կատարված ծախսերը կրում է այդ կողմը:

2. Տարանցման հետ կապված ծախսերը կրում է հայցող Կողմը:

3. Հայցվող կողմի ոչ մայրաքաղաքային տարածքից հանձնման դեպքում այդ տարածքի և հայցող կողմի մայրաքաղաքի միջև կատարվող տեղափոխությունից ծագող ծախսերը պետք է կրի վերջինս: Նույն կանոնը պետք է կիրառվի հայցվող կողմի ոչ մայրաքաղաքային տարածքի և մայրաքաղաքի միջև կատարված տեղափոխությամբ ծագող ծախսերի նկատմամբ:

Հ ո դ վ ա ծ 25

«Կալանավորման որոշում» սահմանումը

Սույն Կոնվենցիայի շրջանակներում «կալանավորման որոշում» արտահայտությունը նշանակում է ազատագրկում ներառող ցանկացած որոշում, որը ընդունվել է քրեական դատարանի կողմից բանտարկության դատավճռի փոխարեն կամ ի լրումն դրա:

Հ ո դ վ ա ծ 26

Վերապահումներ

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը կամ միացման մասին փաստաթուղթը ի պահ տալու ժամանակ կատարել վերապահում Կոնվենցիայի ցանկացած դրույթի կամ դրույթների վերաբերյալ:

2. Վերապահում կատարած յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է հրաժարվել վերապահումից այնքան շուտ, որքան թույլ են տալիս հանգամանքները: Նման հրաժարումը արվում է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ուղղված ծանուցման միջոցով:

3. Կոնվենցիայի դրույթի կապակցությամբ վերապահում կատարած Պայմանավորվող կողմը կարող է պահանջել նշված դրույթի կիրառումը մյուս կողմի կողմից՝ այնքանով, որքանով ինքն է ընդունել այդ դրույթը:

Հ ո դ վ ա ծ 27

Տարածքային կիրառում

1. Սույն Կոնվենցիան կիրառելի է Պայմանավորվող կողմերի մետրոպոլիտանական տարածքների նկատմամբ:

2. Ֆրանսիայի կապակցությամբ այն պետք է տարածվի Ալժիրի և անդրծովային տարածքների վրա, իսկ Մեծ Բրիտանիայի և Յյունիստանի հռլանդիայի Միացյալ Թագավորության կապակցությամբ՝ Նորմանդական կղզիների և Մեն կղզու վրա:

3. Գերմանիայի Ֆեդերատիվ Հանրապետությունը կարող է տարածել Կոնվենցիայի կիրառումը նաև Բեռլինի հողերի վրա՝ այդ մասին ծանուցելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին, որը նման հայտարարության մասին պետք է ծանուցի այլ կողմերին:

4. Երկու կամ ավելի կողմերի միջև ուղղակի պայմանավորվածության համաձայն՝ սույն Կոնվենցիայի կիրառումը կարող է, այդ պայմանավորվածության պայմանների համաձայն և դրա հիման վրա, ընդարձակվել մինչև այդպիսի կողմերի ցանկացած տարածքը, որոնք տարբեր են սույն հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերում նշված տարածքներից, որոնց միջազգային հարաբերությունների համար պատասխանատու է յուրաքանչյուր այդպիսի կողմ:

Հ ո դ վ ա ծ 28

Սույն Կոնվենցիայի և երկկողմ համաձայնագրերի միջև հարաբերությունները

1. Սույն Կոնվենցիան այն երկրներում, որոնց նկատմամբ կիրառելի է, փոխարինում է ցանկացած երկկողմ պայմանագրի, կոնվենցիաների կամ համաձայնագրերի դրույթների, որոնցով երկու Պայմանավորվող կողմերի միջև կարգավորում է հանձնումը:

2. Պայմանավորվող կողմերը կարող են միմյանց միջև կնքել երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր միայն ի լրումն սույն Կոնվենցիայի դրույթների կամ հեշտացնելու համար դրանում պարունակվող սկզբունքների կիրառումը:

3. Այնտեղ, որտեղ երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի միջև հանձնումը իրականացվում է Նույնանման օրենսդրության հիման վրա, կողմերը պետք է ազատ լինեն կարգավորելու իրենց փոխադարձ հարաբերությունները հանձնման առնչությամբ բացառապես այնպիսի կարգով, որը չի հակասում սույն Կոնվենցիայի դրույթներին: Նույն սկզբունքը պետք է կիրառվի նաև երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի միջև, որոնցից յուրաքանչյուրը, գործող օրենքի համաձայն, իր տարածքում ապահովում է ձերբակալման որոշման կատարումը, որն արձակվել է մյուս կողմի կամ կողմերի տարածքում: Պայմանավորվող կողմերը, որոնք բացառում են կամ ապագայում կարող են բացառել սույն Կոնվենցիայի իրագործումը միմյանց միջև, սույն կետի համաձայն՝ պետք է պատշաճ ձևով այդ մասին ծանուցեն Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին: Գլխավոր քարտուղարը պետք է տեղյակ պահի Պայմանավորվող մյուս կողմերին ցանկացած ծանուցման մասին, որը ստացվել է սույն կետի համաձայն:

Յ ո դ վ ա ծ 29

Ստորագրումը, վավերացումը և ուժի մեջ մտնելը

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է Եվրոպայի խորհրդի անդամների ստորագրման համար: Այն ենթակա է վավերացման: Վավերագրերը պետք է ի պահ տրվեն խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում երրորդ վավերագիրը ի պահ տալուց 90 օր հետո:

3. Ավելի ուշ Կոնվենցիան վավերացրած յուրաքանչյուր կողմի համար այն ուժի մեջ է մտնում վավերագիրը ի պահ տալուց 90 օր հետո:

Յ ո դ վ ա ծ 30

Միացում

1. Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն կարող է հրավիրել խորհրդի անդամ չհանդիսացող ցանկացած պետության՝ միանալու սույն Կոնվենցիային՝ պայմանով, որ այդպիսի հրավեր պարունակող որոշումը ընդունվում է Կոնվենցիան ստորագրած խորհրդի անդամների կողմից՝ միաձայն:

2. Միացումը իրականացվում է խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին

միացման մասին փաստաթուղթը ի պահ տալու պահից, որն ուժի մեջ է մտնում ի պահ տալուց 90 օր հետո:

Հ ո դ վ ա ծ 31

Չեղյալ հայտարարելը

Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով կարող է չեղյալ հայտարարել սույն Կոնվենցիան իրեն վերաբերող մասով: Չեղյալ հայտարարումը ուժի մեջ է մտնում այդպիսի ծանուցումը Գլխավոր քարտուղարի ստանալու օրվանից վեց ամիս հետո:

Հ ո դ վ ա ծ 32

Ծանուցումներ

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը պետք է ծանուցի խորհրդի անդամներին և ցանկացած պետության կառավարությանը, որը միացել է սույն Կոնվենցիային.

ա) վավերագրի կամ միացման յուրաքանչյուր փաստաթղթի ի պահ տալու մասին,

բ) սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնելու ամսաթվի մասին,

գ) 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 21-րդ հոդվածի 5-րդ կետի դրույթներին համապատասխան կատարված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,

դ) 26-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն կատարված ցանկացած վերապահման մասին,

ե) 26-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ցանկացած վերապահումից հրաժարվելու մասին,

զ) չեղյալ հայտարարմանը վերաբերող ցանկացած ծանուցման մասին, որը ստացվել է 31-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն, և այն ամսաթվի մասին, երբ չեղյալ հայտարարումը ուժի մեջ է մտնում:

Ի հաստատումն վերոհիշյալի՝ ներքոստորագրյալները, լինելով պատշաճորեն լիազորված, ստորագրեցին սույն Կոնվենցիան:

Կատարված է Փարիզում 1957 թվականի դեկտեմբերի 13-ին՝ մեկ բնօրինակով. անգլերեն և ֆրանսերեն, ընդ որում երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք պետք է ի պահ տրվեն Եվրոպայի խորհր-

դի արխիվներին: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը պետք է հաստատված պատճենները փոխանցի ստորագրած կառավարություններին:

**** Կոնվենցիայի 26-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետությունը կատարում է հետևյալ վերապահումները և հայտարարությունները.***

1) Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի առնչությամբ իրեն իրավունք է վերապահում մերժել հանձնումը հետևյալ դեպքերում.

ա) եթե հանձնման դեպքում հայցող պետության տարածքում հանձնման ենթակա անձը կենթարկվի քրեական պատասխանատվության արտակարգ դատարանի կողմից, կամ եթե հանձնման ենթակա անձի նկատմամբ ի կատար ածվելիք դատավճիռը կայացվել է նման դատարանի կողմից.

բ) եթե բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ հանձնման ենթակա անձի տարիքի կամ առողջական վիճակի հետևանքով հանձնումը կվատթարացնի այդ անձի առողջական վիճակը կամ կսպառնա նրա կյանքին.

գ) եթե հանձնման ենթակա անձին Հայաստանի Հանրապետության տարածքում տրված է քաղաքական ապաստան:

2) Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված դատավճիռն ի կատար ածելու նպատակով հանձնումը կիրականացնի այն դեպքում, եթե հանձնման ենթակա անձը դատապարտվել է ազատազրկման 6 ամսից ոչ պակաս ժամկետով կամ ավելի խիստ պատժով:

3) 16-րդ հոդվածի 4-րդ կետով նախատեսված ժամանակավոր կալանավորումը ամեն դեպքում դադարեցվելու է կալանավորման օրվանից ոչ ուշ, քան մեկ ամսվա ընթացքում՝ հանձնման մասին հարցումը և 12-րդ հոդվածում նշված փաստաթղթերը չստանալու դեպքում:

Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է.

1) 3-րդ հոդված կապակցությամբ.

Քանի որ իր օրենքներով քաղաքական հանցագործությունների կամ քաղաքական հանցագործությունների հետ կապ ունեցող հանցագործությունների տեսակներ սահմանված չեն, ուստի այդպիսի հիմքերով հանձնման հարցում ստանալիս Հայաստանի Հանրապետությունը

հանձնում կիրականացնի, երբ հարցման մեջ նշված հանցագործությունը այդպիսին է համարվում իր ընդհանուր քրեական օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության համար գործող միջազգային պայմանագրերով:

2) 4-րդ հոդվածի կապակցությամբ.

Քանի որ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով զինվորական բոլոր հանցագործությունները սովորական քրեական օրենքներով են հանցագործություններ համարվում, ուստի այդ գործերով Պայմանավորվող կողմերի հանձնման վերաբերյալ հարցումները կբավարարի, եթե հայցող Պայմանավորվող կողմի օրենքներով սվյալ արարքը, որի առնչությամբ պահանջվում է համապատասխան անձի հանձնումը, նույնպես դասվում է սովորական քրեական հանցագործությունների շարքին:

3) 6-րդ հոդվածի կապակցությամբ.

1-ին կետի «ա» ենթակետից ելնելով՝ Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարում է, որ չի հանձնի իր քաղաքացուն:

2-րդ կետից ելնելով՝ Կոնվենցիայի իմաստով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը որոշվում է հանձնման մասին որոշում ընդունելու պահին:

4) 23-րդ հոդվածի կապակցությամբ.

Հանձնման վերաբերյալ հարցումը և կից փաստաթղթերը պետք է ուղեկցվեն հայերեն կամ Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից որևէ մեկի հաստատված թարգմանությամբ:

**** Կոնվենցիան Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի ապրիլի 25-ից:***

ՀԱՆՁՆԱԿԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ Ա Ր Ձ Ա Ն Ա Գ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Սույն Արձանագրությունը ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները,

հաշվի առնելով «Հանձնման մասին Եվրոպական կոնվենցիայի» (ասուհետ՝ Կոնվենցիա) դրույթները, որը ստորագրման համար բացվել է Փարիզում 1957թ. դեկտեմբերի 13-ին, մասնավորապես դրա 3-րդ և 9-րդ հոդվածները,

համարելով, որ ցանկալի է լրացումներ կատարել Կոնվենցիայում՝ նպատակ ունենալով ամրապնդել մարդկության և անհատների պաշտպանությունը,

համաձայնեցին հետևյալի մասին.

Գ Լ ՈՒ Խ 1

Հոդված 1

Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի կիրառման նպատակով քաղաքական հանցագործություններ չեն համարվում հետևյալները՝

ա) մարդկության դեմ այն հանցագործությունները, որոնք նախատեսված են ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի կողմից 1948թ. դեկտեմբերի 9-ին ընդունված՝ Ցեղասպանության հանցագործության կանխման և դրա համար պատժելու մասին կոնվենցիայում,

բ) «Գործող բանակներում վիրավորների և հիվանդների վիճակի բարելավման մասին» 1949թ. Ժնևի կոնվենցիայի 50-րդ հոդվածում, «Ծովում զինված ուժերի վիրավորների, հիվանդների և նավաբեկյալների վիճակի բարելավման մասին» 1949թ. Ժնևի կոնվենցիայի 51-րդ հոդվածում, «Ռազմագերիների հետ վարվելակերպի մասին» 1949թ. Ժնևի կոնվենցիայի 130-րդ հոդվածում և «Պատերազմի ժամանակ քաղաքացիական բնակչության պաշտպանության մասին» 1949թ. Ժնևի կոնվենցիայի 147-րդ հոդվածում նախատեսված հանցագործությունները,

գ) պատերազմի այն օրենքների բոլոր համեմատելի խախտումները, որոնք գործում են սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելիս, ինչպես նաև պատերազմի այն սովորույթների խախտումները, որոնք այդ ժամանակ գոյություն ունեն և Ժնևի վերոհիշյալ կոնվենցիաների դրույթներով չեն նախատեսվում:

Գ Լ ՈՒ Խ 2

Հոդված 2

Կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածը լրացվում է հետևյալ տեքստով, ընդ որում 9-րդ հոդվածի սկզբնական տեքստը դառնում է առաջին կետ, իսկ ստորև բերվողները, համապատասխանաբար, 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ կետեր.

«2. Այն անձի հանձնումը, որի նկատմամբ Կոնվենցիայի Պայմանավորվող կողմ հանդիսացող մի երրորդ պետության տարածքում կայացվել է վերջնական դատավճիռ այն հանցագործության կամ հանցագործությունների առնչությամբ, որոնց վերաբերյալ պահանջ էր ներկայացվել, չի իրականացվի.

ա) եթե նկատմամբ կայացվել է արդարացման դատավճիռ,

բ) եթե նրա նկատմամբ նշանակված ազատազրկումը կամ այլ պատիժը.

i. ամբողջությամբ ի կատար է ածվել,

ii. համաներման կամ ներման պատճառով մասամբ կամ ամբողջությամբ ի կատար չի ածվել,

գ) եթե դատարանը նրան մեղավոր է ճանաչել՝ առանց պատիժ նշանակելու:

3. Այնուհանդերձ, 2-րդ կետում նշված դեպքերում հանձնում կարող է թույլատրվել՝

ա) եթե դատավճռի կայացման հիմքում ընկած հանցագործությունն ուղղված է եղել Հայցող պետության տարածքում հանրային կարգավիճակ ունեցող անձի, հաստատության կամ այլ օբյեկտի դեմ,

բ) եթե դատավճիռը կայացվել է Հայցող պետության տարածքում հանրային կարգավիճակ ունեցող անձի նկատմամբ,

գ) եթե դատավճռի կայացման հիմքում ընկած հանցագործությունն ամբողջությամբ կամ մասամբ կատարվել է Հայցող պետության տարածքում կամ նրա տարածք համարվող վայրում:

4. 2-րդ և 3-րդ կետերի դրույթները չեն կանխարգելում ավելի լայն ներպետական դրույթների կիրառումը, որոնք վերաբերում են օտարերկրյա պետության կողմից կայացված դատավճռին առնչվող «Ne bis in idem»-ի սկզբունքի գործողությանը:»:

Գ Լ ՈՒ Խ 3

Յոդված 3

1. Սույն Արձանագրությունը ստորագրման համար բաց կլինի Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների համար: Այն պետք է վավերացվի, ընդունվի կամ հաստատվի: Վավերացրերը, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերը ի պահ են տրվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում վավերագրի, ընդունման կամ հաստատման մասին երրորդ փաստաթղթի ի պահ հանձնելու օրվանից 90 օր հետո:

3. Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում վավերացնող, ընդունող կամ հաստատող՝ ստորագրած Պետությունների նկատմամբ վավերագրի, ընդունման կամ հաստատման մասին փաստաթուղթը ի պահ հանձնելու օրվանից 90 օր հետո:

4. Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունը չի կարող վավերացնել, ընդունել կամ հաստատել սույն Արձանագրությունը, եթե նախկինում կամ զուգահեռաբար չի վավերացրել Կոնվենցիան:

Յոդված 4

1. Արձանագրության ուժի մեջ մտնելուց հետո Կոնվենցիային միացած ցանկացած պետություն կարող է միանալ սույն Արձանագրությանը:

2. Այդպիսի միացումը իրականացվելու է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելով միանալու մասին փաստաթուղթը, որն ուժի մեջ կմտնի ի պահ հանձնելու օրվանից 90 օր հետո:

Յոդված 5

1. Վավերագիրը, ստորագրելու, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթը ի պահ հանձնելիս ցանկացած Պետություն կարող է մատնանշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվելու է սույն Արձանագրությունը:

2. Վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս կամ դրանից հետո ցանկացած Պետություն կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ուղղվող հայտարարությամբ սույն Արձանագրության գործողությունը տա-

րածել այդ հայտարարության մեջ նշված ցանկացած այլ տարածքի կամ տարածքների վրա, որոնց միջազգային հարաբերությունների պատասխանատուն ինքն է, և որոնց անունից ինքը իրավասու է հանձնառություններ կատարել:

3. Տարածքի առնչությամբ նախորդ կետի դրույթների համաձայն արվող հայտարարությունից Կողմը կարող է հրաժարվել սույն Արձանագրության 8-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Յոթերորդ Բաժնի 6-րդ հոդված

1. Ցանկացած Պետություն կարող է վավերագիրը, ստորագրելու, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթը ի պահ հանձնելիս հայտարարել, որ իրեն իրավունք է վերապահում չընդունել I կամ II Գլուխները:

2. Ցանկացած Պայմանավորվող կողմ կարող է հրաժարվել նախորդ կետի համաձայն արված հայտարարությունից՝ նոր հայտարարություն ուղղելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին, որն ուժի մեջ է մտնում վերջինիս ստանալու պահից:

3. Սույն Արձանագրության դրույթների նկատմամբ որևէ այլ վերապահում չի կարող արվել:

Յոթերորդ Բաժնի 7-րդ հոդված

Եվրոպայի խորհրդի՝ Զրեական հարցերով եվրոպական կոմիտեն պետք է տեղեկացված լինի սույն Արձանագրության կիրառման մասին և անի այն ամենը, ինչն անհրաժեշտ է դյուրացնել՝ կիրառման արդյունքում առաջացող դժվարությունները խաղաղ կարգով լուծելու համար:

Յոթերորդ Բաժնի 8-րդ հոդված

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է իր մասով չեղյալ հայտարարել Արձանագրությունը՝ այդ մասին ծանուցելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում այդպիսի ծանուցումը Գլխավոր քարտուղարի կողմից ստանալու օրվանից վեց ամիս հետո:

3. Կոնվենցիայի չեղյալ հայտարարումը ինքնաբերաբար հանգեցնում է Արձանագրության չեղյալ հայտարարմանը:

Յոդված 9

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններին և Կոնվենցիային միացած բոլոր պետություններին կծանուցի՝

ա) սույն Արձանագրությունը ստորագրած պետությունների մասին,
բ) վավերագրի, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթը ի պահ հանձնելու մասին,

գ) սույն Արձանագրության 3-րդ հոդվածի համաձայն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու օրվա մասին,

դ) 5-րդ հոդվածի համաձայն ստացված հայտարարությունների և դրանցից հրաժարվելու մասին,

ե) 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն ստացված հայտարարությունների մասին,

զ) 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն ստացված հայտարարություններից հրաժարվելու մասին,

է) 8-րդ հոդվածի համաձայն ստացված ծանուցումների և չեղյալ հայտարարելն ուժի մեջ մտնելու ժամկետի մասին:

Ի հաստատումն վերոհիշյալի՝ ներքոստորագրյալները, լինելով պատշաճ կերպով լիազորված, ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգ քաղաքում 1975 թվականի հոկտեմբերի 15-ին, մեկ օրինակով, անգլերենով և ֆրանսերենով, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք կպահվեն Եվրոպայի խորհրդի արխիվներում: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճենները կփոխանցի ստորագրած և միացած բոլոր պետություններին:

****Արձանագրությունը Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2004 թվականի մարտի 17-ից:***

**ՀԱՆՁՆՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ**

Ա Ր Ձ Ա Ն Ա Գ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Սույն Արձանագրությունը ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները,

ցանկանալով ֆինանսական հանցագործությունների ոլորտում դյուրացնել «Հանձնման մասին Եվրոպական կոնվենցիայի» կիրառումը, որը ստորագրման համար բացվել է Փարիզում 1977թ. դեկտեմբերի 13-ին (այսուհետ՝ Կոնվենցիա),

հաշվի առնելով, որ ցանկալի է նաև որոշ առումներով լրացումներ կատարել Կոնվենցիայում,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի մասին.

Գ Լ ՈՒ Խ 1

Հոդված 1

Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի 2-րդ կետը լրացվում է հետևյալ դրույթով. «Սույն իրավունքը կիրառվում է նաև այն հանցագործությունների նկատմամբ, որոնց համար նշանակվում են դրամական բնույթի պատիժներ:»:

Գ Լ ՈՒ Խ 2

Հոդված 2

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը փոխարինվում է հետևյալ դրույթներով.

«Ֆինանսական հանցագործություններ»

1. Հարկերի, տուրքերի, մաքսատուրքերի և փոխանակման հետ կապված հանցագործությունների դեպքում Պայմանավորվող կողմերի միջև հանձնում տեղի է ունենում համաձայն Կոնվենցիայի դրույթների, եթե հանցագործությունը, հայցվող Կողմի օրենսդրության համաձայն, համապատասխանում է նույնաբնույթ հանցագործությանը:

2. Հանձնումը չի կարող մերժվել այն հիմքով, որ Հայցվող կողմի օրենսդրությամբ չեն սահմանված նույնաբնույթ հարկեր կամ տուրքեր, կամ չի նախատեսվում հարկի, տուրքի, մաքսատուրքի և փոխանակ-

ման նույնաբնույթ կարգավորում, ինչը նախատեսվում է Հայցող կողմի օրենսդրությամբ:

Գ Լ ՈՒ Խ 3

Հոդված 3

Կոնվենցիան լրացվում է հետևյալ դրույթներով.

«Ամբաստանյալի բացակայությամբ կայացված վճիռներ»

1. Եթե մի Պայմանավորվող կողմը դիմում է մյուս Պայմանավորվող կողմին՝ խնդրելով իրեն հանձնել անձին՝ վերջինիս նկատմամբ ի կատար ածելու համար պատիժ կամ կալանք, որը նշանակվել է նրա բացակայության պայմաններում կայացված դատավճռով, ապա Հայցվող կողմը կարող է հրաժարվել այդ նպատակով անձին հանձնելուց, եթե, համարում է, որ վճռին հանգեցնող վարույթում չեն ապահովվել պաշտպանական նվազագույն իրավունքները, որոնք ճանաչվում են պատշաճ կերպով, յուրաքանչյուրի համար, ում նկատմամբ հանցագործություն կատարելու համար մեղադրանք է առաջադրվել: Այսուհանդերձ, հանձնումը թույլատրվում է, եթե Հայցող կողմը տալիս է երաշխիք, որը բավարար է՝ երաշխավորելու պահանջվող անձի գործով կրկնակի դատավարության իրականացումը՝ ապահովելով նրա պաշտպանության իրավունքը: Այս որոշումը Հայցող կողմին լիազորում է կամ ի կատար ածել կայացված դատավճիռը, եթե դատապարտված անձը չի առարկում, կամ, եթե առարկում է, վարույթ իրականացնել հանձնված անձի նկատմամբ:

2. Երբ հայցվող Կողմը տեղեկացնում է անձին, որի հանձնումը հայցվել էր իր բացակայությամբ կայացված դատավճռից ելնելով, Հայցող կողմը չի համարի դա որպես պաշտոնական ծանուցում տվյալ պետության քրեական դատավարության նպատակների առումով:

Գ Լ ՈՒ Խ 4

Հոդված 4

Կոնվենցիան լրացվում է հետևյալ դրույթներով.

«Համաներում»

Հանձնում չի կատարվում այն հանցագործության համար, որի վերաբերյալ հայտարարվել է համաներում Հայցվող պետության տարած-

քում, և որի կատարման համար տվյալ պետությունը իրավասություն է ունեցել հետապնդում իրականացնել իր քրեական օրենսդրության համապատասխան:

Գ Լ ՈՒ Խ 5

Յոդված 5

Կոնվենցիայի 12-րդ հոդվածի 1-ին կետը փոխարինվում է հետևյալ դրույթով.

«Դիմումը պետք է ներկայացվի գրավոր՝ հասցեագրվելով Հայցող կողմի արդարադատության նախարարությունից Հայցվող կողմի արդարադատության նախարարությանը. այսուհանդերձ, չի բացառվում դիվանագիտական ուղիների օգտագործումը: Երկու կամ ավելի Կողմերի ուղղակի համաձայնությամբ կարող են ապահովվել հաղորդակցության այլ ձևեր:»:

Գ Լ ՈՒ Խ 6

Յոդված 6

1. Սույն Արձանագրությունը ստորագրման համար բաց կլինի Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների համար: Այն պետք է վավերացվի, ընդունվի կամ հաստատվի: Վավերագիրը, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթերը ի պահ են տրվում Եվրոպայի խորհրդի լիսավոր քարտուղարին:

2. Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում վավերացումը, ընդունումը կամ հաստատումը ծանուցող երրորդ փաստաթուղթն ի պահ տալու օրվանից 90 օր հետո:

3. Արձանագրությունը ուժի մեջ է մտնում վավերացնող, ընդունող կամ հաստատող՝ ստորագրած Պետությունների նկատմամբ վավերագրի, ընդունման կամ հաստատման փաստաթղթի ի պահ տալու օրվանից 90 օր հետո:

4. Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունը չի կարող վավերացնել, ընդունել կամ հաստատել սույն Արձանագրությունը, եթե նախկինում կամ զուգահեռաբար չի վավերացրել Կոնվենցիան:

Յոդված 7

1. Կոնվենցիային միացած ցանկացած պետություն կարող է սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ մտնելուց հետո միանալ նաև Արձանագրությանը:

2. Այսպիսի միացման դեպքում Արձանագրությունը պետության համար ուժի մեջ կմտնի միացման մասին փաստաթուղթը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ի պահ տալու օրվանից 90 օր հետո:

Յոդված 8

1. Ստորագրելու, ընդունման, հաստատման, միանալու փաստաթուղթը կամ վավերագիրը ի պահ տալիս ցանկացած Պետություն կարող է մատնանշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվելու է սույն Արձանագրությունը:

2. Վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու փաստաթուղթն ի պահ տալիս կամ դրանից հետո ցանկացած Պետություն կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ուղղվող հայտարարությամբ սույն Արձանագրության գործողությունը տարածել այդ հայտարարության մեջ նշված ցանկացած այլ տարածքի կամ տարածքների վրա, որոնց միջազգային հարաբերությունների պատասխանատու է, և որոնց անունից ինքը իրավասու է հանձնառություններ կատարել:

3. Նախորդ կետի դրույթների համաձայն արվող հայտարարությունից հայտարարության մեջ նշվող տարածքի առնչությամբ Կողմը կարող է հրաժարվել՝ այդ մասին ծանուցում ուղարկելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին: Հրաժարման մասին ծանուցումը ուժի մեջ է մտնում նման ծանուցումը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարի ստանալու օրվանից վեց ամիս հետո:

Յոդված 9

1. Կոնվենցիայի դրույթների նկատմամբ Պետություններից մեկի վերապահումները պետք է կիրառվեն նաև սույն Արձանագրության նկատմամբ, բացառությամբ այն դեպքի, եթե Կողմն այլ կերպ է հայտարարում ստորագրման, ընդունման, հաստատման, միանալու մասին փաստաթուղթը կամ վավերագիրը ի պահ տալիս:

2. Ցանկացած պետություն կարող է ստորագրելու, ընդունման, միանալու մասին փաստաթուղթը կամ վավերագիրը ի պահ տալիս հայտարարել, որ իրեն իրավունք է վերապահում:

ա) չընդունել 1-ին գլուխը,

բ) չընդունել 2-րդ գլուխը կամ այն ընդունել միայն որոշ հանցագործությունների տարատեսակների մասով, որոնք նշված են 2-րդ հոդվածում,

գ) չընդունել 3-րդ գլուխը կամ ընդունել միայն 3-րդ հոդվածի 1-ին կետը,

դ) չընդունել 4-րդ գլուխը,

ե) չընդունել 5-րդ գլուխը:

3. Ցանկացած Պայմանավորվող կողմ կարող է հրաժարվել նախորդ կետի համաձայն կատարած հայտարարությունից՝ նոր հայտարարություն ուղղելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին, որն ուժի մեջ է մտնում վերջինիս ստանալու պահից:

4. Պայմանավորվող կողմը, որ սույն Արձանագրության նկատմամբ կիրառել է Կոնվենցիայի որևէ դրույթի վերաբերյալ կատարված վերապահումը կամ վերապահում է կատարել Արձանագրության որևէ դրույթի նկատմամբ, չի կարող պահանջել, որ որևէ այլ Պայմանավորվող կողմ կիրառի այդ դրույթը, սակայն կարող է պայմանական կամ մասնակի վերապահման դեպքում պահանջել, որ մյուս Կողմը կիրառի ինդրո առարկա դրույթն այն չափով, որ չափով ինքն է ընդունել:

5. Սույն Արձանագրության դրույթների նկատմամբ որևէ այլ վերապահում չի կարող արվել:

Յոդված 10

Եվրոպայի խորհրդի՝ Զրեական հարցերով եվրոպական կոմիտեին պետք է տեղեկացված լինի սույն Արձանագրության կիրառման մասին և անի այն ամենը, ինչն անհրաժեշտ է դյուրացնել՝ կիրառման արդյունքում առաջացող դժվարությունները խաղաղ կարգով լուծելու համար:

Յոդված 11

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է չեղյալ հայտարարել Արձանագրությունը՝ այդ մասին ծանուցելով Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում Գլխավոր քարտուղարի կողմից այդպիսի ծանուցում ստանալուց վեց ամիս հետո:

3. Կոնվենցիայի չեղյալ հայտարարումը ինքնաբերաբար հանգեցնում է Արձանագրության չեղյալ հայտարարման:

Հոդված 12

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններին և Կոնվենցիային միացած բոլոր պետություններին ծանուցում է՝

ա) սույն Արձանագրությունը ստորագրած պետությունների մասին,
բ) վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ դրան միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ տալու մասին,

գ) սույն Արձանագրության 6-րդ և 7-րդ հոդվածների համաձայն՝ Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու տվյալների մասին,

դ) 8-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերի համաձայն ստացված հայտարարությունների մասին,

ե) 9-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն ստացված հայտարարությունների մասին,

զ) 9-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն կատարված վերապահումների մասին,

է) 9-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն՝ որևէ վերապահումից հրաժարվելու մասին,

ը) 11-րդ հոդվածի համաձայն ստացված ծանուցումների և հրաժարումն ուժի մեջ մտնելու տվյալների մասին:

Ի հաստատումն վերոհիշյալի՝ ներքստորագրյալները, լինելով պատշաճորեն լիազորված, ստորագրեցին սույն Արձանագրությունը:

Կատարված է Ստրասբուրգ քաղաքում 1978 թվականի մարտի 17-ին, մեկ օրինակով, անգլերենով և ֆրանսերենով, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք կպահվեն Եվրոպայի խորհրդի արխիվներում: Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճենները կփոխանցի ստորագրած և միացած բոլոր պետություններին: Դատապատյալների փոխանցման մասին

****Արձանագրությունը Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2004 թվականի մարտի 17-ից:***

III. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

ԴԱՏԱԴԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ 1983 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 21-Ի ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները և սույն Կոնվենցիան ստորագրող մյուս պետությունները,

հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է հասնել անդամների միջև ավելի սերտ միասնության,

ձգտելով քրեաիրավական բնագավառում միջազգային համագործակցության հետագա զարգացմանը,

հաշվի առնելով, որ նման համագործակցությունը կնպաստի արդարադատության իրականացմանը և դատապարտյալների սոցիալական վերականգնմանը,

հաշվի առնելով, որ այս նպատակները պահանջում են, որ հանցագործություն կատարելու համար ազատագրված օտարերկրյա քաղաքացիները հնարավորություն ունենան պատիժը կրելու իրենց ծագման հասարակական միջավայրում,

հաշվի առնելով, որ այդ նպատակին լավագույնս հասնելու համար օտարերկրյա քաղաքացիները պետք է փոխանցվեն իրենց պետությանը, պայմանավորվեցին հետևյալի մասին.

ՀՈԴՎԱԾ 1

Սահմանումներ

Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար.

ա) «դատապարտում» նշանակում է հանցագործության համար դատարանի կողմից նշանակված սահմանափակ կամ անսահմանափակ ժամկետով ազատագրվման ձևով ցանկացած պատիժ կամ միջոց,

բ) «դատավճիռ» նշանակում է պատժի նշանակման մասին դատարանի որոշում,

գ) «Դատապարտող պետություն» նշանակում է այն պետությունը, որտեղ պատիժ է նշանակվել այն անձի նկատմամբ, որը կարող է փոխանցվել կամ փոխանցվել է,

դ) «Կատարող պետություն» նշանակում է այն պետությունը, որին կարող է փոխանցվել կամ փոխանցվել է դատապարտյալը՝ պատիժը կրելու համար:

ՀՈԴՎԱԾ 2

Ընդհանուր սկզբունքներ

1. Կողմերը պարտավորվում են, սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան, դատապարտյալներին փոխանցելու նպատակով սերտորեն համագործակցել:

2. Մի Կողմի տարածքում դատապարտված անձը, սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան, կարող է փոխանցվել մեկ այլ Կողմի՝ պատիժը կրելու համար: Այդ կապակցությամբ նա կարող է սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան փոխանցումը իրականացնելու մասին իր ցանկությունը հայտնել Դատապարտող կամ Կատարող պետությանը:

3. Փոխանցման վերաբերյալ խնդրանքը կարող է ներկայացվել ինչպես Դատապարտող, այնպես էլ Կատարող պետության կողմից:

ՀՈԴՎԱԾ 3

Փոխանցման պայմանները

1. Սույն Կոնվենցիայի համաձայն դատապարտյալը կարող է փոխանցվել միայն հետևյալ պայմանների առկայության դեպքում.

ա) տվյալ անձը Կատարող պետության քաղաքացի է,

բ) դատավճիռը վերջնական է,

գ) փոխանցման մասին խնդրանքն ստանալու պահին պատիժը կրելու համար դատապարտյալին մնացել է առնվազն վեց ամիս ժամկետ, կամ պատժի ժամկետն անսահմանափակ է,

դ) փոխանցումը համաձայնեցված է դատապարտյալի հետ, կամ երկու Կողմերից որևէ մեկը, ելնելով դատապարտյալի տարիքից, ֆիզիկական կամ հոգեկան վիճակից, անհրաժեշտ է համարում փոխանցումը համաձայնեցնել նրա օրինական ներկայացուցչի հետ,

ե) գործողությունը կամ անգործությունը, որի համար դատավճիռ է կայացվել, հանցագործություն է համարվում ըստ Կատարող պետության օրենսդրության կամ այդպիսին կհամարվեր, եթե հանցագործությունը կատարվեր այդ պետության տարածքում,

զ) Դատապարտող և Կատարող պետությունների միջև համաձայնություն է ձեռք բերվել փոխանցման վերաբերյալ:

2. Բացառիկ դեպքերում Կողմերը կարող են համաձայնության գալ փոխանցման վերաբերյալ, եթե նույնիսկ դատապարտյալի կողմից

պատիժը կրելու ժամկետն ավելի պակաս է, քան դա նախատեսված է 1-ին կետի գ) ենթակետով:

3. Յուրաքանչյուր Պետություն կարող է ստորագրման ժամանակ կամ վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս, Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությունում նշել, որ այլ Կողմերի հետ իր հարաբերություններում ինքը մտադիր է չկիրառել 9 հոդվածի 1-ին կետի ա) և բ) ենթակետերի ընթացակարգերից որևէ մեկը:

4. Յուրաքանչյուր պետություն, ցանկացած ժամանակ, կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությունում սահմանել, թե որքանով է «քաղաքացի» տերմինն առնչվում սույն Կոնվենցիայի նպատակներին:

ՅՈՂՎԱԾ 4

Տեղեկություն տրամադրելու պարտականությունը

1. Յուրաքանչյուր դատապարտյալ, որի նկատմամբ կարող է կիրառվել սույն Կոնվենցիան, Դատապարտող պետության կողմից պետք է տեղեկացվի սույն Կոնվենցիայի առկայության մասին:

2. Եթե դատապարտյալը Դատապարտող պետությանը ցանկություն է հայտնել սույն Կոնվենցիայի համաձայն փոխանցվելու վերաբերյալ, ապա նշված պետությունը այդ մասին Կատարող պետությանը պետք է որքան հնարավոր է արագ տեղեկացնի դատավճիռն ուժի մեջ մտնելուց հետո:

3. Տեղեկությունը պետք է պարունակի.

ա) դատապարտյալի անունը, ազգանունը, ծննդյան տարին, ամիսը, ամսաթիվը և վայրը.

բ) նրա հասցեն, եթե այն առկա է Կատարող պետությունում.

գ) դատավճռի հիմքում ընկած փաստաթղթերի ցանկը.

դ) դատավճռի բովանդակությունը, տևողությունը (ժամկետը) և կատարման տարին, ամիսը և ամսաթիվը:

4. Եթե դատապարտյալը ցանկություն է հայտնել Կատարող պետությանը, համաձայն ինդրանքի, ապա Դատապարտող պետությունը պետք է Կատարող պետությանը տրամադրի 3-րդ կետում նշված տեղեկությունը:

5. Դատապարտյալը պետք է գրավոր տեղեկացվի Դատապարտող կամ Կատարող պետությունների կողմից նախորդ կետերով կատարված ցանկացած գործողության, ինչպես նաև փոխանցման խնդրանքի վերաբերյալ որևէ պետության կողմից ընդունված ցանկացած որոշման մասին:

ՀՈԴՎԱԾ 5

Դիմումներ և պատասխաններ

1. Փոխանցման մասին դիմումները և պատասխանները ձևակերպվում են գրավոր:

2. Դիմումները պետք է ուղարկվեն հայցվող պետության արդարադատության նախարարությանը հայցող պետության արդարադատության նախարարության կողմից: Պատասխանները պետք է փոխանցվեն միևնույն ուղիներով:

3. Յուրաքանչյուր Կողմ կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին ուղղված հայտարարությունում նշել, որ ինքն օգտագործելու է հաղորդակցության այլ ուղիներ:

4. Հայցվող պետությունը փոխանցելու կամ չփոխանցելու վերաբերյալ իր որոշման մասին անհապաղ տեղեկացնում է հայցող Պետությանը:

ՀՈԴՎԱԾ 6

Հիմնավորող փաստաթղթեր

1. Դատապարտող պետության խնդրանքով Կատարող պետությունը նրան տրամադրում է հետևյալ փաստաթղթերը.

ա) որևէ փաստաթուղթ կամ հաղորդագրություն, որը մատնանշում է, որ դատապարտյալը տվյալ Պետության քաղաքացի է.

բ) Կատարող պետության համապատասխան օրենքի պատճենը, որով նախատեսված է, որ այն գործողությունները կամ անգործություններ, որոնց հիման վրա Դատապարտող պետությունը դատավճիռ է կայացրել, Կատարող պետությունում համարվում են հանցագործություն կամ կհամարվեին այդպիսին, եթե կատարվեին վերջինիս տարածքում:

գ) փաստաթուղթ, որը պարունակում է 9 հոդվածի 2-րդ կետում նշված տեղեկությունը:

2. Եթե փոխանցման վերաբերյալ խնդրանք է ստացվել, ապա Դատապարտող պետությունը, եթե պետություններից որևէ մեկը չի հայտ-

նել փոխանցմանը համաձայն չլինելու մասին, պետք է Կատարող պետությանը տրամադրի հետևյալ փաստաթղթերը.

ա) դատավճռի հաստատված պատճենը և օրենքը, որի վրա այն հիմնվել է:

բ) փաստաթուղթ, որտեղ նշվում է, թե դատավճռի որ մասն է կատարվել, ներառյալ՝ մինչև նախնական կալանքի, ազատ արձակելու մասին տեղեկությունը և դատավճռի կատարման վերաբերյալ որևէ այլ ակտ,

գ) 3 հոդվածի 1-ին կետի դ) ենթակետով նախատեսված հայտարարությունը, որը ներառում է փոխանցման վերաբերյալ համաձայնությունը,

դ) անհրաժեշտության դեպքում դատապարտյալի մասին ցանկացած բժշկական կամ սոցիալական տեղեկություն, Դատապարտող պետությունում նրա բուժման վերաբերյալ տեղեկություն և որևէ հանձնարարական Կատարող պետությունում նրա հետագա բուժման մասին:

3. Մինչև փոխանցելու խնդրանքով դիմելը կամ փոխանցելու կամ չփոխանցելու մասին որոշում ընդունելը, յուրաքանչյուր պետություն կարող է խնդրել իրեն տրամադրել վերը նշված 1-ին և 2-րդ կետերում հիշատակված ցանկացած փաստաթուղթ կամ հաղորդագրություն:

ՀՈԴՎԱԾ 7

Համաձայնությունը և դրա ստուգումը

1. Դատապարտող պետությունը պետք է հավաստիացնի, որ անձը փոխանցման մասին համաձայնությունը տվել է կամավոր, 3 հոդվածի 1-ին կետի դ) ենթակետին համապատասխան՝ գիտակցելով դրա իրավաբանական հետևանքները:

Այդպիսի համաձայնություն տալը կարգավորվում է Դատապարտող պետության օրենսդրությամբ:

2. Դատապարտող պետությունը պետք է հնարավորություն տա Կատարող պետությանը հյուպատոսի կամ Կատարող պետության հետ համաձայնեցված այլ պաշտոնյայի միջոցով ստուգելու, որ համաձայնությունը տրվել է վերը նշված 1-ին կետով սահմանված պայմաններին համապատասխան:

ՀՈԴՎԱԾ 8

Փոխանցման հետևանքը Դատապարտող պետության համար

1. Կատարող պետության մարմինների կողմից դատապարտյալի հսկողության տակ վերցվելը կասեցնում է Դատապարտող պետությունում դատավճռի կատարումը:

2. Դատապարտող պետությունը չի կարող այլևս կատարել դատավճիռը, եթե Կատարող պետությունը գտնում է, որ դատավճռի կատարումն ավարտված է:

ՀՈԴՎԱԾ 9

Փոխանցման հետևանքը Կատարող պետության համար

1. Կատարող պետության իրավասու մարմինները պետք է.

ա) շարունակեն դատավճռի կատարումը անմիջապես կամ դատական կամ վարչական որոշման հիման վրա՝ 10 հոդվածում սահմանված պայմաններով.

բ) կամ դատական կամ վարչական ընթացակարգերի միջոցով փոխարկեն դատավճիռը այդ Պետության որոշման՝ դրանով Դատապարտող պետության կողմից նշանակված պատժամիջոցը փոխարինելով Կատարող պետության օրենքով միևնույն արարքի համար նախատեսված պատժամիջոցով՝ 11 հոդվածով սահմանված պայմաններով:

2. Կատարող պետությունը, խնդրանքի դեպքում, նախքան դատապարտյալի փոխանցումը, Դատապարտող պետությանը տեղեկացնում է, թե նշված ընթացակարգերից որն է կիրառելու:

3. Դատավճռի կատարումը կարգավորվում է Կատարող պետության օրենքով, և միայն այդ պետությունն է իրավասու ընդունելու բոլոր համապատասխան որոշումները:

4. Յուրաքանչյուր պետություն, որը մյուս պետության տարածքում կատարած հանցագործության համար հոգեկան վիճակի պատճառով անմեղսունակ անձի նկատմամբ նշանակված պատժամիջոցներն իրականացնելու համար իր ներքին օրենսդրության համաձայն չի կարող կիրառել 1-ին կետով նախատեսված ընթացակարգերից որևէ մեկը, և որը պատրաստ է այդ անձին ընդունել հետազայում բուժելու համար, կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությունում մանրամասնել այն ընթացակարգերը, որոնք պետք է կիրառվեն նման դեպքերում:

ՀՈՂՎԱԾ 10

Դատավճճի կատարման շարունակությունը

1. Կատարումը շարունակելու դեպքում Կատարող պետությունը պարտավոր է ղեկավարվել Դատապարտող պետության կողմից կայացված դատավճճի պատժամիջոցի իրավական բնույթով և տևողությամբ:

2. Եթե պատժամիջոցի բնույթը և տևողությունը չեն համապատասխանում Կատարող պետության օրենսդրությանը, կամ եթե այդ է պահանջում վերջինիս օրենսդրությունը, ապա Կատարող պետությունը կարող է պատժամիջոցը դատական կամ վարչական որոշմամբ հարմարեցնել (համապատասխանեցնել) իր օրենսդրությամբ նման բնույթի հանցագործությունների համար նախատեսված պատժին կամ այլ պատժամիջոցների:

Պատժի կամ պատժամիջոցի բնույթը հնարավորության դեպքում պետք է համապատասխանեն կատարման ենթակա դատավճճով սահմանված պատժի կամ պատժամիջոցի բնույթին: Այն իր բնույթով և պատժի ժամկետով չի կարող խստացնել Դատապարտող պետության կողմից նշանակված պատժամիջոցը և ոչ էլ գերազանցել Կատարող պետության օրենսդրությամբ նախատեսված պատժի առավելագույն ժամկետը:

ՀՈՂՎԱԾ 11

Դատավճճի փոխարկումը (կոնվերսիա)

1. Դատավճճի փոխարկման դեպքում կիրառվում են Կատարող պետության օրենսդրությամբ նախատեսված ընթացակարգերը: Դատավճճի փոխարկելիս իրավասու մարմինը.

ա) պետք է հաշվի առնի Դատապարտող պետության կողմից կայացված դատավճճում որոշակիորեն արտահայտված կամ պարզ չարտահայտված փաստերի հաստատումը.

բ) չի կարող ազատազրկման հետ կապված պատժամիջոցը փոխարինել դրամական տուգանքով.

գ) հաշվարկելու է դատապարտյալի կրած ազատազրկման ամբողջ ժամանակահատվածը.

դ) չի կարող խստացնել դատապարտյալի քրեաիրավական վիճակը, ինչպես նաև չի կարող հաշվի առնել Կատարող պետության օրենսդ-

րությանը տվյալ հանցագործության կամ հանցագործությունների համար նախատեսված նվազագույն պատիժը:

2. Եթե դատավճիռը փոխարկվում է դատապարտյալին փոխանցելուց հետո, ապա Կատարող պետությունը այդ անձին պետք է պահի կալանքի տակ կամ այլ ձևով ապահովի նրա ներկայությունն իր պետության տարածքում մինչև այդ ընթացակարգի ավարտը:

ՀՈԴՎԱԾ 12

Ներում, համաներում, պատժի մեղմացում

Յուրաքանչյուր Կողմ, իր Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան, կարող է շնորհել ներում, համաներում կամ մեղմացնել պատիժը:

ՀՈԴՎԱԾ 13

Դատավճիռի վերանայումը

Միայն Դատապարտող պետությունն իրավունք ունի քննել դատավճիռի վերանայման վերաբերյալ դիմումները:

ՀՈԴՎԱԾ 14

Կատարման դադարեցումը

Կատարող պետությունը պարտավոր է դադարեցնել դատավճիռի կատարումը այն պահից, երբ Դատապարտող պետության կողմից ծանուցվի որևէ որոշման կամ միջոցի մասին, որի հիման վրա դատավճիռը կատարման ենթակա չէ:

ՀՈԴՎԱԾ 15

Կատարման մասին տեղեկատվությունը

Կատարող պետությունը պարտավոր է դատավճիռի կատարման մասին տեղեկություն տրամադրել Դատապարտող պետությանը, երբ.

ա) նա դատավճիռի կատարումն ավարտվել է.

բ) դատապարտյալը փախել է նախքան դատավճիռի կատարման ավարտը.

գ) Դատապարտող պետությունը պահանջել է հատուկ հաշվետվություն:

ՀՈՂՎԱԾ 16

Տարանցիկ փոխադրում

1. Կողմը, իր օրենսդրությանը համապատասխան, կարող է բավարարել՝ դատապարտյալին իր պետության տարածքով տարանցիկ փոխադրելու մասին խնդրանքը, եթե այն ներկայացրել է մեկ այլ Կողմ, և այդ պետությունը մեկ այլ Կողմի կամ երրորդ պետության հետ համաձայնել է դատապարտյալի իր տարածքից կամ դեպի իր տարածք փոխանցմանը:

2. Կողմը կարող է մերժել բավարարելու տարանցիկ փոխադրումը, եթե.

ա) դատապարտյալն իր քաղաքացի է.

բ) արարքը, որի համար պատիժ է նշանակված, իր պետության օրենսդրությամբ հանցագործություն չի համարվում:

3. Տարանցիկ փոխադրման մասին դիմումները և պատասխանները կարող են փոխանցվել 5 հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերով սահմանված ուղիներով:

4. Կողմը կարող է բավարարել իր պետության տարածքով դատապարտյալի տարանցիկ փոխադրման մասին երրորդ պետության դիմումը, եթե այդ պետությունը համաձայնել է մեկ այլ Կողմի հետ դատապարտյալին իր տարածքից կամ դեպի իր տարածք փոխանցմանը:

5. Տարանցիկ փոխադրում թույլատրած Կողմը դատապարտյալին կալանքի տակ կարող է պահել միայն այնքան ժամանակ, որքան պահանջվում է տարանցիկ փոխադրման համար:

6. Տարանցիկ փոխադրում թույլատրած պետությունը պետք է երաշխավորի, որ դատապարտյալն իր տարածքում չի հետապնդվի, կալանավորվի /բացառությամբ նախորդ կետի կիրառման/ կամ այլ կերպ ենթարկվի ազատության սահմանափակման, մինչև Դատապարտող պետության տարածքից մեկնելը՝ նրա կատարած հանցագործության կամ կայացված դատավճռի համար:

7. Տարանցիկ փոխադրման համար դիմում չի պահանջվում, եթե փոխադրումը կատարվում է Կողմի օդային տարածքով, և ծրագրված չէ այնտեղ վայրէջք կատարելը: Այնուամենայնիվ, յուրաքանչյուր Կողմ ստորագրման ժամանակ, վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ

միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ կարող է պահանջել, որ ինքը ծանուցվի իր տարածքով կատարվող յուրաքանչյուր այդ տեսակի տարանցիկ փոխադրման մասին:

ՀՈԴՎԱԾ 17

Լեզուն և ծախսերը

1. 4 հոդվածի 24-րդ կետերում նշված տեղեկությունը տրամադրվելու է այն Կողմի լեզվով, որին այն հասցեագրվում է, կամ Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից մեկով:

2. Բացառությամբ ներքոնշարտըյալ 3-րդ կետի՝ չի կարող պահանջվել փոխանցման վերաբերյալ դիմումների կամ հիմնավորող փաստաթղթերի թարգմանություն:

3. Յուրաքանչյուր Կողմ ստորագրման ժամանակ կամ վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ պահանջել, որ փոխանցման մասին դիմումներն ու հիմնավորող փաստաթղթերն զուգորդվեն իր լեզվով կամ նրա կողմից նշված Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից որևէ մեկով թարգմանությամբ: Այդ դեպքում նա կարող է հայտարարել, որ պատրաստ է ընդունել Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզվի կամ լեզուներից բացի այլ լեզվով թարգմանություններ:

4. Սույն Կոնվենցիայի կիրառման նպատակով փոխանցված փաստաթղթերը հաստատում չեն պահանջում, բացառությամբ 6 հոդվածի 2-րդ կետի ա) ենթակետում նշված փաստաթղթերի:

5. Սույն Կոնվենցիայի կիրառմամբ առաջացող ծախսերը կրելու է Կատարող պետությունը, բացառությամբ այն ծախսերի, որոնք առաջացել են բացառապես Դատապարտող պետության տարածքում:

ՀՈԴՎԱԾ 18

Ստորագրելը և ուժի մեջ մտնելը

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է ստորագրման Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների և ոչ անդամ այն պետությունների համար, որոնք մասնակցել են դրա մշակմանը: Այն ենթակա է վավերացման, ընդունման կամ հաստատման: Վավերագիրը, ընդունման կամ հաստատման մասին փաստաթուղթն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի

գլխավոր քարտուղարին:

2. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ կմտնի Եվրոպայի խորհրդի անդամ երեք պետությունների՝ 1-ին կետի դրույթներին համապատասխան Կոնվենցիայով կապված լինելու համաձայնությունը տալուց երեք ամիս անցնելուց հետո՝ հաջորդ ամսվա առաջին օրը:

3. Յուրաքանչյուր ստորագրող պետության համար, որը հետագայում Կոնվենցիայով կապված լինելու իր համաձայնությունն է հայտնել, Կոնվենցիան ուժի մեջ կմտնի վավերագիրն, ընդունման կամ հաստատման մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց երեք ամիս անցնելուց հետո՝ հաջորդ ամսվա առաջին օրը:

ՀՈԴՎԱԾ 19

Ոչ անդամ պետությունների միանալը

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնելուց հետո Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեն Պայմանավորվող պետությունների հետ խորհրդակցելուց հետո կարող է հրավիրել ցանկացած ոչ անդամ պետության և 18 հոդվածի 1-ին կետում չնշված պետության՝ միանալու սույն Կոնվենցիային՝ Եվրոպայի խորհրդի Կանոնադրության 20 հոդվածի դ) կետով նախատեսված մեծամասնության կողմից ընդունված որոշմամբ և Պայմանավորվող պետությունների այն ներկայացուցիչների միաձայն քվեարկությամբ, որոնք իրավասու են մասնակցելու կոմիտեի աշխատանքներին:

2. Յուրաքանչյուր միացող Պետության համար Կոնվենցիան ուժի մեջ կմտնի միանալու մասին փաստաթուղթը Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելուց երեք ամիս անցնելուց հետո՝ հաջորդ ամսվա առաջին օրը:

ՀՈԴՎԱԾ 20

Տարածքային կիրառումը

1. Յուրաքանչյուր պետություն կարող է ստորագրման ժամանակ կամ վավերագիրը, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս նշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվելու է սույն Կոնվենցիան:

2. Յուրաքանչյուր պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ տարածել սույն Կոնվենցիայի կիրառումը յուրաքանչյուր այլ

տարածքի նկատմամբ: Այդ տարածքի համար Կոնվենցիան ուժի մեջ կմտնի նման հայտարարությունը գլխավոր քարտուղարի ստանալուց երեք ամիս անցնելուց հետո՝ հաջորդ ամսվա առաջին օրը:

3. Նախորդ երկու կետերով նախատեսված յուրաքանչյուր հայտարարություն, ինչ վերաբերում է դրանում նշված յուրաքանչյուր տարածքին, կարող է հետ վերցվել գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ: Հետ վերցնելն ուժի մեջ կմտնի նման հայտարարությունը գլխավոր քարտուղարի ստանալուց երեք ամիս անցնելուց հետո՝ հաջորդ ամսվա առաջին օրը:

ՀՈՂՎԱԾ 21

Ժամանակային կիրառումը

Սույն Կոնվենցիան կիրառվում է ինչպես մինչև Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելը, այնպես էլ դրանից հետո կայացված դատավճիռների կատարման նկատմամբ:

ՀՈՂՎԱԾ 22

Հարաբերակցությունն այլ կոնվենցիաների և համաձայնագրերի հետ

1. Սույն Կոնվենցիան չի շոշափում այն իրավունքներն ու պարտավորությունները, որոնք ծագում են հանձնման մասին պայմանագրերից և քրեական գործերով միջազգային համագործակցության այլ պայմանագրերից, որոնք նախատեսում են առերեսման կամ ցուցմունք տալու նպատակով կալանավորված անձանց փոխանցում:

2. Եթե երկու կամ ավելի Կողմեր կնքել են կամ կկնքեն դատապարտյալների փոխանցման մասին համաձայնագիր կամ պայմանագիր, կամ եթե նրանք հաստատել են կամ կհաստատեն իրենց հարաբերությունները այս բնագավառում այլ կերպ, ապա նրանք հնարավորություն կունենան կիրառելու այդ համաձայնագիրը, պայմանագիրը կամ համաձայնությունը սույն Կոնվենցիայի փոխարեն:

3. Սույն Կոնվենցիան չի շոշափում «Դատավճիռների միջազգային ճանաչման մասին» Եվրոպական կոնվենցիայի կողմ պետությունների իրավունքը՝ այդ Կոնվենցիայով նախատեսված հարցերով միմյանց հետ երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր կնքելու, դրա դրույթները լրացնելու կամ դրանում ընդգրկված սկզբունքների կիրառումը դյուրացնելու համար:

4. Եթե փոխանցման մասին դիմումն ընդգրկվում է սույն Կոնվենցիայի և «Դատավճիռների միջազգային ճանաչման մասին» Եվրոպական կոնվենցիայի կամ դատապարտյալների փոխանցման մասին որևէ այլ համաձայնագրի կամ պայմանագրի կիրառման ոլորտում, ապա դիմող պետությունը պետք է նշի, թե որ փաստաթղթի հիման վրա է ներկայացնում դիմումը:

ՀՈՂՎԱԾ 23

Բարեկամական կարգավորում

Եվրոպայի խորհրդի հանցավորության հիմնախնդիրների Եվրոպական կոմիտեն կիսունի սույն Կոնվենցիայի կիրառմանը և անհրաժեշտության դեպքում կձեռնարկի բոլոր անհրաժեշտ միջոցները սույն Կոնվենցիայի կիրառման ընթացքում ծագած խոչընդոտների բարեկամական կարգավորման համար:

ՀՈՂՎԱԾ 24

Գործողության դադարեցումը

1. Յուրաքանչյուր պետություն ցանկացած ժամանակ կարող է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարության միջոցով դադարեցնել սույն Կոնվենցիայի գործողությունը:

2. Կոնվենցիայի գործողությունը կդադարեցվի դրա վերաբերյալ հայտարարությունը գլխավոր քարտուղարի ստանալուց երեք ամիս անցնելուց հետո՝ հաջորդ ամսվա առաջին օրը:

3. Այնուամենայնիվ, սույն Կոնվենցիան կշարունակի կիրառվել մինչև դրա դադարեցումը Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան փոխանցված դատապարտյալների դատավճիռների կատարման նկատմամբ:

ՀՈՂՎԱԾ 25

Ճանուցումներ

Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարը կձանուցի Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններին և սույն Կոնվենցիայի մշակմանը մասնակցած ոչ անդամ այն պետություններին և յուրաքանչյուր պետության, որը միացել է սույն Կոնվենցիային.

ա) յուրաքանչյուր ստորագրման մասին.

բ) յուրաքանչյուր վավերագրի, ընդունման, հաստատման կամ միանալու մասին փաստաթղթի ի պահ հանձնման մասին.

զ) սույն Կոնվենցիայի, 18 հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերի, 19 հոդվածի 2-րդ և 20 հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերի համաձայն, ուժի մեջ մտնելու յուրաքանչյուր ժամկետի մասին.

դ) որևէ սույն Կոնվենցիային վերաբերող յուրաքանչյուր այլ ակտի, հայտարարության, ծանուցման կամ հաղորդման մասին:

Ի վկայումս վերոշարադրյալի, այդ նպատակով պատշաճ կերպով լիազորված ներքոստորագրյալները ստորագրեցին սույն Կոնվենցիան:

Կատարված է Ստրասբուրգում 1983 թվականի մարտի 21-ին, անգլերեն և ֆրանսերեն լեզուներով երկու հավասարազոր տեքստերից բաղկացած մեկ քնտրված, որն ի պահ կհանձնվի Եվրոպայի խորհրդի արխիվին: Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարը հաստատված կրկնօրինակները կուղարկի Եվրոպայի խորհրդի յուրաքանչյուր անդամ պետության, սույն Կոնվենցիայի մշակմանը մասնակցած ոչ անդամ պետություններին և Կոնվենցիային միանալու համար հրավիրված յուրաքանչյուր պետության:

* «Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի 4-րդ կետին համապատասխան, Յայաստանի Յանրապետությունը հայտարարում է, որ «բաղաբացի» տերմինը սույն կոնվենցիայի նպատակների համար կառնչվի ցանկացած անձի, որը հանցագործություն կատարելու պահին հանդիսացել է Յայաստանի Յանրապետության բաղաբացի:

Այնուամենայնիվ, Յայաստանի Յանրապետությունը կարող է թույլատրել փոխանցելու այն դատապարտյալին, որը հանցագործություն կատարելու պահին Յայաստանի Յանրապետության բաղաբացի չի հանդիսացել, պայմանով, որ նա դիմելու պահին Յայաստանի Յանրապետության բաղաբացի է»:

«Կոնվենցիայի 17-րդ հոդվածի 3-րդ կետին համապատասխան՝ Յայաստանի Յանրապետությունը հայտարարում է, որ փոխանցման մասին դիմումները և դրանք հիմնավորող փաստաթղթերը պետք է ուղեկցվեն հայերեն կամ Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից մեկով կամ ռուսերեն թարգմանությամբ»:

**** Կոնվենցիան Յայաստանի Յանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2001 թվականի սեպտեմբերի 1-ից:**

IV. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՎԱՐՈՒՅՑՆԵՐԻ ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ

Կ Ո Ն Վ Ե Ն Ց Ի Ա

Սույն Կոնվենցիան ստորագրած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները,

հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է իր անդամ պետությունների միջև ավելի սերտ միասնության հասնել,

ցանկանալով լրացնել քրեական իրավունքի ոլորտում արդեն իսկ կատարված աշխատանքը՝ առավել արդարացի և արդյունավետ պատժամիջոցներ նշանակելուն հասնելու համար,

այս նպատակով օգտակար համարելով փոխադարձ վստահության ոգով միջազգային մակարդակով քրեական վարույթների կազմակերպման ապահովումը, մասնավորապես, խուսափելով իրավասությունների բախումից ծագող թերություններից,

համաձայնեցին հետևյալի մասին.

Մ Ա Ս Ի

ՍԱՅՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

Չոդված 1

Սույն Կոնվենցիայի նպատակներով՝

ա. «հանցագործություն» նշանակում է՝ քրեական օրենքով և սույն Կոնվենցիայի III Զավելվածում թվարկված իրավական դրույթներով նախատեսված արարքներ՝ պայմանով, որ եթե հանցագործության վերաբերյալ քննություն իրականացնելու համար իրավասու է վարչական մարմինը, շահագրգիռ անձին գործի դատական քննության հնարավորություն տրվի,

բ. «պատժամիջոց» նշանակում է՝ հանցագործության կամ III Զավելվածում թվարկված իրավական դրույթների խախտմամբ առաջացած կամ նշանակված պատիժ կամ այլ միջոց:

Մ Ա Ս II ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդված 2

1. Սույն Կոնվենցիայի կիրառման նպատակով ցանկացած Պայմանավորվող պետություն, իր քրեական օրենքին համապատասխան, իրավասու է հետապնդում իրականացնելու ցանկացած հանցագործության առնչությամբ, որի նկատմամբ կիրառելի է մեկ այլ Պայմանավորվող պետության քրեական օրենքը:

2. Պայմանավորվող պետությանը բացառապես սույն հոդվածի 1-ին կետով վերապահված իրավասությունը կարող է իրականացվել միայն մեկ այլ Պայմանավորվող պետության ներկայացրած՝ վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքի հիման վրա:

Հոդված 3

Ցանկացած Պայմանավորվող պետություն, իր օրենքին համապատասխան՝ հանցագործության առնչությամբ հետապնդում իրականացնելու իրավասություն ունենալով, սույն Կոնվենցիայի կիրառման նպատակով կարող է հրաժարվել կամ դադարեցնել կասկածվող անձի նկատմամբ հետապնդումը, եթե վերջինս արդեն հետապնդվում է կամ հետապնդվելու է մեկ այլ Պայմանավորվող պետության կողմից: Հաշվի առնելով 21-րդ հոդվածի 2-րդ կետը՝ քրեական վարույթից հրաժարվելու կամ այն դադարեցնելու մասին որոշումը ժամանակավոր է, քանի դեռ մյուս Պայմանավորվող պետությունում վերջնական որոշում չի կայացվել:

Հոդված 4

Հայցվող Պետությունը դադարեցնում է բացառապես 2-րդ հոդվածի վրա հիմնված վարույթը, եթե տեղեկանում է, որ պատժելու իրավունքի իրականացումը դադարեցված է հայցող Պետության օրենսդրության համաձայն՝ վաղեմության ժամկետի լրանալուց տարբերվող պատճառով, որի նկատմամբ մասնավորապես կիրառվում են 10-րդ հոդվածի «գ» կետը, 11-րդ հոդվածի «գ» և «է» կետերը, 22-րդ, 23-րդ և 26-րդ հոդվածները:

Յոդված 5

Սույն Կոնվենցիայի III Մասի դրույթները չեն սահմանափակում հայցվող Պետության ներպետական օրենսդրությամբ հետապնդում իրականացնելու համար նախատեսված իրավասությունը:

Մ Ա Ս III ՎԱՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԸ

Բաժին 1. Վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքը

Յոդված 6

1. Եթե, Պայմանավորվող պետության օրենսդրության համաձայն, անձը կասկածվում է հանցագործություն կատարելու մեջ, ապա տվյալ Պետությունը կարող է վարույթ իրականացնելու համար դիմել մեկ այլ Պայմանավորվող պետության սույն Կոնվենցիայով նախատեսված դեպքերում և կարգով:

2. Եթե, սույն Կոնվենցիայի համաձայն, Պայմանավորվող պետությունն իրավասու է վարույթ իրականացնելու խնդրանքով դիմել մեկ այլ Պայմանավորվող պետության, ապա առաջին Պետության իրավասու մարմինները պետք է քննարկեն այդ հնարավորությունը:

Յոդված 7

1. Հայցվող Պետությունում վարույթ կարող է իրականացվել միայն այն դեպքում, երբ խնդրո առարկա հանցագործությունն իր տարածքում կատարվելու դեպքում կդիտվի որպես այդպիսին, և երբ այդ դեպքում հանցագործություն կատարած անձը ենթակա կլինի պատասխանատվության նաև իր սեփական օրենսդրության համաձայն:

2. Եթե հանցագործությունը կատարվել է հայցող Պետության տարածքում պետական կարգավիճակ ունեցող անձի կողմից կամ պետական կարգավիճակ ունեցող անձի, հաստատության կամ այլ օբյեկտի դեմ, ապա հայցվող Պետությունում դա համարվում է այդ Պետությունում պետական կարգավիճակ ունեցող անձի կողմից կամ պետական կարգավիճակ ունեցող անձի, հաստատության կամ այլ համապատասխան օբյեկտի դեմ կատարված հանցագործություն:

Հոդված 8

1. Պայմանավորվող պետությունը կարող է դիմել մեկ այլ Պայմանավորվող պետության, որպեսզի վերջինս վարույթ իրականացնի հետևյալ մեկ կամ մի քանի դեպքերում.

ա. եթե կասկածվող անձը մշտապես բնակվում է հայցվող Պետությունում,

բ. եթե կասկածվող անձը հայցվող Պետության քաղաքացի է, կամ ծագումով հայցվող Պետությունից է.

գ. եթե կասկածվող անձը հայցվող Պետությունում կրում է կամ կրելու է պատիժ ազատազրկման ձևով,

դ. եթե հայցվող Պետությունում տվյալ կասկածվող անձի նկատմամբ իրականացվում է վարույթ նույն կամ այլ հանցագործությունների կապակցությամբ,

ե. եթե գտնում է, որ վարույթի փոխանցումը բխում է ճշմարտությունը բացահայտելու շահերից և, մասնավորապես, որ ապացույցի կարևորագույն տարրերը հայցվող Պետությունում են,

զ. եթե գտնում է, որ հայցվող Պետության կողմից դատավճիռն ի կատար ածվելու դեպքում դրա իրականացումը կբարելավի դատապարտյալի սոցիալական վերականգնման հնարավորությունները,

է. եթե գտնում է, որ չի կարող ապահովվել կասկածվող անձի ներկայությունը հայցող Պետությունում իրականացվող դատաքննությանը, և որ կարող է ապահովվել նրա ներկայությունը դատաքննությանը հայցվող Պետությունում,

ը. եթե գտնում է, որ հնարավոր դատավճիռը կայացնելու դեպքում այն ի կատար չի ածվի նույնիսկ հանձնման մասին խնդրանք ներկայացնելու դեպքում, բայց գտնում է, որ հայցվող Պետությունը կարող է դա անել:

2. Եթե Պայմանավորվող պետությունում կասկածվող անձը վերջնականորեն դատապարտվել է, ապա տվյալ Պետությունը կարող է դիմել՝ սույն հոդվածի 1-ին կետում նախատեսված մեկ կամ մի քանի դեպքերում վարույթը փոխանցելու համար, եթե միայն ինքը չի կարող ի կատար ածել դատավճիռը, նույնիսկ հանձնման մասին խնդրանք ներկայացնելու դեպքում, և եթե մյուս Պայմանավորվող պետությունը չի ընդունում օտարերկրյա պետության դատավճռի կատարման սկզբունքը կամ հրաժարվում է տվյալ դատավճիռն ի կատար ածելուց:

Հոդված 9

1. Հայցվող Պետության իրավասու մարմինները քննության են առնում նախորդ հոդվածների համաձայն ներկայացված՝ վարույթը փոխանցելու մասին խնդրանքը: Նրանք, իրենց ներպետական օրենսդրության համապատասխան, որոշում են, թե ինչ ընթացք պետք է տալ դրան:

2. Եթե հայցվող Պետության օրենսդրությամբ նախատեսվում է արարք կատարողի նկատմամբ պատժի նշանակում վարչական մարմնի կողմից, ապա այդ Պետությունը պարտավոր է հնարավորին չափ շուտ այդ մասին տեղեկացնել հայցող Պետությանը, եթե հայցվող Պետությունը սույն հոդվածի 3-րդ կետին համապատասխան հայտարարություն չի արել:

3. Ցանկացած Պայմանավորվող պետություն կարող է ստորագրելիս, վավերագիրը, միանալու կամ ընդունման մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս կամ ավելի ուշ՝ ցանկացած պահի, հայտարարություն ուղղել Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին՝ նշելով այն պայմանները, որոնց դեպքում իր ներպետական օրենսդրությամբ որոշ հանցագործությունների համար վարչական մարմինների կողմից է սահմանվում պատասխանատվություն: Այդպիսի հայտարարությունը փոխարինում է սույն հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսվող տեղեկացմանը:

Հոդված 10

Հայցվող Պետությունը դիմումին ընթացք չի տալիս, եթե՝

ա. դիմումը չի համապատասխանում 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 7-րդ հոդվածի 1-ին կետի դրույթներին,

բ. վարույթի իրականացումը հակասում է 35-րդ հոդվածի դրույթներին,

գ. եթե խնդրանքը ներկայացնելու պահին քրեական հետապնդում իրականացնելու վաղեմության ժամկետն արդեն լրացել է հայցող Պետությունում՝ այդ Պետության օրենսդրության համաձայն:

Հոդված 11

Առանց ազդելու 10-րդ հոդվածի դրույթներին՝ հայցվող Պետությունը կարող է մերժել խնդրանքի ընդունումը մասամբ կամ ամբողջությամբ միայն հետևյալ մեկ կամ մի քանի դեպքերում.

ա. եթե համարում է, որ արդարացված չեն 8-րդ հոդվածի համաձայն խնդրանքը ներկայացնելու հիմքերը,

բ. եթե կասկածվող անձը հայցվող Պետության մշտական բնակիչ չէ,

գ. եթե կասկածվող անձը հայցվող Պետության քաղաքացի չէ և հանցագործությունը կատարելիս վերջինիս մշտական բնակիչ չի եղել,

դ. եթե գտնում է, որ հանցագործությունը, որի կապակցությամբ վարույթ իրականացնելու խնդրանք է ներկայացվել, քաղաքական բնույթի կամ զուտ զինվորական կամ ֆինանսական բնույթի հանցագործություն է,

ե. եթե գտնում է, որ լուրջ հիմքեր կան ենթադրելու, որ վարույթ իրականացնելու խնդրանքը բխում է ռասայական, կրոնական, ազգային պատկանելության կամ քաղաքական համոզմունքների նկատառումներից,

զ. եթե իր օրենքն արդեն իսկ կիրառելի է տվյալ հանցագործության նկատմամբ, և եթե խնդրանքն ստանալու պահին վարույթ իրականացնելն արդեն բացառված էր օրենքով նախատեսված վաղեմության ժամկետը լրանալու հետևանքով. այս դեպքում չի կիրառվում 26-րդ հոդվածի 2-րդ կետը,

է. եթե իր իրավասությունը բացառապես հիմնված է 2-րդ հոդվածի վրա, և եթե խնդրանքն ստանալու պահին վարույթ իրականացնելն արդեն իսկ բացառված է իր օրենքով նախատեսված վաղեմության ժամկետը լրանալու հետևանքով, հաշվի առնելով 23-րդ հոդվածի դրույթների համաձայն վաղեմության ժամկետի վեց ամսով երկարաձգումը,

ը. եթե հանցագործությունը կատարվել է հայցող Պետության տարածքից դուրս,

թ. եթե վարույթը հակասում է հայցվող Պետության միջազգային պարտավորություններին,

ժ. եթե վարույթը հակասում է հայցվող Պետության իրավական համակարգի հիմնարար սկզբունքներին,

Ճ. եթե հայցող Պետությունը խախտել է սույն Կոնվենցիայով նախատեսված ընթացակարգը:

Յոդված 12

1. Հայցվող Պետությունը հրաժարվում է ընդունված խնդրանքին ընթացք տալուց, եթե ընդունելուց հետո առաջ է գալիս սույն Կոնվեն-

ցիայի 10-րդ հոդվածով նախատեսված՝ ընթացք չտալու հիմքերից որևէ մեկը:

2. Հայցվող Պետությունը կարող է հրաժարվել ընդունված խնդրանքին ընթացք տալուց, եթե.

ա. ակնհայտ է դառնում, որ կասկածվող անձի ներկայությունը հայցվող Պետությունում իրականացվող դատաքննությանը չի կարող ապահովվել, կամ որ կասկածվող անձի նկատմամբ կայացվելիք դատավճիռը չի կարող կատարվել տվյալ Պետությունում,

բ. նախքան գործը դատարան ներկայացնելը երևան է եկել 11-րդ հոդվածում նշված հիմքերից մեկը,

գ. այլ դեպքերում՝ հայցող Պետության համաձայնությամբ:

Բաժին 2. Փոխանցման ընթացակարգը

Հոդված 13

1. Սույն Կոնվենցիայով նախատեսված բոլոր խնդրանքները պետք է ներկայացվեն գրավոր: Դրանք, ինչպես նաև Կոնվենցիայի կիրառման համար անհրաժեշտ բոլոր այլ հաղորդագրությունները հայցող Պետության արդարադատության նախարարության կողմից ուղարկվում են հայցվող Պետության արդարադատության նախարարություն կամ, հատուկ փոխադարձ համաձայնությամբ, ուղղակիորեն հայցող Պետության իրավասու մարմիններից հայցվող Պետության իրավասու մարմիններին. դրանք հետ են ուղարկվում նույն ճանապարհով:

2. Հրատապ դեպքերում խնդրանքները և հաղորդագրությունները կարող են ուղարկվել Միջազգային քրեական ոստիկանություն կազմակերպության (Ինտերպոլի) միջոցով:

3. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ ծանուցել, որ իրեն վերաբերող մասով մտադիր է ընդունել փոխանցման այլ կանոններ, որոնք նախատեսված չեն սույն հոդվածի 1-ին կետով:

Հոդված 14

Եթե Պայմանավորվող պետությունը գտնում է, որ մեկ այլ Պայմանավորվող պետության կողմից ներկայացված տեղեկությունները բավարար չեն, որ իրեն հնարավորություն տրվի՝ կիրառելու սույն Կոնվեն-

ցիան, ապա պահանջում է անհրաժեշտ լրացուցիչ տեղեկատվություն: Նման տեղեկատվություն ստանալու համար Պետությունը կարող է ժամկետ նշանակել:

Յոդված 15

1. Վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքին կից պետք է ներկայացվեն քրեական գործի և անհրաժեշտ բոլոր մյուս փաստաթղթերի բնօրինակները կամ հաստատված պատճենները: Այնուամենայնիվ, եթե կասկածվող անձը, 5-րդ Բաժնի դրույթներին համապատասխան, պահվում է կալանքի տակ, և եթե հայցող Պետությունը չի կարող այս փաստաթղթերը փոխանցել վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքի հետ միասին, ապա փաստաթղթերը կարող են ուղարկվել նաև հետագայում:

2. Հայցող Պետությունը պետք է նաև հայցվող Պետությանը գրավոր տեղեկացնի խնդրանքը ներկայացնելուց հետո հայցող Պետության տարածքում իրականացված ընթացակարգային գործողությունների կամ միջոցառումների մասին, որոնք կարող են ազդեցություն ունենալ վարույթի վրա: Այս հաղորդագրությանը կցվում են համապատասխան փաստաթղթեր:

Յոդված 16

1. Հայցվող Պետությունն անհապաղ տեղեկացնում է հայցող Պետությանը վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքի վերաբերյալ իր կայացրած որոշման մասին:

2. Հայցվող Պետությունը հայցող Պետությանը տեղեկացնում է նաև վարույթից հրաժարվելու կամ վարույթի արդյունքում իր կողմից կայացվող որոշման մասին: Գրավոր որոշման հաստատված պատճենը պետք է ուղարկվի հայցող Պետությանը:

Յոդված 17

Եթե հայցվող Պետության իրավասությունը հիմնված է բացառապես 2-րդ հոդվածի վրա, ապա այդ Պետությունը պարտավոր է կասկածվող անձին տեղեկացնել վարույթ իրականացնելու խնդրանքի մա-

սին՝ վերջինիս թույլ տալով, որ նա հայցվող Պետությանը ներկայացնի իր տեսակետները նախքան այդ պետության կողմից խնդրանքի կապակցությամբ որոշում կայացվելը:

Հոդված 18

1. Բացառությամբ սույն հոդվածի 2-րդ կետի դրույթների՝ Կոնվենցիայի կիրառմանն առնչվող փաստաթղթերի թարգմանություն չի պահանջվում:

2. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է ստորագրելիս, վավերագիրը, ընդունելու կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հայտարարություն ուղղել՝ իրեն իրավունք վերապահելով պահանջել ներկայացնել վերը նշված փաստաթղթերի զուգահեռ թարգմանությունը՝ բացառությամբ 16-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված գրավոր որոշման: Մյուս Պայմանավորվող պետությունները պարտավոր են ուղարկել թարգմանությունները կամ ստացող Պետության ազգային լեզվով, կամ Եվրոպայի խորհրդի պաշտոնական լեզուներից որևէ մեկով՝ ըստ ստացող Պետության նշման: Այսուհանդերձ, նման նշումը պարտադիր չէ: Մյուս Պայմանավորվող պետությունները կարող են պահանջել փոխադարձություն:

3. Սույն հոդվածի դրույթները չեն ազդում երկու կամ ավելի Պայմանավորվող պետությունների միջև գործող կամ ապագայում կնքվելիք պայմանագրերով կամ համաձայնագրերով՝ դիմումների և կից փաստաթղթերի թարգմանությանը վերաբերող դրույթներին:

Հոդված 19

Սույն Կոնվենցիայի կիրառման համար ուղարկված փաստաթղթերի օրինականացում չի պահանջվում:

Հոդված 20

Պայմանավորվող պետությունները միմյանցից չեն պահանջում սույն Կոնվենցիայի կիրառումից առաջացող ծախսերի փոխհատուցում:

Բաժին 3. Վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքի հետևանքները հայցող Պետության համար

Յոդված 21

1. Վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանք ներկայացնելու պահից հայցող Պետությունն այլևս իրավունք չունի կասկածվող անձի նկատմամբ հետապնդում իրականացնել խնդրանքի առարկա հանցագործության համար կամ ի կատար ածել որոշում, որը տվյալ Պետության տարածքում նախկինում կայացվել է տվյալ անձի նկատմամբ տվյալ հանցագործության համար: Մինչև հայցվող Պետության կողմից վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքի առնչությամբ կայացված որոշումն ստանալը հայցող Պետությունը, այսուհանդերձ, իրավունք ունի հետապնդման համար ձեռնարկել բոլոր քայլերը՝ բացառությամբ գործը դատարան ներկայացնելու կամ թույլատրելու, որ իրավասու վարչական մարմինը գործի վերաբերյալ որոշում կայացնի:

2. Հետապնդման և կատարման իրավունքը կրկին փոխանցվում է հայցող Պետությանը, եթե.

ա. հայցվող Պետությունը, 10-րդ հոդվածին համապատասխան, տեղեկացնում է նրան խնդրանքին ընթացք չտալու իր որոշման մասին,

բ. հայցվող Պետությունը, 11-րդ հոդվածին համապատասխան, տեղեկացնում է նրան խնդրանքի ընդունումը մերժելու որոշման մասին,

գ. հայցվող Պետությունը, 12-րդ հոդվածին համապատասխան, տեղեկացնում է նրան ընդունված խնդրանքին ընթացք չտալու իր որոշման մասին,

դ. հայցվող Պետությունը տեղեկացնում է նրան հետապնդում չհարուցելու կամ վարույթը դադարեցնելու իր որոշման մասին,

ե. հետ է վերցնում խնդրանքը նախքան հայցվող Պետության՝ խնդրանքին ընթացք տալու վերաբերյալ որոշման մասին տեղեկանալը:

Յոդված 22

Սույն մասի դրույթներին համապատասխան ներկայացված՝ վարույթ իրականացնելու խնդրանքի հիման վրա հայցող Պետությունում քրեական հետապնդման վաղեմության ժամկետը երկարաձգվում է վեց ամսով:

Բաժին 4. Վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքի հետևանքները հայցվող Պետության համար

Յոդված 23

Եթե հայցվող Պետության իրավասությունը հիմնված է բացառապես 2-րդ հոդվածի վրա, ապա տվյալ Պետությունում քրեական հետապնդման վաղեմության ժամկետը երկարաձգվում է վեց ամսով:

Յոդված 24

1. Եթե հետապնդման հարուցումը երկու Պետություններում էլ կախված է մասնավոր բողոքի ներկայացումից, ապա հայցող Պետությունում ներկայացված բողոքը ունի այն իրավական ուժը, ինչ հայցվող Պետությունում ներկայացված բողոքը:

2. Եթե բողոքն անհրաժեշտ է միայն հայցվող Պետությունում, ապա այդ Պետությունը կարող է սկսել վարույթը նույնիսկ բողոքի բացակայության դեպքում, եթե բողոք ներկայացնելու իրավունք ունեցող անձը չի առարկել իր այդ իրավունքի մասին իրավասու մարմնի կողմից ծանուցվելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում:

Յոդված 25

Հանցագործության համար կիրառելի պատժամիջոցը պետք է լինի այն, ինչ նախատեսված է հայցվող Պետության օրենքով՝ բացառությամբ, եթե այդ օրենքով այլ բան նախատեսված չէ: Եթե հայցվող Պետության իրավասությունը բացառապես հիմնված է 2-րդ հոդվածի վրա, ապա տվյալ Պետությունում նշանակված պատիժը չի կարող ավելի խիստ լինել, քան հայցող Պետության օրենքներով այդ կապակցությամբ նախատեսվող պատիժն է:

Յոդված 26

1. Հետապնդման նպատակով հայցող Պետությունում, նրա օրենքների և կանոնների համաձայն, կատարված ցանկացած գործողություն հայցվող Պետությունում ունի նույն իրավական ուժը, որը կունենար, եթե կատարվեր հայցող Պետության իրավասու մարմինների կողմից՝ պայմանով, որ այդպիսի նույնացումը տվյալ գործողությանն ավելի մեծ ապացուցողական ուժ չի հաղորդի, քան հայցող Պետությունում:

2. Վաղեմության ժամկետը ընդհատող ցանկացած գործողություն, որն օրինական կերպով կատարվել է հայցող Պետությունում, ունի միևնույն իրավական ուժը հայցվող Պետության տարածքում և ընդհակառակը:

Բաժին 5. Հայցվող Պետությունում ձեռնարկվող ժամանակավոր միջոցառումները

Հոդված 27

1. Եթե հայցող Պետությունը հայտարարում է վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանք փոխանցելու իր մտադրության մասին, և եթե հայցվող Պետության իրավասությունը բացառապես հիմնված է 2-րդ հոդվածի վրա, ապա վերջինս կարող է, հայցող Պետության դիմումի և սույն Կոնվենցիայի համաձայն, ժամանակավորապես կալանքի տակ վերցնել կասկածվող անձին, եթե՝

ա. հայցվող Պետության օրենսդրությամբ թույլատրվում է նախնական կալանք տվյալ հանցագործության համար, և

բ. հիմքեր կան կասկածելու, որ կասկածվող անձը կփախչի կամ ապացույցների ոչնչացման վտանգ կներկայացնի:

2. Ժամանակավոր կալանավորման մասին դիմումի մեջ պետք է նշվի, որ գոյություն ունի կալանքի մասին որոշում կամ նույն ուժն ունեցող այլ որոշում, որը կայացվել է հայցող Պետության տարածքում սահմանված կարգով, ինչպես նաև պետք է նշվի այն հանցագործությունը, որի կապակցությամբ հետապնդում իրականացնելու մասին խնդրանք պետք է ներկայացվի, որտեղ և երբ է կատարվել հանցագործությունը, կասկածյալի հնարավորին չափ ստույգ նկարագրությունը: Պետք է ներառվի նաև գործի հանգամանքների համառոտ նկարագրությունը:

3. Ժամանակավոր կալանավորման դիմումը պետք է հայցող Պետության՝ 13-րդ հոդվածում նշված մարմինների կողմից փոստով, հեռագրով, գրավոր կամ հայցվող Պետության համար ընդունելի այլ կրիչով ուղղակիորեն ուղարկվի հայցվող Պետության համապատասխան մարմիններին: Հայցող Պետությունը անհապաղ տեղեկացվում է իր դիմումին տրված ընթացքի մասին:

Յոդված 28

15-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված փաստաթղթերի հետ վարույթ իրականացնելու մասին խնդրանքը ստանալուն պես հայցվող Պետությունն իրավասու է կիրառելու բոլոր այն ժամանակավոր միջոցառումները, այդ թվում՝ կասկածվող անձին կալանավորել և գույքը առգրավել, որոնք կարող էին կիրառվել նրա օրենսդրության համաձայն, եթե վարույթի առարկա հանցագործությունը կատարված լիներ նրա տարածքում:

Յոդված 29

1. 27-րդ և 28-րդ հոդվածներով նախատեսվող ժամանակավոր միջոցառումները կարգավորվում են սույն Կոնվենցիայի դրույթներով և հայցվող Պետության օրենքով: Տվյալ Պետության օրենքներով և Կոնվենցիայով սահմանվում են նաև այն պայմանները, որոնց դեպքում միջոցառումները ավարտվում են:

2. Այս միջոցառումները դադարում են 21-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նախատեսված դեպքերում:

3. Կալանքի տակ պահվող անձը պետք է ազատ արձակվի, եթե կալանավորվել է 27-րդ հոդվածի համաձայն, և եթե հայցվող Պետությունը վարույթ իրականացնելու խնդրանք չի ստանում կալանքի տակ պահելու օրվանից հետո 18 օրվա ընթացքում:

4. Կալանքի տակ պահվող անձը ցանկացած դեպքում պետք է ազատ արձակվի, եթե կալանավորվել է 27-րդ հոդվածի համաձայն, և եթե վարույթ իրականացնելու դիմումին կից պահանջվող փաստաթղթերը հայցվող Պետությունը չի ստացել խնդրանքը ստանալուց հետո 15 օրվա ընթացքում:

5. Բացառապես 27-րդ հոդվածի հիման վրա կիրառվող կալանքի ժամկետը չի կարող ոչ մի դեպքում գերազանցել 40 օրը:

Մ Ա Ս IV

ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԲԱԶՄԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոդված 30

1. Ցանկացած Պայմանավորվող պետություն, որը ոչ քաղաքական և ոչ զուտ զինվորական բնույթի հանցագործության առնչությամբ վարույթ իրականացնելուց առաջ կամ վարույթի իրականացման ընթացքում տեղեկանում է մեկ այլ Պետությունում նույն անձի հանդեպ նույն հանցագործության հետ կապված գործով ընթացքի մեջ գտնվող վարույթի մասին, պարտավոր է պարզել, թե կարո՞ղ է արդյոք հրաժարվել իր վարույթից կամ կասեցնել վարույթը կամ վարույթը փոխանցել մյուս Պետությանը:

2. Եթե նա տվյալ հանգամանքներում նպատակահարմար է համարում չհրաժարվել իր վարույթից կամ չկասեցնել իր վարույթը, ապա պետք է այդ մասին ժամանակին տեղեկացնի մյուս Պետությանը. ցանկացած դեպքում՝ նախքան ըստ Էության դատավճիռ կայացնելը:

Հոդված 31

1. 30-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված դեպքերում շահագրգիռ Պետությունները պետք է 8-րդ հոդվածում նշված դեպքերից յուրաքանչյուրը գնահատելուց հետո հնարավորության սահմաններում փորձեն պարզել, թե իրենցից որ մեկն է միայն շարունակելու վարույթի իրականացումը: Այս խորհրդակցական գործընթացի ժամանակ շահագրգիռ Պետությունները հետաձգում են ըստ Էության դատավճիռի կայացումը, այնուամենայնիվ, պարտավորված չլինելով երկարացնել հետաձգումը 30-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսվող ծանուցումը ուղարկելուց հետո 30 օրից ավելի:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի դրույթները պարտադիր չեն՝

ա. 30-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված ծանուցումը ուղարկող Պետության համար, եթե նախքան ծանուցումն ուղարկելը այնտեղ հայտարարվել է մեղադրյալի ներկայությամբ քրեական գործով դատաքննություն սկսելու մասին,

բ. ծանուցման հասցեատեր Պետության նկատմամբ, եթե նախքան ծանուցումն ստանալը այնտեղ հայտարարվել է մեղադրյալի ներկայությամբ քրեական գործով դատաքննությունը սկսելու մասին:

Յոդված 32

Ճշմարտությունը բացահայտելու նպատակից ելնելով և նպատակ ունենալով կիրառելու համարժեք պատիժ՝ շահագրգիռ Պետությունները պետք է պարզեն, թե արդյոք նպատակահարմար է, որ իրենցից մեկը միայն իրականացնի վարույթը, և, եթե՝ այո, ապա փորձեն պարզել, թե իրենցից որ մեկը, եթե.

ա. ըստ եռթյան տարբեր մի քանի հանցագործություններ, որոնք նախատեսված են Պետություններից յուրաքանչյուրի քրեական օրենսդրությամբ, վերագրվում են մեկ անձի կամ համատեղ գործած մի քանի անձանց,

բ. մեկ հանցագործությունը, որը նախատեսված է Պետություններից յուրաքանչյուրի քրեական օրենսդրությամբ, վերագրվում է համատեղ գործած մի քանի անձանց:

Յոդված 33

31-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 32-րդ հոդվածի համաձայն կայացված բոլոր որոշումների դեպքում Պետությունների միջև առաջանում են բոլոր այն հետևանքները, որոնք առաջանում են սույն Կոնվենցիայի համաձայն վարույթը փոխանցելու դեպքում: Եթե Պետությունը հրաժարվում է իր սեփական վարույթից, ապա համարվում է, որ այն փոխանցել է այլ Պետության:

Յոդված 34

III Մասի 2-րդ Բաժնով նախատեսված փոխանցման ընթացակարգը կիրառվում է այնքանով, որքանով դրա դրույթները համատեղելի են սույն Մասի դրույթներին:

Մ Ա Ս Վ NE BIS IN IDEM

Հոդված 35

1. Անձը, որի նկատմամբ կայացվել է վերջնական և կատարման ենթակա դատավճիռ, չի կարող նույն արարքի համար հետապնդվել, դատապարտվել կամ ենթարկվել պատժի մեկ այլ Պայմանավորվող պետությունում՝

ա. եթե նա արդարացվել է,

բ. եթե նշանակված պատիժը՝

i. ամբողջությամբ ի կատար է ածվել կամ ի կատար է ածվում, կամ

ii. համաներման կամ ներման պատճառով մասամբ կամ ամբողջությամբ ի կատար չի ածվել, կամ

iii. վաղեմության ժամկետը լրանալու պատճառով այլևս չի կարող ի կատար ածվել,

գ. եթե դատարանը հանցագործություն կատարած անձին մեղավոր է ճանաչել՝ առանց պատիժ նշանակելու:

2. Այնուհանդերձ, Պետությունը, բացառությամբ, եթե ինքն է դիմել վարույթ իրականացնելու համար, պարտավոր չէ ճանաչել «ne bis in idem»-ի սկզբունքը, եթե դատավճռի կայացման հիմքում ընկած գործողությունն ուղղված է եղել տվյալ Պետության պետական կարգավիճակ ունեցող անձի, հաստատության կամ այլ օբյեկտի դեմ, կամ եթե դատապարտված անձը տվյալ Պետությունում պետական կարգավիճակ ունեցող անձ է:

3. Բացի այդ՝ Պայմանավորվող պետությունը, որտեղ կատարվել է արարքը կամ համարվում է կատարված՝ նրա օրենքին համապատասխան, պարտավոր չէ ճանաչելու «ne bis in idem»-ի սկզբունքը, եթե Պետությունն ինքը չի դիմել վարույթ իրականացնելու համար:

Հոդված 36

Եթե նոր վարույթ է իրականացվում մի անձի նկատմամբ, որը մեկ այլ Պետության տարածքում արդեն դատապարտվել է միևնույն հանցագործության համար, ապա նշանակվելիք պատիժը կրճատվում է ազատագրկման ձևով արդեն իսկ կրված պատժի չափով:

Հոդված 37

Սույն Մասի դրույթները չեն խոչընդոտում «ne bis in idem»-ի առավել լայն հարաբերություններ կարգավորող ներպետական դրույթների կիրառմանը՝ կապված օտարերկրյա դատավճիռների հետ:

Մ Ա Ս Վ I

ԵԶՐԱՓՈՎԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Հոդված 38

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների ստորագրման համար: Այն ենթակա է վավերացման կամ ընդունման: Վավերագրերը, ընդունման մասին փաստաթղթերն ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

2. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում երրորդ վավերագիրն ի պահ հանձնելու օրվանից երեք ամիս հետո:

3. Կոնվենցիան հետագայում վավերացրած կամ ընդունած Ստորագրող պետության համար՝ սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում վավերագիրը կամ ընդունման փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու օրվանից երեք ամիս հետո:

Հոդված 39

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնելուց հետո Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեն կարող է հրավիրել Եվրոպայի խորհրդի ցակացած ոչ անդամ պետության՝ միանալու սույն Կոնվենցիային: Հրավերի վերաբերյալ բանաձևը պետք է ստանա սույն Կոնվենցիան վավերացրած՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամների միաձայն համաձայնությունը:

2. Նման միացումը ուժի մեջ կմտնի միանալու մասին փաստաթուղթը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելուց երեք ամիս հետո:

Հոդված 40

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է ստորագրելիս կամ վավերագիրը, ընդունման կամ միանալու մասին փաստա-

թուղթն ի պահ հանձնելիս նշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվելու է սույն Կոնվենցիան:

2. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է վավերագիրը, ընդունման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս կամ հետագայում՝ ցանկացած պահի, Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարությամբ տարածել սույն Կոնվենցիայի կիրառումը յուրաքանչյուր այլ տարածքի կամ տարածքների նկատմամբ, որոնց միջազգային հարաբերությունների համար ինքը պատասխանատու է, կամ որոնց անունից ինքը լիազորված է՝ ստանձնելու պարտավորություններ:

3. Նախորդ կետով նախատեսված յուրաքանչյուր հայտարարության մեջ նշված տարածքի կապակցությամբ այդպիսի հայտարարությունը կարող է հետ վերցվել Կոնվենցիայի 45-րդ հոդվածով սահմանված ընթացակարգով:

Յոդված 41

1. Սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրը, ընդունման կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելիս յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է հայտարարել, որ կատարում է I Յավելվածով նախատեսված վերապահումներից մեկը կամ մի քանիսը, կամ կատարել սույն Կոնվենցիայի II Յավելվածով նախատեսված հայտարարություն:

2. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է նախորդ կետին համապատասխան կատարած վերապահումից կամ հայտարարությունից մասնակիորեն կամ ամբողջությամբ հրաժարվել Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտարարության միջոցով, որն ուժի մեջ է մտնում ստացման օրվանից:

3. Պայմանավորվող պետությունը, որը վերապահում է արել Կոնվենցիայի որևէ դրույթի նկատմամբ, չի կարող պահանջել, որ որևէ այլ Պայմանավորվող պետություն կիրառի այդ դրույթը. այնուամենայնիվ, նա կարող է պայմանական կամ մասնակի վերապահման դեպքում պահանջել այդ դրույթի կիրառում այնքանով, որքանով ինքն է ընդունել այդ դրույթը:

Յոդված 42

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված գրավոր հայտարարությամբ ցանկացած պահի սահմանել սույն Կոնվենցիայի III Յավելվածում ընդգրկվելիք իրավական դրույթները:

2. III Յավելվածում թվարկված ներպետական դրույթների ցանկացած փոփոխության մասին պետք է ծանուցվի Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը, եթե այդպիսի փոփոխության արդյունքում նշված Յավելվածի տեղեկությունները դառնում են ոչ ճիշտ:

3. Նախորդ երկու կետերի կիրառմամբ III Յավելվածում կատարված ցանկացած փոփոխություն յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետության նկատմամբ ուժի մեջ է մտնում դրա մասին Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելուց մեկ ամիս հետո:

Յոդված 43

1. Սույն Կոնվենցիան չի շոշափում այն իրավունքներն ու պարտավորությունները, որոնք ծագում են հանձնման մասին պայմանագրերից և հատուկ հարցերով միջազգային բազմակողմ կոնվենցիաներից կամ սույն Կոնվենցիային առնչվող հարցերով դրույթներից, որոնք նախատեսված են Պայմանավորվող պետությունների միջև գործող այլ կոնվենցիաներով:

2. Պայմանավորվող պետությունները չեն կարող սույն Կոնվենցիայով կարգավորվող հարցերի վերաբերյալ միմյանց հետ կնքել երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր՝ բացառությամբ, երբ դա կատարվում է սույն Կոնվենցիայի դրույթները լրացնելու կամ սույն Կոնվենցիայով սահմանված սկզբունքների կիրառումը դյուրացնելու նպատակով:

3. Այսուհանդերձ, եթե երկու կամ ավելի Պայմանավորվող պետություններ տվյալ ոլորտում իրենց հարաբերություններն արդեն իսկ սահմանել են կամ կսահմանեն միասնական օրենսդրությամբ կամ ստեղծել են կամ կստեղծեն իրենց առանձին համակարգը, ապա նրանք իրավասու են համապատասխան կերպով կարգավորել իրենց այդ հարաբերությունները՝ անկախ սույն Կոնվենցիայի դրույթներից:

4. Նախորդ կետի համաձայն՝ այս ոլորտում իրենց փոխադարձ հարաբերությունների նկատմամբ Կոնվենցիայի դրույթների կիրառումը

դադարեցնող Պայմանավորվող պետությունները պարտավոր են այդ մասին ծանուցել Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին:

Յոթերորդ 44

Եվրոպայի խորհրդի Հանցագործությունների հիմնախնդիրների Եվրոպական հանձնաժողովը պետք է տեղեկացված լինի սույն Կոնվենցիայի կիրառման մասին և անի այն ամենը, ինչն անհրաժեշտ է Կոնվենցիայի կատարումից ծագող դժվարությունների խաղաղ լուծման համար:

Յոթերորդ 45

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի է մտնում անորոշ ժամկետով:
2. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով կարող է չեղյալ հայտարարել սույն Կոնվենցիան:
3. Այդպիսի չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում նման ծանուցումը Գլխավոր քարտուղարի ստանալու օրվանից վեց ամիս հետո:

Յոթերորդ 46

Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը Եվրոպայի խորհրդի անդամ Պետություններին և Կոնվենցիային միացած բոլոր Պետություններին տեղեկացնում է.

- ա. յուրաքանչյուր ստորագրման մասին,
- բ. յուրաքանչյուր վավերագիր, ընդունման կամ միանալու մասին փաստաթուղթ ի պահ հանձնելու մասին,
- գ. սույն Կոնվենցիայի 38-րդ հոդվածի համաձայն՝ Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու ամսաթվի մասին,
- դ. 9-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,
- ե. 13-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,
- զ. 18-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,
- է. 40-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության մասին,

ը. 41-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն արված յուրաքանչյուր վերապահման կամ հայտարարության մասին,

թ. 41-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ յուրաքանչյուր վերապահման կամ հայտարարության չեղյալ հայտարարման մասին,

ժ. 42-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր հայտարարության և նույն հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն հետագայում ստացված յուրաքանչյուր ծանուցման մասին,

ժա. 43-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր ծանուցման մասին,

ժբ. 45-րդ հոդվածի համաձայն ստացված յուրաքանչյուր ծանուցման և չեղյալ հայտարարելն ուժի մեջ մտնելու ամսաթվերի մասին:

Յոթերորդ հոդված 47

Սույն Կոնվենցիան և դրա շրջանակներում թույլատրելի ծանուցումներն ու հայտարարությունները կիրառվում են միայն այն հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք կատարվել են համապատասխան Պետությունների համար Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելուց հետո:

Ի վկայություն որի՝ ներքոստորագրյալները, լինելով պատշաճ կերպով լիազորված, ստորագրեցին սույն Կոնվենցիան:

Կատարված է Ստրասբուրգում 1972 թվականի մայիսի 15-ին, մեկ օրինակով, անգլերենով և ֆրանսերենով, երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են, որոնք ի պահ են հանձնվում Եվրոպայի խորհրդի արխիվներին: Գլխավոր քարտուղարը հաստատված պատճենները ուղարկում է Կոնվենցիան ստորագրող և դրան միացող յուրաքանչյուր Պետության կառավարության:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ I

Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է հայտարարել, որ իրեն իրավունք է վերապահում.

ա. հրաժարվել վարույթի խնդրանքն ընդունելուց, եթե գտնում է, որ հանցագործությունը զուտ կրոնական բնույթի է,

բ. հրաժարվել վարույթի խնդրանքն ընդունելուց, եթե, իր օրենսդրության համաձայն, տվյալ հանցագործության համար նախատեսվող պատիժը կարող է նշանակվել միայն վարչական մարմնի կողմից,

գ. չընդունել 22-րդ հոդվածը,

դ. չընդունել 23-րդ հոդվածը,

ե. չընդունել 25-րդ հոդվածի երկրորդ նախադասության դրույթները սահմանադրական պատճառներով,

զ. չընդունել 26-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված դրույթները այն դեպքում, երբ ինքը իրավասու է իր օրենսդրության համաձայն,

է. 30-րդ հոդվածի և 31-րդ հոդվածի դրույթները չկիրառել այն գործողությունների նկատմամբ, որոնց համար, իր օրենսդրության համաձայն կամ այլ շահագրգիռ Պետության օրենսդրությամբ, պատիժ կարող է նշանակվել միայն վարչական մարմնի կողմից,

ը. չընդունել V Մասը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ II

Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է հայտարարել, որ իր սահմանադրական պատճառներով կարող է վարույթի փոխանցման խնդրանքներ ներկայացնել կամ ստանալ միայն ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերում:

Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող պետություն կարող է հայտարարությամբ սահմանել Կոնվենցիայում օգտագործվող «բաղաբացի» հասկացությունը իրեն վերաբերող մասով:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ III

Քրեական օրենքով կարգավորման առարկա հանդիսացող հանցագործություններից տարբեր այլ իրավախախտումների ցանկ

Հետևյալ հանցագործությունները նույնացվում են քրեական իրավունքի առարկա հանդիսացող իրավախախտումներին.

- Ֆրանսիայում՝

«contravention de grande voirie»-ով պատժվող ցանկացած ապօրինի վարքագիծ.

- Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետությունում՝

«Կանոնակարգերի խախտման մասին ակտով» («Gesetz über Ordnungswidrigkeiten», 1968թ., մայիսի 24-BGB 1 1968, 1, 481) կարգավորվող ընթացակարգի ցանկացած խախտում.

- Իտալիայում՝

ցանկացած ապօրինի վարքագիծ, որի նկատմամբ կիրառել է 1967թ. մարտի 3-ի հմ. 317 օրենքը:

Ուժի մեջ է մտել 2005թ. մարտի 18-ին

V. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Անկախ Պետությունների Համագործակցության մասնակից պետությունները՝ սույն Կոնվենցիայի մասնակիցները, այսուհետ՝ Պայմանավորվող կողմեր,

ելևելով բոլոր Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիների և նրա տարածքում բնակվող այլ անձանց անձնական, գույքային և ոչ գույքային իրավունքների հուսալի իրավական պաշտպանություն ապահովելու ձգտումից,

կարևոր նշանակություն տալով արդարադատության հիմնարկների կողմից քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու բնագավառում համագործակցության զարգացմանը,

պայմանավորվեցին հետևյալի մասին

Բ Ա Ժ Ի Ն Լ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅՑՆԵՐ

Մաս I

Իրավական պաշտպանությունը

Հոդված 1. Իրավական օգնություն տրամադրելը

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի քաղաքացիների, ինչպես նաև նրա տարածքում բնակվող այլ անձինք մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում օգտվում են իրենց անձնական, գույքային և ոչ գույքային իրավունքների նույն իրավական պաշտպանությունից, ինչ այդ Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիները:

2. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի քաղաքացիները, ինչպես նաև նրա տարածքում բնակվող այլ անձինք իրավունք ունեն ազատ և անարգել դիմելու մյուս Պայմանավորվող կողմերի դատարաններ, դատախազություն, ներքին գործերի մարմիններ, անվտանգության մարմիններ և այլ հիմնարկներ, որոնց իրավասության մեջ են մտնում

քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերը (այսուհետ՝ արդարադատության հիմնարկներ), կարող են հանդես գալ դրանցում, հարուցել միջևորդություններ, ներկայացնել հայցեր և իրականացնել դատավարական այլ գործողություններ նույն պայմաններով, ինչ տվյալ Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիները:

3. Սույն Կոնվենցիայում օգտագործվող «քաղաքացիական գործեր» տերմինը ներառում է նաև տնտեսական վեճերի լուծմանը վերաբերող գործերը:

4. Սույն Կոնվենցիայի դրույթները կիրառվում են նաև իրավաբանական անձանց նկատմամբ:

Յոթերորդի վճարումից և ծախսերի հատուցումից ազատելը

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի քաղաքացիները և նրա տարածքում բնակվող այլ անձինք մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում ազատվում են դատական և նոտարական տուրքերի վճարումից և ծախսերի փոխհատուցումից, ինչպես նաև օգտվում են անվճար իրավաբանական օգնությունից նույն պայմաններով, ինչ սեփական քաղաքացիները:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված արտոնությունները տարածվում են քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրականացվող բոլոր դատավարական գործողությունների վր՝ ներառյալ որոշման կամ դատավճռի կատարումը:

Յոթերորդի վճարումից և ծախսերի հատուցումից ազատելը

1. Սույն կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով նախատեսված արտոնությունները տրամադրվում են միջևորդություն հարուցած անձի ընտանեկան և գույքային դրության վերաբերյալ փաստաթղթի հիման վրա: Այդ փաստաթուղթը տրվում է այն Պայմանավորվող կողմի իրավասու հիմնարկի կողմից, որի տարածքում դիմորդն ունի բնակության վայր կամ գտնվելու վայր:

2. Եթե դիմողը Պայմանավորվող կողմի տարածքում չունի բնակության վայր կամ գտնվելու վայր, ապա բավարար է ներկայացնել այն Պայմանավորվող կողմի համապատասխան դիվանագիտական ներկա-

յացուցչության կամ հյուպատոսական հիմնարկի կողմից տրված փաստաթուղթը, որի քաղաքացին նա համարվում է:

3. Արտոնություններ տրամադրելու մասին միջնորդության վերաբերյալ որոշում կայացնող հիմնարկը կարող է փաստաթուղթը տված հիմնարկից պահանջել լրացուցիչ տվյալներ կամ անհրաժեշտ պարզաբանումներ:

Մաս II

Իրավական օգնություն

Հոդված 4. Իրավական օգնություն ցույց տալը

1. Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնություն են ցույց տալիս սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան:

2. Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված գործերով իրավական օգնություն են ցույց տալիս նաև Պայմանավորվող կողմերի մյուս հիմնարկներին:

3. Իրավական օգնությունը ցույց է տրվում հանձնարարությունների և սույն Կոնվենցիայով նախատեսված այլ դիմումների հիման վրա, որոնք հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկներն ուղարկում են հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկներին:

Հոդված 5. Հարաբերությունների կարգը

1. Իրավական օգնություն ցույց տալիս Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները միմյանց հետ առնչվում են իրենց կենտրոնական, տարածքային և այլ մարմինների միջոցով, եթե միայն սույն Կոնվենցիայով հարաբերությունների այլ կարգ սահմանված չէ:

Պայմանավորվող կողմերը որոշում են իրենց այն կենտրոնական, տարածքային և այլ մարմինների ցանկը, որոնք իրավասու են իրականացնելու անմիջական հարաբերություններ, որի մասին ավանդապահին ծանուցում են վավերագրերը կամ միանալու մասին փաստաթղթերը հանձնելու պահին:

Կենտրոնական, տարածքային և այլ մարմինների ցանկում փոփոխությունների մասին Պայմանավորվող կողմերը ծանուցում են ավանդապահին:

2. Դատախազի (դատարանի) սանկցիա պահանջող դատավարական գործողություններ և հետախուզական միջոցառումներ անցկացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունների կատարման հարցերով հարաբերություններն իրականացվում են դատախազության մարմինների միջոցով:

Յոդված 6. Իրավական օգնության ծավալը

Պայմանավորվող կողմերը փոխադարձ իրավական օգնություն են ցույց տալիս հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության նախատեսված դատավարական և այլ գործողություններ կատարելու միջոցով, որը, մասնավորապես, ներառում է փաստաթղթեր կազմելը, փոխանցելը և հասցեատիրոջը հանձնել, զննումներ, խուզարկություններ, առգրավումներ կատարելը, իրեղեն ապացույցներ փոխանցելը, փորձաքննություններ, կողմերի, երրորդ անձանց, կասկածյալների, մեղադրյալների, տուժողների, վկաների, քաղաքացիական հայցվորների, քաղաքացիական պատասխանողների, նրանց ներկայացուցիչների, մեղադրյալների օրինական ներկայացուցիչների, փորձագետների հարցաքննություն անցկացնելը, ճանաչման համար ներկայացնելը, այդ թվում՝ տեսակապի, տեսագրության և այլ տեխնիկական միջոցների օգտագործմամբ անձանց հետախուզելը, քննվող քրեական գործի շրջանակներում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ, քրեական հետապնդում իրականացնելը, անձանց հանձնելը՝ նրանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ դատավճիռն ի կատար ածելու համար, հանցավոր ճանապարհով ստացված դրամական միջոցները և գույքը, ինչպես նաև հանցավոր գործունեությունից ստացված եկամուտները հետախուզելը և կալանքի տակ դնելը (առգրավելը), քաղաքացիական գործերով, առևտրային և այլ տնտեսական վեճերով որոշումների կատարման համար քաղաքացիական պատասխանողների գույքը և դրամական միջոցները հետախուզելը, կատարողական մակագրությունները, քաղաքացիական գործերով դատական որոշումները և դատավճիռները ճանաչելը և կատարելը:

Պայմանավորվող կողմերը կարող են փոխադարձ իրավական օգնություն ցույց տալ նաև այլ ձևերով ու տեսակներով, ելնելով կոնկրետ հանգամանքներից, արդարադատության և ողջ հասարակության շահերից, Պայմանավորվող կողմերի ներքին օրենսդրությանը համապատասխան:

Յոդված 7. Իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարության բովանդակությունն ու ձևը

1. Իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարության մեջ պետք է նշվեն.

ա) հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի անվանումը,

բ) հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի անվանումը,

գ) այն գործի անվանումն ու համարը, որով իրավական օգնություն է հայցվում,

դ) ֆիզիկական անձի մասին տվյալները՝ ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան տարին, ամիսը, ամսաթիվը և վայրը, բնակության վայրը, քաղաքացիությունը, զբաղմունքի տեսակը. իրավաբանական անձի վերաբերյալ՝ անվանումը, իրավաբանական հասցեն կամ գտնվելու վայրը, բանկային տվյալները և հարկային կոդերը.

ե) «դ» ենթակետում նշված անձանց ներկայացուցիչների առկայության դեպքում՝ նրանց ազգանունները, անունները, հայրանուններն ու հասցեները.

զ) հանձնարարությունն ստանալու կամ դրա կատարման ընթացքում ստացված տեղեկությունների գաղտնիությունն ապահովելու անհրաժեշտությունը.

է) հանձնարարության բովանդակությունը, ինչպես նաև դրա կատարման համար անհրաժեշտ այլ տեղեկությունները:

2. Փաստաթուղթ հանձնելու մասին հանձնարարության մեջ պետք է նաև նշված լինեն ստացողի ճիշտ հասցեն և հանձնվող փաստաթղթի անվանումը:

3. Հանձնարարությունը պետք է ստորագրվի այն անձի կողմից, որի վարույթում գտնվում է գործը, և ամրագրվի հայցող Պայմանավորվող

կողմի արդարադատության հիմնարկի գինանշանի պատկերն ունեցող կնիքով: Հանձնարարության մեջ նշվում են նաև հաղորդակցման հեռա-
խոսները և կապի այլ միջոցները:

4. Սույն հոդվածի 1-3-րդ կետերի պահանջներին համապատասխան ձևակերպված իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձ-
նարարությունը հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության
հիմնարկին Է ուղարկվում հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադա-
տության հիմնարկի ղեկավարի կողմից՝ սույն Կոնվենցիայի 5-րդ հոդ-
վածի դրույթների պահպանմամբ:

5. Անհետաձգելի դեպքերում սույն հոդվածով սահմանված կանոն-
ներին համապատասխան ձևակերպված իրավական օգնության մասին
հանձնարարությունը կարող է ուղարկվել հեռագրատիպային կապով,
ինչպես նաև կապուղիների այլ միջոցների օգտագործմամբ: Միաժամա-
նակ հանձնարարության բնօրինակը պետք է ուղարկվի փոստով կամ
սուրհանդակի միջոցով:

Հոդված 8. Իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձ- նարարության կատարման կարգը

1. Իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարու-
թյունը կատարելիս հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատու-
թյան հիմնարկը կիրառում է իր Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությու-
նը: Հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի
խնդրանքով՝ նա կարող է կիրառել հայցող Պայմանավորվող կողմի դա-
տավարական նորմերը, եթե դրանք չեն հակասում հայցվող Պայմանա-
վորվող կողմի օրենսդրությանը: Ընդ որում, հայցող Պայմանավորվող
կողմը պետք է ներկայացնի դատավարական օրենքի տեքստը:

2. Եթե Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկն
իրավասու չէ կատարելու հանձնարարությունը, ապա նա 5-օրյա ժամ-
կետում այն ուղարկում է իրավասու արդարադատության հիմնարկին և
այդ մասին ծանուցում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադա-
տության հիմնարկին:

3. Հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնար-
կի խնդրանքով՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության
հիմնարկը նրան ժամանակին հայտնում է հանձնարարության կատար-
ման ժամանակի և տեղի մասին, որպեսզի նրա կողմից լիազորված ներ-

կայացուցիչները, հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի համաձայնությամբ և նրա օրենսդրությանը համապատասխան, կարողանան ներկա գտնվել հանձնարարության կատարմանը, ինչպես նաև, եթե դա չի հակասում հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությանը, մասնակցել դատավարական գործողությունների և հետախուզական միջոցառումների կատարմանը:

4. Այն դեպքում, երբ հանձնարարության մեջ նշված անձի ստույգ հասցեն հայտնի չէ, հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկն անհրաժեշտ միջոցներ է ձեռնարկում նրա ճիշտ հասցեն (գտնվելու վայրը) պարզելու համար:

5. Հանձնարարությունը կատարելուց հետո հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը ստացված փաստաթղթերը, առարկաները և նյութերը ուղարկում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին, եթե սույն Կոնվենցիայով այլ բան նախատեսված չէ: Այն դեպքում, երբ հնարավոր չի լինում ցույց տալ իրավական օգնություն, հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը ծանուցում է այն հանգամանքների մասին, որոնք խոչընդոտում են հանձնարարության կատարմանը:

Յոթերորդ 9. Տուժողներին, քաղաքացիական հայցվորներին, քաղաքացիական պատասխանողներին, նրանց ներկայացուցիչներին, վկաներին, փորձագետներին և այլ անձանց կանչելը

1. Տուժողը, քաղաքացիական հայցվորը, քաղաքացիական պատասխանողը և նրանց ներկայացուցիչները, ինչպես նաև վկան, փորձագետը կամ այլ անձ, որը հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի կողմից տրված կանչով ներկայանում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկ, վերջինիս տարածքում, անկախ իրենց քաղաքացիությունից, չեն կարող ենթարկվել քրեական պատասխանատվության, կալանավորվել և պատժի ենթարկվել քննության առարկա հանդիսացող գործով որպես վկա տրված իրենց ցուցմունքների կամ որպես փորձագետ տված եզրակացությունների կապակցությամբ:

Նրանց քրեական պատասխանատվության մասին հարցը որոշվում է սույն Կոնվենցիայի IV բաժնի դրույթներին համապատասխան:

2. Կանչված անձը կորցնում է այդ անձեռնմխելիությունը, եթե նա, ունենալով դրա հնարավորությունը, հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքից չի հեռացել մինչև 15 օրն անցնելը՝ հաշված այն օրվանից, երբ հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը Նրան հայտնել է իր տարածքում նրա հետագա գտնվելու անհրաժեշտության բացակայության մասին: Այդ ժամկետի մեջ չի հաշվարկվում այն ժամանակը, որի ընթացքում այդ անձը, իր կամքից անկախ պատճառներով, չէր կարող հեռանալ հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքից:

4. Մի Պայմանավորվող կողմի տարածքում բնակվող՝ սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված անձանց կանչելը մյուս Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկ չպետք է պարունակի հարկադրանքի սպառնալիք չներկայանալու դեպքում:

Հոդված 10. Փորձագիտական հետազոտությունների կատարում կազմակերպելը

1. Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները փոխադարձ իրավական օգնություն են ցույց տալիս Պայմանավորվող կողմերի հատուկ փորձագիտական, գիտահետազոտական և այլ իրավասու հիմնարկներում քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով փորձաքննությունների կազմակերպման և անցկացման գործում:

2. Այդպիսի փորձաքննություններ կազմակերպելիս և անցկացնելիս Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները ղեկավարվում են ներպետական օրենսդրությամբ: Հայցվող Պայմանավորվող կողմում այդ Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան տրված փորձագետների եզրակացությունները նույն իրավական ուժն ունեն նաև հայցող Պայմանավորվող կողմում և այդ Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի կողմից ընդունվում են առանց որևէ հատուկ հաստատման:

3. Այդպիսի դեպքերում փորձաքննությունների կազմակերպման և անցկացման ծախսերը կկրի հայցող Պայմանավորվող կողմը. եթե Պայմանավորվող կողմերի կողմից այլ կարգ չսահմանվի:

Յոդված 11. Փաստաթղթերի հանձնելը

1. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը փաստաթղթերի հանձնումն իրականացնում է այդ Պայմանավորվող կողմում գործող կարգին համապատասխան, եթե հանձնվող փաստաթղթերը կազմված են այդ Պայմանավորվող կողմի լեզվով կամ ռուսերենով կամ ուղեկցված են այդ լեզուներով վավերացված թարգմանությամբ: Հակառակ դեպքում նա փաստաթղթերը ստացողին է հանձնում, եթե վերջինս համաձայն է դրանք կամավոր ընդունել:

2. Եթե փաստաթղթերը չեն կարող հանձնվել հանձնարարության մեջ նշված հասցեով, ապա հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը իր նախաձեռնությամբ անհրաժեշտ միջոցներ է ձեռնարկում հասցեն պարզելու համար: Եթե ստացողի հասցեն պարզելն անհնար է, ապա հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը այդ մասին ծանուցում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին և նրան վերադարձնում է հանձնման ենթակա փաստաթղթերը:

3. Փաստաթղթերի հանձնումը հաստատվում է հավաստագրով՝ այն անձի ստորագրությամբ, որին հանձնվել է փաստաթուղթը, և հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի՝ զինանշանի պատկերով կնիքի ամրագրումով և պետք է պարունակի հանձնման օրը և փաստաթուղթը հանձնող հիմնարկի աշխատողի ստորագրությունը, կամ այն հիմնարկի կողմից տրված այլ փաստաթղթով, որում պետք է նշվեն հանձնման եղանակը, տեղը և ժամանակը: Այն դեպքում, եթե հասցեատերը հրաժարվել է փաստաթղթերը ստանալուց կամ հաստատումը ստորագրելուց, ապա հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկն այդ մասին ծանուցում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին:

Յոդված 12. Փաստաթղթերի վավերականությունը

1. Այն փաստաթղթերը, որոնք Պայմանավորվող կողմերից մեկի տարածքում տրվել են կամ ավելացվել են իրավասու հիմնարկի կամ հատուկ դրա համար լիազորված անձի կողմից՝ նրա իրավասության շրջանակներում և սահմանված ձևով և ամրագրված են զինանշանի պատկերով կնիքով մյուս բոլոր Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում ընդունվում են առանց որևէ հատուկ հաստատման:

2. Այն փաստաթղթերը, որոնք Պայմանավորվող կողմերից մեկի տարածքում դիտվում են որպես պաշտոնական փաստաթղթեր, մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքներում օժտվում են պաշտոնական փաստաթղթերի ապացուցողական ուժով:

Յոդված 13. Քաղաքացիական կացության մասին փաստաթղթեր և այլ փաստաթղթեր առաքելը

1. Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են հարցման հիման վրա, առանց թարգմանության և անվճար՝ քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման վերաբերյալ փաստաթղթերը միմյանց առաքել անմիջապես Պայմանավորվող կողմերի քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմինների միջոցով՝ փաստաթղթերի առաքման մասին քաղաքացիներին ծանուցելով:

2. Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են հարցման հիման վրա, առանց թարգմանության և անվճար՝ միմյանց առաքել կրթության, աշխատանքային ստաժի մասին փաստաթղթեր և այլ փաստաթղթեր, որոնք վերաբերում են հայցվող Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիների և նրա տարածքում բնակվող այլ անձանց անձնական, գույքային կամ ոչ գույքային իրավունքներին ու շահերին:

Յոդված 14. Դիվանագիտական ներկայացուցչությունների և հյուպատոսական հիմնարկների իրավասությունները

Պայմանավորվող կողմերի դիվանագիտական ներկայացուցչությունները և հյուպատոսական հիմնարկներն իրավունք ունեն իրականացնելու դատական և ոչ դատական փաստաթղթերի փոխանցում կամ ներկայացվող Պայմանավորվող կողմի դատարանների համար կատարելու ցուցմունքներ վերցնելու վերաբերյալ դատական հանձնարարություններ՝ գործող միջազգային համաձայնագրերին համապատասխան կամ, այդպիսի համաձայնագրերի բացակայության դեպքում, ցանկացած այլ կարգով, որը չի հակասում այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությանը, որի տարածքում նրանք գտնվում են:

Յոդված 15. Իրավական հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվությունը

Պայմանավորվող կողմերի կենտրոնական արդարադատության հիմնարկները հարցման հիման վրա միմյանց տեղեկություններ են տրամադրում իրենց Պայմանավորվող կողմերի՝ գործող և նախկին ներպետական օրենսդրության և դրա կիրառման պրակտիկայի վերաբերյալ:

Յոդված 16. Հասցեներ և այլ տվյալներ պարզելը

1. Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները հարցման հիման վրա միմյանց օգնություն են ցույց տալիս իրենց տարածքներում բնակվող անձանց և իրավաբանական անձանց հասցեները պարզելու գործում, եթե դա պահանջվում է իրենց քաղաքացիների իրավունքների իրականացման համար: Ընդ որում՝ հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկները հաղորդում են իրենց մոտ առկա տվյալները՝ ինդորսնքում նշված անձի հասցեն պարզելու համար:

2. Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները միմյանց փոխադարձ օգնություն են ցույց տալիս իրենց տարածքում բնակվող այն անձանց աշխատանքի վայրը (գրադոմուսի տեսակը) և եկամուտները, այդ թվում՝ բանկային հաշիվներում գտնվող միջոցները, պարզելու գործում, որոնց նկատմամբ հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկներում գույքային պահանջներ են ներկայացված քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով:

Յոդված 17. Լեզուն

Սույն կոնվենցիան կատարելիս Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկներն օգտագործում են Պայմանավորվող կողմերի պետական լեզուները կամ ռուսերենը:

Փաստաթղթերը Պայմանավորվող կողմերի պետական լեզուներով կազմելու դեպքում դրանց կցվում են վավերացված ռուսերեն թարգմանությունները:

Յոդված 18. Իրավական օգնություն ցույց տալու հետ կապված ծախսերը

1. Իրավական օգնություն ցույց տալու հետ կապված ծախսերը կրում է այն Պայմանավորվող կողմը, որի տարածքում դրանք առաջացել են, եթե սույն Կոնվենցիայով այլ բան նախատեսված չէ:

2. Պատմական և մշակութային արժեք, ինչպես նաև նյութական մեծ արժեք ունեցող առարկաների տեղափոխման և փոխանցման ծախսերը կրում է հայցող Պայմանավորվող կողմը:

Յոդված 19. Պաշտոնատար անձանց գործողությունները բողոքարկելը: Պատճառված վնասը հատուցելը

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի քաղաքացիները և իրավաբանական անձինք, ինչպես նաև այլ անձինք, որոնք գտնվում են նրա տարածքում, իրավունք ունեն մյուս Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկների պաշտոնատար անձանց՝ սույն Կոնվենցիայի դրույթները իրականացնելիս կատարած գործողությունները բողոքարկել այն կարգով, որը նախատեսված է այդպիսի գործողությունների կատարման տեղի Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, եթե Կոնվենցիայով այլ բան սահմանված չէ:

2. Եթե Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկների պաշտոնատար անձանց՝ սույն Կոնվենցիան իրականացնելիս կատարած ոչ իրավաչափ գործողություններով վնաս է պատճառվել սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված անձանց, ապա նրանք իրավունք ունեն վնասի հատուցում պահանջել այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան, որի արդարադատության հիմնարկների պաշտոնատար անձանց կողմից այդպիսի վնաս է պատճառվել:

Յոդված 20. Իրավական օգնություն ցույց տալու ընթացքում տեղեկությունների գաղտնիությունը

1. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի հարցման հիման վրա ձեռնարկում է բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ իրավական օգնություն ցույց տալու հանձնարարություն ստանալու փաստի և

հանձնարարության բովանդակության ու դրա կատարման արդյունքում ձեռք բերված տվյալների գաղտնիության ապահովման համար:

2. Անհրաժեշտության դեպքում հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները միմյանց հետ համաձայնեցնում են հանձնարարության կատարման արդյունքում ձեռք բերված տվյալների գաղտնիության պահպանման պայմաններն ու ժամկետները:

Յոդված 21. Իրավական օգնություն ցույց տալը մերժելը

Իրավական օգնություն ցույց տալը կարող է ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն մերժվել, եթե այդպիսի օգնություն ցույց տալը կարող է վնասել հայցվող Պայմանավորվող կողմի ինքնիշխանությանը կամ անվտանգությանը կամ հակասում է նրա օրենսդրությանը: Իրավական օգնություն ցույց տալու ինդրանքը մերժելու դեպքում հայցող Պայմանավորվող կողմն անհապաղ ծանուցվում է մերժման պատճառների մասին:

Բ Ա Ժ Ի Ն II
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
Մաս I
Իրավասություն

Յոդված 22. Ընդհանուր դրույթներ

1. Եթե սույն բաժնի II-V մասերում այլ բան սահմանված չէ, ապա Պայմանավորվող կողմերից որևէ մեկի տարածքում բնակության վայր ունեցող անձանց դեմ հայցերը անկախ նրանց քաղաքացիությունից, ներկայացվում են այդ Պայմանավորվող կողմի դատարաններ, իսկ իրավաբանական անձանց դեմ հայցերը ներկայացվում են այն Պայմանավորվող կողմի դատարաններ, որի տարածքում գտնվում է իրավաբանական անձի կառավարման մարմինը, նրա ներկայացուցչությունը կամ մասնաճյուղը:

Եթե գործին մասնակցում են մի քանի պատասխանողներ, որոնք բնակության վայր (գտնվելու վայր) ունեն տարբեր Պայմանավորվող

կողմերի տարածքներում, ապա վեճը քննվում է ըստ ցանկացած պատասխանողի բնակության վայրի (գտնվելու վայրի)՝ հայցվորի ընտրությամբ:

2. Պայմանավորվող կողմի դատարաններն իրավասու են նաև այն դեպքերում, երբ իր տարածքում՝

ա) իրականացվում է պատասխանողի ձեռնարկության (մասնաճյուղի) առևտուրը, արդյունաբերական կամ այլ տնտեսական գործունեությունը,

բ) կատարվել է կամ պետք է լրիվ կամ մասնակիորեն կատարվի վեճի առարկա հանդիսացող պայմանագրերից բխող պարտավորությունը.

գ) պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանության հայցով հայցվորն ունի մշտական բնակության վայր կամ գտնվելու վայր:

3. Անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի և այլ իրային իրավունքների վերաբերյալ հայցերով բացառապես իրավասու են այդպիսի գույքի գտնվելու վայրի դատարանները:

Բեռների, ուղևորների և ուղեբեռի փոխադրման պայմանագրերից բխող՝ փոխադրողների դեմ հայցերը ներկայացվում են ըստ այն տրանսպորտային կազմակերպության վարչության գտնվելու վայրի, որի դեմ սահմանված կարգով պահանջ է ներկայացված եղել:

Յոթերորդ 23. Պայմանագրային ընդդատություն

1. Պայմանավորվող կողմի դատարանները կարող են գործեր քննել նաև այլ դեպքերում, եթե առկա է վեճն այդ դատարաններին հանձնելու վերաբերյալ կողմերի գրավոր համաձայնությունը, որը ձեռք է բերվել մինչև գործն ըստ էության քննելը:

Ընդ որում՝ սույն Կոնվենցիայի Նորմերից, որոնք սահմանված են սույն բաժնի I-V մասերով, ինչպես նաև համապատասխան Պայմանավորվող կողմի ներքին օրենսդրությունից բխող բացառիկ ընդդատությունը չի կարող փոփոխվել կողմերի համաձայնությամբ:

2. Վեճի փոխանցման վերաբերյալ համաձայնության առկայության դեպքում պատասխանողի դիմումով, դատարանը կարճում է գործի վարույթը:

Յոդված 24. Դատավարությունների փոխկապակցվածությունը

1. Միևնույն կողմերի միջև միևնույն առարկայի վերաբերյալ և միևնույն հիմքերով գործով սույն Կոնվենցիայի համապատասխան իրավասու երկու Պայմանավորվող կողմերի դատարաններում վարույթ հարուցելու դեպքում դատարանը, որը գործն ավելի ուշ է հարուցել, կարճում է վարույթը:

2. Հակընդդեմ հայցը և հաշվանցման վերաբերյալ պահանջը, որոնք բխում են այն նույն իրավահարաբերությունից, որից և հիմնական հայցը, ենթակա են քննության այն դատարանում, որը քննում է հիմնական հայցը:

Յոդված 25. Քաղաքացիական դատավարությունում դատախազի մասնակցության վերաբերյալ խնդրանքը

Մի Պայմանավորվող կողմի դատախազն իրավունք ունի դիմելու մյուս Պայմանավորվող կողմի դատախազին՝ այդ Պայմանավորվող կողմի դատարանում, իր իրավասության սահմաններում, հայցող Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիների և իրավաբանական անձանց իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանության վերաբերյալ գործեր հարուցելու, այդ գործերի քննությանը մասնակցելու կամ վերադասատյակի դատարան վճռաբեկ, վերաքննիչ կամ մասնավոր բողոք (միջնորդագիր), ինչպես նաև այդպիսի գործերով դատական որոշումների նկատմամբ հսկողական կարգով բողոք (միջնորդագիր) բերելու վերաբերյալ խնդրանքով:

Մաս II

Անձնական կարգավիճակ

Յոդված 26. Իրավունակությունը և գործունակությունը

1. Ֆիզիկական անձի գործունակությունը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում այդ անձը:

2. Զաղաքացիություն չունեցող անձի գործունակությունը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որտեղ նա մշտական բնակության վայր ունի:

3. Իրավաբանական անձի իրավունակությունը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի օրենսդրությամբ հիմնադրվել է:

Յոդված 27. Սահմանափակ գործունակ կամ անգործունակ ճանաչելը: Գործունակությունը վերականգնելը

1. Անձին սահմանափակ գործունակ կամ անգործունակ ճանաչելու վերաբերյալ գործերով, բացառությամբ սույն հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերով նախատեսված դեպքերի, իրավասու է այն Պայմանավորվող կողմի դատարանը, որի քաղաքացին է համարվում այդ անձը:

2. Եթե մի Պայմանավորվող կողմի դատարանին հայտնի են դառնում իր տարածքում բնակվող՝ մյուս Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի համարվող անձին սահմանափակ գործունակ կամ անգործունակ ճանաչելու հիմքեր, ապա նա այդ մասին ծանուցում է այն Պայմանավորվող կողմի դատարանին, որի քաղաքացին է համարվում տվյալ անձը:

3. Եթե Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանը, որը ծանուցվել է քաղաքացուն սահմանափակ գործունակ կամ անգործունակ ճանաչելու հիմքերի մասին, 90 օրվա ընթացքում գործը քննության չընդունի կամ իր կարծիքը չհայտնի, ապա սահմանափակ գործունակ կամ անգործունակ ճանաչելու վերաբերյալ գործը կքննի այն Պայմանավորվող կողմի դատարանը, որի տարածքում այդ քաղաքացին բնակության վայր ունի: Անձին սահմանափակ գործունակ կամ անգործունակ ճանաչելու վերաբերյալ որոշումն ուղարկվում է այն Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարան, որի քաղաքացին է համարվում այդ անձը:

4. Սույն հոդվածի 1-3-րդ կետերի դրույթները կիրառվում են, համապատասխանաբար, նաև գործունակությունը վերականգնելու ժամանակ:

Յոդված 28. Անհայտ բացակայող ճանաչելը և մահացած հայտարարելը: Մահվան փաստը հաստատելը

1. Անձին անհայտ բացակայող ճանաչելու կամ մահացած հայտարարելու վերաբերյալ գործերով և մահվան փաստը հաստատելու վերաբերյալ գործերով իրավասու են այն Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկները, որի քաղաքացին է համարվել անձն այն ժամանակ, երբ նա ըստ վերջին տվյալների ողջ է եղել, իսկ այլ անձանց

առնչությամբ՝ անձի վերջին բնակության վայրի արդարադատության հիմնարկները:

2. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի արդարադատության հիմնարկները կարող են մյուս Պայմանավորվող կողմի քաղաքացուն և նրա տարածքում բնակվող այլ անձի ճանաչել անհայտ բացակայող կամ մահացած, ինչպես նաև հաստատել նրա մահվան փաստը, նրա տարածքում բնակվող այն շահագրգիռ անձանց միջնորդությամբ, որոնց իրավունքներն ու շահերը հիմնված են այդ Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության վրա:

3. Անձին անհայտ բացակայող ճանաչելու կամ մահացած հայտարարելու, ինչպես նաև մահվան փաստը հաստատելու վերաբերյալ գործեր քննելիս Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները կիրառում են իրենց Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը:

Մաս III

Ընտանեկան գործեր

Յոթված 29. Ամուսնություն

Ամուսնության պայմանները ապագա ամուսիններից յուրաքանչյուրի համար որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է նա համարվում, իսկ քաղաքացիություն չունեցող անձանց համար՝ այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որը համարվում է նրանց մշտական բնակության վայրը: Դրանից բացի՝ ամուսնության արգելքների վերաբերյալ պետք է պահպանվեն այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության պահանջները, որի տարածքում տեղի է ունենում ամուսնությունը:

Յոթված 30. Ամուսինների իրավահարաբերությունները

1. Ամուսինների անձնական և գույքային իրավահարաբերությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում նրանք համատեղ բնակության վայր ունեն:

2. Եթե ամուսիններից մեկը բնակվում է մի Պայմանավորվող կողմի տարածքում, իսկ երկրորդը՝ մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում, և, ընդամին, երկու ամուսիններն էլ ունեն միևնույն քաղաքացիությունը, ապա նրանց անձնական և գույքային իրավահարաբերությունները

որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացիները նրանք համարվում են:

3. Եթե ամուսիններից մեկը համարվում է մի Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի, իսկ երկրորդը՝ մյուս Պայմանավորվող կողմի, և նրանցից մեկը ապրում է մի Պայմանավորվող կողմի տարածքում, իսկ մյուսը՝ մյուսի տարածքում, ապա նրանց անձնական և գույքային իրավահարաբերությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում նրանք ունեցել են իրենց վերջին համատեղ բնակության վայրը:

4. Եթե սույն հոդվածի 3-րդ կետում նշված անձինք Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում համատեղ բնակության վայր չեն ունեցել, ապա կիրառվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը, որի արդարադատության հիմնարկը գործը քննում է:

5. Ամուսինների անշարժ գույքին վերաբերող իրավահարաբերությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում այդ գույքը գտնվում է:

6. Ամուսինների անձնական և գույքային իրավահարաբերությունների վերաբերյալ գործերով իրավասու են այն Պայմանավորվող կողմի հիմնարկները, որի օրենսդրությունը ենթակա է կիրառման՝ սույն հոդվածի 1-3-րդ և 5-րդ կետերին համապատասխան:

Յոդված 31. Ամուսնալուծությունը

1. Ամուսնալուծության վերաբերյալ գործերով կիրառվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը, որի քաղաքացիներն են համարվում ամուսինները դիմում տալու պահին:

2. Եթե ամուսիններից մեկը համարվում է մի Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի, իսկ երկրորդը՝ մյուս Պայմանավորվող կողմի, ապա կիրառվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը, որի արդարադատության հիմնարկը քննում է ամուսնալուծության վերաբերյալ գործը:

Յոդված 32. Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկների իրավասությունը

1. Սույն կոնվենցիայի 31-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված դեպքում ամուսնալուծության վերաբերյալ գործերով իրավասու են այն Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկները, որի քա-

դաբացիներն են համարվում ամուսինները դիմում տալու պահին: Եթե դիմումը տալու պահին երկու ամուսիններն էլ բնակվում են մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում, ապա իրավասու են նաև այդ Պայմանավորվող կողմի հիմնարկները:

2. Սույն Կոնվենցիայի 31-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված դեպքում ամուսնալուծության վերաբերյալ գործերով իրավասու են այն Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկները, որի տարածքում բնակվում են երկու ամուսինները: Եթե ամուսիններից մեկը բնակվում է մի Պայմանավորվող կողմի տարածքում, իսկ երկրորդը՝ մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում, ապա ամուսնալուծության վերաբերյալ գործերով իրավասու են այն երկու Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները, որոնց տարածքներում ամուսինները բնակվում են:

Հոդված 33. Ամուսնությունն անվավեր ճանաչելը

1. Ամուսնությունն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ գործերով կիրառվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը, որը, սույն Կոնվենցիայի 29-րդ հոդվածին համապատասխան, կիրառվել է ամուսնության ժամանակ:

2. Ամուսնությունն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ գործերով արդարադատության հիմնարկների իրավասությունը որոշվում է սույն Կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածին համապատասխան:

Հոդված 34. Հայրությունը կամ մայրությունը պարզելը և վիճարկելը

Հայրության կամ մայրության ճանաչումն ու վիճարկումը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին համարվում է երեխան, իսկ նրա քաղաքացիությունը որոշելու անհնարի նության դեպքում՝ այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին երեխան համարվում է ծնունդով:

Հոդված 35. Ծնողների և երեխաների իրավահարաբերությունները

1. Ծնողների և երեխաների իրավունքներն ու պարտականությունները, այդ թվում՝ երեխաների խնամքի հետ կապված՝ ծնողների պարտականությունները, որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ:

յամբ, որի տարածքում նրանք ունեն համատեղ մշտական բնակության վայր, իսկ ծնողների և երեխաների համատեղ մշտական բնակության վայրի բացակայության դեպքում՝ նրանց փոխադարձ իրավունքներն ու պարտականությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում երեխան:

Ալիմենտային պարտավորություններով, հայցվորի պահանջով, կիրառվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը, որի տարածքում մշտապես բնակվում է երեխան:

2. Ծնողների օգտին չափահաս երեխաների ալիմենտային պարտավորությունները, ինչպես նաև ընտանիքի այլ անդամների ալիմենտային պարտավորությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում նրանք համատեղ բնակության վայր են ունեցել: Համատեղ բնակության վայրի բացակայության դեպքում այդպիսի պարտավորությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում հայցվորը:

3. Ծնողների և երեխաների միջև իրավահարաբերությունների վերաբերյալ գործերով իրավասու է այն Պայմանավորվող կողմի դատարանը, որի օրենսդրությունը ենթակա է կիրառման՝ սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերին համապատասխան:

4. Երեխաների դաստիարակության վերաբերյալ գործերով դատարանի որոշումների կատարումը իրականացվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ սահմանված կարգով, որի տարածքում երեխան բնակվում է:

5. Պայմանավորվող կողմերը միմյանց օգնություն են ցույց տալիս ալիմենտների գանձման վերաբերյալ գործերով պատասխանողի հետախուզման գործում, երբ հիմք կա ենթադրելու, որ պատասխանողը գտնվում է մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում, և դատարանի կողմից որոշում է կայացվել նրա հետախուզում հայտարարելու մասին:

Հոդված 36. Խնամակալություն և հոգաբարձություն

1. Խնամակալություն և հոգաբարձություն սահմանելը կամ դրանք վերացնելը կատարվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում այն անձը, որի նկատմամբ սահմանվում կամ վերացվում է խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը:

2. Խնամակալի կամ հոգաբարձուի և խնամակալության կամ հոգաբարձության ներքո գտնվող անձանց միջև իրավահարաբերությունները կարգավորվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի հիմնարկը խնամակալ կամ հոգաբարձու է նշանակել:

3. Խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը ստանձնելու պարտականությունը սահմանվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում խնամակալ կամ հոգաբարձու նշանակվող անձը:

4. Մի Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի համարվող անձի խնամակալ կամ հոգաբարձու կարող է նշանակվել մյուս Պայմանավորվող կողմի քաղաքացին, եթե նա բնակվում է այն Պայմանավորվող կողմի տարածքում, որտեղ իրականացվելու է խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը:

Յոդված 37. Խնամակալության և հոգաբարձության հարցերով մարմինների իրավասությունը

Խնամակալություն և հոգաբարձություն սահմանելու կամ դրանք վերացնելու գործերով իրավասու են այն Պայմանավորվող կողմի հիմնարկները, որի քաղաքացին է համարվում այն անձը, որի նկատմամբ սահմանվում կամ վերացվում է խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը, եթե սույն կոնվենցիայով այլ բան սահմանված չէ:

Յոդված 38. Խնամակալության և հոգաբարձության միջոցներ ձեռնարկելու կարգը

1. Խնամակալության կամ հոգաբարձության միջոցներ ձեռնարկելու անհրաժեշտության դեպքում, ի շահ մի Պայմանավորվող կողմի քաղաքացու, որի մշտական բնակության վայրը, գտնվելու վայրը կամ գույքը գտնվում են մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում, այս Պայմանավորվող կողմի հիմնարկն անհապաղ ծանուցում է այն հիմնարկին, որն իրավասու է՝ սույն Կոնվենցիայի 37-րդ հոդվածին համապատասխան:

2. Անհետաձգելի դեպքերում մյուս Պայմանավորվող կողմն ինքը կարող է ձեռնարկել անհրաժեշտ ժամանակավոր միջոցներ իր օրենսդրության համապատասխան: Ընդ որում՝ նա պարտավոր է այդ մասին անհապաղ ծանուցել այն հիմնարկին, որն իրավասու է՝ սույն Կոնվենցիայի 37-րդ հոդվածին համապատասխան: Այդ միջոցներն ուժը պահ-

պանում են մինչև 37-րդ հոդվածում նշված հիմնարկի կողմից այլ որոշում ընդունվելը:

Հոդված 39. Խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը փոխանցելու կարգը

1. Մի Պայմանավորվող կողմի հիմնարկը, որն իրավասու է՝ սույն Կոնվենցիայի 37-րդ հոդվածին համապատասխան, խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը մյուս Պայմանավորվող կողմի հիմնարկին կարող է փոխանցել այն դեպքում, եթե խնամակալության կամ հոգաբարձության ներքո գտնվող անձը այդ Պայմանավորվող կողմի տարածքում բնակության վայր, գտնվելու վայր կամ գույք ունի: Խնամակալության կամ հոգաբարձության փոխանցումն ուժի մեջ է մտնում, երբ հայցվող Պայմանավորվող կողմի հիմնարկն իր վրա է վերցնում խնամակալությունը կամ հոգաբարձությունը և այդ մասին ծանուցում է հայցող Պայմանավորվող կողմի հիմնարկին:

2. Հիմնարկը, որը սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան, ստանձնել է խնամակալությունը և հոգաբարձությունը, դրանք իրականացնում է իր Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան:

Հոդված 40. Որդեգրելը

1. Որդեգրելը կամ դա վերացնելը իրականացվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում որդեգրողը որդեգրման կամ այն վերացնելու վերաբերյալ դիմում ներկայացնելու պահին, եթե Պայմանավորվող կողմի ներպետական օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում երեխան, այլ բան նախատեսված չէ:

2. Եթե երեխան համարվում է մյուս Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի, ապա որդեգրման կամ դրա վերացման դեպքում անհրաժեշտ է ստանալ օրինական ներկայացուցչի և իրավասու պետական մարմնի համաձայնությունը, ինչպես նաև երեխայի համաձայնությունը, եթե դա պահանջվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի քաղաքացին է համարվում նա:

3. Եթե երեխան որդեգրվում է ամուսինների կողմից, որոնցից մեկը համարվում է մի Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի, իսկ երկրոր-

ըը՝ մյուս Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի, ապա որդեգրելը կամ դրա վերացնելը պետք է կատարվեն երկու Պայմանավորվող կողմերի օրենսդրությամբ նախատեսված պայմաններին համապատասխան՝ հաշվի առնելով սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի դրույթները:

4. Որդեգրման կամ դրա վերացման գործերով իրավասու է այն Պայմանավորվող կողմի հիմնարկը, որի քաղաքացին է համարվում որդեգրողը որդեգրման կամ այն վերացնելու վերաբերյալ դիմում տալու պահին, իսկ սույն հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված դեպքում իրավասու է այն Պայմանավորվող կողմի հիմնարկը, որի տարածքում ամուսիններն ունեն կամ ունեցել են վերջին համատեղ բնակության վայր կամ գտնվելու վայր:

Մաս IV

Գույքային իրավահարաբերություններ

Յոդված 41. Սեփականության իրավունք

1. Անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում գտնվում է անշարժ գույքը: Այն հարցը, թե որ գույքն է համարվում անշարժ, որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում այդ գույքը գտնվում է:

2. Պետական գրանցամատյան մտցնելու ենթակա տրանսպորտային միջոցների նկատմամբ սեփականության իրավունքը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում գտնվում է տրանսպորտային միջոցի գրանցումն իրականացրած մարմինը:

3. Գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի կամ այլ իրային իրավունքի ծագումն ու դադարումը որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում գույքը գտնվել է այդպիսի իրավունքի ծագման կամ դադարման համար հիմք հանդիսացած գործողության կամ այլ հանգամանքի տեղի ունենալու պահին:

4. Գործարքի առարկա հանդիսացած գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի կամ այլ իրային իրավունքի ծագումն ու դադարումը որոշվում են գործարքի կնքման տեղի օրենսդրությամբ, եթե, Պայմանավորվող կողմերի համաձայնությամբ, այլ բան նախատեսված չէ:

Յոդված 42. Գործարքի ձևը

1. Գործարքի ձևը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում կնքվում է:

2. Անշարժ գույքի առնչությամբ գործարքի ձևը և դրա նկատմամբ իրավունքները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում այդ գույքը գտնվում է:

Յոդված 43. Լիազորագիր

Լիազորագրի ձևը և գործողության ժամկետը որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում տրվել է: Այդպիսի լիազորագիրը, այն Պայմանավորվող կողմի լեզվով, որի տարածքում պետք է օգտագործվի, կամ ռուսերենով՝ նոտարական կարգով վավերացված թարգմանությամբ, մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում ընդունվում է առանց որևէ հատուկ հաստատման:

Յոդված 44. Գործարքի կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները

Գործարքի կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում կնքվում է, եթե, կողմերի համաձայնությամբ, այլ բան նախատեսված չէ:

Յոդված 45. Վնասը հատուցելը

1. Վնասի հատուցման վերաբերյալ պարտավորությունները, բացի նրանցից, որոնք բխում են պայմանագրերից և այլ իրավաչափ գործողություններից, որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում տեղի է ունեցել վնասի հատուցման վերաբերյալ պահանջի համար հիմք հանդիսացած գործողությունը կամ այլ հանգամանքը:

2. Եթե վնաս պատճառողն ու տուժողը համարվում են նույն Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիներ, ապա կիրառվում է այդ Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը:

3. Սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերում նշված գործերով իրավասու է այն Պայմանավորվող կողմի դատարանը, որի տարածքում տեղի է ունեցել վնասի հատուցման վերաբերյալ պահանջի համար հիմք

հանդիսացած գործողությունը կամ այլ հանգամանքը: Տուժողը կարող է հայցը ներկայացնել նաև այն Պայմանավորվող կողմի դատարան, որի տարածքում պատասխանողը բնակության վայր ունի:

Յոթերորդ Գլուխ 46. Հայցային վաղեմություն

Հայցային վաղեմության հարցերը լուծվում են ըստ այն օրենսդրության, որը կիրառվում է համապատասխան իրավահարաբերության կարգավորման համար:

Մաս V
Ժառանգություն

Յոթերորդ Գլուխ 47. Հավասարության սկզբունքը

Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի քաղաքացիները կարող են մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում, ըստ օրենքի կամ ըստ կտակի, ժառանգել գույք կամ իրավունքներ հավասար պայմաններով և նույն ծավալով, ինչ տվյալ Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիները:

Յոթերորդ Գլուխ 48. Ժառանգության իրավունք

1. Գույքի ժառանգության իրավունքը, բացի սույն հոդվածի 2-րդ կետում նախատեսված դեպքից, որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում ժառանգատուն ունեցել է վերջին մշտական բնակության վայրը:

2. Անշարժ գույքի ժառանգության իրավունքը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում այդ գույքը գտնվում է:

Յոթերորդ Գլուխ 49. Ժառանգությունը պետությանը փոխանցելը

Եթե, ըստ այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության, որը ժառանգության դեպքում ենթակա է կիրառման, ժառանգորդ է հանդիսանում պետությունը, ապա ժառանգական շարժական գույքն անցնում է այն Պայմանավորվող կողմին, որի քաղաքացին է համարվում ժառանգատուն մահվան պահին, իսկ ժառանգական անշարժ գույքն անցնում է այն Պայմանավորվող կողմին, որի տարածքում գտնվում է:

Յոթերորդ 50. Կտակ

Կտակ կազմելու և վերացնելու անձի հնարավորությունը, ինչպես նաև դրա ձևը և վերացման կարգը որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որտեղ ակտը կազմելու պահին կտակարարը բնակության վայր է ունեցել: Սակայն կտակը կամ այն վերացնելը չեն կարող անվավեր ճանաչվել ձևը չպահպանելու պատճառով, եթե վերջինս բավարարում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության պահանջները, որտեղ կտակը կազմվել է:

Յոթերորդ 51. Ժառանգության վերաբերյալ գործերով իրավասությունը

1. Շարժական գույքի ժառանգության վերաբերյալ գործերով վարույթն իրավասու են վարել այն Պայմանավորվող կողմի հիմնարկները, որի տարածքում ժառանգատուն իր մահվան պահին բնակության վայր է ունեցել:

2. Անշարժ գույքի ժառանգության վերաբերյալ գործերով վարույթն իրավասու են վարել այն Պայմանավորվող կողմի հիմնարկները, որի տարածքում գույքը գտնվում է:

3. Սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի դրույթները կիրառվում են նաև այն վեճերը քննելիս, որոնք ծագում են ժառանգության վերաբերյալ գործերով վարույթի կապակցությամբ:

Յոթերորդ 52. Ժառանգության վերաբերյալ գործերով դիվանագիտական ներկայացուցչությունների կամ հյուպատոսական մարմինների իրավասությունները

Ժառանգության վերաբերյալ գործերով, այդ թվում՝ ժառանգական վեճերով, Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի դիվանագիտական ներկայացուցչությունները կամ հյուպատոսական հիմնարկները իրավասու են մյուս Պայմանավորվող կողմերի հիմնարկներում առանց հատուկ լիազորագրի ներկայացնել (բացառությամբ ժառանգությունից հրաժարվելու իրավունքի) իրենց Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիներին, եթե նրանք բացակայում են կամ ներկայացուցիչ չեն նշանակել:

Հոդված 53. Ժառանգության պահպանության համար միջոցները

1. Պայմանավորվող կողմերի հիմնարկները, իրենց Պայմանավորվող կողմերի օրենսդրության համապատասխան, միջոցներ են ձեռնարկում, որոնք անհրաժեշտ են այն ժառանգության պահպանման ապահովման կամ դրա կառավարման համար, որը նրանց տարածքներում թողնվել է մյուս Պայմանավորվող կողմերի քաղաքացիների կողմից:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի համաձայն ձեռնարկված միջոցների մասին անհապաղ ծանուցվում է այն Պայմանավորվող կողմի դիվանագիտական ներկայացուցչունը կամ հյուպատոսական հիմնարկը, որի քաղաքացին համարվում է ժառանգատուն: Նշված ներկայացուցչությունը կամ հիմնարկը կարող են մասնակցել այդ միջոցների իրականացմանը:

3. Ժառանգության վերաբերյալ գործով վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկների, ինչպես նաև դիվանագիտական ներկայացուցչությունների և հյուպատոսական հիմնարկների միջնորդությամբ՝ սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան ձեռնարկված միջոցները կարող են փոփոխվել, վերացվել կամ հետաձգվել:

Բ Ա Ժ Ի Ն III

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ՃԱՆԱԶԵԼԸ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԸ

Հոդված 54. Որոշումները ճանաչելը և կատարելը

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրը սույն Կոնվենցիայով նախատեսված պայմաններով ճանաչում և կատարում է մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում կայացված հետևյալ որոշումները՝

ա) քաղաքացիական և ընտանեկան գործերով Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկների որոշումները՝ ներառյալ այդպիսի գործերով դատարանի կողմից հաստատված հաշտության համաձայնությունները և դրամական պարտավորությունների վերաբերյալ նոտարական ակտերը (այսուհետ՝ որոշումներ):

բ) վնասի հատուցման, տուգանքների բռնագանձման և բռնագրավման վերաբերյալ քրեական գործերով դատարանների դատավճիռները (որոշումները):

գ) հայցի ապահովման նպատակով գույքը՝ ներառյալ բանկային հաշիվներում առկա դրամական միջոցները, կալանքի տակ դնելու վերաբերյալ դատարանների որոշումները:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված որոշումների ճանաչումը և կատարումը իրականացվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան:

Յոթերորդ 55. Կատարում չպահանջող որոշումները ճանաչելը

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուր արդարադատության հիմնարկների կողմից կայացված և օրինական ուժի մեջ մտած որոշումները, որոնք իրենց բնույթով կատարում չեն պահանջում, մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում ճանաչվում են առանց հատուկ վարույթի՝ պայմանով, եթե.

ա) հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկները այդ գործով ավելի վաղ որոշում չեն կայացրել, որն ուժի մեջ է մտել.

բ) գործը, սույն Կոնվենցիայի համաձայն, իսկ դրանով չնախատեսված դեպքերում՝ այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում որոշումը պետք է ճանաչվի, չի պատկանում այդ Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկների բացառիկ իրավասությանը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի դրույթները վերաբերում են նաև ինստիտուցիոնալ և հոգաբարձության վերաբերյալ որոշումներին և ամուսնալուծության վերաբերյալ որոշումներին, որոնք կայացվել են այն հիմնարկների կողմից, որոնք իրավասու են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համաձայն, որի տարածքում որոշումը կայացվել է:

Յոթերորդ 56. Որոշման ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջևորդությունը

1. Որոշման ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջևորդությունը ներկայացնում է այն կողմը, որի օգտին որոշումը կայացվել է, այն Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարան, որտեղ որոշումը ենթակա է կատարման: Միջևորդությունը կարող է ներկայացվել նաև այն դատարան, որը գործով որոշում է կայացրել առաջին ատյանում: Այդ դատարանը իր որոշման ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջևորդությունն ուղարկում է տվյալ միջևորդության կապակցությամբ որոշում կայացնելու իրավասու դատարանին:

2. Միջնորդությանը կցվում են.

ա) որոշումը կամ դրա հաստատված պատճենը, ինչպես նաև պաշտոնական փաստաթուղթ այն մասին, որ որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտել և ենթակա է կատարման, կամ այն մասին, որ որոշումը ենթակա է կատարման մինչև օրինական ուժի մեջ մտնելը, եթե դա բուն որոշումից չի հետևում.

բ) փաստաթուղթ, որից հետևում է, որ դատավարությանը չմասնակցած կողմը, որի դեմ որոշում է կայացվել, պատշաճ կարգով և ժամանակին կանչվել է դատարան, իսկ նրա դատավարական անգործունակության դեպքում՝ այն, որ վերջինս պատշաճ ձևով ներկայացված է եղել.

գ) փաստաթուղթ, որը հաստատում է որոշման ուղարկման պահին նրա մասնակի կատարումը

դ) փաստաթուղթ, որը հաստատում է պայմանագրային ընդդատության գործերով կողմերի համաձայնությունը:

3. Որոշման ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջնորդությանը և դրան կից փաստաթղթերին կցվում են հայցվող Պայմանավորվող կողմի լեզվով կամ ռուսերենով վավերացված թարգմանությունները:

Յոդված 57. Որոշումների ճանաչման և կատարման կարգը

1. Որոշումների ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջնորդությունները, որոնք նախատեսված են սույն Կոնվենցիայի 54-րդ հոդվածով, քննվում են այն Պայմանավորվող կողմի դատարաններում, որի տարածքում պետք է իրականացվի կատարումը:

2. Որոշման ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջնորդությունը քննող դատարանը սահմանափակվում է այն հանգամանքը պարզելով, որ սույն Կոնվենցիայով նախատեսված պայմանները պահպանված են: Այն դեպքում, եթե պայմանները պահպանված են, դատարանը որոշում է կայացնում կատարման մասին:

3. Որոշումների ճանաչման և կատարման կարգը որոշվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում պետք է իրականացվի կատարումը:

Յոթերորդ 58. Տուգանքների բռնագանձման, հանցավոր գործունեությունից ստացված գույքի և եկամուտների բռնագրավման վերաբերյալ դատարանների որոշումների կատարելը

1. Տուգանքների բռնագանձման, քրեական գործով առարկաների և գույքի բռնագրավման կամ պետության եկամուտ դարձնելու կամ անօրինական ճանապարհով ստացած եկամուտների բռնագրավման վերաբերյալ հայցող Պայմանավորվող կողմի դատարանի որոշումները հայցվող Պայմանավորվող կողմի կողմից կատարվում են սույն Կոնվենցիայի 8-րդ, 54-րդ, 56-րդ, 57-րդ, 59-րդ հոդվածներով սահմանված հիմքերով և կարգով:

2. Բռնագանձված տուգանքների գումարները փոխանցվում են հայցող Պայմանավորվող կողմին:

3. Միայն հայցող Պայմանավորվող կողմն իրավունք ունի վերանայել բռնագրավման վերաբերյալ որոշումը: Բռնագրավման իրականացման ընթացակարգը որոշվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ:

Հայցվող Պայմանավորվող կողմը փաստերի հաստատման առնչությամբ հետևություններով կապված է այն չափով, որքանով դրանք շարադրված են դատավճռում կամ հայցող Պայմանավորվող կողմի կողմից կայացված այլ դատական որոշման մեջ, կամ այն չափով, որքանով տվյալ դատավճիռը կամ այլ դատական որոշումը հիմնվում են այդ հետևությունների վրա:

Բռնագրավված գույքը կամ դրան համարժեք գույքը լրիվ կամ մասամբ կարող են փոխանցվել այն Պայմանավորվող կողմին, որտեղ բռնագրավման վերաբերյալ որոշում է կայացվել:

Յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերը պայմանավորվում են այն գույքի բաժանման մասին, որը հայցվող Պայմանավորվող կողմը ստացել է սույն Կոնվենցիային համապատասխան բռնագրավման վերաբերյալ որոշումը կատարելիս:

Յոթերորդ 59. Որոշումների ճանաչումը և կատարումը մերժելը

Սույն Կոնվենցիայի 54-րդ հոդվածով նախատեսված որոշումների ճանաչումը և կատարումը կարող է մերժվել, եթե.

ա) որոշումը կայացվել է սույն Կոնվենցիայով սահմանված դրույթների խախտումով.

բ) Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան, որի տարածքում որոշումը կայացվել է, այն օրինական ուժի մեջ չի մտել և ենթակա չէ կատարման, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ որոշումը ենթակա է կատարման մինչև օրինական ուժի մեջ մտնելը.

գ) պատասխանողը դատավարությանը չի մասնակցել այն պատճառով, որ իրեն կամ իր կողմից լիազորված անձին պատշաճ ձևով և ժամանակին չի հանձնվել դատարան ներկայանալու ծանուցագիր.

դ) Պայմանավորվող կողմի տարածքում, որտեղ որոշումը պետք է ճանաչվի և կատարվի, միևնույն կողմերի միջև, միևնույն առարկայի վերաբերյալ և միևնույն հիմքով, գործով ավելի վաղ կայացվել է օրինական ուժի մեջ մտած որոշում, կամ առկա է երրորդ պետության դատարանի ճանաչված որոշումը, կամ, եթե այդ Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի կողմից ավելի վաղ տվյալ գործով վարույթ է հարուցվել, որը մյուս Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի՝ որոշման ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջնորդությունն ստանալու պահին չի ավարտվել.

ե) սույն Կոնվենցիայի դրույթների համաձայն, իսկ դրանով նախատեսված չլինելու դեպքերում՝ այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համաձայն, որի տարածքում որոշումը պետք է ճանաչվի և կատարվի, գործը պատկանում է իր արդարադատության հիմնարկի բացառիկ իրավասությանը.

զ) բացակայում է պայմանագրային ընդդատության գործով կողմերի համաձայնությունը հաստատող փաստաթուղթը.

է) լրացել է կատարման վաղեմության ժամկետը, որը նախատեսված է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ.

ը) որոշման ճանաչումը և կատարումը հակասում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի հանրային կարգին:

Բ Ա Ժ Ի Ն I V
ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Մաս I

Քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունները

Հոդված 60. Քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարության բովանդակությունը և ձևը

1. Քրեական գործով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունը կազմվում է սույն կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխան:

2. Հանձնարարության մեջ նաև պետք է նշված լինեն.

ա) կատարված հանցագործության նկարագիրը և որակումը, վնասի չափի մասին տվյալները, եթե այն պատճառվել է հանցավոր արարքի հետևանքով.

բ) այն դատավարական գործողությունների, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների մանրամասն ցանկը, որոնք անհրաժեշտ է իրականացնել քրեական գործի շրջանակներում, ինչպես նաև հանձնարարության կատարման համար անհրաժեշտ այլ տեղեկությունները.

գ) այն հարցերի ցանկը, որոնք անհրաժեշտ է պարզել հարցաքննության ժամանակ.

դ) այն օրենքի նորմի լրիվ տեքստը, որի հատկանիշներով քննվում է քրեական գործը:

3. Քրեական գործով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությանը կցվում են հաստատված և պատշաճ կերպով վավերացված, անհրաժեշտության դեպքերում հայցող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ սահմանված կարգով թույլատրող՝ դատավարական գործողություններ, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ կատարելու վերաբերյալ որոշումները:

Յոդված 61. Քրեական գործով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունը կատարելը

1. Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարության կատարումն ապահովում են սույն Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխան:

2. Սույն Կոնվենցիայի 60-րդ հոդվածի 3-րդ կետում նշված՝ հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի որոշումները հիմք են հանդիսանում դրանցում նշված դատավարական և այլ գործողությունների կատարման համար: Հանձնարարության կատարման ընթացքում դրանց լրացուցիչ օրինականացում չի պահանջվում, եթե դա չի հակասում հայցվող Պայմանավորվող կողմի ներպետական օրենսդրությանը:

3. Հանձնարարությունն առավել լրիվ և ստույգ կատարելու նպատակով հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը կարող է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկից պահանջել լրացուցիչ տեղեկատվություն:

Հանձնարարության կատարման ընթացքում հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկները կարող են նաև տեղեկատվություն փոխանակել քննչական գործողություններ, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ անցկացնելու ընթացքի մասին, միմյանց լրացուցիչ տեղեկություններ ներկայացնել, ինչպես նաև համաձայնեցնել լրացուցիչ քննչական գործողություններ, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ անցկացնելու վերաբերյալ հարցերը:

4. Հանձնարարությունը կատարելուց հետո հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը ստացված նյութերը ուղարկում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին կամ հանձնարարությունը նախաձեռնողին՝ հանձնարարության կատարման մասին ծանուցելով հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին:

Յոդված 62. Քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունների կատարման ժամկետները

1. Քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունները կատարվում են հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ նախատեսված ժամկետում:

2. Անհրաժեշտության դեպքում, Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկների համաձայնությամբ, իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարության կատարման ժամկետը կարող է երկարաձգվել:

Յոդված 63. Համատեղ օպերատիվ քննչական խմբեր ստեղծելը և դրանց գործունեությունը

1. Մեկ կամ մի քանի անձանց կողմից երկու և ավելի Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում կատարված կամ նրանց շահերը շոշափող հանցագործությունների արագ և բազմակողմանի քննության նպատակով կարող են ստեղծվել համատեղ քննչական օպերատիվ խմբեր:

2. Համատեղ քննչական օպերատիվ խումբ ստեղծելու վերաբերյալ առաջարկությունը ձևակերպվում է սույն Կոնվենցիայի 60-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով:

3. Համատեղ քննչական օպերատիվ խումբ ստեղծելու վերաբերյալ առաջարկությունը ստանալուց հետո 15 օրվա ընթացքում, հայցվող Պայմանավորվող կողմը հայցող Պայմանավորվող կողմին ծանուցում է ընդունված որոշման մասին և, համաձայնության դեպքում, միաժամանակ նրան տրամադրում է այդպիսի խմբի մեջ ներգրավված պաշտոնատար անձանց ցանկը:

4. Համատեղ քննչական օպերատիվ խմբի անդամները անմիջակատորեն փոխգործակցում են միմյանց հետ, համաձայնեցնում են նախնական քննության հիմնական ուղղությունները, քննչական գործողությունների, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացումը, փոխանակում են ստացված տեղեկատվությունը: Ըստ համաձայնության՝ նրանց գործունեության համակարգումը իրականացնում է համատեղ քննչական օպերատիվ խմբի ստեղծման նախաձեռնողը կամ նրա անդամներից որևէ մեկը:

5. քննչական գործողություններ, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները իրականացվում են համատեղ քննչական օպերատիվ խմբի այն Պայմանավորվող կողմի անդամների կողմից, որի տարածքում դրանք անցկացվում են: Համատեղ քննչական օպերատիվ խմբի մի Պայմանավորվող կողմի անդամների մասնակցությունը մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում քննչական գործողությունների հետախուզական և օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացմանը իրականացվում է սույն Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Հոդված 64. Որոշակի պայմաններով հանձնարարությունը կատարելը

1. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը կարող է հետաձգել հանձնարարության կատարումը կամ կատարել մասամբ, եթե դրա անհապաղ կատարումը կիսանգարի հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում կատարվող նախնական քննությանը կամ դատական քննությանը:

2. Մինչև հանձնարարության կատարումը հետաձգելու կամ այն մասամբ կատարելու վերաբերյալ հարցը լուծելը հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը քննում է որոշակի պայմաններով հանձնարարության կատարման հնարավորությունը: Եթե հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը համաձայնում է այդ պայմաններին, ապա նա այդ մասին գրավոր ծանուցում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին և կատարում է առաջադրված պայմանները:

Հոդված 65. Հանձնարարության կատարման արդյունքում ստացված ապացույցների իրավական նշանակությունը

Ապացույցները, որոնք ստացվել են հայցվող Պայմանավորվող կողմում՝ նրա օրենսդրությանը համապատասխան հանձնարարությունը կատարելու արդյունքում, նույն ապացուցողական նշանակությունը ունեն նաև հայցող Պայմանավորվող կողմում:

Մաս II Հանձնում

Յոդված 66. Հանձնման պարտավորությունը

1. Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են, սույն Կոնվենցիայով նախատեսված պայմաններին համապատասխան, հարցման հիման վրա միմյանց հանձնել իրենց տարածքներում գտնվող անձանց՝ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ դատավճիռն ի կատար ածելու համար:

2. Քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար հանձնելը կատարվում է այնպիսի արարքների համար, որոնք հայցող Պայմանավորվող կողմերի ներպետական օրենսդրությամբ համարվում են քրեորեն պատժելի, և որոնց կատարման համար նախատեսվում է ազատազրկման ձևով մեկ տարուց ոչ պակաս ժամկետով կամ ավելի խիստ պատիժ:

3. Դատավճիռն ի կատար ածելու համար հանձնելը կատարվում է այնպիսի արարքների համար, որոնք հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերի ներպետական օրենսդրությամբ համարվում են քրեորեն պատժելի, և դրանց կատարման համար անձը, որի հանձնելը հայցվում է, դատապարտվել է վեց ամսից ոչ պակաս ժամկետով ազատազրկման կամ ավելի խիստ պատժի:

Յոդված 67. Հանձնման վերաբերյալ հարցումը

1. Հանձնման վերաբերյալ հարցումը պետք է պարունակի հետևյալ տեղեկությունները.

ա) հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկների անվանումները.

բ) այն արարքի փաստական հանգամանքների նկարագրությունը, որը հանձնման վերաբերյալ հարցումով դիմելու հիմք է հանդիսացել, և հայցող Պայմանավորվող կողմի այն օրենքի տեքստը, որի հիման վրա տվյալ արարքը ճանաչվում է հանցագործություն՝ այդ օրենքով նախատեսվող պատժաչափի նշումով.

գ) հանձնման ենթակա անձի ազգանունը, անունը, հայրանունը, նրա ծննդյան տարին և վայրը, քաղաքացիությունը, բնակության կամ

գտնվելու վայրը, հնարավորության դեպքում՝ արտաքինի նկարագրությունը, լուսանկարը, մատնահետքերը և նրա ինքնության մասին այլ տեղեկությունները:

դ) հանցագործությամբ պատճառած վնասի չափի մասին տվյալները և դրա հասցման մասին տեղեկությունները:

2. Զբեական պատասխանատվության ենթարկելու համար հանձնելու վերաբերյալ հարցմանը պետք է կցված լինեն կալանքի վերցնելու և որպես մեղադրյալ ներգրավելու մասին որոշումների հաստատված պատճենները:

3. Դատավճիռն ի կատար ածելու համար հանձնելու վերաբերյալ հարցմանը պետք է կցված լինեն դատավճռի հաստատված պատճենները՝ նրա օրինական ուժի մեջ մտնելու մասին նշումով, և քրեական օրենքի այն դրույթի տեքստը, որի հիման վրա անձը դատապարտվել է: Եթե դատապարտյալն արդեն կրել է պատժի մի մասը, ապա հայտնվում են նաև այդ մասին տվյալները:

4. Հանձնման վերաբերյալ հարցումը և դրան կից փաստաթղթերը ձևակերպվում են սույն Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի 3-րդ կետի և 17-րդ հոդվածի դրույթների պահպանմամբ:

Յոդված 68. Անձի գտնվելու վայրը պարզելու և կալանքի վերցնելը նրա հանձնման վերաբերյալ հարցումն ստանալիս

Հանձնման վերաբերյալ հարցումը ստանալով՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկն անհապաղ միջոցներ է ձեռնարկում այն անձի գտնվելու վայրը պարզելու և նրան կալանքի վերցնելու նպատակով, որի հանձնումը հայցվում է, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հանձնումը չի կարող կատարվել:

Յոդված 69. Անձի հետախուզումը նախքան հանձնման վերաբերյալ հարցումն ստանալը

1. Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները համապատասխան հանձնարարության հիման վրա հետախուզում են իրականացնում նախքան հանձնման վերաբերյալ հարցումն ստանալը, եթե հիմքեր կան ենթադրելու, որ անձը կարող է գտնվել հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում, բացառությամբ այն դեպքե-

րի, երբ հանձնումը չի կարող կատարվել:

2. Հետախուզում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը կազմվում է սույն Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան և պետք է պարունակի հետախուզվող անձի՝ որքան հնարավոր է առավել լրիվ նկարագրությունը ցանկացած այլ տեղեկատվության հետ միասին, որը թույլ կտա պարզելու նրա գտնվելու վայրը, նրան կալանքի վերցնելու վերաբերյալ խնդրանքը՝ այն մասին նշումով, որ այդ անձի հանձնման վերաբերյալ հարցումը կներկայացվի:

3. Հետախուզումը իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությանը կցվում են հետախուզվող անձին կալանքի վերցնելու մասին հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի որոշման կամ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի հաստատված պատճենը, պատժի չկրած մասի մասին տեղեկությունները, ինչպես նաև լուսանկարը և մատնահետքերը (եթե այդպիսիք կան):

4. Անձի հետախուզման արդյունքների մասին, որն իրականացվելու է նախքան հանձնման վերաբերյալ հարցումն ստանալը, անհապաղ տեղեկացվում է հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկը:

Հոդված 70. Կալանքի վերցնելը կամ ձերբակալելը նախքան հանձնման վերաբերյալ հանձնարարությունն ստանալը

1. Անձը, որի հանձնումը հայցվում է, միջնորդությամբ կարող է կալանքի վերցվել նաև նախքան հանձնման վերաբերյալ հարցումն ստանալը: Միջնորդության մեջ պետք է հղում լինի Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի որոշմանը՝ կալանքի վերցնելու մասին, կամ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռին և նշում այն մասին, որ հանձնման մասին հարցումը կներկայացվի լրացուցիչ: Նախքան հանձնման մասին հարցումն ստանալը կալանքի վերցնելու վերաբերյալ միջնորդությունը կարող է փոխանցվել կապուղիների տեխնիկական միջոցների օգտագործմամբ՝ բնօրինակի՝ փոստով կամ սուրհանդակով միաժամանակյա ուղարկումով:

2. Անձը, որը հանձնումը հայցվում է, նախքան հանձնման վերաբերյալ հարցումն ստանալը կարող է կալանքի վերցվել նաև իր նկատմամբ միջազգային (միջպետական) հետախուզում հայտարարվելու կապակցությամբ: Այդ դեպքում նրան կալանքի տակ պահելու հիմք են հան-

դիսանում որպես խափանման միջոց կալանքի վերցնելու մասին հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի որոշումը կամ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռը:

3. Անձը կարող է ձերբակալվել նաև առանց սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված միջնորդությունը ստանալու, եթե ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված հիմքեր կան կասկածելու, որ մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում նա կատարել է հանձնում առաջացնող հանցագործություն:

4. Նախքան հանձնման վերաբերյալ հարցումը ստանալը կալանքի վերցնելու կամ ձերբակալելու մասին անհապաղ ծանուցվում է հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության մարմինը:

Յոդված 71. Հանձնման վերաբերյալ հարցման քննարկման ժամկետները

1. Հանձնման վերաբերյալ հարցումը ենթակա է քննարկման հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկում այն ստանալուց հետո՝ 30 օրվա ընթացքում, եթե այդ Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ այլ բան սահմանված չէ: Հանձնման վերաբերյալ հարցման քննարկման արդյունքների մասին տեղեկացվում է հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը:

2. Եթե հանձնման վերաբերյալ հարցումը չի պարունակում բոլոր անհրաժեշտ տվյալները, ապա հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը կարող է պահանջել լրացուցիչ տվյալներ, որոնց համար սահմանվում է մինչև 30 օր ժամկետ: Հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի միջնորդությամբ այդ ժամկետը կարող է երկարացվել ևս 30 օրով:

Յոդված 72. Կալանքի վերցված անձին պահելը

1. Կալանքի վերցված (ձերբակալված) անձին, որի նկատմամբ լուծվում է հանձնման վերաբերյալ հարցը, կալանքի տակ պահելու վայրերում տեղավորելու համար հիմք է հանդիսանում կալանքի վերցնելու մասին հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի կայացրած որոշումը կամ հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի որոշումը, եթե դա նախատեսված է նրա օրենսդրությամբ:

2. Կալանքի վերցված (ծերբակալված) անձին պահելն իրականացվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան:

Յոթերորդ 73. Հանձնման ենթակա անձին կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարաձգելը

Սույն Կոնվենցիայով սահմանված ժամկետներում անձի հանձնումը խոչընդոտող հանգամանքներ ի հայտ գալու դեպքում հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկը, որի վարչություն է գտնվում քրեական գործը, ներպետական օրենսդրության համապատասխան՝ լուծում է հանձնվող անձի կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու վերաբերյալ հարցը և հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկին ուղարկում է այդ մասին որոշման՝ պատշաճ կերպով հաստատված պատճենը:

Յոթերորդ 74. Կալանքի տակ պահելու ժամկետը հաշվարկելը

Հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում հանձնվող անձի ձերբակալման և կալանքի տակ պահելու ժամանակը, ինչպես նաև նրա էտապավորման ժամանակը հայցող Պայմանավորվող կողմի կողմից հաշվարկվում է նրա կալանքի տակ պահելու ընդհանուր ժամկետի մեջ:

Յոթերորդ 75. Կալանքի վերցված անձին ազատելը

Սույն Կոնվենցիային համապատասխան՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում կալանքի վերցված անձը պետք է անհապաղ ազատվի, եթե.

ա) հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկից ծանուցում է ստացվել տվյալ անձին ազատելու անհրաժեշտության մասին.

բ) հանձնման վերաբերյալ հարցումը և դրան կցվող փաստաթղթերը, որոնք նախատեսված են սույն Կոնվենցիայի 67-րդ հոդվածով, հետախուզվող անձին ձերբակալելու պահից հաշվված՝ 40 օրվա ընթացքում չեն ներկայացվել.

գ) սույն Կոնվենցիայի 71-րդ հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմից պահանջված՝ հանձնման վե-

րաբերյալ հարցման առնչությամբ լրացուցիչ տեղեկությունները այդ հոդվածով սահմանված ժամկետում չեն ներկայացվել:

դ) կալանքի վերցնելու վերաբերյալ որոշման մեջ նշված՝ հանձնման ենթակա անձին կալանքի տակ պահելու ժամկետը լրացել է, և հայցող Պայմանավորվող կողմը չի ներկայացրել այդ ժամկետը երկարացնելու մասին որոշման պատճենը:

Յոդված 76. Պաշտպանության իրավունքը ապահովելը

1. Սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան կալանքի վերցված (ձերբակալված) անձինք Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրի տարածքում պաշտպանության իրավունք ունեն նրանց օրենսդրության համապատասխան:

2. Կալանքի տակ պահվող անձանց, նրանց պաշտպանների կամ օրինական ներկայացուցիչների բողոքները խափանման միջոցը կալանքի տակ պահելու ձևով կիրառելու, կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու առնչությամբ, տրվում են հայցող Պայմանավորվող կողմի դատարան, այլ իրավասու արդարադատության հիմնարկ:

Հայցվող Պայմանավորվող կողմի դատարանը, հետախուզվող անձին կալանքի վերցնելու (ձերբակալելու) վայրի այլ իրավասու արդարադատության հիմնարկը նշված անձանց բողոքները քննության առնելիս սահմանափակվում են սույն Կոնվենցիայի դրույթների պահպանման ստուգմամբ:

Յոդված 77. Հանձնումը հետաձգելը

1. Եթե անձը, որի հանձնումը հայցվում է, քրեական պատասխանատվության է ենթարկվել կամ դատապարտվել հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում կատարած այլ հանցագործության համար, ապա նրա հանձնումը կարող է հետաձգվել մինչև քրեական հետապնդումը դադարեցնելը, դատավճիռն ի կատար ածելը կամ մինչև պատժից կամ դա կրելուց ազատելը:

2. Հանձնումը հետաձգելու մասին ծանուցվում է հայցող Պայմանավորվող կողմը:

Յոդված 78. Ժամանակավոր հանձնելը

1. Եթե սույն Կոնվենցիայի 77-րդ հոդվածով նախատեսված հանձնումը հետաձգելը կարող է հանգեցնել քրեական հետապնդման վաղեմության ժամկետի լրանալուն կամ խանգարել հանցագործության քննությանը, ապա անձը, որի հանձնումը հայցվում է, միջնորդության հիման վրա կարող է հանձնվել ժամանակավոր:

2. Ժամանակավոր հանձնված անձը պետք է հայցվող Պայմանավորվող կողմին վերադարձվի քրեական գործով այն դատավարական գործողությունները կատարելուց հետո, որոնց համար նա հանձնվել էր, բայց ոչ ուշ, քան անձի հանձնման օրվանից 90 օրվա ընթացքում:

Յիմնավոր դեպքերում հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության մարմնի կողմից այդ ժամկետը կարող է երկարացվել հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի միջնորդությամբ:

Յոդված 79. Հանձնման վերաբերյալ հարցումների կոլիզիան

Եթե հանձնման վերաբերյալ հարցումներ են ստացվում մի քանի Պայմանավորվող կողմերից, ապա հայցվող Պայմանավորվող կողմն ինքնուրույն է որոշում, թե այդ հարցումներից որը պետք է բավարարվի:

Յոդված 80. Հանձնված անձի քրեական հետապնդման սահմանները

1. Առանց հայցվող Պայմանավորվող կողմի համաձայնության՝ հանձնված անձին չի կարելի քրեական պատասխանատվության ենթարկել կամ պատժի ենթարկել մինչև հանձնելը կատարած այն հանցագործության համար, որի համար նա չի հանձնվել:

2. Առանց հայցվող Պայմանավորվող կողմի համաձայնության՝ անձը չի կարող հանձնվել երրորդ պետության:

3. Սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերում նշված՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմի համաձայնությունը չի պահանջվում, եթե հանձնված անձը քրեական վարույթի ավարտից հետո՝ մինչև 30 օրը լրանալը, չի հեռանում հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքից կամ եթե ինքնակամ վերադառնում է այնտեղ: Այս ժամկետի մեջ չի հաշվվում այն ժամանակը, որի ընթացքում հանձնված անձը հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքից չէր կարող հեռանալ՝ իրենից անկախ պատճառներով:

Յոդված 81. Մահապատիժ չկիրառելը

Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար և առանց հայցվող և հայցող Պայմանավորվող կողմերի օրենսդրությունը խախտելու՝ հայցող Պայմանավորվող կողմի կողմից սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան հանձնված անձի նկատմամբ մահապատիժ չի կիրառվում, եթե հայցվող Պայմանավորվող կողմը այդպիսի պատիժ չի կիրառում:

Յոդված 82. Հանձնվող անձին փոխանցելը

1. Հանձնման վերաբերյալ հարցումը բավարարելու դեպքում հայցվող Պայմանավորվող կողմը հայցող Պայմանավորվող կողմին ծանուցում է հանձնվող անձի փոխանցման վայրի և ժամանակի մասին և նրան տեղափոխում է փոխանցման վայր:

2. Եթե հայցող Պայմանավորվող կողմը հանձնման ենթակա անձին չընդունի փոխանցման համաձայնեցված օրվանից հետո՝ 15 օրվա ընթացքում, ապա այդ անձը պետք է ազատվի կալանքից: Հիմնավոր դեպքերում հանձնվող անձին փոխանցելու սահմանված ժամկետը կարող է երկարացվել մինչև 15 օր՝ հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի միջնորդությամբ:

Յոդված 83. Հանձնման հետ կապված՝ կրկին կալանքի վերցնելը

1. Սույն Կոնվենցիայի 75-րդ հոդվածի «ա» կետին, 82-րդ հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան՝ անձին ազատելը չի խոչընդոտում հանձնելու նպատակով նրան կրկին կալանքի վերցնելուն հանձնելու վերաբերյալ նոր հարցում ստանալու դեպքում:

2. Սույն Կոնվենցիայի 75-րդ հոդվածի «բ» և «դ» կետերին համապատասխան ազատված անձը կարող է հանձնման նպատակով կրկին կալանքի վերցվել այն դեպքերում, եթե հանձնման վերաբերյալ հարցումը, հանձնման վերաբերյալ հարցման առնչությամբ լրացուցիչ տեղեկությունները կամ կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու վերաբերյալ որոշումը ստացվեն սահմանված ժամկետները լրանալուց հետո:

Յոդված 84. Կրկին հանձնելը

1. Եթե հանձնված անձը խուսափի քրեական հետապնդումից կամ այն հանցագործության համար պատիժ կրելուց, որի կապակցությամբ

հանձնված է եղել, և վերադառնա հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածք, ապա նոր հարցման հիման վրա նա պետք է հանձնվի՝ առանց սույն Կոնվենցիայի 67-րդ հոդվածում նշված նյութերը ներկայացվելու:

2. Կրկին հանձնելն իրականացվում է ընդհանուր հիմունքներով՝ սույն Կոնվենցիային համապատասխան, եթե անձը նոր հանցագործություն է կատարում հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքում, կամ եթե փոխվում է նրան ներկայացված մեղադրանքի ծավալը:

Յոթերորդ Բաժնի 85-րդ հոդված. Զրեական գործով վարույթի արդյունքների մասին ծանուցելը

Պայմանավորվող կողմերը միմյանց հայտնում են հանձնված անձի նկատմամբ զրեական գործով վարույթի արդյունքների մասին: Ըստ ինտերանքի՝ ուղարկվում է նաև վերջնական որոշման պատճենը:

Յոթերորդ Բաժնի 86-րդ հոդված. Տարանցիկ փոխադրելը, Էտապավորելը

1. Մի Պայմանավորվող կողմը, մյուս Պայմանավորվող կողմի միջնորդությամբ, թույլատրում է իր տարածքով տարանցիկ փոխադրումը, ինչպես նաև սահմանված կարգով իրականացնում է այն անձանց Էտապավորումը, որոնք մյուս Պայմանավորվող կողմին հանձնվել կամ ժամանակավոր փոխանցվել են երրորդ պետության կողմից: Տարանցիկ փոխադրման համար թույլատվություն չի պահանջվում, եթե այն իրականացվել է օդային տրանսպորտով՝ առանց այն Պայմանավորվող կողմի տարածքում միջանկյալ վայրէջքի, որով իրականացվում է տարանցումը:

2. Տարանցիկ փոխադրման, Էտապավորման վերաբերյալ միջնորդությունը կազմվում և քննարկվում է նույն կարգով, ինչ հանձնման վերաբերյալ հարցումը:

3. Հայցվող Պայմանավորվող կողմը հանձնված անձի տարանցիկ փոխադրումը թույլ է տալիս այնպիսի եղանակով և այն երթուղով, որն ինքը առավել նպատակահարմար է գտնում:

Յոթերորդ Բաժնի 87-րդ հոդված. Հանձնման, տարանցիկ փոխադրման և Էտապավորման հետ կապված ծախսերը

Հանձնման, ժամանակավոր փոխանցման և Էտապավորման հետ կապված ծախսերը կրում է այն Պայմանավորվող կողմը, որի տարած-

քում դրանք առաջացել են, իսկ տարանցիկ փոխադրման հետ կապված ծախսերը՝ հայցող Պայմանավորվող կողմը:

Հոդված 88. Հանձնման հարցերով հարաբերությունների կարգը

Հանձնման հարցերով հարաբերություններն իրականացվում են Պայմանավորվող կողմերի գլխավոր դատախազների (դատախազների) կողմից, եթե նրանց ներքին օրենսդրությամբ այլ կարգ սահմանված չէ:

Հոդված 89. Հանձնումը մերժելը

1. Հանձնումը չի կատարվում, եթե.

ա) անձը, որի հանձնումը հայցվում է, հայցվող Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի է.

բ) հանձնման վերաբերյալ հարցումը ստանալու պահին հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համաձայն, քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել կամ դատավճիռը չի կարող ի կատար ածվել վաղեմության ժամկետը լրանալու հետևանքով կամ այլ օրինական հիմքով.

գ) անձի նկատմամբ, որի հանձնումը հայցվում է, հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում նույն հանցագործության համար կայացվել է օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ կամ որոշում քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ գործով վարույթը կարճելու վերաբերյալ.

դ) արարքը, որի կապակցությամբ հանձնումը հայցվում է, հայցող կամ հայցվող Պայմանավորվող կողմերի օրենսդրության համաձայն, հետապնդվում է միայն մասնավոր մեղադրանքի կարգով (տուժողի դիմումի հիման վրա).

ե) հանձնումը կարող է վնաս հասցնել հայցվող Պայմանավորվող կողմի ինքնիշխանությանը, անվտանգությանը.

զ) ծանրակշիռ հիմքեր կան ենթադրելու, որ հանձնման վերաբերյալ հարցումը կապված է ռասայի, սեռի, դավանանքի, էթնիկական պատկանելության կամ քաղաքական հայացքների համար անձին հետապնդելու հետ.

է) արարքը, որի կապակցությամբ հանձնումը հայցվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ վերաբերում է զինվորական հանցագործություններին, որոնք սովորական քրեական իրավունքի համապատասխան, հանցագործություններ չեն համարվում.

ը) անձը, որի հանձնումը հայցվում է, նախկինում հայցվող Պայմանավորվող կողմին է հանձնվել երրորդ պետության կողմից և հանձնման առնչությամբ այդ պետության համաձայնությունը չի ստացվել.

թ) անձին, որի հանձնումը հայցվում է, հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում ապաստան է տրամադրվել.

ժ) առկա են միջազգային պայմանագրով սահմանված այլ հիմքեր, որի մասնակիցներ են հանդիսանում հայցող և հայցվող Պայմանավորվող կողմերը:

2. Հանձնումը կարող է մերժվել, եթե արարքը, որի կապակացությամբ հանձնումը հայցվում է, կատարվել է հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում:

3. Հանձնումը մերժելու դեպքում հայցող Պայմանավորվող կողմը պետք է տեղեկացվի մերժման հիմքերի մասին, դրա վերաբերյալ որոշում ընդունվելու պահից 10 օրվա ընթացքում:

Հոդված 90. Չհանձնված անձի քրեական հետապնդումը

Հայցվող անձի հանձնումը մերժելու դեպքում հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկը Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի միջնորդությամբ և Նյուօթերի հիման վրա, Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համաձայն, լուծում է այն անձի նկատմամբ քրեական հետապնդման մասին հարցը, որի հանձնումը մերժվել է:

Մաս III

Քրեական հետապնդում իրականացնելը

Հոդված 91. Քրեական հետապնդում իրականացնելու պարտավորությունը

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ պարտավորվում է, մյուս Պայմանավորվող կողմի հանձնարարությամբ, Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան, քրեական հետապնդում իրականացնել իր այն քաղաքացիների նկատմամբ, ովքեր կասկածվում, մեղադրվում են հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքում հանցագործություններ կատարելու մեջ:

Պայմանավորվող կողմերը քրեական հետապնդում են իրականացնում նաև իրենց տարածքներում գտնվող՝ քաղաքացիություն չունեցող անձանց և օտարերկրյա քաղաքացիների նկատմամբ՝ նրանց հանձնումը մերժելու դեպքում:

2. Եթե հանցագործությունը, որի կապակցությամբ քրեական գործ է հարուցված, հանգեցնում է հանցագործությունից վնաս կրած անձանց քաղաքացիաիրավական պահանջների, ապա այդ պահանջները, վնասի հատուցման վերաբերյալ այդ անձանց միջնորդության առկայության դեպքում, բնական էն տվյալ գործում կամ քաղաքացիական դատավարության կարգով:

3. Հայցվող Պայմանավորվող կողմում քրեական հետապնդումը կարող է իրականացվել՝ պայմանով, որ արարքը քրեորեն պատժելի է համարվում նաև այդ Պայմանավորվող կողմում:

Կատարած հանցագործության համար դատապարտելու դեպքում նշանակվող պատիժը չի կարող ավելի խիստ լինել, քան այն պատիժն է, որը նախատեսված է հայցող Պայմանավորվող կողմից օրենսդրությամբ:

Հոդված 92. Քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը

1. Քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը պետք է բովանդակի.

ա) հայցվող Պայմանավորվող Կողմի արդարադատության հիմնարկի անվանումը.

բ) հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի անվանումը.

գ) այն արարքի նկարագրությունը, որի կապակցությամբ ուղարկվում է քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը.

դ) արարքի կատարման ժամանակի, տեղի և հանգամանքների՝ հնարավորության սահմաններում առավել ստույգ նշումը.

ե) հայցող Պայմանավորվող կողմի այն օրենքի տեքստը, որի հիման վրա արարքը ճանաչվում է հանցագործություն, ինչպես նաև օրենսդրական այլ նորմերի տեքստերը, որոնք գործով վարույթի համար էական

նշանակություն ունեն.

գ) կասկածվող կամ մեղադրվող անձի ազգանունը, անունը, հայրանունը, նրա քաղաքացիությունը, ինչպես նաև նրա անձի վերաբերյալ այլ տվյալներ.

ե) տուժողի դիմումով հարուցվող քրական գործերով՝ տուժողի դիմումները և վնասի հատուցման վերաբերյալ դիմումները.

ը) հանցագործությանը պատճառված վնասի չափի նշումը:

Հանձնարարությանը կցվում են հայցող Պայմանավորվող կողմի տրամադրության տակ եղած քրեական գործի նյութերը. ընդ որում՝ հայցող Պայմանավորվող կողմում նրա ներպետական օրենսդրության համապատասխան ստացված ապացույցները միևնույն ապացուցողական նշանակություն ունեն նաև հայցվող Պայմանավորվող կողմում:

2. Հայցող Պայմանավորվող կողմի հարուցած քրեական գործ ուղարկելու դեպքում այդ գործով քննությունը հայցվող Պայմանավորվող կողմի կողմից շարունակվում է նրա ներպետական օրենսդրության համապատասխան: Նախքան քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունն ուղարկելը հայցող Պայմանավորվող կողմը լուծում է քննության, մեղադրյալներին կալանքի տակ պահելու և գործով վարույթ վերսկսելու ժամկետների երկարացման վերաբերյալ հարցը:

3. Գործում առկա փաստաթղթերից յուրաքանչյուրը պետք է հաստատված լինի հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի՝ զինանշանի պատկերն ունեցող կնիքով:

4. Հանձնարարությունը և դրան կից փաստաթղթերը կազմվում են սույն Կոնվենցիայի 7-րդ և 17-րդ հոդվածների դրույթներին համապատասխան:

5. Եթե քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունն ուղարկելու պահին մեղադրյալը կալանքի տակ է գտնվում հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքում, ապա նա փոխանցվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմին:

Յոդված 93. Մինչև քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունն ստանալը սեփական քաղաքացիներին կալանքի վերցնելը

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ, մյուս Պայմանավորվող կողմի միջնորդությամբ, կարող է սեփական քաղաքացիներին կալանքի վերցնել նախքան ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների կատարման համար նրանց դեմ քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարություն ստանալը: Միջնորդության մեջ պետք է հղում լինի կալանքի վերցնելու մասին որոշմանը և նշում այն մասին, որ քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը կներկայացվի լրացուցիչ:

Նշված միջնորդությունը և կալանքի վերցնելու մասին որոշումը նախքան քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունն ստանալը կարող են փոխանցվել կապուղիների տեխնիկական միջոցների օգտագործումով՝ բնօրինակները միաժամանակ ուղարկելով փոստով կամ սուրհանդակի միջոցով:

2. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի քաղաքացի համարվող անձին կալանքի վերցնելու մասին անհապաղ (ֆաքսով, հեռախոսով, հեռատիպով և այլն) տեղեկացվում է հայցող Պայմանավորվող կողմը, որի վարույթում է գտնվում քրեական գործը, և, սույն Կոնվենցիայի 91-րդ հոդվածին համապատասխան նյութերն ուղարկելու վերաբերյալ հարցը:

3. Այդ անձի քրեական հետապնդման դեպքում կիրառվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը:

4. Սույն հոդվածի 1-ին կետի համաձայն կալանքի վերցված անձը ենթակա է ազատման, եթե քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը, դրան կից բոլոր փաստաթղթերով հանդերձ, որոնք նախատեսված են սույն Կոնվենցիայի 92-րդ հոդվածով, հայցվող Պայմանավորվող կողմը չի ստանում այդ անձին կալանքի վերցնելու օրվանից 40 օրվա ընթացքում:

Հայցվող Պայմանավորվող կողմն այդ անձի քրեական հետապնդման մասին հարցը լուծում է ներպետական օրենսդրության հիման վրա:

Յոդված 94. Քրեական հետապնդման հարցերով հարաբերությունների կարգը

Քրեական հետապնդման հարցերով հարաբերություններն իրականացվում են Պայմանավորվող կողմերի գլխավոր դատախազների կողմից, եթե նրանց ներպետական օրենսդրությամբ այլ կարգ սահմանված չէ:

Յոդված 95. Իրավասությունը փոխանցելը

1. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի կողմից քրեական գործը վարույթ ընդունելու պահից հայցող Պայմանավորվող կողմը չի կարող կասկածվող, մեղադրվող անձին պատասխանատվության ենթարկել այն արարքի համար, որի կապակցությամբ դրվել է քրեական հետապնդման վեպերյալ հարցը:

2. Քրեական հետապնդման իրավունքը կփոխանցվի հայցող Պայմանավորվող կողմին, եթե հայցվող Պայմանավորվող կողմը նրա խնդրանքը չկատարելու համար միջոցներ չձեռնարկվի կամ հրաժարվի այն կատարելուց:

3. Սույն հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված դեպքերում հայցվող Պայմանավորվող կողմը վերադարձնում է իրեն փոխանցված քրեական հետապնդման նյութերը և ապացույցները:

Յոդված 96. Դատարանների վարույթում գտնվող քրեական գործերի փոխանցման կարգը

1. Դատական նիստերին ներկայացնելուց խուսափող և դատարանից թաքնվող ամբաստանյալների նկատմամբ քրեական գործերը, նրանց գտնվելու վայրը պարզելու և նրանց՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմի քաղաքացիություն ունենալու կամ հանձնումը մերժելու դեպքում, գործով վարույթի կասեցումը վերացնելուց հետո սույն Կոնվենցիայի 92-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ուղարկվում են հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկ՝ քրեական հետապնդում իրականացնելու համար:

2. Լրացուցիչ նախաքննության, քննության ավարտի և գործի քննության դեպքում կիրառվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությունը և սույն Կոնվենցիայի 90-րդ հոդվածը:

Յոդված 97. Քրեական հետապնդման արդյունքների մասին ծանուցելը

Հայցվող Պայմանավորվող կողմը պարտավոր է հայցող Պայմանավորվող կողմին ծանուցել քրեական հետապնդման վերաբերյալ նրա հանձնարարության առնչությամբ ընդունված վերջնական որոշման մասին: Հայցող Պայմանավորվող կողմի խնդրանքով՝ նրան ուղարկվում է վերջնական որոշման պատճենը:

Յոդված 98. Քրեական հետապնդման մասին որոշում ընդունելու հետևանքները

Եթե, սույն Կոնվենցիայի 91-րդ հոդվածին համապատասխան, Պայմանավորվող կողմին քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարություն է ուղարկված եղել դատավճիռը կամ նույն արարքով հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի ընդունած այլ վերջնական որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո, ապա հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի կողմից այդ արարքի կատարման փաստով կրկին քրեական գործ չի կարող հարուցվել, իսկ նրա հարուցած գործը ենթակա է կարճման:

Յոդված 99. Պատասխանատվությունը մեղմացնող կամ ծանրացնող հանգամանքները

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ հանցագործությունների նախաքննություն կատարելիս և դատարանների կողմից քրեական գործեր քննելիս կարող է հաշվի առնել իր օրենսդրությամբ նախատեսված՝ պատասխանատվությունը մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքները՝ անկախ այն բանից, թե դրանք որ Պայմանավորվող կողմի տարածքում են առաջացել:

2. Անձին առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվիստ ճանաչելու կամ նրա գործողություններում տարբեր տեսակների ռեցիդիվի առկայության վերաբերյալ, կրկնակի հանցագործություն կատարելու փաստերը պարզելու և պայմանական դատապարտման հետ կապված պարտականությունները խախտելու, դատավճռի կատարումը հետաձգելու կամ պայմանական վաղաժամկետ ազատման վերաբերյալ հարցերը լուծելիս Պայմանավորվող կողմերի արդարադատության հիմնարկներ կարող են

ճանաչել և հաշվի առնել նախկին ԽՍՀՄ և նրա կազմի մեջ մտնող միութենական հանրապետությունների դատարանների (տրիբունալների), ինչպես նաև յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմի դատարանների կողմից կայացված դատավճիռները:

Յոդված 100. Քրեական գործերը միավորելը

1. Անձի կամ անձանց խմբի կողմից երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում հանցագործություններ կատարվելու դեպքում այդ հանցագործությունների վերաբերյալ քրեական գործերը կարող են միավորվել մեկ վարույթում՝ Պայմանավորվող կողմերի համապատասխան իրավասու արդարադատության հիմնարկների միջնորդությամբ:

2. Գործերի միավորումը կատարվում է սույն Կոնվենցիայի 91-րդ և 92-րդ հոդվածների պահանջների պահպանմամբ:

Յոդված 101. Երկու կամ մի քանի Պայմանավորվող կողմերի դատարաններին ընդդատյա գործերի քննության կարգը

Մի քանի հանցագործություններ կատարելու մեջ մեկ անձի կամ անձանց խմբի մեղադրելու դեպքում, որոնց վերաբերյալ գործերը միավորվել են և ընդդատյա են երկու կամ ավելի Պայմանավորվող կողմերի դատարաններին, դրանք իրավասու է քննել այն Պայմանավորվող կողմի դատարանը, որի տարածքում ավարտվել է նախնական քննությունը: Այդ դեպքում գործը քննվում է այդ Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան:

Յոդված 102. Քրեական հետապնդում իրականացնելը մերժելը

1. Քրեական հետապնդում իրականացնելը մերժվում է, եթե.

ա) քրեական հետապնդման վերաբերյալ հանձնարարությունն ստանալու պահին լրացել են անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետները.

բ) անձի նկատմամբ, որի քրեական հետապնդման վերաբերյալ հարց է դրվում, հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում միևնույն հանցագործության համար գործով կայացվել է քննությունը կարճելու մասին որոշում կամ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ, կամ քրեական գործ հարուցելը մերժվել է.

գ) առկա է համաներման մասին ակտը, որը վերացնում է կատարած արարքի համար պատժի կիրառման հնարավորությունը.

դ) անձը հանրության համար վտանգավոր արարք կատարելու պահին, հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համաձայն, չի հասել այն տարիքին, որից սկսած՝ քրեական պատասխանատվություն է առաջանում:

2. Քրեական հետապնդում իրականացնելը կարող է մերժվել նաև հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ նախատեսված այլ հիմքերով:

3. Քրեական հետապնդում իրականացնելը մերժելու դեպքում հայցող Պայմանավորվող կողմը պետք է գրավոր ծանուցվի մերժման հիմքերի մասին դրա վերաբերյալ որոշում ընդունվելու պահից 10 օրվա ընթացքում:

Մաս IV

Հատուկ դրույթներ քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին

Հոդված 103. Առարկաների փոխանցելը

1. Պայմանավորվող Կողմերը պարտավորվում են խնդրանքի հիման վրա միմյանց փոխանցել.

ա) այն առարկաները, որոնք օգտագործվել են հանցագործություններ կատարելիս, այդ թվում՝ հանցագործության գործիքները. այն առարկաները, որոնք ձեռք են բերվել հանցագործությունների հետևանքով կամ իբրև դրանց համար վարձատրություն, կամ այն առարկաները, որոնք հանցագործը ստացել է այդ կարգով ձեռք բերված առարկաների փոխարեն.

բ) այն առարկաները, որոնք քրեական գործում կարող են ունենալ ապացուցողական նշանակություն: Այդ առարկաները փոխանցվում են նաև այն դեպքում, երբ հանցագործների հանձնումը չի կարող իրականացվել՝ նրանց մահվան, փախուստի կամ այլ հանգամանքներով պայմանավորված:

2. Եթե սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված առարկաները հայցվող Պայմանավորվող կողմին անհրաժեշտ են որպես ապացույցներ քրեական գործում, ապա դրանց փոխանցումը կարող է հետաձգվել մինչև գործով վարույթն ավարտելը:

3. Փոխանցված առարկաների նկատմամբ երրորդ անձանց իրավունքները մնում են ուժի մեջ: Քրեական գործով վարույթն ավարտելուց հետո այդ առարկաները պետք է անհատույց վերադարձվեն դրանք հանձնած Պայմանավորվող կողմին, եթե վերջինս դրանցից չի հրաժարվել:

Յոթերորդ 104. Հետախուզման, կալանքի, գույքի բռնագրավման ապահովման հարցերով իրավական օգնությունը

1. Պայմանավորվող կողմերը, իրենց օրենսդրության և սույն Կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան, միմյանց իրավական օգնություն են ցույց տալիս հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի, փողերի և արժեքների հետախուզման, կալանքի տակ դնելու և առգրավման, ինչպես նաև մեղադրյալներին (ամբաստանյալներին, դատապարտյալներին) պատկանող՝ հանցավոր գործունեությունից ստացված եկամուտները, հանցագործություններից տուժածներին (քաղաքացիական հայցվորներին) վնասի հատուցման, տուգանքների բռնագանձման վերաբերյալ և բռնագրավման վերաբերյալ դատարանների դատավճիռների կատարման գործում:

2. Այդ նպատակով Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները քրեական գործերով իրավական օգնություն ցույց տալու վերաբերյալ հանձնարարությունների հիման վրա, ներքին օրենսդրությանը համապատասխան, կատարում են հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի, փողերի և արժեքների, ինչպես նաև հանցավոր գործունեությունից մեղադրյալներին (ամբաստանյալներին, դատապարտյալներին) պատկանող եկամուտների հայտնաբերմանն ուղղված բոլոր անհրաժեշտ՝ քննչական, հետախուզական կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները:

Պարզելով այդպիսի գույքը, փողերը, արժեքներն ու եկամուտները՝ Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները միջոցներ են ձեռնարկում դրանց պահպանության ապահովմանն ուղղությամբ՝ կալանք դնելու ձևով դրանց հետ ցանկացած գործառնության կանխարգելման և դրանց առգրավման համար:

3. Հայցվող Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկները, իրենց իրավասության շրջանակներում հայտնաբերելով հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը, փողերը և արժեքները,

դրանք փոխանցում են հայցող Պայմանավորվող կողմերի իրավասու արդարադատության հիմնարկին՝ որպես իրեղեն ապացույցներ քրեական գործին կցելու և հետագայում օրինական տերերին վերադարձնելու, հանցագործություններով պատճառված վնասը մարելու նպատակով:

4. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկները մեղադրյալի (ամբաստանյալի, դատապարտյալի) փողերի, արժեքների և գույքի, հանցավոր գործունեությունից ստացած եկամուտների վրա կալանք դնելով, ապահովում են դրանց պահպանությունը՝ հետագայում հանցագործությամբ պատճառված վնասի մարման վրա տարածելու և հայցող Պայմանավորվող կողմի դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի հիման վրա բռնագրավելու նպատակով՝ հաշվի առնելով սույն Կոնվենցիայի 58-րդ հոդվածով նախատեսված կանոնները:

5. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկները կարող են հետաձգել հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի, փողերի և արժեքների, ինչպես նաև մեղադրյալներին (ամբաստանյալներին, դատապարտյալներին) պատկանող՝ հանցավոր գործունեությունից ստացած եկամուտների փոխանցումը հայցող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկներին, եթե դրանք նրանց անհրաժեշտ են իրականացվող քրեական հետապնդման կամ այլ (երրորդ) անձանց իրավունքների վերաբերյալ վեճերի լուծման կապակցությամբ:

Յոթերորդ 105. Տեսակապի միջոցներ օգտագործելը

Իրավական օգնություն ցույց տալու Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկները, փոխադարձ համաձայնությամբ, իրավունք ունեն օգտագործելու տեսակապի միջոցներ: Տեսակապի միջոցների օգտագործումը իրականացվում է Պայմանավորվող կողմերի ներքին օրենսդրության համապատասխան:

Յոթերորդ 106. Կալանքի տակ պահվող կամ ազատագրկման ձևով պատիժ կրող անձին ժամանակավոր փոխանցելը

1. Մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում ազատագրկման ձևով պատիժ կրող կամ կալանքի տակ պահվող անձը, որպես վկա կամ տու-

ժող հարցաքննվելու, ինչպես նաև նրա մասնակցությամբ այլ քննչական գործողություններ կատարելու անհրաժեշտության դեպքում, անկախ նրա քաղաքացիությունից, հայցող Պայմանավորվող կողմի հիմնավորված խնդրանքով, կարող է ժամանակավոր փոխանցվել նրան հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկի կենտրոնական մարմնի որոշմամբ՝ նրան կալանքի տակ պահելու և սահմանված ժամկետում վերադարձնելու պայմանով:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված անձին ժամանակավոր փոխանցելու վերաբերյալ խնդրանքը կազմվում է սույն Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան և պետք է նաև նշում պարունակի այն ժամանակի վերաբերյալ, որի ընթացքում պահանջվում է այդ անձի ներկայությունը հայցող Պայմանավորվող կողմում:

3. Սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված անձի ժամանակավոր փոխանցումը չի կատարվում, եթե.

ա) այդպիսի փոխանցման վերաբերյալ չի ստացվում նրա համաձայնությունը.

բ) անհրաժեշտ է նրա մասնակցությունը՝ հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում նախաքննության կամ դատաքննության համար.

գ) այդպիսի փոխանցումը կարող է խախտել այդ անձին կալանքի տակ պահելու կամ ազատագրվման ձևով պատիժը կրելու սահմանված ժամկետները:

4. Սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված անձի վրա տարածվում են սույն Կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված երաշխիքները:

Յոթերորդ 107-րդ հոդված. Մեղադրական դատավճիռների մասին ծանուցելը և դատավճռության մասին տեղեկություններ տրամադրելը

1. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրն ամեն տարի տեղեկություններ կհաղորդի մյուս Պայմանավորվող Կողմերին՝ համապատասխան Պայմանավորվող կողմերի քաղաքացիների նկատմամբ իր դատարանների կայացրած՝ օրինական ուժի մեջ մտած մեղադրական դատավճիռների մասին՝ միաժամանակ ուղարկելով դատապարտյալներին առկա մատնահետքերը:

2. Պայմանավորվող կողմերից յուրաքանչյուրը մյուս Պայմանավորվող Կողմերին, նրանց խնդրանքով, անվճար տեղեկություններ է տրա-

մադրում իր դատարանների կողմից նախկինում դատապարտված անձանց դատվածության վերաբերյալ, եթե այդ անձինք քրեական պատասխանատվության են ենթարկվում հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքում:

Չոդված 108. Վերահսկվող մատակարարում

Պայմանավորվող կողմերը, ներքին օրենսդրության համապատասխան, միջոցներ են ձեռնարկում, քննվող քրեական գործերով իրավասու արդարադատության հիմնարկների փոխադարձ համաձայնության հիման վրա, վերահսկվող մատակարարման մեթոդի օգտագործման ապահովման ուղղությամբ՝ հանցագործության կատարմանը մասնակցող անձանց բացահայտման, ապացույցների ստացման և քրեական հետապնդման ապահովման նպատակով:

Մաս V

Դատավճիռները ճանաչելը և կատարելը

Չոդված 109. Դատավճիռները ճանաչելը և կատարելը

1. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ սույն Կոնվենցիայով նախատեսված պայմաններով ճանաչում և կատարում է մյուս Պայմանավորվող կողմերի դատարանների կայացրած դատավճիռները՝ մի Պայմանավորվող կողմի դատարանի կողմից դատապարտված և պատիժը չկրած անձի հանձնման դեպքում մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար, ինչպես նաև մի Պայմանավորվող կողմի կողմից դատավճիռը ի կատար ածվելու համար անձին հանձնելը մերժելու դեպքում, որը կայացվել է մյուս Պայմանավորվող կողմի դատարանի կողմից:

2. Դատավճիռների ճանաչումը և կատարումը իրականացվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության հիման վրա, որի տարածքում պետք է ճանաչվեն և կատարվեն դատավճիռները:

Չոդված 110. Դատավճռի ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջևորդությունը

1. Դատավճռի ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջևորդությունը հայցող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության

հիմնարկի կողմից ուղարկվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկին:

2. Միջնորդությանը կցվում են՝

ա) օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռի՝ պատշաճ կերպով հաստատված պատճենը և գործով առկա՝ վերադաս ատյանների որոշումները, դատավճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու և այն ի կատար ածելու վերաբերյալ պաշտոնական փաստաթուղթը:

բ) տվյալներ այն անձի և նրա քաղաքացիությունն մասին, որի նկատմամբ դատավճռի ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջնորդություն է հարուցվում:

գ) այն օրենքի հոդվածների տեքստը, որի հիման վրա անձը դատապարտվել է:

դ) տեղեկանք հիմնական և լրացուցիչ պատժի կրած մասի, հատուցված վնասի գումարի մասին:

3. Անհրաժեշտության դեպքում հայցվող Պայմանավորվող կողմի արդարադատության հիմնարկը կարող է պահանջել լրացուցիչ փաստաթղթեր և տեղեկություններ:

4. Միջնորդությանը կից փաստաթղթերն ուղեկցվում են հայցվող Պայմանավորվող կողմի լեզվով կամ ռուսերենով վավերացված թարգմանությամբ:

5. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկը դատավճռի կատարման և ճանաչման վերաբերյալ ստացված միջնորդությունն ուղարկում է իր Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարան՝ քննարկելու համար:

Յոթերորդ 111. Դատավճռի ճանաչման և կատարման կարգը

1. Դատավճռի ճանաչման և կատարման վերաբերյալ միջնորդությունը քննվում է հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանի կողմից՝ նրա ներպետական օրենսդրության համապատասխան:

2. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանը դատավճռի ճանաչման և կատարման վերաբերյալ որոշում է կայացնում նախքան հանձնվող անձի փաստացի փոխանցումը իր տարածք:

3. Հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանը, հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանի կայացրած դատավճ-

նի հիման վրա, ներպետական օրենսդրության համապատասխան, սահմանում է նույն պատիժը, որը նշանակված է դատավճռով:

4. Եթե Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ տվյալ արարքի համար պատժի առավելագույն ժամկետը ավելի քիչ է, քան նշանակված դատավճռով, ապա դատարանը սահմանում է պատժի առավելագույն ժամկետը, որը հայցվոր Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ նախատեսված է միևնույն արարքի համար:

5. Դատավճիռ կայացրած՝ հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքում պատժի կրած մասը պատժի ժամկետի մեջ հաշվարկվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրության համապատասխան, որը քննել է դատավճռի ճանաչման վերաբերյալ միջնորդությունը: Միաժամանակ որոշում է դատավճռի կատարման կարգի մասին հարցը:

6. Պատիժը կիրառվում է այն դեպքերում, եթե նախատեսված է հայցվող և հայցող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ:

Յոդված 112. Դատավճիռը ճանաչելը և կատարելը մերժելը

1. Դատավճիռը ճանաչելը և կատարելը կարող է մերժվել, եթե՝

ա) պատիժը չի կարող իրականացվել վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով կամ այլ օրինական հիմքով, ինչպես նաև այնպիսի դատավճռով, որը կայացվել է հեռակա՝ առանց ամբաստանյալի մասնակցության.

բ) կատարած արարքի համար անձը հայցվող Պայմանավորվող կողմի տարածքում պատիժ է կրել կամ արդարացվել է, կամ էլ քրեական գործը, օրենքով սահմանված կարգով, կարճվել է, ինչպես նաև՝ եթե անձը պատժից ազատվել է հայցվող Պայմանավորվող կողմի իրավասու արդարադատության հիմնարկի կողմից.

գ) հայցվող Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ նախատեսված չէ այնպիսի պատիժ, որը համանման է հայցող Պայմանավորվող կողմի տարածքում նշանակված պատժին.

դ) լուրջ հիմքեր կան կարծելու, որ դատապարտելը կապված է անձին ռասայի, սեռի, դավանանքի, էթնիկական պատկանելության կամ բաղաբանական համոզմունքների համար հետապնդելու հետ:

Յոդված 113. Դատավճիռները կատարելիս պատիժների գումարման կարգը

Դատավճիռները կատարելիս պատիժների գումարումը կատարվում է այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ սահմանված կանոններով, որի տարածքում դատավճիռները պետք է կատարվեն:

Յոդված 114. Ներում և համաներում կիրառելը

Այն անձի ներումը և համաներումը, որի նկատմամբ դատավճռի ճանաչման և կատարման վերաբերյալ որոշում է կայացվել, իրականացվում են ինչպես հայցող, այնպես էլ հայցվող Պայմանավորվող կողմերի կողմից՝ նրանց ներպետական օրենսդրության համապատասխան:

Յոդված 115. Դատավճիռը վերանայելու կարգը

Կատարման համար փոխանցված դատապարտյալի նկատմամբ դատավճռի վերանայումը կարող է իրականացվել միայն այն Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանի կողմից, որի տարածքում դատավճիռ է կայացվել:

Յոդված 116. Փոխանցված և բեկանված դատավճիռները կատարելը

1. Եթե դատավճռի կատարման ընթացքում այն փոփոխվում է այն Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանի կողմից, որի տարածքում դատավճիռ է կայացվել, ապա որոշման պատճենն անհապաղ ուղարկվում է դատավճիռը կատարող Պայմանավորվող կողմից, սույն Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան, այդպիսի որոշման կատարման վերաբերյալ հարցը լուծելու համար:

2. Եթե դատավճռի կատարման ընթացքում այն բեկանվի այն Պայմանավորվող կողմի իրավասու դատարանի կողմից քրեական գործի կարճումով, որի տարածքում դատավճիռը կայացվել է, որոշման պատճենն անհապաղ կուղարկվի դատավճիռը կատարող Պայմանավորվող կողմի իրավասու մարմնին՝ կատարման համար:

3. Եթե կատարման ընթացքում դատավճիռը բեկանվել է, և նշանակվում է նոր նախաքննություն կամ դատաքննություն, ապա այդ որոշման պատճենը, քրեական գործի նյութերը և քրեական հետապնդում իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարությունը, սույն Կոնվենցիայի 92-րդ հոդվածին համապատասխան, ուղարկվում են դատավճիռը կատարող Պայմանավորվող կողմից իրավասու արդարադատության հիմնարկին:

Բ Ա Ժ Ի Ն Վ **ԵՃՐԱՓԱԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ**

Չոդված 117. Սույն Կոնվենցիայի կիրառման հարցերը

Սույն Կոնվենցիան կիրառելու և մեկնաբանելու ժամանակ ծագած հարցերը Պայմանավորվող կողմերի իրավասու մարմինները լուծում են փոխադարձ համաձայնությամբ:

Չոդված 118. Կոնվենցիայի հարաբերությունը այլ միջազգային պայմանագրերի հետ

1. Պայմանավորվող կողմերի հարաբերություններում, որոնք հանդիսանում են նաև քեական ոլորտում Եվրոպայի խորհրդի մեկ կամ մի քանի Կոնվենցիաների մասնակից, որոնք պարունակում են սույն Կոնվենցիայի առարկան շոշափող դրույթներ, կիրառվում են միայն սույն Կոնվենցիայի այն դրույթները, որոնք նպաստում են դրանցում շարադրված սկզբունքների կիրառմանը:

2. Եվրոպայի խորհրդի վերոհիշյալ կոնվենցիաների մասնակից Պայմանավորվող կողմերի և այն Պայմանավորվող կողմերի միջև հարաբերություններում, որոնք այդպիսի կոնվենցիաների մասնակից չեն, կիրառվում են սույն Կոնվենցիայի դրույթները:

3. Սույն Կոնվենցիայի դրույթները չեն շոշափում Պայմանավորվող կողմերի՝ այլ միջազգային պայմանագրերից բխող իրավունքները և պարտավորությունները, որոնց նրանք մասնակից են կամ կարող են դառնալ:

4. Պայմանավորվող կողմերից որևէ մեկի խնդրանքով՝ նրանց կենտրոնական արդարադատության հիմնարկները խորհրդատվություններ են անցկացվում սույն Կոնվենցիայի և այլ միջազգային պայմանագրերի հարաբերության հարցերով՝ անհրաժեշտության դեպքում ներգրավելով Պայմանավորվող կողմերի այլ պետական մարմինների ներկայացուցիչների:

Չոդված 119. Փոփոխություններ և լրացումներ կատարելը

Պայմանավորվող կողմերի համաձայնությամբ՝ սույն Կոնվենցիայում կարող են կատարվել փոփոխություններ և լրացումներ, որոնք ձևակերպվում են նրա անբաժանելի մասը հանդիսացող համապատասխան

արձանագրություններով և ուժի մեջ են մտնում սույն Կոնվենցիայի 120-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Յոթերորդ 120. Ուժի մեջ մտնելու կարգը

1. Սույն Կոնվենցիան ենթակա է վավերացման այն ստորագրած պետությունների կողմից: Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Անկախ Պետությունների Յամագործակցության գործադիր կոմիտեին, որը կատարում է սույն Կոնվենցիայի ավանդապահի գործառույթները:

2. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում երրորդ վավերագիրն ավանդապահին ի պահ տալու օրվան հաջորդող երեսուներորդ օրը: Այն պետության համար, որը վավերագիրն ավանդապահին ի պահ է տվել սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնելուց հետո, այն ուժի մեջ է մտնում վավերագիրն ավանդապահին ի պահ տալու օրվան հաջորդող երեսուներորդ օրը:

3. Սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների միջև իրենց գործողությունը դադարեցնում են Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին 1993 թվականի հունվարի 22-ի Կոնվենցիան և դրան կից՝ 1997 թվականի մարտի 28-ի Արձանագրությունը:

4. Սույն հոդվածի 3-րդ կետում նշված Կոնվենցիան և դրան կից Արձանագրությունը շարունակում են կիրառվել սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետության և դրանց մասնակից հանդիսացող այն պետության միջև հարաբերություններում, որի համար սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ չի մտել:

Յոթերորդ 121. Կոնվենցիայի գործողության ժամկետը

1. Սույն Կոնվենցիան գործում է, դրա ուժի մեջ մտնելու օրվանից հաշված, հինգ տարվա ընթացքում: Այդ ժամկետը լրանալուց հետո Կոնվենցիան ինքնաբերաբար երկարաձգվում է՝ յուրաքանչյուր անգամ նոր հնգամյա ժամանակահատվածով:

2. Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ կարող է դուրս գալ սույն Կոնվենցիայից մինչև նրա գործողության համապատասխան հնգամյա ժամանակահատվածի լրանալը՝ 12 ամիս առաջ այդ մասին ավանդապահին գրավոր ծանուցում ուղարկելով:

Յոդված 122. Գործողությունը ժամանակի մեջ

Սույն Կոնվենցիայի գործողությունը տարածվում է նաև մինչև նրա ուժի մեջ մտնելը ծագած իրավահարաբերությունների վրա:

Յոդված 123. Կոնվենցիային միանալու կարգը

Սույն Կոնվենցիային նրա ուժի մեջ մտնելուց հետո կարող են միանալ, բոլոր Պայմանավորվող կողմերի համաձայնությամբ, այլ պետություններ՝ միանալու մասին փաստաթղթերն ավանդապահին փոխանցելու միջոցով: Միանալը համարվում է ուժի մեջ մտած միանալու համաձայնության մասին վերջին հաղորդումն ավանդապահի ստանալու օրվանից երեսուն օր անց:

Յոդված 124. Ավանդապահի գործառույթները

Սույն Կոնվենցիան ստորագրած և նրան միացած պետություններին ավանդապահն անհապաղ ծանուցում է յուրաքանչյուր վավերագիր կամ միանալու մասին փաստաթուղթ ի պահ տալու օրվա, Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու օրվա, ինչպես նաև սույն Կոնվենցիային առնչվող՝ իր ստացած այլ փաստաթղթերի վերապահումների, ծանուցումների և հաղորդագրությունների մասին:

Կատարվել է Քիշնև քաղաքում 2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ին, ռուսերենով, մեկ բնօրինակով: Բնօրինակը պահվում է Անկախ Պետությունների Համագործակցության գործադիր կոմիտեում, որը նրա հաստատված պատճենը կուղարկի սույն Կոնվենցիան ստորագրած յուրաքանչյուր պետության:

Կոնվենցիան ստորագրել են Ադրբեջանական Հանրապետությունը, Հայաստանի Հանրապետությունը, Բելառուսի Հանրապետությունը, Վրաստանը, Ղազախստանի Հանրապետությունը, Ղրղզստանի Հանրապետությունը, Մոլդովայի Հանրապետությունը, Ռուսաստանի Դաշնությունը, Տաջիկստանի Հանրապետությունը, Ուկրաինան:

Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտել

- Բելառուսի Հանրապետության համար՝ 27.04.2004թ.,***
- Ադրբեջանական Հանրապետության համար՝ 27.04.2004թ.,***
- Ղազախստանի Հանրապետության համար՝ 27.04.2004թ.,***
- Ղրղզստանի Հանրապետության համար՝ 01.10.2004թ.,***
- Հայաստանի Հանրապետության համար՝ 19.02.2005թ.***

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Գիրքը վաճառքի ենթակա չէ

Տպագրված է «ԱՍՈԴԻԿ» հրատարակչության տպարանում:
Ք. Երևան, Մայրա-Նովա 24, (գրասենյակ)
Ավան, Դավիթ Մալյան 45 (տպարան)
Հեռ. (374 10) 54 49 82, 62 38 63
Էլ. փոստ՝ info@asoghik.am